
Tillsyn över advokater m.m.

**Betänkande av Advokatkommittén
SOU 1999:31**

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 20 februari 1997 att tillkalla en kommitté för att göra en översyn av Sveriges advokatsamfunds disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt samt lämna förslag till förändringar som kan vara befogade. Kommittén skulle vidare undersöka om regleringen av ansvaret för delägares förpliktelser i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet borde ändras.

Med stöd av bemyndigande av regeringen förordnade chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Freivalds, den 10 juni 1997 till ordförande generaldirektören Anita Werner och den 17 juni 1997 till ledamöter direktören Sigvard Beck-Friis, jur. kand. Marie Berggren, riksdagsledamoten Anders G. Högmark, riksdagsledamoten Margareta Sandgren, riksdagsledamoten Ingrid Skeppstedt, bibliotekarien Barbro Tengström och kanslichefen Erik Wassén.

Till experter förordnades den 24 juli 1997 jur. kand. Sven Andersson, advokaten Lars Bentelius, advokaten Gunnar Ljungman, professorn Lena Marcusson, hovrättsassessorn Ragnar Palmkvist, hovrättslagmannen Göran Persson, chefsrådmannen Barbro Thorblad och rättschefen Marianne Åbyhammar.

Hovrättsassessorn Cecilia Persson har varit sekreterare.

Kommittén, som påbörjade sitt arbete i augusti 1997, har antagit namnet Advokatkommittén (Ju 1997:03).

Kommittén får härmed överlämna sitt betänkande Tillsyn över advokater m.m.

Till betänkandet fogas en reservation och särskilda yttranden.

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i mars 1999

Anita Werner

Sigvard Beck-Friis

Marie Berggren

Anders G. Högmark

Margareta Sandgren

Ingrid Skeppstedt

Barbro Tengström

Erik Wassén

/Cecilia Persson

Innehåll

<i>Förkortningar</i>	7
<i>Sammanfattning</i>	9
<i>Summary</i>	13
<i>Författningsförslag</i>	19
1 Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)	19
2 Förslag till Förordning om ändring i förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern	23
3 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	24
4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän	25
5 Förslag till Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)	26
1 <i>Inledning</i>	27
1.1 Kommitténs uppdrag	27
1.2 Arbetets uppläggning	29
1.3 Kort om gällande ordning	30
1.4 Frågans tidigare behandling	32
1.4.1 Brottsförebyggande rådets rapport	32
1.4.2 Kommissionen mot ekonomisk brottslighet	36
1.4.3 Kommunalföretagskommitténs slutbetänkande	37
1.4.4 Frågans behandling i riksdagen	38
1.4.5 Advokatsamfundets egna utredningar	44
1.4.6 Kritiken i massmedia	46
1.5 Regleringen av advokatväsendet i några andra länder	48
1.5.1 Danmark	48
1.5.2 Norge	50
1.5.3 Finland	53
1.5.4 Tyskland	56
1.5.5 Nederländerna	58
1.5.6 Österrike	59
1.6 Förenta Nationerna	61

2	<i>Advokatväsendet i Sverige - organisation och inträdes- prövning</i>	63
2.1	Kort tillbakablick.....	63
2.2	Allmänt om advokatycket.....	63
2.3	Allmänna och enskilda advokatbyråer	64
2.4	Sveriges advokatsamfund	65
2.4.1	Advokatsamfundets organisation och ändamål	66
2.4.2	Statistik angående antal ledamöter m.m.	67
2.4.3	Advokatsamfundets stadgar	68
2.4.4	Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed.....	69
2.4.5	CCBE:s etiska regler	70
2.5	Om offentlighet och insyn m.m.	70
2.5.1	Särskilt om handlingsoffentligheten	71
2.5.2	Nuvarande reglering av offentlighet och insyn hos advokatsamfundet	73
2.6	Inträde i advokatsamfundet.....	75
2.6.1	Kraven på kompetens för inträde i advokatsamfundet.....	75
2.6.2	Ansökan om inträde i advokatsamfundet – förfarandet.....	76
2.6.3	Statistik angående ansökningar om inträde under åren 1992-1997	79
2.6.4	HD:s praxis i några inträdesärenden.....	79
2.7	Genomgång av ett antal inträdesärenden.....	84
2.8	Utträde ur advokatsamfundet.....	86
2.9	Genomgång av några utträdesansökningar	87
2.10	Antagningsförfarandet inom några andra yrkesområden	87
2.10.1	Hälso- och sjukvården	88
2.10.2	Andra yrkesgrupper.....	88
3	<i>Tillsynen över advokatverksamheten</i>	91
3.1	Advokatsamfundets disciplinverksamhet	91
3.2	De disciplinära påföljderna	91
3.3	Advokatsamfundets styrelses disciplinverksamhet	92
3.3.1	Styrelsens sammansättning, arbetsformer m.m.	93
3.3.2	Styrelsens disciplinverksamhet.....	93
3.3.3	Statistik angående antal ärenden m.m. hos styrelsen.....	94
3.4	Disciplinnämndens disciplinverksamhet.....	95
3.4.1	Disciplinnämndens sammansättning, arbetsformer m.m.	95
3.4.2	Statistik angående antal ärenden m.m. hos disciplinnämnden	98

3.5	Genomgång av ett antal disciplinärenden.....	98
3.5.1	Påföljder i de granskade ärendena.....	99
3.5.2	Vem anmäler och i vilka typer av mål/ärenden görs en anmälan?.....	99
3.5.3	Varför görs en anmälan?.....	100
3.5.4	Prövningsavdelningarnas ärenden - fyra "typfall"	101
3.5.5	Disciplinnämndens ärenden - fyra "typfall".....	105
3.6	Justitiekanslerns tillsynsverksamhet.....	109
3.6.1	Kort bakgrund.....	109
3.6.2	Nuvarande ordning.....	110
3.6.3	Statistik angående antal ärenden m.m.	111
3.6.4	Hur ofta påkallar Justitiekanslern åtgärd mot advokat?	112
3.6.5	När påkallar Justitiekanslern åtgärd mot advokat?.....	113
3.7	Genomgång av de s.k. påkallandefallen hos Justitiekanslern för åren 1989-1997.....	114
3.8	Disciplinförfarandet inom andra yrkesområden	129
3.8.1	Revisorsnämnden.....	129
3.8.2	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd	132
3.8.3	Fastighetsmäklarnämnden.....	134
3.8.4	Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen.....	136
3.8.5	Statens ansvarsnämnd.....	138
3.8.6	Pressens opinionsnämnd.....	140
4	<i>Advokatsamfundets prövning av debiterat arvode .....</i>	143
4.1	Statistik för åren 1992-1997	144
4.2	Förfarandet i arvodesärenden hos samfundet	144
4.3	Genomgång av ett antal arvodesärenden.....	145
5	<i>Advokats ansvar i aktiebolag som driver advokatverksamhet.....</i>	149
5.1	Förarbetena till regeln i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385).....	150
5.2	Regleringen i andra länder m.m.	151
5.3	Advokatsamfundets skrivelse till regeringen	152
5.4	Advokatsamfundets förslag till lösningar	153
6	<i>Kommitténs överväganden och förslag.....</i>	155
6.1	Utgångspunkter	155
6.2	Intagningsproceduren m.m.....	157
6.2.1	Kommitténs genomgång av inträdesärenden hos advokatsamfundet.....	157
6.2.2	Fordras andra åtgärder för att skapa bättre garantier för kompetens hos advokatkåren?	159

6.3	Tillsynen över advokatverksamheten	161
6.3.1	Kommitténs genomgång av disciplinärenden hos advokatsamfundet och JK.....	161
6.3.2	Justitiekanslerns roll i advokattillsynsverksamheten.....	162
6.3.3	Förslag till förbättrad tillsyn över advokater	163
6.3.3.1	Disciplinnämndens sammansättning	167
6.3.3.2	Insyn och offentlighet.....	169
6.3.3.3	Överklagande.....	172
6.4	Advokatsamfundets prövning av debiterat arvode.....	176
6.4.1	Kommitténs genomgång av arvodesärenden hos advokatsamfundet.....	176
6.4.2	Kommitténs överväganden.....	177
6.5	Advokats ansvar i aktiebolag som driver advokatrörelse.....	178
7	<i>Generella direktiv</i>	181
8	<i>Genomförande och kostnader</i>	183
8.1	Kostnader.....	183
8.2	Ikraftträdande.....	185
9	<i>Författningskommentar</i>	187
9.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740).....	187
9.2	Förslag till förordning om ändring i förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern	188
9.3	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	189
9.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän	189
9.5	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)	190
	<i>Reservation och särskilda yttranden</i>	191
	<i>Bilagor</i>	
<i>Bilaga 1</i>	Direktiven (dir 1997:39).....	201
<i>Bilaga 2</i>	Stadgar för Sveriges advokatsamfund	211
<i>Bilaga 3</i>	Vägledande regler om god advokatsed.....	229
<i>Bilaga 4</i>	Code of Conduct for Lawyers in the European Community	243
<i>Bilaga 5</i>	Advokatsamfundets ansökningsblanketter	255
<i>Bilaga 6</i>	Advokatsamfundets anvisningar för ansökan om inträde.....	261
<i>Bilaga 7</i>	Advokatsamfundets information om skiljeförfarande	269
<i>Bilaga 8</i>	Advokatsamfundets skiljeavtal.....	271

Förkortningar

ABL	aktiebolagslagen (1975:1385)
bet.	betänkande
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
CCBE	Conseil des Barreaux de la Communauté Européene
dir.	direktiv
DN	Dagens Nyheter
EG	Europeiska gemenskaperna
Europakonventionen	den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna av den 4 november 1950
HD	Högsta domstolen
HSAN	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd
JK	Justitiekanslern
JO	Justitieombudsmannen
JuU	Justitieutskottet
LO	Landsorganisationen
LOA	lagen (1994:260) om offentlig anställning
mot.	motion
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avd I
NJA II	Nytt Juridiskt Arkiv, avd II
PON	Pressens Opinionsnämnd
prop.	proposition
RB	rättegångsbalken
RF	regeringsformen
RPS	Rikspolisstyrelsen
rskr.	riksdagsskrivelse
SekrL	sekretesslagen (1980:100)
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvD	Svenska Dagbladet
TCO	Tjänstemännens Centralorganisation
TF	tryckfrihetsförordningen (1949:105)
TSA	Tidskrift för Sveriges advokatsamfund
YGL	yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

Sammanfattning

Uppdraget

Kommittén har haft i uppdrag att göra en översyn av Sveriges advokatsamfunds disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt samt lämna förslag till förändringar som kan vara befogade.

Enligt direktiven, som fogas som bilaga till betänkandet, har kommittén därvid särskilt haft att analysera hur den ordning som nu gäller tillgodoser kraven på kompetens och etik hos advokater och förtroendet för dessa samt hur den tillgodoser de krav som bör ställas på den disciplinära verksamheten. Uppdraget har omfattat en förutsättningslös granskning av såväl samfundets som Justitiekanslerns (JK) roll vid tillsynen av advokatväsendet. Kommittén har enligt direktiven varit oförhindrad att också behandla andra frågor som har samband med detta, såsom den ordning som gäller för samfundets prövning av debiterat arvode.

I direktiven betonas att varje förändring måste ta hänsyn till de krav rättssäkerheten ställer och att den enskilde advokatens och advokatsamfundets självständiga ställning i förhållande till regering och riksdag måste bevaras.

Slutligen har kommittén fått i uppdrag att undersöka om regeln i 1 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385) om delägares ansvar i advokatverksamhet som drivs i bolagsform kan ändras. En förändring måste enligt direktiven tillgodose en klients intresse av att den advokat han vänt sig till har ett ekonomiskt ansvar för skador som advokaten kan vålla.

Gällande ordning

Regler om advokatväsendet finns i rättegångsbalken och stadgar för Sveriges advokatsamfund, som fastställs av regeringen. Advokat är den som är ledamot av advokatsamfundet. För inträde krävs vissa närmare i rättegångsbalken angivna kvalifikationer. Den sökande skall sålunda ha avlagt juristexamen samt ha viss praktik och vara allmänt lämplig att utöva advokatyrket. Om inträde beslutar samfundets styrelse. Tillsynen av advokatväsendet handhas av samfundets styrelse och dess disciplinnämnd. Nämnden består av åtta advokater som väljs av

samfundet och tre offentliga representanter som utses av regeringen. Nämnden kan arbeta på avdelningar. Även JK utövar viss tillsyn över advokatväsendet. Han får samtliga beslut i disciplinärenden för granskning och kan hos nämnden begära att åtgärd skall vidtas mot viss advokat.

Disciplinära åtgärder som kan åläggas advokat är uteslutning ur samfundet, varning och erinran. Om särskilda skäl föreligger kan straffavgift åläggas jämte varning. Beslut om vägrat inträde eller uteslutning kan av den berörde advokaten överklagas till Högsta domstolen. Övriga beslut i disciplinärenden kan endast överklagas av JK.

Disciplinnämnden avgör om ett beslut skall offentliggöras. När det har kommit in till JK blir det allmän handling.

Advokatverksamhet kan bedrivas som enskild verksamhet, i handelsbolag eller i aktiebolag. Enligt en bestämmelse i aktiebolagslagen svarar delägare i aktiebolagsverksamhet som bedriver advokatverksamhet solidariskt med bolaget för sådana förpliktelser mot klient som bolaget ådrar sig medan han är delägare.

Kommitténs förslag

Inträde i advokatsamfundet

Kommitténs sekreterare har gått igenom ett antal inträdesärenden hos samfundet. Genomgången redovisas i betänkandet i kapitel 2. Såvitt framgår fungerar den nuvarande ordningen tillfredsställande. Kommittén föreslår därför inte några förändringar i detta hänseende.

Enligt förslaget skall emellertid beslut i inträdesärende överklagas till Svea hovrätt i stället för som nu Högsta domstolen.

Tillsynen över advokatväsendet

Kommitténs sekreterare har gått igenom ett antal ärenden hos samfundets disciplinnämnd och hos JK. Genomgången redovisas i betänkandet i kapitel 3. Kommittén har funnit att den nuvarande ordningen fungerar relativt väl, men att den granskning som utförs av JK är väl summarisk. Med hänsyn härtill och då JK har anfört tungt vägande skäl för att bli befriad från tillsynsuppgiften såvitt avser advokater föreslås att denna skall upphöra.

Kommittén har diskuterat olika alternativ för att förstärka det allmännas inflytande över tillsynen över advokatväsendet, såsom

överflyttande av JK:s funktioner till annan myndighet eller disciplinverksamheten till en från samfundet fristående nämnd. Kommittén har emellertid inte funnit att detta skulle medföra några påtagliga fördelar och, vad avser det sistnämnda alternativet, dessutom kunna hota advokatkårens självständiga ställning. Kommittén har i stället valt att föreslå att det allmännas inflytande över tillsynen förstärks genom att ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare. Nämnden i övrigt skall bestå av sju advokater och tre offentliga representanter. Advokaterna kommer då alltjämt att bilda majoritet i nämnden. För beslutsförhet skall krävas att ordföranden och ytterligare fem ledamöter skall vara närvarande

Om JK:s tillsynsfunktion upphör måste också insynen i verksamheten förbättras. Kommittén föreslår därför att offentlighetsprincipen görs tillämplig på den disciplinära verksamheten hos samfundet. Härigenom blir handlingarna i dessa ärenden allmänna och en sekretessprövning får ske från fall till fall.

Kommittén anser inte att den nuvarande ordningen vad gäller rätten att klaga fungerar tillfredsställande. Detta blir ännu mer markant om JK:s tillsynsfunktioner upphör. Kommittén anser det självklart att advokat som ålagts disciplinpåföljd skall kunna överklaga denna. Mera tveksamt är om anmälare skall få sådan rätt. Kommittén har emellertid stannat för att även anmälare som är berörd av saken skall få sådan rätt. Enligt förslaget skall överklagande ske till Svea hovrätt.

Prövning av debiterat arvode

Kommitténs sekreterare har gått igenom ett antal arvodesärenden. Genomgången redovisas i kapitel 4. Kommittén har funnit att klientens intressen genom nuvarande ordning är så väl tillgodosedda att det inte finns skäl att föreslå några förändringar i detta avseende.

Advokats ansvar i aktiebolag som driver advokatverksamhet

Kommittén har inte funnit några bärande skäl för att den nu gällande specialregeln om personligt ansvar för samtliga delägare i advokatverksamhet som drivs i bolagsform skall bibehållas. Klienten får anses väl tillgodosedd med att kunna utkräva ansvar av uppdragstagaren och bolaget, särskilt som varje advokat skall ha ansvarsförsäkring.

Kommittén föreslår därför att aktiebolagslagen ändras i enlighet med detta. Endast den eller de delägare som är ansvariga för ett uppdrag skall

sålunda tillsammans med bolaget svara för sådana förpliktelser som bolaget ådrar sig medan han är delägare.

Kostnader

Förslaget skulle, om det genomförs, medföra vissa ökade kostnader för staten i form av arvoden för domare och kostnader för domstolsprövning. Kostnaderna kan emellertid inte beräknas uppgå till några större belopp.

Dessutom uppkommer vissa kostnader för advokatsamfundet.

Summary

Task

The Committee has been charged with conducting a review of the Swedish Bar Association's disciplinary activities and the supervision of the practice of law in general, and to submit proposals for any changes which may be justified.

According to the terms of reference, which are attached as an appendix to the report, the Committee specifically had the task of analysing the manner in which the current system satisfies the requirements in respect of skills and ethics among *advokats*, as well as confidence in such persons, and the manner in which the current system meets the requirements which should be placed upon the disciplinary activities. The task has included an open-ended review of both the Association's and the Chancellor of Justice's role in conjunction with supervision of the legal profession. According to the terms of reference, the Committee has been at liberty to also consider other issues that are connected hereto, such as the system applicable to the Association's review of fees charged.

It is emphasised in the terms of reference that each change must take into account the requirements imposed by due process, and that the independence of an individual *advokat* and the Swedish Bar Association in relation to the Government and Parliament must be preserved.

Finally, the Committee has been charged with investigating whether an amendment may be required to the rule in Chapter 1, section 1 of the Swedish Companies Act (SFS 1975:1385) regarding partners' liability in respect of the practice of law conducted in corporate form. According to the terms of reference, an amendment must serve a client's interests by ensuring that an *advokat* retained by him bears a financial liability for any damage that the *advokat* may cause.

Current System

Rules regarding the legal profession are contained in the Code of Judicial Procedure and regulations of the Swedish Bar Association, which are established by the Government. An *advokat* is any person who is a member of the Swedish Bar Association. Certain requirements are imposed for membership of the Association, as specified in the Code of Judicial Procedure. The applicant must have received both a law degree and have a certain amount of experience, as well as be generally suitable to practice law. Admittance is determined by the Managing Committee of the Association. Supervision of the legal profession is managed by the Management Committee of the Association and its Disciplinary Board. The Board consists of eight *advokats* who are elected by the Association and three public representatives who are appointed by the Government. The Board may work in departments. The Chancellor of Justice also exercises a degree of supervision of the legal profession. He receives all decisions of the Disciplinary Board for review, and may request that the Board take measures against an individual *advokat*.

Disciplinary measures that may be imposed on an *advokat* are disbarment from the Association, a warning, and a caution. If particular grounds exist, a fine can be imposed together with a warning. Decisions regarding refusal of membership of the Association or expulsion may be appealed by the lawyer concerned to the Swedish Supreme Court. Other decisions of the Disciplinary Board may only be appealed by the Chancellor of Justice.

The Disciplinary Board decides whether a particular decision shall be made public. When it has been received by the Chancellor of Justice, it becomes a public document.

The practice of law may be conducted as a sole trader, through the medium of a partnership or a limited company. According to a provision of the Companies Act, a partner of a limited company which conducts the practice of law assumes joint and several liability together with the company for such obligations toward clients which the company assumes whilst he is a partner.

The Committee's proposals

Admittance to the Bar Association

The Committee's secretary has reviewed a number of admission matters to the Association. The review is set forth in Chapter 2 of the report. As far as can be judged, the present system functions satisfactorily. Therefore, the Committee does not propose any changes in this respect.

According to the proposal, decisions in respect of admission matters shall, however, be appealed to the Svea Court of Appeal in lieu of the Swedish Supreme Court as at present.

Supervision of the legal profession

The Committee's secretary has reviewed a number of matters considered before the Association's Disciplinary Board and the Chancellor of Justice. The review is set forth in Chapter 3 of the report. The Committee found that the present system functions relatively well, but that the reviews performed by the Chancellor of Justice are somewhat perfunctory. Taking this into consideration, and since the Chancellor of Justice has adduced convincing reasons to be released from the supervisory task, in as much as such relates to *advokats*, it is proposed that this procedure shall be discontinued.

The Committee has discussed different alternatives to strengthen the influence of the public control on supervision of the legal profession, such as the transfer of the Chancellor of Justice's functions to another public authority, or the disciplinary operations to a board independent of the Association. The Committee has found, however, that this would not give rise to any evident advantages and, as regards the last-mentioned alternative, this may, moreover, constitute a threat to independence of the position held by *advokats*. The Committee has chosen instead to propose that the public's influence, on the supervision be strengthened by requiring the Chairman to be a serving or retired judge. The remainder of the board shall consist of seven *advokats* and three public representatives. The *advokats* will then still constitute the majority of the board. A quorum shall require the Chairman and a further five members.

Insight into the operations must also be improved if the Chancellor of Justice's supervisory function is discontinued. Therefore, the Committee proposes that the principle of public access to public documents be made applicable to the disciplinary activities of the Association. In this way, the documents in these proceedings will become public documents and a determination of confidentiality may be undertaken case by case.

As regards the right to submit complaints, the Committee does not consider the present system to function satisfactorily. This will become even more pronounced if the Chancellor of Justice's supervisory functions are discontinued. The Committee considers it to be self-evident that an *advokat* who is subject to disciplinary measures should be able to appeal. More uncertain is the issue whether the complainant shall also have such right. However, the Committee has decided that the complainant who is affected by the matter shall also be given such a right. According to the proposal, the appeal shall be made to the Svea Court of Appeal.

Review of fees charged

The Committee's secretary has reviewed a number of fee-related matters. The review is set forth in Chapter 4. The Committee has found that the client's interests are so well protected by the present system that there is no reason to propose any changes in this respect.

The liability of advokats who conduct the practice of the law through a limited company

The Committee has not found any concrete reasons why the present special rule in respect of personal liability for all partners in a law firm that is a limited company should be maintained. The client maybe regarded as well protected by being able to claim liability against the lawyer responsible and the company, especially since every lawyer must have professional indemnity insurance.

Therefore, the Committee proposes that the Companies Act be amended in accordance with the above. Only the partner(s) responsible for a particular matter shall, together with the company, be liable for such liabilities as the company incurs whilst he is a partner.

Costs

The proposal, if implemented, will give rise to certain increased costs for the State in the form of fees for judges and costs for adjudication by the courts. The costs are not, however, estimated to amount to a particularly significant amount. However, certain costs will result for the Swedish Bar Association.

Författningsförslag

1 Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken (1942:740)
dels att 3 kap. 2 § och 56 kap. 12 § inte längre skall gälla,
dels att 8 kap. 6 och 8 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 8 kap. 6 a § och 52 kap. 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
2 §

Att i högsta domstolen talan i visst fall må föras mot beslut av advokatsamfundets styrelse eller annat samfundets organ, stadgas i 8 kap. 8 §.¹

8 kap.
6 §

Tillsyn över advokatväsendet utövas av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd, vilka har att tillse att en advokat vid utförande av talan inför domstol och i sin övriga verksamhet fyller de plikter som åvilar honom. Frågor om disciplinära ingripanden mot advokater enligt 7 § första-fjärde stycket prövas av disciplinnämnden och, i enlighet med vad som bestäms i stadgarna, av styrelsen.

En advokat är skyldig att lämna samfundet de uppgifter som behövs för tillsynen.

Justitiekanslern får begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter

¹ Senaste lydelse 1974:573.

sin plikt och hos styrelsen mot den som inte längre är behörig att vara advokat.

Den som deltagit i handläggningen av ett tillsynsärende hos advokatsamfundet får inte obehörigen röja vad han därvid har erfarit om någons personliga eller ekonomiska förhållanden.²

6 a §

Disciplinnämnden består av en ordförande och tio andra ledamöter. För ordföranden skall finnas en ersättare. Ordföranden och hans ersättare skall vara eller ha varit ordinarie domare.

Ordföranden och hans ersättare samt tre ledamöter (offentliga representanter) utses av regeringen. Återstående sju ledamöter skall vara advokater och utses av advokatsamfundet i den ordning som anges i samfundets stadgar. Samfundet skall också utse ett erforderligt antal advokater som ersättare för dessa.

Disciplinnämnden är beslutsför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna är närvarande.

För prövning av fråga om disciplinärt ingripande mot advokat är påkallat får disciplinnämnden, när samfundets stadgar medger det, arbeta på avdelningar, bestående av tre ledamöter, varav en skall vara offentlig representant. Sådan avdelning kallas prövningsavdelning.

² Senste lydelse 1997:273.

Närmare bestämmelser om disciplinnämnden och dess verksamhet finns i samfundets stadgar.

8 §

Den som vägrats inträde i eller uteslutits ur advokatsamfundet får överklaga beslutet hos Högsta domstolen. Justitiekanslern får hos Högsta domstolen överklaga ett beslut enligt 7 § av samfundets styrelse eller disciplinnämnd.³

Den som vägrats inträde i eller uteslutits ur advokatsamfundet får överklaga beslutet hos Svea hovrätt.

Beslut enligt 7 § i disciplinärenden får överklagas hos Svea hovrätt av den som beslutet gått emot.

Prövningstillstånd krävs för att Högsta domstolen skall pröva hovrättens beslut i ett ärende enligt första eller andra stycket.

52 kap.

11 a §

I fråga om överklagande enligt 8 kap. 8 § tillämpas 1–11 §§ med följande avvikelser:

1. Klaganden skall ge in sin skrivelse till advokatsamfundet. Skrivelsen skall ha kommit in till samfundet inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

2. I ett ärende som rör inträde i eller uteslutning ur samfundet skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, den klagande höras muntligen i hovrätten.

3. Det organ inom samfundet som meddelat beslutet skall lämnas tillfälle att ge in en skriftlig förklaring och att yttra sig i samband med att en part

³ Senaste lydelse 1997:273.

eller någon annan hörs muntligen.

4. Ett beslut av samfundet genom vilket överklagandet avvisas får överklagas hos hovrätten. Bestämmelserna i 1 skall då tillämpas.

56 kap.
12 §

I fråga om överklagande enligt 8 kap. 8 § tillämpas 1–11 §§ med följande avvikelser:

1. Klaganden skall ge in sin skrivelse till advokatsamfundet. Skrivelsen skall ha kommit in till samfundet inom fyra veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

2. Om inte särskilda skäl föranleder annat, skall klaganden och, när talan förs av Justitiekanslern, även motparten höras muntligen i Högsta domstolen.

3. Det organ inom advokatsamfundet som meddelat beslutet skall lämnas tillfälle att ge in en skriftlig förklaring och att yttra sig i samband med att en part hörs muntligen.

4. Ett beslut av advokatsamfundet genom vilket överklagandet avvisas får överklagas hos Högsta domstolen. Bestämmelserna i 1 skall då tillämpas.⁴

Denna lag träder i kraft den ...

⁴ Senaste lydelse 1994:1034.

2 Förslag till Förordning om ändring i förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern

Härigenom föreskrivs att 14 § förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

I mål som rör statens rätt får Justitiekanslern förordna ombud att föra talan.

Justitiekanslern får uppdra åt annan att leda förundersökning som han har beslutat om och att väcka och utföra de åtal som han har beslutat, om inte åtgärden avser ledamot av Högsta domstolen eller Regeringsrätten. Beslut att överklaga en dom eller ett beslut till högre rätt får inte fattas av någon annan än Justitiekanslern.

Kallas Justitiekanslern att muntligen höras i Högsta domstolen med anledning av besvär över beslut av advokatsamfundets styrelse eller disciplinnämnd, får Justitiekanslern förordna byråchef eller annan lämplig person att företräda sig vid förhöret.

I mål som avses i 7 § lagen (1975:1339) om Justitiekanslerns tillsyn får Justitiekanslern förordna byråchef hos Justitiekanslern eller annan lämplig person att föra talan på Justitiekanslerns vägnar. Detsamma gäller beträffande frågor som avses i lagen (1985:400) om behörighet för Justitiekanslern att överklaga vissa beslut enligt rättegångsbalken. Allmän åklagare får dock inte förordnas i sistnämnda fall.

I ett ärende som avses i 6 § första eller andra stycket lagen (1975:1339) om Justitiekanslerns tillsyn får Justitiekanslern bemyndiga en tjänsteman hos Justitiekanslern att vidta behövliga handläggningsåtgärder.

Justitiekanslern meddelar tillstånd som avses i 12 kap. 3 § rättegångsbalken i fråga om den som är anställd hos honom.⁵

Denna förordning träder i kraft den ...

⁵ Senaste lydelse 1987:1004.

3 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att bilagan till sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Bilaga⁶

I enlighet med vad som anges i 1 kap. 8 § skall vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar gälla också handlingar hos något av de organ som nämns nedan i den mån handlingarna hör till där angiven verksamhet hos organet. Verksamheten anges i förekommande fall med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har uppdragits åt organet.

Organ	Verksamhet
-----	-----
Svenska språknämnden	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör statligt reglerad anställning hos nämnden
<i>Sveriges advokatsamfund</i>	<i>verksamhet som utövas av styrelsen och disciplinnämnden i disciplinärenden</i>
Sveriges Riksidrottsförbund	fördelning till kommuner av statsbidrag till kostnader för specialidrott inom gymnasieskolan
-----	-----

Denna lag träder i kraft den ...

⁶ Senaste lydelse 1998:1215.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

Härigenom föreskrivs att 18 § lag (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om ett ärende är av sådan beskaffenhet att det lämpligen kan utredas och prövas av någon annan myndighet än ombudsmännen och om myndigheten inte tidigare ha prövat saken, får ombudsman överlämna ärendet till denna myndighet för handläggning. Endast ärende som väckts genom klagomål får överlämnas till Justitiekanslern och endast efter överenskommelse med denne.

Om ett klagomål avser en befattningshavare som är advokat och frågan som väckts genom klagomålet är sådan att den enligt 8 kap. 7 § fjärde stycket rättegångsbalken kan prövas av något organ inom advokatsamfundet, får ombudsman överlämna klagomålet till samfundet för handläggning.⁷

Föreslagen lydelse

Om ett klagomål avser en befattningshavare som är advokat och frågan som väckts genom klagomålet är sådan att den enligt 8 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken kan prövas av något organ inom advokatsamfundet, får ombudsman överlämna klagomålet till samfundet för handläggning.

Denna lag träder i kraft den ...

⁷ Senaste lydelse 1997:561.

5 Förslag till Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I aktiebolag svarar delägarna ej personligen för bolagets förpliktelser.

Utan hinder av första stycket svarar delägare i aktiebolag, som bedriver advokatverksamhet, solidariskt med bolaget för sådana förpliktelser mot klienter som bolaget ådrager sig medan han är delägare.⁸

Utan hinder av första stycket svarar delägare *som är ansvarig för uppdraget* i aktiebolag, som bedriver advokatverksamhet, solidariskt med bolaget för sådana förpliktelser mot klienten som bolaget ådrager sig medan han är delägare.

Denna lag träder i kraft den ...

⁸ Senaste lydelse 1994:802.

1 Inledning

1.1 Kommitténs uppdrag

Regeringen beslutade den 20 februari 1997 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för att göra en förutsättningslös översyn av Sveriges advokatsamfundets disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt samt lämna förslag till förändringar som kan vara befogade (dir. 1997:39). Kommittén skall också undersöka om regleringen av ansvaret för delägares förpliktelser i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet bör ändras.

Regeringen har angett följande utgångspunkter för utredningsarbetet:

- Kommittén skall göra en samlad granskning av disciplinverksamheten och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt.
- Kommittén skall särskilt analysera hur den ordning som nu gäller tillgodoser kraven på kompetens och etik hos advokater och förtroendet för advokater, och hur den tillgodoser de krav som bör ställas på den disciplinära verksamheten.
- Såväl samfundets egen roll som JK:s roll vid tillsynen över advokatväsendet skall förutsättningslöst granskas och analyseras.
- Översynen skall omfatta frågor som rör kraven på en advokat och advokatetiken i den utsträckning som bedöms nödvändig.
- Översynen får även omfatta andra frågor som har samband med detta, såsom den ordning som gäller för samfundets prövning av debiterat arvode.
- Kommittén skall – mot bakgrund av sin granskning – föreslå lagändringar eller andra förändringar som kan vara befogade.
- Varje förändring måste ta hänsyn till de krav rättssäkerheten ställer.
- Den enskilde advokatens och advokatsamfundets självständiga ställning i förhållande till regering och riksdag måste bevaras.
- Kommittén skall slutligen undersöka om regeln i 1 kap. 1 § aktiebolagslagen om delägares ansvar i ett advokataktiebolag kan ändras. En eventuell förändring måste tillgodose en klients intresse av att den advokat han vänt sig till har ett ekonomiskt ansvar för skador som vållas av denne.

Bakgrunden till uppdraget

Bakgrunden till uppdraget är enligt direktiven att JK i sin anslagsframställning för budgetåret 1997 (dnr Ju 96/881) tagit upp frågan om JK:s ställning och uppgifter bl.a. när det gäller advokattillsynen. I anslagsframställningen anförde JK, att en renodling av ämbetets uppgifter talar för att advokattillsynen inte längre skall utövas av JK, att ett alternativ till den nuvarande tillsynen kan vara att förstärka samhällsinslaget direkt i disciplinnämnden, samt att erfarenheterna hos JK visar att enskilda personer som är missnöjda med advokatsamfundets behandling av ett disciplinärende har svårt att förstå och förlika sig med de förutsättningar som gäller för JK:s granskning av ärendena.

Regeringen anger vidare i direktiven att Justitieutskottet vid ett flertal tillfällen (se bet. 1993/94:JuU20) behandlat motioner om disciplinnämndens sammansättning samt att utskottet då hänvisat till de uttalanden utskottet gjorde vid riksdagsbehandlingen när den nu gällande ordningen med två offentliga representanter infördes. Justitieutskottet betonade då att det inte framkommit omständigheter som gett anledning till kritik mot samfundets sätt att utöva den disciplinära verksamheten och att den ändring som utskottet anslöt sig till inte motiverades av något behov av skärpt kontroll, utan av behovet av insyn. I direktiven hänvisas vidare till vad Justitieutskottet uttalade i betänkandet "Vissa processrättsliga frågor" (bet. 1995/96:JuU15) med anledning av en motion (Ju701) med en begäran att disciplinnämndens sammansättning skulle ändras på så sätt att majoriteten av ledamöterna skulle vara offentliga representanter och att till ordförande utsågs en högt kvalificerad domare. Justitieutskottet anförde följande (bet. s. 5) med anledning av motionen:

Utskottet börjar med att konstatera att den disciplinära verksamheten inom advokatsamfundet – med hänsyn till den offentlighetsrättsliga regleringen – anses utgöra myndighetsutövning. Detta får bl.a. till följd att ledamöterna i samfundets disciplinära organ omfattas av lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn. Ledamöterna torde också vara underkastade reglerna i 20 kap. brottsbalken om tjänstefel m.m. Som nyss framgått utövar JK också en aktiv tillsyn över disciplinverksamheten. Enligt utskottets mening är det önskvärt att en samlad granskning av verksamheten kommer till stånd. Detta ter sig lämpligt mot bakgrund av JK:s ovan redovisade synpunkter vilka knappast kan leda till en nyordning innan en utvärdering av disciplinverksamheten skett. Därefter kan ställning tas till om, och i så fall hur, verksamheten skall förändras. I den delen vill utskottet endast anmärka att varje förändring måste ta hänsyn till de krav rättssäkerheten ställer; såväl den enskilde advokatens som advokatsamfundets självständiga ställning i förhållande till statsmakterna måste alltså bevaras. Likaså måste allmänhetens förtroende för advokatkåren upprätthållas. Utskottet förordar alltså

en förutsättningslös granskning av advokatsamfundets disciplinverksamhet. Resultatet av granskningen och regeringens överväganden i anledning av JK:s skrivelse bör redovisas för riksdagen i ett sammanhang. Vad utskottet nu med anledning av motion Ju 701 anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen biföll den 27 mars 1996 utskottets hemställan (rskr. 1995/96:182).

I direktiven hänvisas slutligen till advokatsamfundets fullmäktigebeslut av den 31 maj 1996 då man beslutade om vissa ändringar i samfundets stadgar, bl.a. när det gäller disciplinförfarandet och om förslag till ändringar i 8 kap. RB. De av samfundet föreslagna ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1997.

Direktiven är intagna som *bilaga 1* till betänkandet.

Generella direktiv

För utredningen gäller regeringens generella direktiv angående redovisningen av regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) samt om att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49).

1.2 Arbetets uppläggning

Kommittén har i enlighet med direktiven inriktat sitt arbete på en översyn av Sveriges advokatsamfunds disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt. Kommittén har också undersökt regleringen av ansvaret för delägares förpliktelser i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet. Kommittén har vidare granskat den ordning som gäller för samfundets prövning av debiterat arvode.

Kommittéarbetet har bedrivits i huvudsak så att efter en första strukturering av frågeställningarna har sekreteraren och ordföranden utarbetat promemorior med förslag till överväganden rörande de olika frågorna och successivt lagt fram dem för kommittén. Promemoriorna har därefter bearbetats med hänsyn till de synpunkter som framförts.

Kommittén har hållit 12 sammanträden. Hearing har hållits med Justitiekanslern Hans Regner, chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh samt offentlige representanten i disciplinnämnden, redaktören Bo Hammar.

Kommitténs ordförande och sekreterare har besökt det danska advokatsamfundet i Köpenhamn och sammanträffat med ordföranden i den

danska disciplinnämnden, höjesteretsdommer Torben Melchior, samt juristhandläggaren vid nämndens sekretariat, Lars Ökjaer Jörgensen.

Kommitténs sekreterare har gått igenom ett antal disciplin-, inträdes- och arvodesärenden hos advokatsamfundet.

Kommittén har inhämtat upplysningar från Justitiekanslern, Justitieombudsmannen, Revisorsnämnden, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Fastighetsmäklarnämnden, Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen, Statens ansvarsnämnd m.fl. myndigheter samt från Pressens Opinionsnämnd.

Kommittén har vidare inhämtat uppgifter om det disciplinära systemet för advokater i länderna Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Nederländerna och Österrike.

1.3 Kort om gällande ordning

Det svenska advokatväsendet regleras i 8 kap. RB. I 1 § föreskrivs bl.a. att det skall finnas ett allmänt advokatsamfund för riket vars stadgar fastställs av regeringen och att advokat är den som är ledamot av samfundet. Bestämmelserna i övrigt rör bl.a. frågor om vem som får antas som ledamot av samfundet, tystnadsplikt, former för bedrivande av advokatverksamhet och tillsyn över advokater. Huvudsyftet med regleringen är att i möjligaste mån säkerställa allmänhetens intresse av att kunna få rättsligt biträde av personer som har de nödvändiga kvalifikationerna. Advokatsamfundet har mot ovan beskriven bakgrund givits en i viss mån offentlighetsrättslig ställning och underkastats en viss kontroll.

Advokatsamfundets styrelse beslutar om någon ska beviljas inträde i samfundet. Av 2 § framgår att den som skall antas som advokat skall vara svensk medborgare eller medborgare i annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och ha hemvist inom samma område, ha avlagt för behörighet till domarämbetet föreskrivna kunskapsprov, dvs. juristexamen, samt ha genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning. I advokatsamfundets stadgar, som finns fogade som *bilaga 2* till detta betänkande, föreskrivs i detta hänseende att vederbörande efter avlagd examen under minst tre år skall ha yrkesmässigt tillhandagått allmänheten i rättsliga angelägenheter samt ha genomgått vissa av samfundet anordnade kurser. Slutligen krävs att man har gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt bedöms vara lämplig att utöva advokatverksamhet. I 4 § sägs allmänt att en advokat i sin verksamhet skall redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iakttä god advokatsed. Vad som är god advokatsed definieras närmare bl.a. i advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed. Reglerna finns fogade som *bilaga 3* till betänkandet.

Enligt 6 § handhas tillsynen över advokatväsendet liksom frågor om disciplinära åtgärder av advokatsamfundets styrelse och dess disciplinnämnd. Även JK utövar viss tillsyn över advokaterna. Han får sålunda enligt 8 § begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosatt sin plikt. Samtliga beslut av disciplinnämnden tillställs JK för granskning. Om ett ärende har avskrivits av styrelsen får JK inom viss tid hos disciplinnämnden påkalla åtgärd mot den berörde advokaten.

Disciplinnämnden består av ordförande och vice ordförande, som är advokater och väljs av advokatsamfundet, samt nio andra ledamöter. Av dessa väljs sex av advokatsamfundet och övriga tre (offentliga representanter) utses av regeringen.

Bestämmelserna om disciplinära åtgärder mot en advokat finns i 7 §. En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt skall *uteslutas* ur samfundet. Om omständigheterna är mildrande får advokaten i stället tilldelas *varning*. Vidare gäller att varning eller *erinran* får meddelas den som annars åsidosätter sina plikter som advokat. Om omständigheterna är synnerligen försvårande får advokaten även i ett sådant fall uteslutas. Om det finns särskilda skäl kan en advokat som tilldelas varning också åläggas att betala en *straffavgift* med lägst 1 000 kr och högst 50 000 kr. Sedan den 1 juli 1997 får disciplinnämnden i stället för erinran – om det bedöms vara tillräckligt – göra ett *uttalande* om att advokatens åtgärd är felaktig eller olämplig.

Den som vägrats inträde i eller uteslutits ur samfundet får överklaga beslutet hos Högsta domstolen. Beslut om varning, straffavgift, erinran eller särskilt uttalande kan inte överklagas av den advokat som drabbats av beslutet. En enskild person som gjort en anmälan mot en advokat har aldrig rätt att överklaga styrelsens eller disciplinnämndens beslut. JK får däremot överklaga beslut i disciplinärenden. Han överklagar dock inte till förmån för en advokat.

Disciplinnämndens beslut i ett disciplinärende skickas till den berörde advokaten, JK, samfundets styrelse samt i förekommande fall den som gjort anmälan. Disciplinnämnden avgör om ett beslut i ett disciplinärende helt eller delvis skall offentliggöras.

1.4 Frågans tidigare behandling

1.4.1 Brottsförebyggande rådets rapport

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) fick i december 1977 i uppdrag av den dåvarande regeringen att göra en översyn av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet. Översynen bedrevs i en styrgrupp och olika arbetsgrupper. En av arbetsgrupperna utarbetade promemorian Advokatverksamhet (BRÅ PM 1979:8).

Arbetsgruppen pekade i promemorian på att det i den allmänna debatten gjorts gällande att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen gick igenom det material som låg till grund för sådana uppgifter. Enligt arbetsgruppen gav materialet inte stöd för de generella påståenden som förts fram om advokaters medverkan i brottslighet. Under inga förhållanden fanns det enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att sådana företeelser skulle vara utbredda bland advokat kårens medlemmar. Gruppen ansåg likväl att den förda diskussionen motiverade en undersökning för att klargöra om dåvarande ordning erbjöd tillräckligt skydd mot att advokater medverkade i s.k. eko-brottslighet.

Arbetsgruppen föreslog att det i rättegångsbalken skulle föras in särskilda bestämmelser om en försvarares relationer till den misstänkte, samt rekommenderade en komplettering av advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed och om offentliggörande av disciplinära avgöranden. Vidare föreslog arbetsgruppen vissa organisatoriska förändringar i syfte att öka insynen från det allmännas sida i advokatsamfundets verksamhet. Slutligen gjorde gruppen vissa uttalanden i fråga om myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor.

Särskilda bestämmelser om en försvarares relationer till den misstänkte

Enligt arbetsgruppen borde varje någorlunda väsentlig risk för att försvararen inte står helt fri mot den misstänkte undanröjas. Gruppen föreslog därför en regel av innebörd att den som genom råd eller på annat sätt har varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed inte får vara försvarare.

För det fall att den som har utsetts till försvarare utför annat uppdrag åt den misstänkte än det som faller inom ramen för försvaret föreslog arbetsgruppen att man skulle införa ett förbud i syfte att motverka risken för att försvararen inte upprätthåller en självständig hållning gentemot den misstänkte och dennes sak. Vad gruppen här särskilt avsåg var att

förebygga att försvararen blir inblandad i organiserad och ekonomisk brottslighet.

Arbetsgruppens förslag i nu nämnda avseenden fick ett övervägande positivt mottagande bland remissinstanserna. Flera remissinstanser hade dock invändningar mot förslaget. Det framhölls bl.a. att då gällande regler redan gav möjlighet att pröva försvararens lämplighet i nu aktuella hänseenden samt att de föreslagna reglerna inte på något mera påtagligt sätt skulle kunna förebygga att t.ex. advokater blir inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet.

Departementschefen förordade i prop. 1981/82:57 s. 7 ff. att man skulle införa en regel om försvararjäv i 21 kap. RB. Enligt arbetsgruppens förslag skulle i princip varje samröre med den misstänkte i form av rådgivning eller annan hjälp grunda försvararjäv, om den hjälp som hade lämnats hade ett väsentligt samband med den åtalade gärningen. Departementschefen ansåg emellertid att en sådan regel skulle föra för långt (prop. 1981/82:57 s. 7) och menade att jävsregeln borde ges den innebörden att en person inte får vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för vederbörandes förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 21 kap. 7 § andra stycket RB. Det av departementschefen förordade förslaget antogs av riksdagen och trädde i kraft år 1982 och är alltjämt gällande.

Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed

Arbetsgruppen framhöll att samfundets dåvarande etiska regler huvudsakligen tog sikte på förhållandet till klienter och motparter, på domstolsförfarandet och på utomprocessuella handlingar. Förhållandet till det allmänna hade däremot inte fått någon framträdande plats. Enligt gruppen visade emellertid advokatsamfundets disciplinära praxis att samfundet trots detta inte hade tvekat att gå fram med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Gruppen ansåg det väsentligt att kodifiera denna praxis och rekommenderade samfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed med en etisk generalklausul. Enligt arbetsgruppen borde klausulen kompletteras så att det uttryckligen angavs att en advokat skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna.

Departementschefen framhöll i prop. 1981/82:57 s. 10 att även om en sådan generalklausul som arbetsgruppen föreslog inte skulle komma att

innebära något principiellt nytt den ändå kunde vara till nytta för både advokater och allmänheten, bl.a. genom att advokaternas skyldigheter mot det allmänna klart slogs fast.

Bestämmelsen om att advokat inte får främja orätt infördes härefter i 1 § andra stycket i samfundets vägledande regler om god advokatsed. Generalklausulen har också försetts med en kommentar i vilken anges bl.a. att det måste fordras av en advokat att han handlar på ett sätt som främjar hederlighet och redbarhet inom rättslivet, inte på ett sätt som verkar i motsatt riktning. I övrigt föranledde inte arbetsgruppens rekommendationer några ändringar eller tillägg i de vägledande reglerna.

Insyn i och information om disciplinära avgöranden

Arbetsgruppen diskuterade frågan om insyn i och information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Enligt gruppen hade den frågan fått ökad aktualitet mot bakgrund av påståenden i den allmänna debatten om att advokater genom rådgivningsverksamhet medverkat i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen kom visserligen fram till att advokatsamfundet bedriver en effektiv och grundlig disciplinär verksamhet och att det därför från kontrollsynpunkt saknades skäl att gripa in i den ordningen. Gruppen underströk dock vikten av att den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt kan förvissa sig om att det finns utvecklade etiska regler som styr advokatens verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler. Gruppen rekommenderade därför advokatsamfundet, att sedan dess disciplinära organ avgjort ett disciplinärende som bedömts vara av allmänt intresse, omedelbart bringa sitt ställningstagande till allmän kännedom. Ett sådant offentlighöjande, som inte behövde innehålla uppgift om den disciplinära påföljd som kunde ha meddelats, skulle enligt gruppen ske med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer hade att iaktta och utan angivande av namn eller andra uppgifter som var ägnade att röja en viss person. Vidare förordade gruppen att regeringen vid sidan av de nio advokater som ingick i disciplinnämnden skulle utse två utomstående personer som ledamöter av nämnden.

I reservationer till arbetsgruppens förslag föreslog två av ledamöterna i styrgruppen för BRÅ:s översynsarbete att disciplinären skulle handläggas av en särskild från samfundet fristående nämnd.

Arbetsgruppens förslag om ökad insyn i och information om den disciplinära verksamheten fick ett genomgående positivt mottagande bland remissinstanserna.

Beträffande förslaget om lekmanamedverkan i disciplinnämnden framhölls av en remissinstans att det gällande systemet kunde kritiseras

för att ge utrymme för kollegiala hänsyn, även om fog för sådan kritik inte kunde påvisas. Från flera håll (Göta hovrätt, TCO och LO) framfördes tanken att disciplinärenden borde handläggas av en särskild nämnd, som var fristående från advokatsamfundet.

Departementschefen instämde i arbetsgruppens uppfattning att det fanns anledning att öka informationen om samfundets disciplinära avgöranden och göra den snabbare tillgänglig (prop. 1981/82:57 s. 13). Departementschefen överlät åt advokatsamfundet att utarbeta formerna för och omfattningen av informationsverksamheten.

Beträffande frågan om lekmannamedverkan anförde departementschefen följande (prop. 1981/82:57 s. 13):

Beträffande frågan om lekmannamedverkan i disciplinnämnden vill jag till en början slå fast att det inte har framkommit omständigheter som ger anledning till kritik mot det sätt på vilket samfundet utövar den disciplinära verksamheten. Jag vill också erinra om JK:s kontrollmöjligheter över denna verksamhet. Från kontrollsynpunkt finns därför knappast någon anledning att ändra den nuvarande ordningen.

Jag vill emellertid också erinra om den centrala ställning som advokaterna har inom rättssystemet. Deras betydelse har på senare år stärkts i olika avseenden, bl.a. på rättshjälpsområdet och när det gäller konkursförvaltning.

Det är bl.a. mot den bakgrunden viktigt att advokatkåren har allmänhetens förtroende. Blotta misstanken om att ledamöterna i disciplinnämnden kanske inte ingriper med tillräcklig kraft mot kollegor, som har åsidosatt sina skyldigheter som advokat, innebär att detta förtroende minskar. Detta talar för att allmänheten bör ha insyn i den disciplinära verksamheten.

Till detta kommer att nämndens avgöranden inte sällan innefattar etiska bedömningar där det kan ha ett särskilt värde att lekmannasympunkter förs fram.

Som jag tidigare har nämnt anser jag inte att någon kritik kan riktas mot det sätt på vilket samfundet hittills har utfört den disciplinära verksamheten. Jag har fullt förtroende för samfundets förmåga att även i fortsättningen ha hand om denna verksamhet. Ett särskilt värde ligger i att disciplinnämnden är ett fristående organ inom samfundet.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt anser jag inte att det finns anledning att inrätta något nytt disciplinärt organ utanför samfundet. Det allmännas insyn i den disciplinära verksamheten bör i stället tillgodoses genom att lekmän bereds plats i disciplinnämnden.

Det av departementschefen förordade förslaget antogs av riksdagen och trädde i kraft under år 1982.

Myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor

Arbetsgruppen ansåg att det fanns ett behov av informationsutbyte mellan myndigheter och samfundet. Enligt gruppen låg det i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sörjt för att missförhållanden inom advokat kåren kan upptäckas och beivras. Arbetsgruppen föreslog inte några författningsbestämmelser utan redovisade sina överväganden som en rekommendation om att myndigheter, som i sin verksamhet iakttar en anmärkningsvärd omständighet i fråga om en advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Möjligheten att göra en formell anmälan mot en advokat borde emellertid enligt arbetsgruppen också i fortsättningen finnas.

Departementschefen tog inte ställning till arbetsgruppens förslag eftersom regeringen under år 1978 gett Brottsförebyggande rådet uppdraget att – inom ramen för översynen av lagstiftningen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten – se över bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheterna samt föreslå erforderliga lagstiftningsåtgärder (prop. 1981/82:57 s. 14 f.).

I BRÅ-rapporten (BRÅ PM 1982:6) övervägdes möjligheten att införa någon form av generell författningsreglering av uppgiftslämnande mellan myndigheter i syfte att bekämpa brott. Avsikten var att reglerna i första hand skulle bli ett användbart instrument vid bekämpningen av ekonomisk brottslighet. Arbetsgruppen bakom rapporten lade fram ett förslag till en särskild lag med denna inriktning och föreslog också vissa ändringar i bl.a. sekretesslagen. Advokatsamfundets disciplinära verksamhet omfattades dock inte av arbetsgruppens förslag.

1.4.2 Kommissionen mot ekonomisk brottslighet

Under år 1982 tillsatte regeringen en särskild kommission mot ekonomisk brottslighet. Det överordnade syftet med kommissionens arbete var ”att föreslå lämpliga åtgärder inom ramen för en enhetlig och samordnad strategi” (SOU 1984:15 s. 9).

Kommissionen avgav under åren 1982–1984 ett stort antal betänkanden, promemorior, skrivelser och rapporter.

Ett av kommissionens förslag gällde införande av regler som skulle förhindra oseriös juridisk och ekonomisk rådgivning (SOU 1983:41). Bakgrunden till kommissionens förslag i denna del var att sådan rådgivning enligt många vittnesmål från bl.a. skattemyndigheter, polis, kronofogdar och fackliga organisationer ofta var en förutsättning för kvalificerad ekonomisk brottslighet. Kommissionens förslag ledde så småningom till en ny lag, lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i

vissa fall, m.m. som trädde i kraft den 1 juli 1985. Lagen gäller yrkesmässig rådgivningsverksamhet i juridiska eller ekonomiska angelägenheter. I lagen finns dels en ansvarsbestämmelse om vårdslös rådgivning, dels en förbudsbestämmelse, enligt vilken en person som i rådgivningsverksamhet gjort sig skyldig till brott kan åläggas förbud att utöva sådan verksamhet under en tid av högst fem år. Lagen har sedan ikraftträdandet tillämpats endast vid ett tillfälle gentemot advokat, och då endast partiellt (advokaten meddelades förbud att utöva rådgivningsverksamhet inför och vid företagsköp, se Stockholms tingsrätts dom i mål B 6088–94).

De föreslagna bestämmelserna i rådgivningslagen avsåg enligt kommissionen inte i första hand att träffa advokater och kvalificerade revisorer som redan stod under särskild tillsyn. Lagen tog i stället sikte på övriga juridiska och ekonomiska rådgivare som inte stod under samhällelig tillsyn (SOU 1983:41 s. 86).

1.4.3 Kommunalföretagskommitténs slutbetänkande

Under år 1978 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för Kommundepartementet att tillkalla en kommitté att utreda frågor om kommunala företag m.m. Kommittén, som antog namnet Kommunalföretagskommittén, föreslog i sitt slutbetänkande "Handlingsoffentlighet utanför myndighetsområdet" följande när det gäller tillämpning av offentlighetsprincipen hos advokatsamfundet (SOU 1983:61 s. 169) :

Starka skäl talar för att handlingarna redan hos samfundet skall vara allmänna och underkastade samma offentlighet som gäller i senare led. Kommittén förordar en sådan ordning. Behovet av sekretess för uppgifter i ärendena får tillgodoses genom att de sekretessbestämmelser i 9 kap. 12 § SekrL som nu är att tillämpa hos JK och HD ges vidgad användning och blir tillämpliga även hos advokatsamfundet.

Kommunalföretagskommittén föreslog att man skulle skapa en ny lag om allmänna handlingars offentlighet hos andra organ än myndigheter samt att man genom en uppräkningslista av olika organ i en bilaga till denna lag skulle ange vilka organ samt vilken verksamhet som omfattades av lagen. Beträffande Sveriges advokatsamfund föreslogs att en handling skulle anses som allmän, om den förvarades hos samfundet samt hörde till ett ärende om inträde i samfundet, om disciplinärt ingripande mot en advokat eller om uteslutning ur samfundet.

Departementschefen tillstyrkte inte kommitténs ovannämnda förslag och anförde i denna del bl.a. följande (prop. 1986/87:151 s. 155 f.):

I likhet med kommittén anser jag mycket tala för att handlingar som rör inträde i eller uteslutning ur advokatsamfundet eller som rör dess disciplinära verksamhet bör vara underkastade den insyn som offentlighetsprincipen innebär. Samfundet har emellertid motsatt sig kommitténs förslag. De skäl som samfundet har åberopat är visserligen beaktansvärda men knappast starkare än de som i regel kan anföras mot en tillämpning av offentlighetsprincipen. Å andra sidan hyser jag ändå tvekan inför tanken på att förorda kommitténs förslag. De regler som f.n. ger sekretess hos JK och Högsta domstolen och som det skulle ligga närmast till hands att göra tillämpliga också hos samfundet, om offentlighetsprincipen skall gälla där, ger knappast ett tillräckligt skydd för uppgifter om advokater. En längre gående sekretess skulle därför vara motiverad. Den skulle emellertid minska värdet av en utvidgning av offentlighetsprincipen. Vidare finns det under alla förhållanden en risk för att det underlag som disciplinnämnden skulle ha tillgång till i sina ärenden skulle bli sämre.

En minskad effektivitet i samfundets tillsyn över advokatkåren skulle i så fall bli följden. Detta vore en mycket olycklig effekt. Min samlade bedömning blir därför att jag inte vill tillstyrka kommitténs förslag i denna del.

1.4.4 Frågans behandling i riksdagen

I slutet av 1970-talet begärde Curt Boström (s) i en motion (1977/78:983)⁹ att en översyn skulle ske av reglerna om advokatverksamhet. Motionären framhöll att reglerna om god advokatsed hade tillkommit i en tid med ett helt annat och fastare värdesystem än dagens. I anslutning till uttalanden i den allmänna debatten rörande den organiserade och ekonomiska brottsligheten gjordes i motionen gällande att, också inom advokatkåren, meningarna var delade om vad som kunde krävas av en advokat i dagens samhälle. Enligt motionären ledde meningsskilligheterna till svårigheter för advokatsamfundets styrelse att driva en enhetlig linje. Vidare anförde motionären att beslut om att vägra någon inträde i eller uteslutning ur advokatsamfundet efter överklagande ofta undanröjdes av Högsta domstolen. Mot bl.a. denna bakgrund fanns det enligt motionären all anledning att se över reglerna om god advokatsed. En översyn borde utgå från att advokaterna skall kunna agera självständigt och kraftfullt men inte förutsätta att de därför absolut måste vara fria yrkesutövare. Det kunde enligt motionären vara lämpligt att skilja mellan olika slags advokatverksamhet och ställa olika krav beroende på

⁹ Samtliga i detta avsnitt nämnda motioner har väckts av enskild ledamot. Ingen av dem är s.k. partimotion.

om vederbörande ägnar sig åt familjerätt, förmögenhetsrätt, skatterätt, straffrätt etc. Vidare borde beaktas de problem som föranleds av att personer utanför advokatsamfundet bedriver advokatverksamhet och över vilka man inte har någon kontroll. En fråga som enligt motionären särskilt borde övervägas var tillsättande av företrädare för det allmänna i advokatsamfundets disciplinnämnd och i andra samfundsorgan.

I en motion (1977/78:1462) av Bernt Ekinge (fp) och Eric Enlund (fp) hemställdes att de disciplinära påföljderna och formerna för handläggning av disciplinärenden skulle ses över.

I motionen påtalades att det rådde en stor spännvid mellan de olika åtgärder (erinran, varning och uteslutning ur samfundet) som kunde komma i fråga vid disciplinärt ingripande mot advokat. Å ena sidan behövde enligt motionärerna en erinran eller varning i sig inte innebära några nackdelar för advokaten, och det kunde förekomma att en advokat tilldelats flera varningar innan han blev utesluten. Å andra sidan var, enligt motionärerna, en uteslutning en mycket ingripande åtgärd som kunde bli helt ruinerande för advokaten. Mot denna bakgrund efterlyste motionärerna möjlighet att meddela även annan påföljd som var mer ingripande än erinran och varning men inte så ingripande som uteslutning, t.ex. suspension eller disciplinbot. Motionärerna ifrågasatte också om den dåvarande ordningen för handläggning av disciplinärenden inom advokatsamfundet var acceptabel. På längre sikt borde enligt motionärerna handläggningen frigöras från samfundet och föras över till statlig myndighet.

Justitiekommittén inhämtade yttranden över motionerna från Högsta domstolen, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund. Samtliga remissinstanser intog en övervägande negativ ställning till motionsyrkandena.

Justitiekommittén uttalade bl.a. följande med anledning av motionerna (bet. JuU 1978/79:6 s. 16):

Motionsspörsmålen rör grundläggande principer för advokatverksamheten. När det gäller önskemålen om ökad kontroll och insyn i advokatsamfundets verksamhet från det allmänna sida vill utskottet, liksom tidigare då spörsmålet prövats, framhålla att den nuvarande regleringen innefattar betydande inslag av sådan offentlig kontroll och insyn som efterlyses i motionerna. Regleringen erbjuder, såsom uttalats under remissbehandlingen av motionerna, goda garantier inte bara för intressen som är förknippade med advokatyckets utövande. Som utskottet konstaterat tidigare är regleringen också ett resultat av en omsorgsfull avvägning mellan å ena sidan önskemålet att tillgodose dessa allmänna och enskilda intressen och å andra sidan önskemålet att upprätthålla principen att advokatverksamheten utgör en fri yrkesutövning. Med hänsyn till angelä-

genheten av att denna princip inte rubbas kan enligt utskottets mening rent generellt sägas att det måste fordras skäl av särskild styrka för att en ändring av den nuvarande ordningen skall övervägas.

Med hänsyn till det översynsarbete som då bedrevs dels inom samfundet, dels av Brottsförebyggande rådet, saknades det enligt utskottets mening anledning att vidta någon åtgärd från riksdagens sida (bet. JuU 1978/79:6 s. 16 f.).

I en annan motion (1980/81:1178) hemställde Eric Enlund (fp) och Bernt Ekinge (fp) att riksdagen skulle ställa sig bakom Brottsförebyggande rådets rekommendation till advokatsamfundet om komplettering av de vägledande reglerna (BRÅ PM 1979:8; se ang. detta avsnitt 1.4.1 ovan).

Stig Gustafsson m.fl.¹⁰ anförde i en motion (1981/82:95) att det var synnerligen angeläget att disciplinnämndens sammansättning ändrades för att allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokaternas yrkesutövning skulle bestå. Man hänvisade till inträffade händelser och den allmänna diskussion som förts med anledning av vissa advokaters påstådda medverkan i form av rådgivning och vägledning i den organiserade och ekonomiska brottsligheten. I motionen uppgavs att det kunde misstänkas att ledamöterna i disciplinnämnden inte ingrep med tillräcklig kraft mot kolleger som åsidosatt sina skyldigheter som advokater. Nämndens avgöranden hade enligt motionärerna inte sällan etiska bedömningar där det kunde vara av särskilt värde att lekmannasynpunkter fördes fram. Enligt motionärerna borde vidare majoriteten av nämndens ledamöter vara samhällsrepresentanter och som ordförande ha en högt kvalificerad domare. Ordföranden och samhällsrepresentanterna borde utses av regeringen. Bestämmelserna om lekmannamedverkan borde finnas i lag. Motionärerna ansåg däremot inte att det var nödvändigt att inrätta någon från samfundet fristående disciplinnämnd.

Vidare ansåg motionärerna att det fanns ett starkt behov av informationsutbyte mellan myndigheter och samfundet (motionen s. 9), och att det låg i både samhällets och samfundets intresse att det var väl sörjt för att missförhållanden inom advokat kåren på ett så tidigt stadium som möjligt kunde upptäckas och beivras. Motionärerna föreslog därför att en författningsbestämmelse om sådant informationsutbyte skulle införas.

Frågan om handläggningen av disciplinärenden mot advokater togs också upp i en motion av Lars Werner m.fl.¹¹ (mot. 1981/82:136). Det

¹⁰ Övriga motionärer var Lisa Mattsson, Anita Gradin, Sivert Andersson och Oskar Lindkvist, samtliga (s).

¹¹ Övriga motionärer var Eivor Marklund, Nils Berndtson, Eva Hjelmsström, C-H Hermansson, Bertil Måbrink och Tommy Franzén, samtliga (v).

skedde från liknande utgångspunkter som i Stig Gustafssons m.fl. motion 1981/82:95. Motionärerna efterlyste en särskild, från advokatsamfundet fristående ansvarsnämnd, vars ledamöter skulle utses av regeringen. Av ledamöterna borde en utses efter förslag av samfundet, en efter förslag av LO, en efter förslag av TCO och en efter förslag av SACO/SR. Fyra ledamöter borde utses bland personer som kunde anses särskilt företräda allmänhetens intressen. Ordföranden borde vara erfaren i domarvärv. Målsättningen med att inrätta en fristående nämnd var enligt motionärerna att förhindra advokaters medverkan och deltagande i ekonomisk och organiserad brottslighet.

Justitiekommittén delade den uppfattning som framförts av Brottsförebyggande rådets arbetsgrupp (se avsnitt 4.1.1 ovan) samt departementschefen (se prop. 1981/82:57 s. 10), nämligen att ansvaret för utformningen av de vägledande reglerna om god advokatsed borde vila på advokatsamfundet. Utskottet ställde sig även bakom de uttalanden som departementschefen gjort i propositionen i denna del. Med bl.a. dessa uttalanden avslöt Justitiekommittén bifall till motionerna 1178 och 95.

Justitiekommittén avslöt även motion 136 och uttalade bl.a. följande (bet. JuU 1981/82:34 s. 9):

Utskottet vill för sin del till en början uttala uppfattningen att det är av vikt att advokat kåren har allmänhetens förtroende och att detta talar för att det allmänna bör ha insyn i den disciplinära verksamheten. Utskottet anser vidare liksom departementschefen att denna insyn bör åstadkommas genom att lekmän bereds plats i det organ som handlägger disciplinfrågorna.

När det gäller antalet lekmän i detta organ bör enligt utskottets mening slås fast att det inte har framkommit omständigheter som ger anledning till kritik mot samfundets sätt att utöva den disciplinära verksamheten. Härvidlag kan pekas på att BRÅ:s arbetsgrupp funnit att samfundets disciplinära praxis visar att samfundet inte har tvekat att gå fram med stränghet mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Den ändring av nuvarande ordning som utskottet ansluter sig till motiveras således inte av ett behov av skärpt kontroll utan främst av de skäl till insyn som nyss berörts. Motionskravet att majoriteten av ledamöterna i det disciplinära organet skall vara samhällsrepresentanter framstår mot denna bakgrund som mindre väl underbyggt. Härtill kommer enligt utskottets mening att det är angeläget att upprätthålla principen att advokatverksamheten utgör en fri yrkesutövning; ett tillgodoseende av motionskravet skulle kunna rubba denna princip (jfr. JuU 1978/79:6 s.16). Med det anförda instämmer utskottet i departementschefens uttalande att frågan lämpligen bör lösas så att regeringen får utse två av ledamöterna. Vad ut-

skottet anfört utgör också skäl för att den nuvarande ordningen med en disciplinnämnd som ett fristående organ inom samfundet bör bestå.

Vad slutligen gäller önskemålet i motion 95 att bestämmelserna om lekmanamedverkan bör ges i lag och inte som hittills i samfundets stadgar ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning att det saknas anledning att göra avsteg från den nuvarande ordningen. En ändring härvidlag skulle lätt kunna leda till uppfattningen att statsmakterna anlagt en ny syn på advokatväsendets ställning i samhället, något som det ju här inte är fråga om.

De socialdemokratiska ledamöterna reserverade sig mot uttalandet och ville bl.a. föreslå att majoriteten av disciplinnämndens sammansättning borde förändras på så sätt att majoriteten av ledamöterna skulle vara samhällsrepresentanter samt att som ordförande skulle utses en högt kvalificerad domare.

Stig Gustafsson m.fl.¹² förespråkade på nytt i en motion (1989/90:Ju722) en förändrad sammansättning av disciplinnämnden. Motionärerna ansåg att majoriteten av ledamöterna skulle vara offentliga representanter samt att som ordförande skulle utses en högt kvalificerad domare. Man hänvisade till rubriker i pressen som "Kändisadvokat smugglar brev ur häktet", "Advokaten skrev själv testamentet", "Advokat åsidosätter sina plikter som bouppteckningsförrättare" etc. Man framhöll att det stora flertalet advokater följer gällande regler och iakttar god advokatsed men att allmänheten har anledning att ställa mycket höga krav på utövare av advokatycket på grund av den centrala ställning som advokaterna har inom rättssystemet och det förhållandet att deras betydelse på senare år hade stärkts i olika avseenden, bl.a. på rättshjälpsområdet och vid konkursförvaltning. Motionärerna hänvisade till den ordning för disciplinverksamhet som införts i Danmark.

Justitieutskottet ansåg att de skäl som år 1982 åberopades mot den i motion Ju722 föreslagna ordningen alltjämt hade giltighet. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen (bet. 1989/90:JuU26 s. 12).

I ytterligare motioner av dels Stig Gustafsson m.fl.¹³, dels Kurt Ove Johansson (s) och Oskar Lindkvist (s), återkom motionärerna med samma yrkanden som i den tidigare nämnda motion Ju722 (mot. 1990/91:Ju717, 1991/92:Ju702, 1992/93:Ju701 samt 1993/94:Ju703).

Motionärerna Karl Gustaf Sjödin m.fl.¹⁴ hänvisade i en annan motion (1992/93:Ju720) bl.a. till artiklar i pressen med rubriker som

¹² Övriga motionärer var Gertrud Sigurdsen och Oskar Lindkvist, samtliga (s).

¹³ Övriga motionärer var Arne Andersson och Oskar Lindkvist, samtliga (s).

¹⁴ Övriga motionärer var Ulf Eriksson, John Bouvin, Arne Jansson, Richard Ulfvengren och Harriet Colliander, samtliga (nyd).

”Advokater tar allt mer betalt”, ”Goda råd dyra hos advokaten” och ”Krav på fri nämnd. Vad kostar advokaten?”.¹⁵ Motionärerna ansåg att advokatverksamheten måste bli föremål för insyn, att prövningen av advokatsättningar och andra frågor som rör advokater inte borde handhas av advokaterna själva, samt att formerna för detta måste redas ut.

Justitieutskottet uttalade beträffande dessa motioner att det saknades anledning att göra någon annan bedömning än den som utskottet gjort år 1982 (bet. 1981/82:JuU34, bet. 1990/91:JuU27 s. 9, bet. 1991/92:JuU19 s. 11, bet. 1992/93:JuU26 s. 23 samt bet. 1993/94:JuU20 s. 12). Utskottet avstyrkte således bifall till motionerna.

I en annan motion (1994/95:Ju701) hänvisade motionärerna Kurt Ove Johansson (s) och Ulrica Messing (s) till en artikel i pressen (SvD den 13 december 1994) angående en advokat som ordnat ett lån åt en misstänkt i en större liga där advokaten själv försvarade en av ligamedlemmarna. I övrigt var denna motion i stort sett likalydande med Kurt Ove Johanssons tidigare motioner i frågan (se ovan).

Justitieutskottets (bet. 1995/96:JuU15 s. 5) behandling resulterade i en rekommendation till regeringen att låta granska advokatsamfundets disciplinverksamhet (se avsnitt 1.1).

Kurt Ove Johansson (s) återkom ytterligare en gång (mot. 1996/96:Ju806) innan kommittén tillsattes och hemställde om ändringar av disciplinnämndens sammansättning. Han hemställde vidare att de etiska reglerna skulle kompletteras med en regel om att en advokat, samtidigt som han har rätt och skyldighet att lämna upplysning om gällande lagstiftning och dess anda och mening, också skall avråda klienter från att begå handlingar som strider mot lagens anda, samt att informationsutbytet mellan myndigheter och samfundet borde utökas. I motionen anfördes bl.a. följande:

Det har nyligen konstaterats att advokater medverkat i s.k. penningtvätt. Det är inget nytt att vissa advokater medverkar i oetiska förfaranden och misstänkt brottslighet. Endast sällan utesluts sådana advokater ur Advokatsamfundet. Mot bakgrund av att titeln ”advokat” är auktoriserad av samhället och ingår i rättssystemet intar advokaterna en särställning och särskilt höga krav kan ställas på deras yrkesutövning. Det kan därför inte accepteras att medlemmar av en av samhället på detta sätt skyddad yrkesgrupp vid uppenbara övertramp skall få behålla och använda sig av advokattiteln. Samfundet har också regler om god advokatsed som brukar åberopas till stöd för uppfattningen att allt står väl till. Men det är anmärkningsvärt att förhållandet till det allmänna inte fått någon framträdande plats i reglerna. Det är en brist som bör rättas till. En fråga som uppmärk-

¹⁵ Införda i DN 2 maj, 4 mars respektive 24 mars 1992. Se mera om dessa avsnitt i 1.4.6.

sammats på sistone är informationsutbytet mellan myndigheter och samfundet. Det borde ligga i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sörjt för att missförhållanden inom advokat kåren på ett så tidigt stadium som möjligt upptäcks och beivras. Det nuvarande systemet med först styrelsens och sedan disciplinnämndens verksamhet har i princip oförändrat varit i kraft sedan 1948. Det säger sig självt att ett snart 50-årigt kontrollsystem för en kår som i dag har att verka under helt andra samhällsförhållanden än under 1940-talet är moget för en ordentlig revision. Till detta kommer att antalet advokater under denna tid ökat avsevärt.

1.4.5 Advokatsamfundets egna utredningar

Disciplinkommitténs betänkande år 1981

Advokatsamfundets styrelse beslutade under år 1976 att tillsätta en kommitté (Disciplinkommittén) med uppdrag att se över samfundets disciplinförfarande och de disciplinära påföljderna.

Disciplinkommittén föreslog i sitt betänkande införandet av straffavgift som särskild disciplinpåföljd, avsedd att förstärka varningspåföljden. Straffavgiften skulle vara lägst 1 000 och högst 15 000 kronor. Disciplinkommittén föreslog vidare att regeringen skulle utse två ledamöter i disciplinnämnden. Vid utredning i disciplinärenden borde man enligt kommittén i större utsträckning än vad som hittills varit brukligt låta kansliet införskaffa upplysningar av betydelse för sakens bedömning, förelägga vederbörande advokat att förete sin akt i ärendet, samt utse åklagare i disciplinärendet jämlikt 40 § i samfundets stadgar. Kommittén ansåg vidare att disciplinnämnden borde ges möjlighet att utse försvarare för en advokat som granskades i ett disciplinärende när behov förelåg. Ökad information borde ges om advokatsamfundets disciplinära verksamhet, och stadgarna borde ändras så att disciplinbeslut som hade principiell betydelse eller eljest var av allmänt intresse skulle offentliggöras.

De av disciplinkommittén föreslagna ändringarna genomfördes i olika omgångar under åren 1981–1982.

Kommittén för översyn av advokatsamfundets disciplinförfarande år 1994

Under hösten år 1991 utsåg advokatsamfundets styrelse en ny kommitté för översyn av samfundets disciplinförfarande.

Kommittén gjorde bedömningen att alldeles övervägande skäl talade för att handläggningen av disciplinärenden skulle koncentreras till enbart

disciplinnämnden och inte som tidigare, delvis handläggas av styrelsen. Kommittén föreslog vidare att man skulle inrätta prövningsavdelningar med vardera tre ledamöter.

Kommittén fann att övertygande skäl talade för att muntlig förhandling inför nämnden borde utformas enligt en mera kontradiktorisk modell än som hittills varit fallet. Företrädesvis borde sådan muntlig förhandling hållas, när uteslutning kunde komma i fråga. Enligt kommittén borde i sådana ärenden en särskild utanför nämnden stående advokat utses till åklagare i syfte att möjliggöra en obunden prövning från nämndens sida.

Rätten till biträde på samfundets bekostnad skulle enligt kommittén begränsas till sådana fall där den allvarligaste påföljden kunde ifrågakomma.

Vidare föreslogs införande av en preskriptionsregel som begränsades till sin verkan på så sätt att samfundet alltid har rätt att pröva ett disciplinärende oavsett att preskriptionsfristen löpt ut när anmälan görs, men att samfundet inte gentemot anmälaren har skyldighet att pröva saken, om anmälan inkommer efter preskriptionstidens utgång.

Kommittén föreslog också att rätten att utta straffavgift jämte annan disciplinär påföljd skulle utsträckas även till påföljden erinran. Vidare föreslogs att maximibeloppet för straffavgiften skulle bestämmas till 100 000 kronor.

Man övervägde frågan om en höjning av straffavgiftens maximigräns borde medföra att särskild klagorätt infördes, när den beslutade straffavgiften översteg visst belopp. Kommittén beslutade emellertid att inte lägga fram något sådant förslag med hänsyn till den möjlighet som finns enligt 50 § andra stycket i stadgarna, att hos styrelsen begära eftergift helt eller delvis av en beslutad straffavgift.

Kommittén förordade att ett offentlighöjande alltid får ske om påföljd beslutats och att en kortfattad redogörelse för vad som väsentligen varit skälet till beslutet samtidigt skulle lämnas.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 1997 har ansvarsfördelningen mellan samfundets styrelse och disciplinnämnden uttryckligen angetts i samfundets stadgar, den maximala straffavgiften höjts från 15 000 kr till 50 000 kr och disciplinnämnden fått möjlighet att i de fall en erinran inte är påkallad göra ett uttalande om att ett visst förfarande är felaktigt eller olämpligt.

1.4.6 Kritiken i massmedia

När det gäller kritiken i massmedia återfinns man i dagspressen ett par artiklar av Stig Gustafsson (DN den 4 mars 1995 och SvD den 26 februari 1996). I artiklarna upprepas den kritik och de förslag till åtgärder

som återfinns i hans motioner. Kritiken riktar sig sålunda huvudsakligen mot att advokater skulle ha medverkat i brottslig verksamhet, främst "vanlig" ekonomisk brottslighet – skattebedrägerier och andra ekonomiska oegentligheter, men också t.ex. narkotikaaffärer. Av artiklarna framgår emellertid inte närmare i vilken omfattning detta skulle ha skett eller hur den påstådda medverkan gått till. Enligt Stig Gustafsson skulle man kunna komma tillrätta med dessa problem *dels* genom att komplettera bestämmelsen om god advokatsed med en regel om att en advokat också skall avråda klienter från att begå handlingar som strider mot lagens anda, *dels* genom att införa en bestämmelse om att majoriteten i disciplinnämnden bör vara samhällsrepresentanter enligt den danska modellen.

Enligt Stig Gustafsson ligger i botten av hans engagemang erfarenheterna från Brottsförebyggande rådets granskning (BRÅ PM 1979:8) och regeringens kommission mot ekonomisk brottslighet (SOU 1984:15). Stig Gustafsson har vidare uppgett att han fått och får mottaga brev och samtal från såväl enskilda personer som anser sig vara lurade eller på annat sätt misshandlade av någon advokat som från advokater som själva är missnöjda med tingens ordning.

Advokatsamfundets dåvarande ordförande Sven Unger tillbakavisade Stig Gustafssons kritik i en artikel i samfundets tidskrift *Advokaten* (nr 2/1995). Sven Unger framhöll i artikeln att det finns flera goda skäl för att advokaterna själva skall bedriva disciplinverksamheten. Han hänvisade härvid bl.a. till *att* advokater är underkastade samma regler som gäller alla yrkesutövare och andra medborgare, både vad gäller straff och skadestånd och annat, och lyder under samma domstolar osv., *att* advokaterna har ytterligare regler att följa, de yrkesetiska reglerna, vilka advokaterna på eget initiativ skapat och utvecklat *samt att* det är och har alltid varit ett egenintresse för advokatkåren att disciplinverksamheten bedrivs korrekt och effektivt.

Advokaten Staffan Michelsen, som var en av ledamöterna i advokatsamfundets kommitté för översyn av disciplinförfarandet år 1994, har i ett särskilt yttrande till kommitténs betänkande anfört, att när det gäller uteslutning av ledamot, avgörandet borde hänskjutas till en från samfundet fristående domstol. Som skäl för detta angav han att man aldrig kan bortse från jävsproblematiken när kolleger och konkurrenter skall fatta beslut i så avgörande frågor. Under den debatt som uppstod i anslutning till kommitténs utredning anförde advokaten Nils Högström, då styrelseledamot i JUSEK:s advokatsektion, i en artikel i *Advokaten* (nr 3/96) att samfundet skulle vinna i legitimitet om ordföranden innehade eller hade innehaft chefsdomarställning. Nils Högström framförde med avseende på frågan om offentlighet hos samfundet, att det vore bättre att uppgifter som är offentliga hos någon (d.v.s. JK) är det även hos pri-

märkällan med hänsyn till de möjligheter till kompletterande information som man kan ge.

Byråchefen Håkan Lavén hos Justitiekanslern föreslog i en artikel i Svenska Dagbladet den 21 december 1995, att offentlighetsprincipen borde göras tillämplig på den disciplinära verksamheten och menade att en sådan åtgärd skulle säkra insynen i verksamheten och därmed också skapa förutsättningar för en bättre information till berörda intressenter.

Dagens Nyheter hade under år 1992 en artikelserie om advokater och advokatarvoden (DN den 4 och 24 mars samt den 2 maj 1992). Tidningen fick med anledning av artikelserien ta emot många samtal, samtliga anonyma, från konsumenter som var missnöjda med handläggningen av ärenden rörande advokatarvodet och i flera fall även med advokatsamfundets agerande då de fört ärendet dit. Konsumenter som ringde till tidningen föreslog att man skulle inrätta en ansvarsnämnd som står fri och utan bindningar till advokatsamfundet.

1.5 Regleringen av advokatväsendet i några andra länder

1.5.1 Danmark

Det finns omkring 3 900 advokater i Danmark. Advokater förordnas efter ansökan därom av justitieministern. Den som fått avslag på sin ansökan kan överklaga justitieministerns beslut hos landsretten. Fastställer landsretten beslutet får sökanden vänta två år innan nästa prövning kan ske.

Advokater har ensamrätt till titeln advokat och skall vara medlemmar av det danska advokatsamfundet. Advokater har också ensamrätt att föra talan vid domstol, dvs. man har ett advokatmonopol. En förutsättning för att bli advokat är att vederbörande, förutom juristexamen och tre års praktik, har genomgått en särskild teoretisk utbildning under 36 dagar och avlagt examen.

Advokatsamfundet utarbetar regler för advokaternas plikter m.m. Dessa regler skall godkännas av justitieministern.

Styrelsen för advokatsamfundet, advokatrådet, utövar tillsyn över advokaterna. Under advokatrådet finns regionala styrelser, kretsstyrelser. Finner advokatrådet att en advokat inte har handlat i överensstämmelse med advokatplikterna, kan rådet instämna vederbörande inför advokatnämnden (advokatnaevnet). Denna nämnd behandlar dels klagomål över kretsstyrelsernas avgöranden i arvodesfrågor, dels som första instans klagomål över advokaters handlingssätt. Advokatrådet har skyldighet att orientera advokaterna om principiella avgöranden och om advokatnämndens avgöranden rörande god advokatsed.

Advokatnämnden

Advokatnämnden administreras av advokatsamfundet, som även ställer ett sekretariat till förfogande. Från år 1995 har man brutit ut detta sekretariat från samfundet i övrigt på så sätt att personalen enbart utför arbetsuppgifter åt nämnden. (Från år 1996 har nämndens självständiga status ytterligare markerats genom eget brevpapper!)

Advokatnämnden har utarbetat en vägledning för handläggning av klagomål på advokater. Denna innehåller upplysningar om hur man går tillväga när man vill klaga på en advokat. Advokatnämnden tillhandhåller vidare två formulär, ett för disciplinärenden och ett för arvodesärenden, att fyllas i av den klagande.

Ordföranden och två vice ordförande i nämnden skall samtliga vara domare. De utses av Højesterets president. Därutöver består nämnden av

15 ledamöter. Av dessa utses sex, som inte får vara advokater, av justitieministern. De utses efter förslag från de större arbetsmarknads- och konsumentorganisationerna. De återstående nio väljs av advokatsamfundet bland advokater, som inte är medlemmar av advokatrådet. Ordföranden är enligt praxis en höjesteretsdommer och viceordförandena landsdommer respektive byretsdommer. Alla ledamöter väljs för fyra år åt gången.

Vid behandling av ett advokatärende skall en eller flera ordförande delta. Vidare skall en eller flera ledamöter som utsetts av justitieministeriet samt ett antal advokater, som motsvarar antalet deltagande ordförande och övriga medlemmar tillsammans, delta, således lika många advokater som icke-advokater. Nämnden kan arbeta på avdelningar och varje avdelning består av sex ledamöter.

Saker av principiell karaktär skall såvitt möjligt behandlas av hela nämnden. Detsamma gäller saker, ”hvor der kan opstå spørgsmål om at frakende en advokat retten til at udøve advokatvirksomhed eller retten til at udføre sager af naermere angivet karakter eller om at ophaeve en frakendelse”.

Nämnden är beslutsför när minst 10 ledamöter är närvarande. En avdelning om sex ledamöter är beslutsför när minst fyra är närvarande.

Nämndens möten är i princip inte offentliga men kan i vissa fall vara det. Den berörde advokaten kan i ett disciplinärende kräva att förhandlingen skall vara offentlig i den omfattning det kan ske utan att någon onödigt kränks.

Nämndens avgöranden skall sändas till den berörde advokaten, advokatrådet och justitieministeriet. I vissa fall kan nämnden offentliggöra beslutet med angivande av den berörde advokatens namn. Om en advokat fråntas rätten att utöva advokatverksamhet skall beslutet offentliggöras med angivande av advokatens namn, adress och den tid beslutet skall gälla. I övrigt, d.v.s. utan angivande av namn, kan nämnden alltid besluta att offentliggöra ett avgörande i ett disciplinärende. Denna möjlighet har använts med stor försiktighet.

Handläggning av disciplinärenden

Finner advokatsnämnden att en advokat har åsidosatt sina plikter kan nämnden tilldela advokaten en varning (*advarsel*) eller tillrättavisning (*irettesaettelse*) eller ålägga advokaten böter upp till 200 000 danska kr. Nämnden kan vid vite ålägga en advokat att uppfylla en förpliktelse. Nämnden kan vidare, om det bedöms nödvändigt, frånta en advokat ett ärende och låta annan advokat, som godkänts av klienten, slutföra det.

Har en advokat gjort sig skyldig till grov eller upprepad överträdelse av sina plikter som advokat, och ger de påvisade förhållandena anledning anta att advokaten inte i framtiden kommer att utöva advokatverksamhet på ett försvarbart sätt, kan advokatnämnden frånta advokaten rätten att utföra uppdrag eller förrättningar av närmare angiven karaktär eller rätten att utöva advokatverksamhet. Förbudet kan omfatta en tidsperiod från 6 månader till 5 år eller tills vidare.

Klagomål i disciplinärenden skall ges in till advokatnämnden inom tre månader efter det att klaganden fått kännedom om det förhållande som klagomålet gäller. Denna tremånadersfrist gäller även för advokatrådet. Nämnden kan dock behandla även senare inkomna klagomål om det befinnes "rimeligt begrundet". Det som skall vara "rimeligt begrundet" är inte klagomålet i sak utan fristöverträdandet. Möjligheten att ta upp ett för sent inkommet klagomål används dock sällan av nämnden.

Nämnden kan avvisa klagomål, dels från den som inte berörs av saken, dels sådana som är uppenbart ogrundade.

Kretsstyrelserna förbereder disciplinärendena på så sätt att de efter skriftväxling avger ett yttrande till nämnden, vilket är internt och vägledande för denna. Yttrandet är inte offentligt för parterna medan handläggningen av ärendet pågår i nämnden. Efter det att ärendet avgjorts har parterna på begäran möjlighet att få del av kretsstyrelsens yttrande.

Beslut av nämnden kan av den berörde advokaten överklagas till landsretten, som kan stadfästa, upphäva eller ändra avgörandet. Däremot har en anmälare inte rätt att överklaga nämndens beslut. Landsrettens beslut kan överklagas till Högesteret.

Under år 1996 inkom 820 disciplinärenden till nämnden. 261 ärenden avvisades genom ordförandebeslut. 12 ärenden överklagades till landsretten. Inte i något fall fråntog nämnden advokat rätten att utöva advokatverksamhet. 443 ärenden behandlades av nämnden. Den typiska sanktionen är böter, 2 500–000 kr, men någon gång högre (10 000 kr).

Hälften av klagomålen kom från advokatens klient, 20 procent från motparten, 11 procent från motpartens advokat, 5 procent från tredje man, 8 procent från annan advokat och 3 procent från advokatrådet.

1.5.2 Norge

Det finns för närvarande cirka 3 600 praktiserande advokater i Norge. En del av dessa är medlemmar i *Den Norske Advokatforening*. Medlemskapet är frivilligt och det finns inte något krav på att man skall vara medlem i föreningen för att få använda advokattiteln. För att bedriva advokatverksamhet krävs emellertid tillstånd. Sådant utfärdas av *Tilsynsrådet for advokatvirksomhet*, som också auktoriserar advokatfull-

mäktige och utför löpande kontroll av advokaters verksamhet. Rådet är ett fristående och oavhängigt organ.

De flesta avgöranden av Tilsynsrådet kan överklagas till *Advokatbevillingsnemnden*.

Klagomål på advokater behandlas av en central och fristående *Disiplinaernemnd*. Klagomål på medlemmar i Advokatforeningen skall dock först behandlas av föreningens regionala disiplinaerutvalg.

För att få tillåtelse att vara advokat vid Højesterett måste vederbörande förutom advokattillstånd ha viss i domstoloven närmare angiven praktisk erfarenhet samt skall vidare ha avlagt ett prov inför Højesterett.

De olika nämndernas sammansättning

Tilsynsrådet for advokatvirksomhet består av tre ledamöter. Ordföranden skall vara advokat. En ledamot skall vara av staten auktoriserad revisor. Ledamöterna utnämns av kungen för en period om två år.

Disiplinaernemnden består av fem ledamöter. Ordföranden skall vara domare och två av ledamöterna advokater. Två av ledamöterna skall varken vara domare eller advokater, men bör vara jurister. När det gäller utseende av advokatledamöterna inhämtas förslag från Den Norske Advokatforening.

Advokatbevillingsnemnden består av tre ledamöter; en domare samt ordförandena i Tilsynsrådet och Disiplinaernemnden.

Medlemmarna av Advokatbevillingsnemnden och Disiplinaernemnden utnämns av kungen i statsrådet för en period om två år. De två nämnderna är fria och oavhängiga organ.

Advokattillstånd (Advokatbevillning)

Ärenden om advokattillstånd behandlas och avgörs av Tilsynsrådet for advokatvirksomhet.

För att erhålla advokattillstånd krävs juridisk ämbetsexamen och två års praktik som advokatfullmäktig, domarfullmäktig, polisfullmäktig, allmän åklagare eller universitetslärare i rättsvetenskap. Det ställs vidare krav på processerfarenhet samt genomgången advokatkurs. Hederlig vandel skall dokumenteras genom intyg från lokal polismyndighet.

Tilsynsrådets beslut att inte bevilja en sökande advokattillstånd kan överklagas till Advokatbevillingsnemnden, som är sista instans i ett sådant ärende.

Advokatbevillingsnemnden kan återkalla ett advokattillstånd. Grund för återkallelse kan vara brott mot plikter i domstoloven eller underlåtel-

se att – på anmodan av något av kontrollorganen – ge tillfredsställande förklaring om advokatverksamheten. Advokattillståndet kan vidare återkallas när en advokat gjort sig skyldig till någonting som gör honom olämplig eller ovärdig att driva advokatverksamhet. I de fall Advokatbevilingsnämnden finner att återkallelse inte skall ske, kan nämnden i stället meddela vederbörande advokat tillrättavisning eller varning.

Advokatbevilingsnämndens beslut om återkallelse av advokattillstånd kan prövas av domstol.

Auktorisation av advokatfullmäktige

Tilsynsrådet för advokatvirksomhet handlägger även ärenden om auktorisation av advokatfullmäktige.

Varje advokat som utövar advokatverksamhet har rätt att ha en auktoriserad fullmäktig som kan träda i hans ställe i rättegång. Fullmäktigen skall ha juridisk ämbetsexamen samt kunna uppvisa intyg om oförvitlighet från lokal polismyndighet. Det är principalen som ansöker hos Tilsynsrådet om att få kandidaten auktoriserad som fullmäktig för sig. En fullmäktig kan auktoriseras för flera advokater och en advokat kan samtidigt ha flera fullmäktige, dock inte flera än att han kan följa upp dem på ett tillfredsställande sätt.

Handläggning av disciplinärenden

Klagomål på advokater behandlas av en central och fristående nämnd, Disiplinaernämnden.

Disiplinaernämnden handlägger klagomål som avser handlande i strid mot god advokatsed eller i övrigt i strid mot domstoloven. Nämnden handlägger även arvodesärenden.

En advokat som har uppträtt i strid mot god advokatsed eller i övrigt mot domstoloven eller annan lag kan erhålla en tillrättavisning (*irretesettelse*). I allvarigare fall kan vederbörande meddelas en varning (*advarsel*). I de fall nämnden finner att en advokat begärt ett för högt arvode, kan nämnden fastställa vad som är rimligt. Nämnden kan vidare ålägga en advokat, som mottagit ett för högt belopp, att återbetala det överskjutande beloppet. Finner nämnden att ett advokattillstånd bör återkallas hänskjuts ärendet till Advokatbevilingsnämnden.

Klagomål på advokater som är medlemmar i Den Norske Advokatforening skall först framläggas inför föreningens regionala disciplinaerutvalg. Avgöranden av Advokatforeningens disciplinkommitté kan därefter bringas inför Disiplinaernämnden. För advokater som inte är medlemmar

i föreningen framställs klagomålet direkt till Disiplinaernemnden såvida inte den berörde advokaten samtycker till att ärendet först behandlas av Den Norske Advokatforenings regionale utvalg.

Disiplinaernemndens avgöranden kan inte överklagas.

Under perioden 1990–1996 återkallades cirka fem advokattillstånd årligen. År 1997 återkallades elva tillstånd, varav ett på grund av straffbara förhållanden. Under samma år erhöll cirka 60 advokater tillrättavisning eller varning.

1.5.3 Finland

Det finska advokatväsendet är i allt väsentligt organiserat som det svenska. Liksom i Sverige har man också en justitiekansler som utövar viss tillsyn.

Den som har avlagt juristexamen och som har förvärvat erforderlig skicklighet och praktisk erfarenhet kan erhålla medlemskap i Finlands Advokatförbund. Dessutom krävs, enligt förbundets stadgar, att vederbörande avlagt en särskild advokatexamen.

Titeln advokat får i Finland endast användas av den som är medlem i Finlands Advokatförbund.

Tillsynen av advokaterna ankommer i första hand och huvudsakligen på advokatförbundets egna organ. Vid sidan av styrelsen finns det en disciplinnämnd. Nämnden består av dels advokater, dels två personer som inte tillhör advokatkåren. Tillsyn utövas också av Justitiekanslern som bevakare av det allmännas intressen. Den enskilde kan vända sig antingen till advokatförbundet eller till Justitiekanslern om han anser att en advokat har försummat sin plikt eller förfarit i strid med god advokatsed.

Det finns för närvarande 1 370 advokater i Finland.

Inträdeskraven

Advokat är den som i egenskap av medlem i Finlands allmänna advokatförening (Finlands Advokatförbund) införts i advokatregistret. Advokatförbundets styrelse beslutar i ärenden om inträde i förbundet.

Som advokat får endast antas den som är finsk medborgare eller medborgare i någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har fyllt 25 år och som

- 1) är känd för redbarhet samt i fråga om övriga egenskaper och levnadsätt är lämplig att utöva advokatverksamhet,

- 2) har avlagt sådana kunskapsprov som medför behörighet till domartjänst i Finland samt förvärvat den skicklighet som krävs för utövande av advokatverksamhet och sådan praktisk erfarenhet som föreskrivs i advokatföreningens stadgar, samt
- 3) råder över sig och sin egendom.

Den sökande skall även avlägga en särskild examen i den ordning som godkänts av justitieministeriet och som visar att han har tillräckliga kunskaper om de lagstadganden och anvisningar som gäller i advokatverksamhet samt vad som krävs för god advokatsed.

Den som uteslutits ur advokatföreningen kan, sedan tre år förflutit från uteslutningen, efter ansökan på nytt antas som medlem av föreningen.

Tillsyns- och disciplinsystemet

Disciplinnämnden avgör och handlägger disciplinära ärenden. Beslut som gäller uteslutning av en medlem skall fastställas av styrelsen. Disciplinnämnden, som utses av advokatförbundets delegation, består av en ordförande och åtta andra ledamöter. Två av ledamöterna får inte tillhöra advokatkåren. Utlåtande från justitieministeriet om deras lämplighet skall inhämtas före valet.

Disciplinära ärenden och övriga övervakningsärenden har särskilts från varandra.

Såsom *disciplinära ärenden* handläggs klagomål från advokaternas huvudmän samt yrkanden från Justitiekanslern och underrättelser från domstolarna. Disciplinära ärenden behandlas av disciplinnämnden. Övriga klagomål samt misstankar och förmodanden om att någon har åsidosatt sina förpliktelser som advokat upptas till behandling i förbundsstyrelsen som *övervakningsärenden*. Som övervakningsärenden behandlas således även klagomål över motpartens ombud. Styrelsen kan antingen besluta att ett övervakningsärende inte skall föranleda någon åtgärd eller hänskjuta ärendet till disciplinnämnden.

Det disciplinära förfarandet slutförs även om advokaten under tiden utträder ur advokatförbundet. Om advokaten befinnes ha åsidosatt sina plikter ges ett utlåtande om vilken påföljd han hade varit förtjänt av.

Om det konstateras att en advokat har åsidosatt sina plikter skall han dömas till disciplinstraff. Dessa är *anmärkning*, *varning*, *offentlig varning* och *uteslutning ur förbundet*.

En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller förfar ohederligt och därigenom gör sig skyldig till en grov förseelse, skall ute-

slutas ur förbundet. I de fall omständigheterna är förmildrande kan han i stället tilldelas en varning.

För lindrigare förseelser, t.ex. överträdelser av lag eller avtal, gärningar eller försummelser som strider mot någon sedvanerättslig norm eller annat åsidosättande av plikterna, är påföljden varning eller anmärkning. Om omständigheterna är försvårande skall advokaten uteslutas ur förbundet.

Om det finns någon särskild orsak, kan det beslutas att en varning skall meddelas offentligt.

Om disciplinnämnden anser att en advokat, utan att han gjort sig skyldig till någon egentlig disciplinär förseelse, har förfarit inkorrekt, kan nämnden uppmärksamma advokaten på det rätta förfarandet.

De allmänna åklagarna skall, om en advokat står åtalad för ett brott som är ägnat att inverka på hans behörighet som advokat eller att sänka aktningen för advokatkåren, underrätta Justitiekanslern om åtalet och domstolens avgörande. Åklagarna skall också till Justitiekanslern sända in kopior av beslut om att inte väcka åtal eller åtalseftergift som gäller advokater.

År 1996 inkom från åklagarna tre meddelanden till Justitiekanslern om åtal som var riktade mot advokater. År 1995 inkom åtta sådana meddelanden till Justitiekanslern.

Justitiekanslerns tillsyn över advokaterna

Justitiekanslern övervakar att advokaterna fullgör sina förpliktelser som advokater. Han kan inte ålägga disciplinstraff, men det anses att han i samband med beslut i ärende om klagomål mot advokater kan uttala sin uppfattning om det sätt på vilket en advokat har skött ett uppdrag och sålunda genom att uppmärksamma advokaten på det rätta förfarandet främja god advokatsed.

Klagomål mot advokater, i vilka Justitiekanslern finner sannolika skäl för åtgärd hänskjuts till advokatförbundet. Justitiekanslern kan sålunda ta initiativ till disciplinärt förfarande. På yrkande av Justitiekanslern upptas ärenden som anhängiggjorts hos advokatförbundet till behandling av förbundets disciplinnämnd.

Endast Justitiekanslern har obegränsad rätt att söka ändring i ett disciplinärende. En advokat som varit föremål för disciplinärt förfarande har rätt att söka ändring endast om han tilldelats offentlig varning eller uteslutits ur advokatförbundet. Överklagande skall göras till Helsingfors hovrätt.

Den som anfört klagomål eller gjort anmälan mot advokat har inte partsställning i det disciplinära förfarandet och kan heller inte söka ändring av det disciplinära beslutet.

Justitiekanslern kan söka ändring i ärenden som gäller medlemskap i förbundet eller beslut om disciplinära åtgärder. Han får en kopia av advokatförbundets beslut i sådana ärenden. Beslutet sänds även till den person som gjort anmälan. Om denne anser att disciplinärendet inte blivit korrekt handlagt eller om han är missnöjd med beslutet kan han vända sig till Justitiekanslern.

Under år 1996 behandlade Finlands Advokatförbund 133 disciplinära ärenden. Av dessa föranledde 78 inte någon åtgärd. Av resterande ärenden resulterade 3 i uteslutning, 1 offentlig varning, 16 varning, 30 anmärkning och 5 s.k. meddelande.

Advokatförbundets styrelse behandlade 123 klagomål, varav 34 hänsköts till disciplinnämnden. 89 föranledde inte ytterligare åtgärder.

Justitiekanslern behandlade 91 klagomål varav 15 hänsköts till advokatförbundet. Resterande föranledde inte någon åtgärd.

1.5.4 Tyskland

Det finns drygt 85 000 advokater i Tyskland.

De centrala stadgandena om advokatväsendet finns i lagen om advokater (Bundesrechtsanwaltsordnung) från år 1959. En advokat utnämns av justitieministeriet i den delstat han tillhör. Alla advokater som finns inom en viss överrätts distrikt bildar tillsammans en advokatkammar. Advokatkammararens styrelse är skyldig att se till att advokaterna fullgör sina skyldigheter.

Både advokatkammararens styrelse och allmän åklagare i det ifrågavarande överrättsdistriktet kan anhängiggöra ett disciplinärt förfarande vid ett särskilt disciplinärt organ (das Anwaltsgericht). Ledamöterna i det disciplinära organet är advokater som hör till kammardistriktet. De utnämns av justitieministeriet i delstaten bland personer som advokatkammararens styrelse föreslår.

Varje advokat är medlem i den regionala advokatkammaren. Det finns sammanlagt 28 kammare i hela landet. Centralorganisationen för advokatkamrarna är förbundskammaren (die Bundesrechtsanwaltskammer).

Första instans i disciplinärenden är *das Anwaltsgericht*, en statlig s.k. yrkesdomstol för advokater, som består av tre advokater. Ledamöterna i Anwaltsgericht är helt oberoende i förhållande till kammaren. Det finns en Anwaltsgericht för varje kammar. Advokatkammararens styrelse kan meddela advokat tillrättavisning vid obetydliga överträdelser av advo-

katplikterna. Den berörde advokaten kan i dessa fall överklaga styrelsens beslut hos *Anwaltsgericht*.

Andra instans i disciplinärenden är *der Anwaltsgerichtshof*. Det finns en sådan domstol i varje delstat. Domstolen består av tre advokater och två domare. Domarna kommer från *Oberlandesgericht* (motsvarar hovrätt i Sverige). En av advokaterna är ordförande. Ledamöterna utses på samma sätt som i *Anwaltsgericht*.

Der Senat für Anwaltssachen beim Bundesgerichtshof är tredje instans i disciplinärenden för advokater. Denna domstol består av fyra domare och tre advokater. De fyra domarna är samtliga ledamöter av någon av de högsta domstolarna i Tyskland. Advokaterna utses av justitieministeriet efter förslag från *Bundesrechtsanwaltskammer*.

Det förberedande arbetet i första instans utförs av advokatkammarens styrelse. Allmän åklagare kan emellertid också ta upp ett advokatärende om en advokat har brutit mot advokatplikterna. Den som vill klaga på en advokat kan således vända sig till såväl advokatkammaren som åklagarmyndigheten. När det förberedande arbetet avslutats hålls en huvudförhandling i *Anwaltsgericht*. På huvudförhandlingsstadiet är det allmän åklagare som för det allmänna talan och han är i denna egenskap ensam behörig att göra detta. Advokatkammaren deltar inte i förfarandet inför *Anwaltsgericht*. Denna handlägger drygt 500 advokatärenden per år.

I princip kan alla utslag i *Anwaltsgericht* överklagas till *Anwaltsgerichtshof*. Däremot kan endast utslag som innebär uteslutning eller verksamhetsförbud överklagas till tredje och högsta instans. Vidare kan *Anwaltsgerichtshofs* avgöranden tas upp av högsta instans om rättsfrågan är av grundläggande betydelse.

Disciplinförfarandet är inte öppet för allmänheten. Medlem i advokatkammaren har emellertid rätt att närvara vid förhandlingar. Den klagande är inte part i förfarandet och får följaktligen inte heller någon information om disciplinärendet och dess gång.

De disciplinära påföljderna är förutom uteslutning och verksamhetsförbud *Verweise* (tillrättavisning) och *Warnung* (varning). Slutligen finns det möjlighet att ådöma *Geldbusse* (penningböter) upp till 50 000 tyska mark.

1.5.5 Nederländerna

I Nederländerna finns för närvarande drygt 9 200 verksamma advokater. Deras uppgifter och befogenheter regleras i Advokatlagen, "de Advocatenwet". Medlemskap i den holländska advokatororganisationen, "Nederlandse Orde van Advocaten", är obligatoriskt. Det finns 18 lokala advokatororganisationer.

Titeln advokat får ges till personer som studerat nederländsk rätt och erhållit en "mr" -titel, och som därefter genomgått en specialutbildning och praktiserat tre år på en advokatbyrå. Såväl advokatutbildningen som praktiktjänstgöringen anordnas av det nederländska advokatsamfundet. Utbildningen tar nio månader och genomförs oftast parallellt med praktiken. Varje ämne under utbildningen avslutas med en skriftlig examen och efter genomgången utbildning utfärdas ett certifikat.

Det disciplinära förfarandet är reglerat i en lag från 1995. Första instans är disciplinrådet (*Ratd van Discipline*), andra och sista instans är disciplindomstolen (*Hof van Discipline*).

Varje disciplinråd skall ha en ordförande, högst två vice ordförande samt minst sex och högst åtta advokatledamöter. Ordförandena utses av justitieministern för en period av fyra år bland domarkårens yrkesverksamma medlemmar. Advokatledamöterna skall ha varit verksamma som advokater i Nederländerna under minst fem år. De väljs av fullmäktigeförsamlingen i advokatororganisationen för en period om längst fyra år. En fjärdedel av medlemmarna skall avgå årligen enligt ett schema upprättat av respektive disciplinråd. Inte någon av medlemmarna i rådet får vara över 70 år.

Disciplindomstolen finns i Utrecht. Den består av två kammare. Domstolen består av sex ledamöter (varav en är ordförande och en vice ordförande) som utses av staten samt fyra advokater som utses av fullmäktigeförsamlingen i advokatororganisationen. Samtliga utses för en femårsperiod. De ledamöter som utses av staten väljs bland yrkesverksamma domare. De advokater som väljs skall ha varit verksamma som advokater i Nederländerna i mer än sju år samt får inte vara över 70 år.

Om disciplinrådet finner att ett klagomål mot en advokat är välgrundat kan följande påföljder bli aktuella, nämligen erinran, varning, suspension för en tidsperiod om högst ett år och uteslutning.

Klagomål på en advokat inlämnas skriftligen till den lokala advokatororganisation i vilken den berörde advokaten är medlem. Det är den lokala organisationen som initierar ett undersökningsförfarande i varje klagomål som inkommer. Om inte den klagande särskilt begär att ärendet skall tas upp av disciplinrådet skall den lokala organisationen sträva efter att försöka förlika parterna. Genom förlikning upphör klagandens rätt att få ärendet prövat av disciplinrådet. Om inte någon förlikning träffas

inom tre månader kan den klagande begära att ärendet hänskjuts till disciplinrådet.

Ordföranden i disciplinrådet har rätt att avvisa klagomål som inkommit till fel forum eller är uppenbart ogrundade.

Disciplinrådet är beslutsfört med fem ledamöter jämte ordförande. Ett beslut fattas i första hand på handlingarna men muntlig förhandling förekommer. Vid förhandling har både den berörde advokaten samt den klagande rätt till juridiskt biträde. Disciplinrådet kan höra vittnen.

Ett beslut i disciplinrådet skall delges den berörde advokaten, den klagande samt den centrala advokatororganisationen.

Disciplinrådet kan bestämma att ett beslut helt eller delvis skall offentliggöras.

Ett beslut av disciplinrådet kan av klaganden samt den berörde advokaten överklagas till disciplindomstolen. I vissa fall har även den lokala advokatororganisation som hänskjutit ärendet till disciplinrådet rätt att överklaga beslutet. Den centrala organisationen har alltid klagerätt.

Proceduren i disciplindomstolen är väsentligen densamma.

Omkring 400 advokater blir årligen föremål för disciplinärt ingripande.

1.5.6 Österrike

Det finns drygt 3 500 advokater i Österrike. Principerna för organisationen av advokatväsendet och utövandet av advokatycket är reglerade i *der Rechtsanwaltsordnung*. Samtliga advokater i en delstat bildar en advokatkammar, som är en offentligrättslig organisation. För att samordna advokatkamrarnas uppgifter på förbunds nivå finns en central organisation, *der Österreichischen Rechtsanwaltskammertag*. Bland den centrala organisationens arbetsuppgifter ingår bl.a. att avge yttranden över lagförslag, att anmäla brister i rättskipning och förvaltning, att utarbeta riktlinjer vid utövandet av advokatycket samt att utbilda advokataspiranter.

För att få utöva advokatycket erfordras att man uppfyller följande krav samt att man beviljas inskrivning i ett advokatregister:

- a) österrikisk medborgare eller medborgare i Europeiska ekonomiska gemenskapen
- b) allmän redbarhet
- c) studier i juridik
- d) fem års praktisk juridisk verksamhet, varav minst nio månader vid domstol och tre år hos en advokat
- e) avläggande av ett advokatprov

Det är sökanden som skall visa att han uppfyller samtliga krav. Får den sökande avslag på sin ansökan av advokatkammararen har han möjlighet att överklaga beslutet hos *die Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission*.

Det disciplinära förfarandet för advokater är reglerat i *das Disziplinarratstatut*. Första instans är *der Disziplinarrat*. En sådan disciplinnämnd finns hos varje advokatkammarare. Disciplinnämnden består – inklusive presidenten, som är advokatkammararens högste representant – av 8–35 ledamöter. Antalet ledamöter är beroende av hur många advokatmedlemmar det finns i advokatkammararen. Ledamöterna väljs av respektive advokatkammarares fullmäktige.

Disciplinnämnden arbetar på avdelningar, som består av en ordförande och fyra medlemmar. I nämnden finns vidare en kammaradvokat och en eller flera ställföreträdare, som uppträder som åklagare i de disciplinära ärendena.

Om disciplinnämnden har dömt ut ett disciplinstraff har den berörde advokaten möjlighet att överklaga beslutet inom fyra veckor till *die Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission*. Förutom den berörde advokaten är även kammaradvokaten behörig att överklaga disciplinnämndens beslut.

Die Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission består – inklusive presidenterna och vicepresidenterna – av minst åtta och högst 16 domare från Högsta domstolen samt 32 advokater. Domarna utnämns av justitieministern och advokaterna väljs av advokatkamrarna för fem år åt gången.

Disciplindomstolen arbetar på avdelningar bestående av två domare och två advokater. Ordförandeskapet innehas av en domare.

De disciplinära påföljderna är skriftlig tillrättavisning, penningböter upp till 500 000 österrikiska shilling, verksamhetsförbud upp till ett år och uteslutning ur advokatkammararen.

Som en ytterligare påföljd kan en advokat förbjudas att ta emot en advokataspirant under högst ett års tid.

Disciplinnämnden har dessutom möjlighet att vidta interimistiska åtgärder mot en advokat i vissa fall, t.ex. när rättsliga åtgärder i brottmål inletts mot advokaten.

Disciplinnämnden kan också döma ut disciplinpåföljd och besluta om interimistiska åtgärder gentemot en advokataspirant.

1.6 Förenta Nationerna

FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna

Kommissionen för de mänskliga rättigheterna upprättades inom FN år 1946. Kommissionen studerar närmare situationen i vissa länder rörande mänskliga rättigheter eller speciella problemområden med avseende på dessa. Man gör utredningar, antar rekommendationer och utformar förslag till internationella konventioner och deklarationer, ofta på direkt uppdrag av generalförsamlingen. Kommissionen diskuterar också och uttalar sig i form av resolutioner om problematiska situationer i särskilda länder eller områden. Vidare kan kommissionen utse särskilda rapportörer med uppdrag att studera och rapportera om situationen i särskilda länder eller om viktiga problemkomplex inom området för de mänskliga rättigheterna. Rapportörerna gör i allmänhet grundliga utredningar och tar kontakter med olika regeringar. De besöker ibland länder där särskilda problem föreligger och gör vid behov särskilda hänvändelser till regeringar för att åstadkomma förbättringar i något avseende.

Den universella deklarationen om de mänskliga rättigheterna utarbetades av kommissionen och antogs av FN:s generalförsamling år 1948. Deklarationen är inte ett för staterna juridiskt bindande instrument.

Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter utarbetades av kommissionen och antogs av FN:s generalförsamling år 1966. Den trädde i kraft först år 1976. Ett särskilt organ, *kommittén för de mänskliga rättigheterna*, övervakar efterlevanden av konventionen.

Med stöd av bestämmelser i deklarationen om mänskliga rättigheter samt konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter utsåg kommissionen år 1995 en rapportör som sedermera erhöll titeln "Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers".

På kommissionens 53:e möte i april 1997 antog man en resolution och uppmanade regeringarna att bistå rapportören med information.

The UN 1990 Basic Principles on the Roles of Lawyers

FN:s åttonde kongress om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare ägde rum i Havanna år 1990. Kongressen antog i samförstånd grundläggande principer när det gäller advokaters funktion (*Basic Principles on the Role of Lawyers*). Motsvarande grundsatser när det gäller domarkåren antogs av FN:s sjunde kongress om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare år 1985 (*Basic Principles on the Independence of the Judiciary*).

Grundsatserna såvitt gäller advokater innehåller sammanlagt 29 olika punkter intagna under följande rubriker: tillgång till advokater och rättsligt biträde, speciella garantier i brottmålsärenden, kvalifikationer och utbildning, skyldigheter och ansvar, garantier för advokatfunktionen, yttrande- och föreningsfrihet, advokatsammanslutningar samt disciplinärt förfarande.

Under rubriken disciplinärt förfarande återfinns följande punkter.

- Codes of professional conduct for lawyers shall be established by the legal profession through its appropriate organs, or by legislation, in accordance with national law and custom and recognised international standards and norms (punkt 26).
- Charges or complaints made against lawyers in their professional capacity shall be processed expeditiously and fairly under appropriate procedures. Lawyers shall have the right to a fair hearing, including the right to be assisted by a lawyer of their choice (punkt 27)
- Disciplinary proceedings against lawyers shall be brought before an impartial disciplinary committee established by the legal profession, before an independent statutory authority, or before a court, and shall be subject to an independent judicial review (punkt 28).
- All disciplinary proceedings shall be determined in accordance with the code of professional conduct and other recognised standards and ethics of the legal profession and in the light of these principles (punkt 29).

I FN:s resolution av den 14 december 1990 (45/121) välkomnade generalförsamlingen de styrmedel som antagits av kongressen och anmodade ”Governments to be guided by them in the formulation of appropriate legislation and policy directives and to make efforts to implement the principles contained therein in accordance with the economic, social, legal, cultural and political circumstances of each country”. I en annan FN-resolution av den 18 december 1990 (45/166) uttalade generalförsamlingen sitt stöd för principerna och anmodade regeringarna att respektera och ta hänsyn till dem inom ramen för nationell lagstiftning och praxis.

2 Advokatväsendet i Sverige – organisation och inträdesprövning

2.1 Kort tillbakablick

På kontinenten och i England fanns ett advokatstånd redan under medeltiden. I Sverige fick advokatväsendet en fastare organisation först under detta århundrade. Sveriges advokatsamfund bildades år 1887 som en frivillig sammanslutning av akademiskt skolade advokater. Antalet ledamöter var då 38. Tidigare hade allmänhetens behov av rättshjälp till viss del ombesörjts av statliga ämbets- och tjänstemän som bedrev advokatverksamhet som bisyssla. Vårt dåtida inkvisitoriska rättssystem lämnade mycket litet utrymme för insatser av försvarare och andra rättegångsombud. Sakförarna, som de kallades, var ofta inkompetenta och behandlades nedlåtande av domarna. De ansågs inte ha något berättigande, eftersom domaren själv förväntades tillse att de rättssökande blev rättvist behandlade. Advokatsamfundets främsta uppgift blev därför från början att förbättra rättsvården och höja advokatkårens anseende (advokat Bengt Bergendal i advokatsamfundets skrift *Advokat – ett yrke i närbilder*, 1985, s. 7). Genom tillkomsten av rättegångsbalken fick samfundet karaktär av ett slags halvofficiell korporation. Dess stadgar fastställs av regeringen och vissa delar av dess verksamhet är även i övrigt underkastad offentlig reglering och kontroll.

2.2 Allmänt om advokatycket

Svensk processrätt förutsätter i motsats till många utländska system att enskilda skall tillåtas föra sin talan själva inför domstol. Det råder alltså i vårt land inte något advokattvång. Det råder inte heller något advokatmonopol när det gäller uppgiften att vara rättegångsbiträde

En av advokatens främsta uppgifter finns inom rättskipningen. Enligt 12 kap. 1 § RB må i tvistemål parts talan föras genom ombud och enligt 21 kap. 3 § första stycket RB må den misstänkte biträdas av försvarare. Dessa bestämmelser motiveras inte enbart av att part kan sakna tid eller förmåga att själv utföra sin talan. En process, som bygger på förhandlingsprincipen, fungerar tillfredsställande endast om parterna företräds av representanter, som har juridisk utbildning och processvana. Advokaten har även åtskilliga utomprocessuella uppgifter. Han står allmänheten till tjänst med upplysningar och utredningar rörande gällande rätt

och med rådgivning i olika angelägenheter, som har en rättslig aspekt såsom biträde vid bolagsbildningar och vid upprättande av kontrakt, testamenten och dylikt.

Titeln advokat är skyddad. Svensk advokat är endast den som är ledamot av Sveriges advokatsamfund. Enligt 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken kan den som obehörigen ger sig ut för att vara advokat dömas för *föregivande av ställning såsom advokat* till böter. Regeln tar sikte på den som ger sig ut för att vara ledamot av Sveriges advokatsamfund.

Ställningen som advokat medför vissa privilegier i förhållande till andra praktiserande jurister. Enligt 21 kap. 5 § första stycket RB skall sålunda till offentlig försvarare förordnas advokat som finnes lämplig därtill. Endast om särskilda skäl föreligger, kan till offentlig försvarare förordnas även annan lämplig person, som avlagt för domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Företrädesvis bör anlitas någon som brukas som rättegångsombud vid rätten.

Till biträde enligt rättshjälpslagen förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget.

Advokater intar vidare en privilegierad ställning vid inkassoverksamhet. Enligt 2 § tredje stycket inkassolagen (1974:182) behöver advokater inte tillstånd av datainspektionen för inkassoverksamhet. Enligt 13 § första stycket samma lag står advokater inte heller under datainspektionens tillsyn.

I vissa fall intar advokater en särställning genom den roll advokatsamfundet spelar. Enligt lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. får talan mot advokat väckas endast efter hörande av advokatsamfundet. Vidare finns det bestämmelser om att advokatsamfundet skall underrättas när en advokat avvisas som ombud (se t.ex. 12 kap. 6 § andra stycket RB).

2.3 Allmänna och enskilda advokatbyråer

I Sverige finns både allmänna och enskilda eller privata advokatbyråer. De privata byråerna drivs i form av aktiebolag, handelsbolag eller enskild verksamhet.

De allmänna advokatbyråerna inrättades i samband med rättshjälpsreformen år 1973. Man ville från statens sida få ekonomisk insyn i advokatverksamhet för att på så sätt kunna fastställa taxor av olika slag. Man ville vidare ge den rättssökande allmänheten möjlighet att välja mellan privat och statlig advokatverksamhet. Det finns f.n. en allmän advokatbyrå i varje län.

De allmänna advokatbyråerna är statliga myndigheter och underkastade de bestämmelser som i allmänhet gäller för sådana. Samtidigt skall verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna bedrivas på samma sätt som advokatverksamhet i övrigt. Byråerna har inte någon monopolställning eller några fördelar på annat sätt utan konkurrerar med de enskilda advokaterna på i princip lika villkor. En advokat på allmän advokatbyrå är skyldig att lämna rådgivning enligt rättshjälpslagen, vilket en enskild advokat inte är. I övrigt är advokaterna på de allmänna byråerna fria att välja de uppdrag de vill. Intäkterna i de allmänna advokatbyråernas verksamhet skall ge täckning för kostnaderna. Domstolsverket är central myndighet för dessa såvitt gäller den administrativa verksamheten samt ekonomin. Domstolsverket bistår vidare advokaterna på de allmänna byråerna med fortbildning.

Även advokaterna på de allmänna byråerna står under advokatsamfundets tillsyn men de är samtidigt i egenskap av statstjänstemän underkastade ämbetsansvar och står således även under Justitieombudsmannens tillsyn. Staten bär skadeståndsansvar för advokater anställda vid allmän advokatbyrå.

Enligt uttalande i budgetpropositionen för 1998 (prop. 1998/99:1) skall de allmänna advokatbyråerna avvecklas.

2.4 Sveriges advokatsamfund

Sveriges advokatsamfund bildades år 1887. Begreppet advokat var då inte särskilt känt och i vart fall inte välkänt här i landet. En av samfundets främsta uppgifter blev från början att förbättra rättsvården och höja advokatkårens anseende.

När rättegångsbalken trädde i kraft år 1948 infördes bestämmelser angående advokatyrrkets utövning. Advokatsamfundet fick härigenom också en offentligrättslig ställning. Samfundet kan karakteriseras som en privaträttslig sammanslutning med offentligrättsliga drag.

Enligt bestämmelserna i 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen har samfundet givits vissa statliga förvaltningsuppgifter. Samfundets karaktär av offentligrättsligt subjekt med sådana uppgifter framgår bl.a. av att dess stadgar enligt 8 kap. 7 § RB skall fastställas av regeringen.

Samfundets förvaltningsuppgifter innefattar även viss myndighetsutövning (se bl.a. SOU 1983:61 s. 99 f., 123 och 168 f.). Sålunda finns i 8 kap. RB i enlighet med nyssnämnda bestämmelser i regeringsformen föreskrifter om bl.a. medlemskap i samfundet, tillsyn över advokatväsendet och om disciplinära åtgärder mot advokat som åsidosätter sin plikt.

Enligt 3 § första stycket 3 lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn står, utöver statliga och kommunala myndigheter samt där anställda m.fl., även andra som innehar tjänst eller uppdrag, varmed följer myndighetsutövning, under tillsyn såvitt avser denna deras verksamhet. Samfundet står således under JK:s tillsyn i den mån dess verksamhet avser myndighetsutövning.

Vidare utövar JK tillsyn över advokatväsendet enligt bestämmelser i 8 kap. 6 § RB. Han får begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter sin plikt och hos styrelsen mot den som inte längre är behörig att vara advokat (JK-beslut 1984 s. 67).

Regleringen av advokatväsendet utgår från advokatverksamheten som en fri yrkesutövning. Syftet med regleringen är att tillgodose den rättssökande allmänhetens behov av kvalificerade ombud och biträden. Advokatväsendet bygger på den grundsatsen att samtliga advokater skall tillhöra ett för hela riket gemensamt advokatsamfund och att endast den som tillhör samfundet skall ha rätt att kalla sig advokat. Det har vidare ställts upp vissa kompetenskrav för medlemskap i samfundet (se avsnitt 2.3.7). Lagstiftaren har anförtrott åt advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd att se till att rättegångsbalkens bestämmelser om utövningen av advokatycket och de av regeringen fastställda stadgarna för advokatsamfundet efterlevs.

Advokatsamfundet kan sägas ha en dubbel funktion på advokatväsendets område. Dels utövar samfundet – såsom framgått i föregående stycke – verksamhet av offentligrättslig karaktär. Dels har samfundet att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen. I detta hänseende fungerar samfundet som ett serviceorgan för ledamöterna i t.ex. frågor om fortbildning och information. Inom samfundet tillvaratas advokaternas allmänna yrkesintressen i första hand av ett särskilt organ, betecknat yrkesrådet, som är underordnat styrelsen. Samfundet betraktar sig dock inte som en fackförening.

Samfundet anlitas ofta som remissorgan. År 1997 avgav samfundet remissyttranden till regeringen i 52 lagstiftningsärenden.

2.4.1 Advokatsamfundets organisation och ändamål

Ledamöternas inflytande över samfundets gemensamma angelägenheter utövas genom fullmäktige, valda av ledamöterna och kallade *Sveriges advokatsamfunds fullmäktige*. Ett ordinarie fullmäktigemöte hålls årligen. Antalet ledamöter uppgår för närvarande till 56.

Fullmäktige väljer dels styrelse för samfundet, kallad *Sveriges advokatsamfunds styrelse*, dels ledamöter av en nämnd, kallad *Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd*. Styrelsen består av ordförande, vice

ordförande och nio andra ledamöter jämte nio suppleanter. Disciplinnämnden består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter. Av ledamöterna i nämnden är tre offentliga representanter, vilka utses av regeringen en i sänder varje år för högst tre år i taget (12 § i stadgarna).

Samfundet är indelat i sju avdelningar; Norra avdelningen, Mellersta avdelningen, Stockholmsavdelningen, Östra avdelningen, Västra avdelningen, Södra avdelningen och Utlandsavdelningen. Varje avdelning har sin styrelse. Avdelningens angelägenheter avhandlas på avdelningsmöte.

Samfundets kansli är beläget i Stockholm. Det leds av samfundets generalsekreterare, som är advokat och anställd av samfundet. Totalt arbetade 25 personer vid kansliet vid utgången av år 1997.

Allmänt advokatsmöte skall enligt stadgarna hållas minst vart tredje år. Vid sådant möte tas upp frågor av betydelse för advokaternas organisation eller yrkesutövning eller av allmänt juridiskt intresse.

Sveriges advokatsamfund har enligt sina stadgar till ändamål

- att till främjande av god rättsvård upprätthålla en rättrådlig och yrkesskicklig advokatkår,
- att följa rättsutvecklingen och verka för att samfundets erfarenhet kommer denna till godo,
- att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen samt
- att verka för sammanhållning och samförstånd mellan advokaterna.

2.4.2 Statistik angående antal ledamöter m.m.

Av nedanstående förteckning framgår antal ledamöter i advokatsamfundet m.m. för åren 1992–1997. Uppgifterna är hämtade från advokatsamfundets verksamhetsberättelser för samma år.

<i>Antal</i>	År 1992	År 1993	År 1994	År 1995	År 1996	År 1997
Ensamma innehavare av advokatbyråer	837	853	848	909	932	937
Delägare i advokatbyråer	1 332	1 410	1 517	1 572	1 619	1 667
Advokater anställda vid privata advokatbyråer	398	458	449	431	436	488
Advokater anställda vid allmänna advokatbyråer	91	79	90	93	86	81
Ingen verksamhet	248	255	267	263	288	315
<i>Summa</i>	2 906	3 055	3 171	3 268	3 361	3 488
Antalet advokatbyråer vid årsskiftet	1 281	1 313	1 335	1 379	1 465	1 510
Antalet verksamma manliga advokater	2 352	2 447	2 528	2 600	2 641	2 707
Antalet verksamma kvinnliga advokater	306	353	375	405	428	466
Antalet manliga biträdande jurister	493	484	490	494	454	476
Antalet kvinnliga biträdande jurister	206	202	210	217	229	238

2.4.3 Advokatsamfundets stadgar

Advokatsamfundets stadgar skall fastställas av regeringen. De nu gällande stadgarna fastställdes genom Kungl. Maj:ts brev till samfundet den 1 november 1963 (SFS 1963:580). Ändringar i stadgarna har av regeringen fastställts senast år 1997 (SFS 1997:274). Stadgarna har intagits som *bilaga 2* till detta betänkande. Stadgarna finns i sin helhet intagna i

den av advokatsamfundet årligen utgivna matrikeln Förteckning över advokater och advokatbyråer.

Stadgarna reglerar advokatsamfundets verksamhet och anknyter på olika sätt till bestämmelserna i 8 kap. RB. Sålunda innehåller stadgarna på vissa punkter motsvarande regler som i RB (se t.ex. 8 kap. 4 § första stycket RB och 34 § första stycket i stadgarna). Vidare behandlar stadgarna de frågor i vilka det i 8 kap. RB hänvisas till vad som föreskrivs i stadgarna (se t.ex. 8 kap. 2 § första stycket 4 RB och 3 § första stycket 4 i stadgarna).

Allmänt kan sägas att stadgarna behandlar *dels* frågor som rör den offentlighetsliga regleringen av advokatväsendet enligt 8 kap. RB och som därför är av särskilt allmänt intresse, *dels* frågor som rör advokatkårens mer interna angelägenheter. Stadgarna innehåller t.ex. såväl bestämmelser som reglerar det disciplinära förfarandet som bestämmelser som reglerar avgiftsskyldigheten för ledamöterna till samfundet.

2.4.4 Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed

I 8 kap. 4 § första stycket RB stadgas att advokat i sin verksamhet redbart och nitiskt skall utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iakttä god advokatsed. Motsvarande bestämmelse finns intagen i 34 § första stycket i stadgarna. Vad som ligger i begreppet god advokatsed har inte närmare preciserats vare sig i RB eller samfundets stadgar. Inom advokatkåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkesetiska principer. Prövningen av vad som är förenligt med god advokatsed sker genom den disciplinära verksamheten inom samfundet samt genom vägledande uttalanden av styrelsen.

År 1971 antog advokatsamfundets styrelse för första gången vägledande regler om god advokatsed. Dessa har under åren omarbetats och kompletterats i olika avseenden. De nuvarande reglerna utfärdades av advokatsamfundets styrelse den 9 november 1984. De vägledande reglerna om god advokatsed har i sin helhet intagits som *bilaga 3* till detta betänkande. Vid reglernas tillkomst framhöll styrelsen att reglerna, som hade till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter, i allt väsentligt endast utgjorde en kodifiering av de normer som hittills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet. Styrelsen underströk vidare att reglerna inte på långt när var uttömmande och inte fick uppfattas så att allt som inte uttryckligen var förbjudet skulle vara tillåtet. Å andra sidan innebar reglerna enligt styrelsen inte heller att varje avsteg från dessa nödvändigtvis måste föranleda disciplinär påföljd. Detta var en fråga som enligt styrelsen fick bedömas med hänsyn

till omständigheterna i det enskilda fallet (BRÅ PM 1979:8 ang. advokatverksamhet s. 49. Beträffande begreppet god advokatsed se även Holger Wiklund, *God Advokatsed*, 1973.).

Samfundet publicerar i sin tidskrift *Advokaten* fortlöpande avgöranden från samfundets styrelse och disciplinnämnd under rubriken *Till tolkningen av begreppet god advokatsed*. Vilka avgöranden som skall publiceras bestäms av disciplinnämnden.

2.4.5 CCBE:s etiska regler

De nationella advokatorganisationerna inom EG bildade på 1950-talet en organisation CCBE (Conseil des Barreaux de la Communauté Européenne) med uppgift att på advokatområdet söka genomföra Romfördragets målsättning om fri rörlighet för advokater inom EG. Det svenska advokatsamfundet har under ett tiotal år varit medlem i CCBE. År 1988 tillsatte man en särskild EG-kommitté med uppgift bl.a. att följa behandlingen av frågor för betydelse för svenska advokater.

Inom ramen för det arbete som bedrivs av CCBE har träffats olika överenskommelser, bl.a. rörande etikfrågor. Etikreglerna har sedan gjorts tillämpliga även mellan Sverige och EG-länderna genom avtal mellan advokatsamfundet och CCBE. Dessa etiska regler för gränsöverskridande verksamhet innehåller med något annorlunda formuleringar i huvudsak samma regler som de svenska. Reglerna finns fogade som *bilaga 4* till detta betänkande.

2.5 Om offentlighet och insyn m.m.

Offentlighetsprincipen har sedan lång tid präglat svensk rättskipning och förvaltning. Den kan sägas innehålla följande beståndsdelar:

- förhandlingsoffentlighet
- handlingsoffentlighet
- yttrande- och informationsfrihet
- meddelarfrihet

Om *förhandlingsoffentlighet* stadgas i 2 kap. 11 § andra stycket i regeringsformen (RF). Förhandling vid domstol skall vara offentlig. Vidare har allmänheten rätt att närvara vid sammanträden med beslutande statliga och kommunala församlingar [se 2 kap. 4 § riksdagsordningen och 5 kap. 38 § kommunallagen (1991:900)].

Beträffande *handlingsoffentlighet* finns bestämmelser i tryckfrihetsförordningen (TF). Rätten att ta del av allmänna handlingar är, enligt 2

kap. 1 § TF, avsedd att säkerställa ”ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning”. Med handling förstås enligt 2 kap. 3 § TF framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel. Handling är, enligt samma stadgande, allmän om den förvaras hos myndighet och enligt särskilda bestämmelser är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndighet.

Den som begär att få ta del av allmän handling har rätt att vara anonym och behöver inte heller precisera vilka uppgifter i handlingen man vill ha. Sökanden kan ta del av handlingen hos myndigheten (2 kap. 12 § TF), och mot fastställd avgift få en avskrift eller kopia av den (2 kap. 13 § TF).

Yttrande- och informationsfriheten (se 2 kap. 1 § 1 och 2 RF) innebär *dels* att varje medborgare gentemot det allmänna åtnjuter frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter, och känslor, *dels* frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden. Att yttrandefrihet även tillkommer offentliga funktionärer, befrämjar allmänhetens insyn i myndigheternas verksamhet. Även en befattningshavare i offentlig tjänst har nämligen rätt att lämna upplysningar om sådant som han fått kännedom om i sin tjänsteutövning. I yttrandefriheten ligger dock ingen skyldighet att yttra sig. Informationsfriheten innefattar inte någon rätt för den enskilde att kräva upplysningar av myndigheterna (Bohlin, Alf, Offentlighetsprincipen, 1996, s. 16).

En särskilt vidsträckt yttrandefrihet gäller i förhållande till medierna. Beträffande denna s.k. *meddelarfrihet* finns särskilda bestämmelser (1 kap. 1 § 3 stycket TF och 1 kap. 2 § YGL). Reglerna innebär att det i viss mån är möjligt för befattningshavare i offentlig tjänst att straffritt lämna normalt sekretessbelagda uppgifter för publicering i tryckt skrift eller för offentliggörande i radioprogram, filmer och ljudupptagningar. Rätten att fritt lämna meddelanden till bl.a. nyhetsorganen är dock inte absolut [se 7 kap. 3 § TF och 16 kap. sekretesslagen (1980:100)].

2.5.1 Särskilt om handlingsoffentligheten

Offentlighetsprincipen omfattar inte alla organ som i någon form utövar verksamhet för det allmänna. En handling är enligt TF allmän endast om den förvaras hos myndighet eller därmed jämställda beslutande församlingar och enligt särskilda bestämmelser är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndighet. Har förvaltningsuppgift enligt 11 kap. 6 § tredje stycket RF överlämnats till bolag, förening, samfällighet, stiftelse eller enskild individ faller dessa utanför tillämpningsområdet för 2 kap.

TF. Detta gäller även om organet har anförtrots uppgifter som innebär myndighetsutövning (SOU 1983:61 s. 72).

Sedan 1995 gäller enligt 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) att offentlighetsprincipen och sekretesslagen är tillämpliga hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande.

Handlingsoffentlighet hos vissa enskilda rättssubjekt

Reglerna om allmänna handlingar gäller inte för enskilda rättssubjekt. Ett sådant subjekt, t.ex. ett aktiebolag, är ingen myndighet, och detta oavsett om staten eller kommun har ett avgörande inflytande över den verksamhet som bolaget bedriver. Inte heller blir ett privaträttsligt subjekt myndighet av den anledningen, att det anförtrots sådan förvaltningsuppgift som avses i 11 kap. 6 § RF. I några fall har dock offentlighetsprincipen gjorts tillämplig på sådana subjekt. Vad som i TF föreskrivs om rätt att ta del av handlingar hos myndighet skall nämligen i tillämpliga delar gälla också handlingar hos de organ som anges i en bilaga till sekretesslagen, i den mån handlingarna hör till den verksamhet som nämns i bilagan. De där angivna organen skall vid tillämpningen av sekretesslagen jämföras med myndighet [se 1 kap. 8 § andra stycket sekretesslagen (1980:100)]. Det utmärkande för de aktiebolag, stiftelser och föreningar, som alltså underkastats regleringen i TF och sekretesslagen är, att de för statens räkning fullgör förvaltningsuppgifter, som innefattar myndighetsutövning. Som exempel på sådana fristående organ kan nämnas notarius publicus, jordbrukets och fiskets regleringsföreningar, vissa föreningar och stiftelser som fördelar statliga bidrag till kulturella ändamål, samt vissa riksprovplatser, som utför kontroll genom teknisk provning e.d. (Bohlin, Alf, Offentlighetsprincipen, 1996, s. 51).

Kommunalföretagskommittén (SOU 1983:61) föreslog att bl.a. advokatsamfundet skulle underkastas regleringen i TF. Detta förslag underkändes dock av regeringen, som menade att det fanns risk för en minskad effektivitet i samfundets tillsyn över advokat kåren om man lät offentlighetsprincipen bli gällande hos samfundet (se referat ur prop. 1986/87:151 s. 155 f. under avsnitt 1.4.3).

I motiven till 1988 års ändringar i sekretesslagen (utvidgning av handlingsoffentligheten till vissa enskilda organ) erinrade föredragande statsrådet (prop. 1986/87:151 s. 148 f.) om att handlingsoffentligheten har till huvudsyfte att utgöra en garanti för rättssäkerhet och för effektivitet i förvaltningen och i folkstyret. Det kunde med fog hävdas att intresset av insyn i offentlig verksamhet gör sig gällande med likartad styrka oavsett den yttre form som valts för verksamheten. Emellertid

innefattade frågan om att utvidga handlingsoffentligheten till enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter flera principiella och praktiska problem vilka sammanhänger med bl.a. de olika skäl som funnits för att låta verksamheten bedrivas i privaträttslig form samt behovet av sekretesskydd för vissa slag av uppgifter hos de enskilda organen. Med hänsyn till detta borde enligt föredraganden en utvidgning av offentlighetsprincipens tillämpning utanför myndighetsområdet inriktas på de organ som det från offentlighetssynpunkt framstod som mest angeläget att reglera, nämligen sådana som handhar myndighetsutövning mot enskilda. Vilka organ som skulle omfattas av en sådan utvidgning borde avgöras efter en prövning av de specifika förhållanden som råder på varje särskilt område. Ett skäl för att avstå från att utvidga handlingsoffentligheten till ett visst enskilt organ kunde enligt föredragande statsrådet vara att insynen i praktiken skulle kraftigt begränsas eller helt upphävas genom regler om sekretess. Mot denna bakgrund fick regeringen i 1 kap. 8 § andra stycket sekretesslagen (1980:100) sin nuvarande utformning.

2.5.2 Nuvarande reglering av offentlighet och insyn hos advokatsamfundet

Advokatsamfundet har i enlighet med bestämmelserna i 11 kap. 6 § tredje stycket RF givits vissa statliga förvaltningsuppgifter, som innefattar myndighetsutövning. I 8 kap. 6 § RB föreskrivs att advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd skall utöva tillsyn över advokatväsendet och tillse att advokat i sin verksamhet fyller de plikter som åvilar honom. Av 7 § samma kapitel framgår att samfundets organ har befogenhet att ingripa med disciplinära åtgärder mot advokater, som åsidosätter sina plikter. Närmare regler om det disciplinära förfarandet återfinns i samfundets stadgar, som har fastställts av regeringen. Statsmakterna har således uppdragit åt samfundet att i förhållande till de enskilda personer som är ledamöter av samfundet utöva funktioner, vilka har karaktär av myndighetsutövning (se bl.a. uttalande i JuU 1981/82:34 s.7).

Trots att samfundets styrelse och disciplinnämnden således fullgör uppgifter som innefattar myndighetsutövning är dessa organ – som framgått av föregående avsnitt – inte någon myndighet i TF:s och sekretesslagens mening. Reglerna om allmänna handlingar blir därmed inte tillämpliga hos advokatsamfundet i ärenden om inträde i samfundet, om disciplinärt ingripande mot en advokat eller om uteslutning ur samfundet. När handlingar i denna typ av ärenden inkommer till JK och Högsta domstolen blir de däremot allmänna. I dessa fall gäller emellertid enligt 9 kap. 12 § första stycket sekretesslagen (1980:100) sekretess för uppgift om advokats ekonomiska ställning eller om annans personliga eller eko-

nomiska förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider skada eller men om uppgiften röjs. Hos Högsta domstolen gäller emellertid också reglerna om offentlighet i domar och andra beslut. Detta innebär bl.a. att beslut i ärenden av det slag som avses i 9 kap. 12 § första stycket sekretesslagen (1980:100) praktiskt taget alltid blir offentliga (jfr. 12 kap. 4 § samma lag).

Disciplinnämndens beslut, liksom beslut av prövningsavdelning av innebörd att ärende inte hänskjutes till nämnden, skall tillställas den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, JK och styrelsen. Har ärendet upptagits på grund av anmälan av klient eller annan som berörs av saken, skall även anmälaren få del av beslutet (42 § första stycket stadgarna). Ett beslut om uteslutning skall, så snart beslutet gått i verkställighet, dessutom delges samfundets ledamöter och rikets allmänna domstolar (44 § stadgarna).

Styrelsens beslut om avskrivning av anmälan mot ledamot skall tillställas anmälaren, ledamoten och JK.

I 8 kap. 6 § fjärde stycket RB anges att den som har deltagit i handläggningen av ett tillsynsärende hos advokatsamfundet inte obehörigen får röja vad han fått veta om någons personliga eller ekonomiska förhållanden. Den krets som omfattas av tystnadsplikten torde vara densamma som avses i 47 § stadgarna, dvs. ledamöter och suppleanter i styrelsen, ledamöter av disciplinnämnden, generalsekreteraren samt annan advokat som hos samfundet medverkat i tillsynsärendet. Tystnadsplikten omfattar alltså inte parterna i ärendet (prop. 1982/83:42 s. 12 och Fitger m.fl., Kommentar till rättegångsbalken, s. 8:15). Överträdelse av nämnda bestämmelse om tystnadsplikt kan medföra ansvar för brott mot tystnadsplikten enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Den i paragrafen uppställda tystnadsplikten omfattar alla uppgifter som i ärendet kommit fram om de berörda advokaternas och klienternas personliga och ekonomiska förhållanden. Tystnadsplikten enligt 47 § stadgarna avser dock endast sådant som den tystnadspliktige på grund av en advokats skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar erfarit om denne och hans eller hennes verksamhet.

Enligt 51 § andra stycket stadgarna får disciplinnämnden bestämma att beslut av nämnden i disciplinärende skall helt eller delvis offentliggöras. Föreskriften om tystnadsplikt utgör inte hinder för att samfundet offentliggör disciplinbeslut. Ett sådant offentliggörande anses inte som obehörigt, i varje fall inte om det sker med stöd av bestämmelserna i stadgarna (prop. 1982/83:42 s. 12).

I den av samfundet utgivna tidskriften *Advokaten* lämnas allmän information om samfundets verksamhet i form av notiser och redogörelser under vissa fasta rubriker. Referat av disciplinärenden intas regelbundet under rubriken *Till tolkningen av begreppet god advokatsed*. De beslut

som refereras är emellertid anonymiserade genom att uppgifter om namn på klienter, advokater och andra personer utelämnas och ersätts med bokstavsbezeichnungar. Även andra uppgifter som kan avslöja personers identitet utesluts.

2.6 Inträde i advokatsamfundet

2.6.1 Kraven på kompetens för inträde i advokatsamfundet

Av 8 kap. 2 § första stycket RB framgår vilka krav som ställs på den som vill bli ledamot i samfundet.

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
2. har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete,
4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning,
5. har gjort sig känd för redbarhet, och
6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Vad gäller kravet på praktisk och teoretisk utbildning föreskrivs i 3 § första stycket 4 stadgarna följande. Den som vill bli antagen som ledamot av samfundet måste under minst fem år efter avlagd examen på tillfredsställande sätt ha utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid minst tre år skall ha ägnats åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter, antingen som anställd hos advokat eller på allmän advokatbyrå eller för egen räkning. Den sökande måste vidare vid tiden för ansökningens prövning tillhandagå allmänheten på sådant sätt. Den sökande måste slutligen ha genomgått av samfundet anordnade preparandkurser i advokatyrkets etik och teknik.

I 8 kap. 2 § andra-fjärde styckena RB föreskrivs vissa undantag och dispensmöjligheter från bestämmelserna i första stycket. Enligt andra stycket får advokatsamfundet i enskilda fall medge dispens från medborgarskaps- och hemvistkraven samt kraven på examen och praktik såvitt avser den som är advokat i ett annat land. Den som har genomgått en utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som

visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen skall enligt tredje stycket anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4. Den som blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall enligt fjärde stycket anses uppfylla kraven enligt första stycket 3–6.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet (8 kap. 2 § femte stycket RB).

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i en stats eller kommuns tjänst eller hos någon annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Detta gäller dock inte den som är anställd vid allmän advokatbyrå (8 kap. 2 § sjätte stycket RB).

2.6.2 Ansökan om inträde i advokatsamfundet – förfarandet¹⁶

Ansökan om inträde inges till advokatsamfundet (beträffande ansökningsblanketternas utformning, se *bilaga 5*). Till ansökan skall fogas de handlingar, som sökanden med hänsyn till bestämmelserna om kompetenskrav önskar åberopa. Prövningen av ansökan görs av samfundets styrelse (8 kap. 3 § RB).

Förutom personuppgifter skall sökanden förete tjänstgöringsintyg eller motsvarande avseende samtliga anställningar inom kvalifikationstiden (fem år). Om sökanden tjänstgjort som biträdande jurist hos advokat skall ansökan kompletteras med ett intyg från arbetsgivaren. Detta intyg skall innehålla uppgifter om anställningstid, om anställningen avsett hel- eller deltid, sysselsättningsgrad samt vilka typer av ärenden man arbetat med under anställningstiden. Intyget skall vidare innehålla en försäkran från arbetsgivaren om att verksamheten utövats under vederbörlig tillsyn samt att sökanden besitter tillfredsställande kunskaper i advokatetik och

¹⁶ Se flesta uppgifterna i detta avsnitt har hämtats från advokatsamfundets skrift *Anvisningar för ansökan om inträde i Sveriges advokatsamfund*. Skriften distribueras tillsammans med ansökningsblankett till de personer som ansöker om inträde i samfundet. Anvisningarna finns fogade som *bilaga 6* till betänkandet.

yrkesteknik. Slutligen skall intyget innehålla ett uttalande från arbetsgivaren om sökandens redbarhet och lämplighet i övrigt. Har sökanden bedrivit egen verksamhet skall registreringsbevis för egen rörelse, revisorsintyg som visar att bokföringen uppfyller advokatsamfundets bokföringsreglemente samt kopior av bokslutshandlingar för varje kvalifikationsår inges tillsammans med ansökan.

Vid beräkning av kvalifikationstid gäller enligt stadgarna att sökanden under minst fem år på tillfredsställande sätt skall ha utövat praktisk juridisk verksamhet. Det finns inte något krav på speciell bredd av den juridiska verksamheten. Sökanden kan sålunda ha ägnat sig åt enbart tämligen ensidig juridisk verksamhet, t.ex. skatte- eller patentjuridik. Under femårsperioden skall sökanden under minst tre år ha ägnat sig åt att ha yrkesmässigt tillhandagått allmänheten. Verksamheten skall därvid ha bedrivits på heltid. Till ledning för bedömningen av omfattningen av verksamheten ligger i första hand den omsättning den haft. För att verksamheten skall anses ha bedrivits yrkesmässigt och på heltid bör sökanden, enligt den praxis som advokatsamfundet tillämpar, kunna visa årsinkomster under kvalifikationstiden som svarar mot minst 1 000 debiteringsbara timmar à två tredjedelar av den för rättshjälpen gällande timkostnadsnormen (vilken för december 1997 utgjorde 1 004 kr).

För att styrelsen skall kunna bedöma lämpligheten skall sökanden vidare i sin ansökan lämna uppgifter om de advokater, domstolar eller andra myndigheter som han haft kontakt med i sin yrkesverksamhet. Detta gäller både tillfälliga och mer djupgående yrkeskontakter. Om sökanden hänvisar till domstol där han endast uppträtt tillfälligt skall han ange namnet på vederbörande domare och även målnummer. Om sökanden inte alls eller endast i begränsad omfattning uppträtt i domstol bör lämpligheten styrkas på annat sätt, exempelvis genom åberopande av myndighetskontakter. För det fall sökanden haft kontakt endast med ett fåtal advokater kan han också referera till kontakter med personer från andra yrkeskategorier, exempelvis bolagsjurister, bankjurister eller auktoriserade revisorer. Det är sökanden som skall visa att han är lämplig som ledamot av samfundet.

Det är från flera synpunkter viktigt att den som avser att utöva advokatyrket har en ordnad ekonomi. För att styrelsen skall kunna bedöma sökandens lämplighet erfordras också fullständiga och rättvisande uppgifter om hans ekonomiska situation. Sålunda skall uppgift om deklarerad inkomst för de tre senaste åren anges. Utöver inkomstuppgifterna skall sökanden specificera sina tillgångar och skulder. Vidare skall alltid lämnas uppgift om eventuella borgens- eller garantiförpliktelser.

Styrelsen kan med hänsyn till omständigheterna bevilja dispens både för femårs- och treårskraven. I praxis har dispens inte beviljats när det gäller femårskravet. För treårskravet har utbildats följande praxis. Dis-

pens medges som regel aldrig för längre tid än ett år. Det förutsätter att sökanden har erfarenheter från annat arbete av uteslutande juridisk natur vilket kan anses vara till nytta i advokatycket. Under sådana omständigheter kan tid tillgodoräknas sökanden med en tredjedel av den faktiskt arbetade tiden. Ett exempel på arbete av nu nämnt slag är arbete som bolags- eller företagsjurist.

Sedan den 1 juli 1988 är deltagande i en av advokatsamfundet anordnad kurs i advokatyckets etik och teknik obligatorisk för inträde. Kursen omfattar tre dagar. Advokatsamfundets styrelse kan medge undantag från kravet på genomgången kurs om det föreligger särskilda omständigheter.

Efter granskning av sökandens ansökningshandlingar på samfundets kansli översändes dessa till den avdelning inom vilken sökanden är verksam. Avdelningen gör en lämplighetsutredning som bl.a. innefattar inhämtande av yttranden från de advokater och domstolar som sökanden hänvisat till. Hovrätt och tingsrätt inom verksamhetsområdet samt Rättshjälpsmyndigheten tillfrågas alltid. Samtliga ledamöter i samfundet underrättas om att ansökningen inkommit. Avges yttrande med anmärkning som kan tänkas utgöra hinder för bifall till ansökningen ges sökanden tillfälle att bemöta anmärkningen innan ansökningen slutbehandlas av avdelningsstyrelsen. Om sökanden bedriver egen verksamhet gör vanligtvis avdelningssekreteraren eller ledamot av avdelningsstyrelsen besök på sökandens kontor och upprättar en promemoria om besöket. Vid besöket tittar man bl.a. på kontorsorganisationen, biblioteket samt hanteringen av klientmedel. Om det anses behövt att komplettera handlingarna med muntlig information, kan avdelningsstyrelsen ge sökanden tillfälle att komma till det sammanträde då ansökan skall behandlas. Sökanden har alltid rätt att närvara personligen vid sammanträdet om han skulle önska detta.

Sedan avdelningsstyrelsen behandlat ansökan tillställs samfundets kansli ansökningshandlingarna jämte protokoll med beslut. Avdelningen underrättar även sökanden om sitt beslut. Om avdelningsstyrelsen avstyrkt bifall till en ansökan eller utredningen innehåller anmärkningar av betydelse, bereds sökanden tillfälle att avge yttrande före huvudstyrelsens avgörande.

I s.k. klara ärenden utses två referenter som tar del av alla handlingar i ärendet innan något beslut fattas. I övriga inträdesärenden tar samtliga ledamöter i huvudstyrelsen samt generalsekreteraren del av alla handlingar. Ett beslut att vägra någon inträde i samfundet skall ange de skäl på vilka beslutet grundats. Det kan överklagas till Högsta domstolen (se avsnitt 2.6.4).

Rutinerna vid ansökan om återinträde är desamma som ovan redogjorts för såvida inte mindre än sex månader har förflutit sedan sökanden

var ledamot och hans senaste utträdesansökan gällde övergång till annan verksamhet. I sådant fall sker en mera summarisk prövning. Sökanden har ingen ovillkorlig rätt att återinträda som medlem i samfundet efter viss tid, utan ansökan prövas på sedvanligt sätt.

2.6.3 Statistik angående ansökningar om inträde under åren 1992–1997

Av nedanstående tabell framgår antal inträdesansökningar m.m. under åren 1992–1997. Uppgifterna är hämtade från advokatsamfundets verksamhetsberättelser för samma år.

<i>Antal</i>	År 1992	År 1993	År 1994	År 1995	År 1996	År 1997
Slutbehandlade ansökningar	199	213	195	200	192	212
Bifall män	144	153	146	133	137	135
Bifall kvinnor	39	46	35	44	38	52
<i>Summa</i>	183	199	181	177	175	187
Avslag	16	14	14	23	17	25
Grund för avslag:						
bristande kvalifikationstid	10	8	6	12	5	10
ej styrkt lämplighet	6	6	8	10	10	14
andra skäl	0	0	0	1	2	1

2.6.4 HD:s praxis i några inträdesärenden

Som tidigare nämnts kan en sökande som vägrats inträde i advokatsamfundet överklaga beslutet till Högsta domstolen. När det gäller kravet på sökandens lämplighet att utöva advokatycket har Högsta domstolen i ett mål uttalat bl.a. följande (NJA 1991 s. 232):

Advokatsamfundet prövar genom sin styrelse varje år ett stort antal ärenden avseende inträde i samfundet. Av bl.a. de beslut som under årens lopp har överklagats framgår att samfundet uppställer förhållandevis stränga krav beträffande sökandens allmänna lämplighet; frågan gäller i allmän-

het förmågan att på tillfredsställande sätt fullgöra erhållna uppdrag, bl.a. genom utförande av talan vid domstol. Med hänsyn till samfundets ställning och erfarenheter bör samfundets egen bedömning i intagningsärenden, särskilt när den är enhällig, tillmätas stor betydelse vid överklagande. Det bör också beaktas att det enligt stadgad praxis åligger den som har förvägrats inträde att i besvärsmålet styrka sin lämplighet. Mot bakgrund härav bör samfundets beslut i lämplighetsfrågan frångås endast om utredningen i besvärsmålet utvisar att de anmärkningar som samfundets beslut grundats på inte har den omfattning eller den styrka som samfundet har utgått från eller om det annars står klart att anmärkningarna inte kan tillmätas den betydelse som har skett vid samfundets prövning eller om något annat särskilt förhållande föranleder därtill.

Inträdesärenden avgjorda av Högsta domstolen åren 1992–1997

Under åren 1992–1997 avgjordes sammanlagt sju inträdesärenden av Högsta domstolen. I princip redovisas samtliga inträdesärenden som avgörs av Högsta domstolen i Nytt Juridiskt Arkiv.

Två av de överklagade ärendena avgjordes år 1993 (NJA 1993 C 8 och 109). Advokatsamfundet hade i båda fallen avslagit ansökningarna med motiveringen att sökanden inte styrkt sin lämplighet att utöva advokatyrket. Högsta domstolen lämnade överklagandena utan bifall.

I det första fallet (NJA 1993 C 8) förelåg två kritiska uttalanden av domstol samt ett av annan advokat beträffande den sökande. I det ena yttrandet från domstol anfördes att sökanden utfört talan i ett mål om klander av bodelning på ett mycket osäkert och trevande sätt och att han stundom föreföll att på ett nära nog genant sätt sakna grundläggande erfarenheter. I det andra yttrandet från domstol anfördes uppgifter som fanns intagna i en dom i ett mål om underhållsbidrag. Av domen framgick bl.a. att båda parter processföring lämnat en del övrigt att önska och att båda partsombuden underlätit att sätta sig in i saken på ett sådant sätt som omständigheterna bort föranleda. I det negativa yttrandet från annan advokat beträffande sökanden framfördes kritik i olika avseenden, bl.a. att sökanden vid förhandling i såväl tingsrätt som hovrätt varit mindre väl förberedd.

Högsta domstolen gjorde följande bedömning.

I målet föreligger åtskilliga positiva yttranden angående sökanden. De anmärkningar som styrelsen åberopat är inte i och för sig av särskilt allvarlig beskaffenhet. De leder emellertid till en osäkerhet om huruvida sökanden kan anses lämplig som ledamot av advokatsamfundet. Vad sökanden anført till bemötande av kritiken har inte undanröjt denna osäkerhet. Tvärtom kan hans sätt att bemöta kritiken i vissa avseenden karakteriseras

som mindre omdömesgillt. På grund av det anförda kan sökanden inte anses ha styrkt att han för närvarande är lämplig att vinna inträde i samfundet. – Högsta domstolen lämnar besvären utan bifall.

I det andra fallet (NJA 1993 C 109) avslog Högsta domstolen överklagandet med motiveringen att sökanden – med hänsyn till vad som upplysts om hans ekonomiska förhållanden – inte styrkt sin lämplighet för inträde i advokatsamfundet.

Under år 1995 avgjorde Högsta domstolen tre inträdesärenden (NJA 1995 C 16, 40 och 70). Inte i något av de tre fallen, som samtliga gällde om sökanden styrkt sin lämplighet att utöva advokatyrket, ändrade Högsta domstolen advokatsamfundets bedömning.

Under år 1996 avgjorde Högsta domstolen ett ärende (NJA 1996 s. 221). I det fallet var det fråga om innebörden av kravet i 8 kap. 2 § 1 stycket 4 RB på genomgången praktisk utbildning för advokatverksamhet. Advokatsamfundet hade avslagit sökandens ansökan med motiveringen att sökanden inte utövat praktisk juridisk verksamhet av i 3 § 1 stycket 4 samfundets stadgar angivet slag under tid som där sägs, samt att det inte heller förelåg sådana särskilda omständigheter att anledning förelåg att meddela sökanden dispens. I samfundets beslut anmärktes särskilt att någon prövning av sökandens lämplighet inte skett genom beslutet.

Högsta domstolen som lämnade överklagandet utan bifall anförde bl.a. följande:

Enligt 8 kap. 2 § 1 st 4 RB får endast den antas till ledamot av Advokatsamfundet som har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse den 1 juli 1988. Enligt bestämmelsen i dess äldre lydelse skulle sökanden ha förvärvat sådan praktisk utbildning som föreskrev i samfundets stadgar. Av förarbetena till lagändringen (prop. 1987/88:26 s. 12) framgår att hänvisningen till samfundets stadgar utmönstrades ur lagtexten på grund av att det inte ansågs förenligt med regeringsformen att normgivande verksamhet var delegerad till annan än regeringen och myndigheter och att det därför inte var möjligt att i lag uppdra åt samfundet att i sina stadgar föreskriva viss utbildning som villkor för ledamotskap. Någon kritik mot själva innehållet i samfundets stadgar framfördes emellertid inte. Vid avgörandet av vilken praktisk utbildning som numera skall anses erforderlig för advokatverksamhet bör därför vad som föreskrivs i stadgarna alltså vara vägledande.

Av 3 § 1 st 4 stadgarna framgår att för ledamotskap krävs att sökanden under minst fem år på ett tillfredsställande sätt skall ha utövat praktisk juridisk verksamhet och därvid under minst tre år ägnat sig åt att yrkesmäs-

sigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter antingen som anställd hos advokat eller på allmän advokatbyrå eller för egen räkning samt att sökanden vid tiden för ansökningens prövning tillhandagår allmänheten på sådant sätt. Syftet med kravet på att verksamhet under minst tre år skall ha haft sådan inriktning är uppenbarligen att säkerställa att sökanden blivit tillräckligt förtrogen med de särskilda uppgifter och problem som möter en advokat. Verksamheten måste också ha haft sådan omsättning att den kan antas ha gett den erfarenhet som är nödvändig. Vid prövningen av verksamhetens omfattning bör uppgifter om den årliga omsättningen och om antalet uppdrag kunna tjäna till vägledning.

Av utredningen i ärendet framgår att den årliga omsättningen i sökandens juristverksamhet för aktuella år inte uppgått till mer än knappt hälften av vad som kan anses utgöra ett minimikrav för att verksamheten skall bedömas som en heltidstjänstgöring. Antalet uppdrag får också anses ha varit blygsamt.¹⁷ Sökanden har emellertid vid sidan av juristverksamheten haft en inte obetydlig verksamhet som god man, förmyndare och förvaltare enligt FB vilken verksamhet enligt vad sökanden uppgett också innefattat uppdrag av samma slag som normalt ingår i juristverksamhet. Hon har dock inte visat att dessa uppdrag haft en sådan omfattning att hänsyn kan tas till dem vid bedömningen av om hon yrkesmässigt tillhandagått allmänheten i rättsliga angelägenheter. Det kan tilläggas att, om inkomsterna från sidoverksamheten läggs samman med inkomsten från juristverksamheten, hennes omsättning endast under ett år uppgått till vad som motsvarar minimikravet för heltidstjänstgöring.

Sammantaget kan således konstateras att den praktiska juridiska verksamhet som sökanden bedrivit inte uppfyller kravet i 8 kap. 2 § 1 st 4 RB på genomgången praktisk utbildning för advokatverksamhet.

HD lämnar sökandens överklagande utan bifall.

Under år 1997 avgjorde Högsta domstolen ett ärende (NJA 1997 s. 851). I målet var fråga om den som på egen begäran utträtt ur Sveriges advokatsamfund kunde anses berättigad att på nytt vinna inträde. Samfundet hade avslagit ansökan med motiveringen att sökanden inte styrkt sin lämplighet att utöva advokatverksamhet. Högsta domstolen upphävde samfundets beslut och förklarade sökanden berättigad att vinna inträde i Sveriges advokatsamfund. Högsta domstolen anförde i sitt beslut bl.a. följande.

Sökanden var medlem av Sveriges advokatsamfund från 1972 och var verksam som advokat fram till augusti 1992, då han upphörde med denna verksamhet på grund av att han drabbats av stress och utbrändhet ("burn

¹⁷ Sökandens uppdragsbok utvisade att antalet ärenden uppgått år 1990 till 32, år 1991 till 50, år 1992 till 31, år 1993 till 48 och år 1994 till 33.

out syndrome”). I samband med att han började arbeta i annan näringsverksamhet ansökte han 1995 om utträde ur advokatsamfundet. Detta beviljades av samfundets styrelse med verkan från d 1 februari 1995. Den 20 nov 1996 beslöts att sökanden skulle få hel förtidspension.

I överklagade beslutet har advokatsamfundets styrelse funnit att sökanden inte styrkt sin lämplighet att utöva advokatverksamhet. Till utveckling av styrelsens uppfattning har samfundets generalsekreterare inför HD förklarat bl.a. att det kunde föreligga en risk för att sökanden till följd av nedsatt arbetsförmåga inte skulle kunna på ett adekvat sätt bistå sina klienter. Han har tillagt att det enligt styrelsens mening inte fanns något ytterligare skäl att förvägra sökanden inträde i samfundet och särskilt angivit att det förhållandet att sökanden vid den tidpunkt då han ansökan prövades inte ägnade sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter (jfr 3 § 1 st 4 stadgarna för Sveriges advokatsamfund) enligt styrelsens mening inte utgjorde ett hinder mot bifall till hans ansökan.

Ingen anmärkning har riktats mot det sätt på vilket sökanden under lång tid har utövat sin verksamhet som advokat. De hälsoproblem som föranledde honom att avbryta denna verksamhet har han numera enligt egen uppfattning i viss utsträckning övervunnit. Han har upplyst att han avser att – till en början i mindre omfattning – återgå till advokatverksamhet om han beviljas inträde i advokatsamfundet. Av ett intyg, som utfärdats d 21 april 1997 av överläkaren i psykiatri ----, får anses framgå att det från medicinsk synpunkt inte finns något hinder mot att sökanden på nytt blir verksam som advokat.

Med hänsyn till det anförda får anses styrkt att sökanden är lämplig att utöva advokatverksamhet.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att Högsta domstolen under perioden 1992–1997 endast i ett fall ändrat ett beslut av advokatsamfundet och beviljat sökanden inträde i samfundet.

2.7 Genomgång av ett antal inträdesärenden

Kommitténs sekreterare har hos advokatsamfundet gått igenom samtliga inträdesärenden under en tremånadersperiod under år 1997, eller sammanlagt 60 inträdesärenden. Av de sökande var 50 anställda på advokatbyråer och 10 bedrev egen verksamhet. Endast en av de sökande, vilken bedrev egen verksamhet, fick avslag på sin ansökan. Övriga 59 beviljades inträde i samfundet.

Av nedanstående uppställning framgår hur många positiva respektive negativa yttranden¹⁸ m.m. som kommit in i de 60 inträdesärendena.

<i>Antal</i>	Positiva yttranden från domstol	Positiva yttranden från advokater	Ej underlag för yttrande	Negativa yttranden från domstol	Negativa yttranden från advokater
Ansökningar från sökande som bedrev egen verksamhet - bifall	1-16 ¹⁹	5-31	0-47	0-1	0-1
Ansökningar från sökande som var anställda på advokatbyrå - bifall	0-20	2-40	0-50	0-1	0-2
Ansökan från sökande som bedrev egen verksamhet - avslag	10	10	7	2	3

Som framgår av uppställningen ovan inkommer ett relativt stort antal yttranden till samfundet i inträdesärendena. Antalet varierar dock kraf-

¹⁸ Uttrycken negativa och positiva yttranden har hämtats från samfundets egen klassificering av yttranden och det är samfundets bedömning av om ett yttrande är negativt eller positivt som redovisas.

¹⁹ Första talet anger det lägsta antalet yttranden, och det senare talet det högsta antalet yttranden i ett enskilt ärende.

tigt från ärende till ärende. I de positiva yttrandena varierar uttryckssättet. En del referenter nöjer sig med att tala om ”att det finns inget som talar för att x inte skulle vara lämplig”, medan andra t.ex. anser ”att x är utomordentligt väl lämpad för advokatycket”.

Vid genomgången av inträdesärendena har de negativa yttrandena studerats närmare. Nedan följer en redovisning av dessa.

Beviljade inträdesansökningar – sökande med egen verksamhet

I tre fall förelåg ett negativt yttrande från *domstol*. I det första fallet hade tingsrätt i ett fall satt ned yrkat arvode. I det andra fallet yttrade ”hemmadomstolen” (en liten tingsrätt) bl.a. följande:

X har vid denna tingsrätt uppträtt i tvistemål i obetydlig omfattning. Målen har varit av tämligen enkel beskaffenhet. Mot bakgrund av denna erfarenhet av X:s verksamhet anser tingsrätten att X inte har förvärvat sådan processvana och ej heller har sådan mångsidighet i sin verksamhet att hon bör beviljas inträde i samfundet. Tingsrätten avstyrker därför bifall till hennes inträdesansökan.

I det tredje negativa yttrandet från domstol beträffande sökande med egen verksamhet anförde en tingsrätt att ”stämningsansökningar och inlagor i övrigt var av god kvalitet. Däremot gav X ett ovant och osäkert intryck under förberedelsen vad gäller själva processandet.”

I två fall i vilka inträde beviljats för sökande som bedriver egen verksamhet förelåg ett negativt yttrande från *advokat*. I det ena fallet uttalade sig advokaten, som haft kontakt med sökanden i ett par vårdnadsfall, enligt följande:

Jag har erhållit en mindre god uppfattning om X. Han har dröjt oförsvarligt länge med att besvara brev. X har visat ovanligt liten benägenhet till att förhandlingsvägen söka lösa tvister innan rättsliga åtgärder vidtas. Detta vittnar om bristande erfarenhet av arbetet som juridiskt ombud.

I det andra fallet uttalade en advokat sin förvåning över att varken han eller hans kompanjon haft någon större kontakt med sökanden under de tio år som de bedrivit verksamhet på samma ort. I övrigt kunde den tillfrågade advokaten inte uttala sig om sökandens lämplighet.

Beviljade inträdesansökningar – sökande som var anställda på advokatbyrå

I två fall förelåg *ett* negativt yttrande från *domstol*. I det ena fallet hade tingsrätten satt ned yrkat ersättningsanspråk från sökanden och i det andra fallet anförde en tingsrätt ”att sökanden återkallat en konkursansökan dagen innan konkursförhandlingen”.

I sju fall förelåg *ett* negativt yttrande och i ett fall *två* negativa yttranden från *advokater*. De flesta av de tillfrågade referenterna baserar sina ställningstaganden på ett enda ärende som de haft tillsammans med sökanden. De är i allmänhet missnöjda med hur sökanden skött sin del av ett mellanhavande, t.ex. att sökanden väntat för länge med att besvara en skrivelse, inte varit särskilt smidig i en förlikningssituation etc. Flera av de negativa yttrandena avslutas med att referenten uppger sig inte ha – trots beskrivna anmärkningar – något att erinra mot att sökanden beviljas inträde i samfundet. Endast i två fall uppger den tillfrågade advokaten att han inte anser sökanden lämplig för inträde i samfundet.

Ej beviljad inträdesansökan – sökande med egen verksamhet

I det ärende i vilket sökanden ej beviljades inträde förelåg *fem* negativa yttranden, varav *två* från *domstol* och *tre* från *advokater*. Skälet till avslaget synes främst ha varit att omsättningskravet (dvs. 1 000 debiteringsbara timmar à två tredjedelar av den för rättshjälpen gällande timkostnadsnormen) ej var uppfyllt. En av de tillfrågade domstolarna hade uppgett att man satt ned framställt ersättningsanspråk från sökanden i två fall. En annan domstol anförde ”att de juridiska kunskaperna inte var de bästa och omdömet att fortsätta en process trots svarandens invändning om preskription också kan ifrågasättas”. Av de negativa yttrandena från advokater framgår, att x saknat kunskap och erfarenhet av att på ett konstruktivt sätt medverka till att lösa uppkomna problem i ett ärende, att x uppvisat ett mycket dåligt omdöme vid ett förlikningssammanträde samt att x inte tillvaratagit sina klienters intressen på bästa sätt.

2.8 Utträde ur advokatsamfundet

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 8 kap. 2 § femte eller sjätte stycket RB inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur detta. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskaps- eller hemvistkravet enligt 8 kap. 2 §

första stycket 1–2 RB och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet. Uppkommer i styrelsen fråga om uteslutning av ledamot enligt 8 kap. 7 § femte stycket RB, skall styrelsen, innan beslut fattas i ärendet, bereda ledamoten tillfälle att yttra sig

Beslut om uteslutning skall ange de skäl, på vilka beslutet grundas. Styrelsens beslut skall tillställas den ledamot ärendet rör, samfundets ledamöter, rikets allmänna domstolar samt Justitiekanslern (44 och 45 §§ stadgarna).

2.9 Genomgång av några utträdesansökningar

Kommitténs sekreterare har gått igenom sammanlagt 16 utträdesansökningar under en tremånadersperiod år 1997. Av dessa innehåller tio uppgift om vilken typ av sysselsättning man har för avsikt att övergå till, t.ex. anställning som bolagsjurist. Resterande utträdesansökningar innehåller inga skäl till varför man begär sitt utträde. Beträffande två av de sökande pågick samtidigt ett eller flera disciplinärenden.

En ledamot har enligt praxis rätt att utträda ur samfundet när han begär det.

2.10 Antagningsförfarandet inom några andra yrkesområden

Av avsnitt 2.6.1 framgår att endast den som antagits som ledamot av Sveriges advokatsamfund har rätt att använda titeln advokat och att antagning till sådan förutsätter förutom juris kandidatexamen att vederbörande har viss praktiktjänstgöring och att vissa övriga kriterier är uppfyllda. Däremot innebär det inte – bortsett från vissa i lag angivna fall, t.ex. förordnande som offentlig försvarare – att advokat har ensamrätt att idka sådan verksamhet som advokatycket normalt innefattar.

Inom flera andra yrkesområden finns det regler om legitimation, registrering eller auktorisation som en förutsättning för att använda viss titel eller utöva ett visst yrke.

2.10.1 Hälsa- och sjukvården

Inom hälso- och sjukvården finns från den 1 januari 1998 16 yrkesgrupper [lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område] som kan erhålla legitimation efter avläggande av yrkesexamen. Legitimation erhålls efter ansökan och erläggande av en avgift av Socialstyrelsen och är, utom i rena undantagsfall, en formalitet efter godkänd utbildning. Beträffande läkare och psykolog krävs förutom examen praktiktjänstgöring innan legitimation kan meddelas. Enligt prop. 1977/78:109 till den ovan angivna lagen är legitimationen att betrakta som ett uttryck för att yrkesutövaren står under samhällets tillsyn och har godkänts för yrkesverksamhet inom det område som legitimationen avser. Vidare sägs att den främsta betydelsen ligger i samhällets möjlighet att ingripa genom att frånta vederbörande legitimationen vid allvarlig misskötsamhet. Indragning av legitimation kan ske på ansökan av Socialstyrelsen hos Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (se närmare här om under avsnitt 3.8.2).

Beträffande samtliga kategorier utom kiropraktorer, napaprater och optiker gäller att yrkestiteln är skyddad i yrkesutövning. Ensamrätt att utöva yrket har apotekare, barnmorska, läkare, receptarie och tandläkare. Ytterligare fyra yrkesgrupper har skyddad yrkestitel och är, när de använder titeln i hälso- och sjukvården, underkastade samhällets tillsyn.

2.10.2 Andra yrkesgrupper

För vissa grupper inom näringslivet, t.ex. revisorer, fastighetsmäklare, försäkringsmäklare samt tolkar och översättare finns regler om registrering och auktorisation.

Försäkringsmäklare skall för att få utöva verksamhet vara registrerad hos finansinspektionen och står under dess tillsyn. För registrering ställs vissa allmänna krav på lämplighet [(lag (1989:508) om försäkringsmäklare)]. Tolkar och översättare kan erhålla auktorisation efter lämplighetsprövning av Kammarkollegiet [förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare]. Registrering respektive auktorisation kan upphävas vid misskötsamhet. I mindre allvarliga fall kan myndigheten i stället meddela varning.

För fastighetsmäklare gäller liksom för försäkringsmäklare att man måste vara registrerad för att få utöva verksamhet (undantag gäller advokater och mäklare som endast förmedlar hyresrätter). Även här uppställs vissa lämplighetskrav. För registrering och tillsyn finns en central förvaltningsmyndighet, Fastighetsmäklarnämnden [fastighetsmäklarlag (1995:400)].

Revisorer kan erhålla godkännande eller auktorisation genom ansökan hos Revisorsnämnden, som är en självständig myndighet [förordning (1995:666) med instruktion för Revisorsnämnden]. För att bli *godkänd* revisor skall sökanden

1. yrkesmässigt utöva revisionsverksamhet,
2. vara bosatt i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
3. varken vara i konkurs, vara underkastad näringsförbud, ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, vara förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. eller vara underkastad någon motsvarande rådighetsinskränkning i en annan stat,
4. hos Revisorsnämnden ha avlagt revisorsexamen, och
5. vara redbar och i övrigt lämplig att utöva revisionsverksamhet.

För att bli *auktoriserad* revisor skall sökanden förutom kraven för att bli godkänd revisor samt ha avlagt högre revisorsexamen.

Godkännande och auktorisation gäller normalt i fem år. Därefter måste ansökan om fortsatt godkännande eller auktorisation inlämnas till nämnden.

En närmare redogörelse för fastighetsmäklar- och revisorsnämndernas verksamhet återfinns i avsnitten 3.8.1 och 3.8.3.

3 Tillsynen över advokatverksamheten

3.1 Advokatsamfundets disciplinverksamhet

Samfundets styrelse och disciplinnämnd utövar tillsyn över advokatväsendet. Dessa organ har att se till att en advokat vid utförande av talan inför domstol och i sin övriga verksamhet fyller de plikter som åvilar honom. Tillsyn utövas också av JK.

En väsentlig del av tillsynen över advokatväsendet hänför sig till den disciplinära verksamheten. Frågor om disciplinära åtgärder mot en advokat prövas av styrelsen eller disciplinnämnden. Även JK får begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter sin plikt.

3.2 De disciplinära påföljderna

Bestämmelserna om disciplinära åtgärder mot en advokat finns i 8 kap. 7 § RB. En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall *uteslutas* ur samfundet. Är omständigheterna mildrande, får i stället *varning* tilldelas honom. Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får *varning* eller *erinran* meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han *uteslutas* ur samfundet.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en *straffavgift* till samfundet med lägst ettusen och högst femtiotusen kronor. Sedan den 1 juli 1997 kan disciplinnämnden – om detta bedöms tillräckligt – i stället för att tilldela en advokat erinran, göra ett *uttalande* om att advokatens åtgärd är felaktig eller olämplig.

I detta sammanhang bör också nämnas advokatsamfundets möjlighet att förordna om *bokföringsgranskning* enligt 46 § stadgarna. Enligt detta stadgande får styrelsen förordna att granskning av en ledamots bokföring och medelsförvaltning skall utföras av auktoriserad revisor, som styrelsen utser. När det finns särskilda skäl, får styrelsen besluta att en ledamots diariéer och räkenskaper med tillhörande handlingar skall granskas av generalsekreteraren eller företes för styrelsen.

Slutligen bör nämnas att enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m., advokat kan ges *förbud att*

utöva rådgivningsverksamhet för en tid av högst fem år. Talan om förbud enligt nyss nämnda stadgande förs av allmän åklagare vid tingsrätt. Advokatsamfundet skall höras innan sådan talan väcks (4 § samma lag). Lagen har sedan tillkomsten år 1985 tillämpats i endast ett fall beträffande advokat.

I 8 kap. 7 § första stycket RB behandlas fall då en advokat uppsåtligt gör orätt eller annars förfar oredligt. Av motiven framgår klart att förfarandet inte behöver vara straffbart för att anses som oredligt (NJA II 1943 s. 86 f.). Oredlighet kan påtalas i disciplinär ordning även när den faller utanför den egentliga advokatverksamheten, t.ex. när en advokat i egna angelägenheter gör sig skyldig till oredligt förfarande (jfr. JK 1984 s. 147 och 1985 s. 36).

Andra fall av åsidosättande av plikten, som behandlas i 8 kap. 7 § andra stycket RB, omfattar även förseelser av mindre svår karaktär som t.ex. vårdslöshet eller försummelse som ombud i rättegång, debitering av oskäligt arvode, överträdelse av bestämmelserna i 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket RB eller underlåtenhet att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 8 kap. 6 § andra stycket RB.

8 kap. 7 § tredje stycket RB, som tillkom genom en lagändring år 1982, innebär en förstärkning av varningsinstitutet genom att varning – om särskilda skäl föreligger – kan kombineras med en straffavgift. Genom detta möjliggörs ett mera nyanserat påföljdsval. Av förarbetena (prop. 1982/83:42 s. 7) framgår att varning i förening med straffavgift är avsedd att tillämpas då förseelsen till sin svårhetsgrad ligger mellan uteslutning och enbart varning. Den skall kunna tillgripas *dels* i sådana fall där uteslutning i princip är obligatorisk men mildrande omständigheter föreligger, *dels* i sådana fall där varning kan meddelas men omständigheterna är synnerligen försvårande. Avsikten är däremot inte att mjuka upp huvudregeln om uteslutning när några mildrande omständigheter inte föreligger. Som exempel på fall där straffavgift kan komma att användas nämns i förarbetena bristfällig bokföring eller slarv med att avskilja klientmedel.

3.3 Advokatsamfundets styrelses disciplinverksamhet

När rättegångsbalken trädde i kraft år 1948 utövades disciplinverksamheten helt av advokatsamfundets styrelse. Disciplinnämnden inrättades den 1 juli 1964 och denna tog då över en del av styrelsens arbete med disciplinärenden. Efter ändringar i rättegångsbalken och stadgarna den 1

juli 1997 har större delen av samfundets disciplinverksamhet flyttats över till disciplinnämnden.

3.3.1 Styrelsens sammansättning, arbetsformer m.m.

Samfundets styrelse består, som framgår av avsnitt 2.4.1, av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter. Vid styrelsesammanträden deltar såväl ordinarie ledamöter som suppleanterna samt generalsekreteraren. Mandattiden är två år. Väljs ledamot eller suppleant i styrelsen till ledamot av disciplinnämnden måste han frånträda sitt uppdrag i styrelsen. Styrelsen är beslutsför då minst sju ledamöter eller suppleanter för dem är närvarande. Omröstning inom styrelsen sker öppet och beslut fattas med enkel röstövertikt. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder. Vid val sker dock avgörandet i sådana fall genom lottning.

3.3.2 Styrelsens disciplinverksamhet

I samfundets stadgar sägs i 40 § att disciplinnämnden skall pröva en anmälan mot en advokat av en klient eller annan som berörs av saken och om styrelsen väcker fråga om disciplinärt ingripande mot en ledamot. Om fråga om disciplinärt ingripande uppkommer på annat sätt är det styrelsen som prövar om ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden (8 § andra stycket stadgarna). På styrelsen ankommer således numera endast handläggningen av sådana disciplinärenden i vilka anmälan gjorts av någon annan än den som berörs av saken eller vilka styrelsen tar upp på eget initiativ. Vidare är det styrelsen som har att fatta beslut om en ledamot inte längre är behörig att vara advokat. Om styrelsen skriver av ett disciplinärende eller beslutar att inte hänskjuta detta till disciplinnämnden, får JK hos nämnden begära åtgärd mot den aktuella ledamoten (8 kap. 6 § tredje stycket RB). Styrelsen har sålunda numera endast i en mycket begränsad utsträckning att ta befattning med enskilda disciplinärenden.

3.3.3 Statistik angående antal ärenden m.m. hos styrelsen

I nedanstående tabell redovisas uppgifter om antal ärenden som handlagts av samfundets styrelse under åren 1992–1997. Av tabellen framgår vidare hur många av dessa ärenden som hänskjutits till disciplinnämnden m.fl. uppgifter. Det bör framhållas att styrelsen efter lag- och stadgeändringarna den 1 juli 1997 endast handlägger ett mindre antal disciplinärenden.

<i>Antal</i>	År 1992	År 1993	År 1994	År 1995	År 1996	År 1997 ¹⁾
Inkomna disciplinärenden	427	532	541	662	567	295
Under året slutbehandlade disciplinärenden	435	525	554	651	649	319
Ingen åtgärd	325	381	412	502	494	252
Hänskjutna till disciplinnämnden	109	140	135	142	149	57
Avskrivna ärenden ²⁾	1	4	7	7	6	10

¹⁾ Uppgifterna i denna kolumn avser endast perioden den 1 januari t.o.m. den 30 juni 1997. Fr.o.m. den 1 juli 1997 har disciplinnämndens prövningsavdelningar i allt väsentligt övertagit styrelsens roll vid hanteringen av disciplinärenden. Under andra halvåret 1997 inkom till prövningsavdelningarna 249 ärenden och slutbehandlades 221. 164 av dessa föränledde ingen åtgärd, 45 hänsköts till disciplinnämnden, 10 avskrevs och 2 föränledde ett uttalande.

²⁾ I denna post återfinns *dels* ärenden där anmäld advokat begärt omprövning av ett beslut utan att nya skäl anförts, *dels* ärenden i vilka ledamoten vid tidpunkten för prövningen av disciplinärendet ej längre är ledamot av samfundet.

3.4 Disciplinnämndens disciplinverksamhet

Disciplinnämnden inrättades den 1 juli 1964. Efter de ändringar i rättegångsbalken och stadgarna som trädde i kraft den 1 juli 1997 ligger, som tidigare framhållits, tyngdpunkten av den disciplinära verksamheten numera hos disciplinnämnden.

Disciplinnämnden prövar frågor om uteslutning ur samfundet, varning, straffavgift, erinran och uttalande enligt 8 kap. 7 § första–fjärde styckena RB.

3.4.1 Disciplinnämndens sammansättning, arbetsformer m.m.

Disciplinnämndens sammansättning

Disciplinnämnden består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter. Ordförande, vice ordförande och sex övriga ledamöter väljs av advokatsamfundet vid ordinarie fullmäktigemöte för fyra år. Nämndens återstående tre ledamöter (offentliga representanter) utses av regeringen. De förordnas en i sänder varje år för högst tre år i taget. Till offentlig representant får inte utses lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, polisman, advokat eller den som annars har till yrke att föra talan inför rätta (12 § stadgarna).

Vid disciplinnämndens sammanträden deltar förutom samtliga ledamöter även samfundets generalsekreterare.

De offentliga representanterna erhåller arvode och kostnadsersättning av allmänna medel. Övriga kostnader för nämndens verksamhet står samfundet för.

Arbetsformer

Görs hos samfundet anmälan mot ledamot av klient eller annan som berörs av saken eller väcker styrelsen fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot, upptages ärendet av disciplinnämnden, vanligen först av prövningsavdelning. Nämnden arbetar sedan den 1 juli 1997 på avdelningar bestående av tre ledamöter, varav en skall vara offentlig representant (14 § stadgarna) vid prövning av om disciplinärt ingripande mot ledamot är påkallat. Disciplinnämnden i sin helhet är beslutsför, då minst sex ledamöter är närvarande. För beslut om uteslutning erfordras att minst sex av ledamöterna är ense om denna påföljd. Prövningsavdelning är beslutsför med två ledamöter (16 § stadgarna). Vid omröstning inom

disciplinnämnden gäller rättegångsbalkens regler om omröstning i brottmål (16 § andra stycket stadgarna). En prövningsavdelning får avgöra ett ärende om den är enig om att disciplinär påföljd inte är påkallad och ledamöterna är ense om beslutets innehåll. I annat fall skall ärendet hänskjutas till disciplinnämnden (40 § stadgarna).

Om anmälan mot ledamot avser omständigheter, som ligger mer än tre år tillbaka i tiden, är disciplinnämnden inte skyldig att uppta anmälan till prövning (41 § stadgarna).

Den största delen av anmälningarna mot advokater kommer från advokaternas klienter eller dessas motparter. Även anonyma anmälningar utreds. Samfundet tar också upp ärenden ex officio. Man bevakar vad som skrivs i dagspressen genom s.k. pressklipp och man får in domar och protokoll för kännedom från domstolar och åklagare. Även arvodsprövningsärendena kan initiera ett disciplinärende.

Det praktiska förfarandet hos disciplinnämnden

Hos advokatsamfundet arbetar f.n. fem handläggare som utreder disciplinärendena. Samtliga är jurister.

Den berörde ledamoten bereds tillfälle att yttra sig över framställd anmärkning. Han är skyldig att efter anmaning avge skriftligt yttrande, att förete de handlingar som disciplinnämnden eller generalsekreteraren ålägger honom att tillhandahålla samt att på kallelse personligen infinna sig inför nämnden (8 kap. 6 § andra stycket RB och 43 § första-andra styckena stadgarna). Om en advokat vägrar att lämna begärda uppgifter kan detta föranleda påföljd enligt 8 kap. 7 § RB. En advokats skyldighet att lämna uppgifter i ett tillsynsärende gäller även sådana uppgifter som omfattas av hans eller hennes tystnadsplikt mot klienten (se Welamson, Lars, i TSA 1962 s. 297 och Wiklund, Holger, God advokatsed, s. 315 och 607).

När yttrande från den berörde advokaten inkommit delges detta anmäla- ren, som eventuellt inkommer med ytterligare synpunkter. Om sådana inkommer skall dessa delges den berörde advokaten. Därefter är skriftväxlingen i de flesta fall klar i ärendet.

Fyra personer utanför samfundets kansli, för närvarande tre pensionerade hovrättsråd samt ytterligare en jurist, skriver reciten samt förslag till beslut i disciplinärendena. Förslaget tillställs prövningsavdelning inom samfundet, som antingen avskriver ärendet, med vissa begränsningar avgör det i sak eller hänskjuter det till disciplinnämnden.

Disciplinnämnden får bestämma att muntlig förhandling skall hållas. Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall sådan förhandling äga rum när uteslutning ur samfundet kan komma i fråga som påföljd. Därvid

skall en av styrelsen utsedd advokat utföra den talan som föränleds av anmälan eller på annat sätt framkommen anmärkning (43 § tredje stycket stadgarna). Några vittnen kallas inte till förhandlingen. Däremot bereds även motparten, om sådan finns, tillfälle att närvara. Vid förhandlingen ställs kompletterande frågor till advokaten.

Det muntliga inslaget i förfarandet har ökat efter ändringarna i stadgarna den 1 juli 1997.

Om den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, bedöms vara i behov av biträde för sitt försvar men inte själv anlitar sådant, får disciplinnämnden förordna försvarare för honom.

Endast anmälare som berörs av saken får ställning av part i förfarandet inför nämnden.

Överklagande m.m.

Den som vägrats inträde i eller uteslutits ur samfundet får överklaga beslutet hos Högsta domstolen. JK får överklaga ett beslut enligt 8 kap. 7 § RB (fråga om disciplinär åtgärd eller uteslutning på grund av att vissa behörighetskrav inte är uppfyllda) till Högsta domstolen. Beslut om varning, straffavgift, erinran eller uttalande kan således inte överklagas av den advokat som drabbats av beslutet. En enskild som gjort anmälan mot en advokat har aldrig rätt att överklaga styrelsens eller disciplinnämndens beslut. Han kan dock vända sig till JK och begära att denne överklagar beslutet till Högsta domstolen.

JK:s klagorätt är oberoende av om nämnden funnit att ett påtalat förfarande bör föränleda disciplinär åtgärd. Det saknar också betydelse om frågan väckts av JK eller upptagits av samfundets organ självmant eller på anmälan av en enskild. JK får däremot inte överklaga ett av styrelsen i ett disciplinärende meddelat beslut i vilket styrelsen funnit att disciplinär åtgärd inte kan komma i fråga och därför inte hänskjutit saken till disciplinnämnden. Om JK är missnöjd med ett sådant beslut får han i stället vända sig till disciplinnämnden och påkalla åtgärd från dess sida. Mot nämndens beslut kan han sedan föra talan enligt 8 kap. 8 § RB (NJA II 1963 s. 170).

Har anmälan mot ledamot avskrivits eller har i upptaget ärende om disciplinärt ingripande beslut meddelats av innebörd att ärendet inte hänskjutes till disciplinnämnden, får Justitiekanslern, inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet, hos nämnden påkalla åtgärd mot ledamoten.

3.4.2 Statistik ang. antal ärenden m.m. hos disciplinnämnden

Av nedanstående tabell framgår hur många ärenden som handlagts hos disciplinnämnden, vilka påföljder som beslutats m.m. under åren 1992-1997. Det bör anmärkas att en påföljd kan vara gemensam för flera ärenden. (Beträffande prövningsavdelningarnas disciplinärenden för år 1997, se avsnitt 3.3.3.)

<i>Antal</i>	År 1992	År 1993	År 1994	År 1995	År 1996	År 1997
Sammanträden	8	9	10	8	9	8
Slutbehandlade disciplinärenden	99	124	131	139	169	107
Ingen åtgärd	32	39	46	57	57	29
Särskilt uttalande	8	2	6	5	2	4
Erinran	37	51	57	67	72	44
Varning	9	16	12	7	17	7
Varning jämte straffavgift	3	3	4	5	8	5
Uteslutning	1	3	1 ¹⁾	0	0	2
Avskrivning	3	0	0	0	1	12

¹⁾Högsta domstolen har uteslutit en advokat efter det att JK fört ärendet dit.

3.5 Genomgång av ett antal disciplinärenden

Kommitténs sekreterare har hos advokatsamfundet gått igenom ett antal disciplinärenden under en tremånadersperiod år 1997, nämligen samtliga disciplinärenden som behandlats av disciplinnämnden samt prövningsavdelningarna vid sammanträdena i september, oktober och november. Det sammanlagda antalet ärenden var 177, varav 40 har avgjorts av disciplinnämnden och 137 av disciplinnämndens prövningsavdelningar. Av ärendena avser 9 frågan om principalansvar, dvs. det ansvar en advokat har för biträdande jurist som är anställd hos honom. Vid genomgången har särskilt anmälningarna studerats.

Handläggningstiderna varierar från ärende till ärende. I något fall har det dröjt upp till ett år från det att anmälan inkommit till dess att disciplinärendet avgjorts. Handläggningstiden är i normalfallet tre-sex månader.

3.5.1 Påföljder i de granskade ärendena

Av nedanstående uppställning framgår vilka påföljder som beslutats av disciplinnämnden respektive prövningsavdelning i 177 ärenden (varje anmälan tas upp som *ett* ärende).

Antal	Prövnings- avdelning	Disciplin nämnd	Summa
Ingen åtgärd	131	11	142
Särskilt uttalande		2	2
Erinran		15	15
Varning		2	2
Varning jämte straffavgift		2	2
Uteslutning		1 ¹⁾	1 ¹⁾
Avskrivning	6 ²⁾	3 ³⁾	9
<i>Summa</i>	137	40	177

¹⁾Beträffande den uteslutne advokaten förelåg sammanlagt fem anmälningar, eller lika många ärenden.

²⁾De ärenden som avskrivits av prövningsavdelning är dels sådana som avser omständigheter som ligger mer än tre år tillbaka, dels sådana som av prövningsavdelning inte uppfattats som en anmälan, dels sådana i vilka den anmälde inte längre är ledamot av samfundet vid tidpunkten för prövningen av disciplinärendet.

³⁾De tre avskrivna ärendena avser två advokater. Disciplinnämnden har avskrivits ärendena eftersom advokaterna vid tidpunkten för prövningen begärt och beviljats utträde ur samfundet.

3.5.2 Vem anmäler och i vilka typer av mål/ärenden görs en anmälan?

Av nedanstående uppställning framgår vem som anmäler, i vilka typer av ärenden/mål anmälan görs samt hur anmälningarna antalsmässigt fördelar sig på respektive grupp. Anmälare har delats in i grupperna *klient*, *motpart*, *konkursgäldenär* samt *annan*. Vidare har *samfundets styrelse* tagits upp som en särskild kategori eftersom denna ibland tar upp ett ärende på eget initiativ. Under kategorin *annan* återfinns släkting till

klient eller motpart, dödsbodelägare, borgenär i konkurs och övriga. I uppställningen görs ingen åtskillnad mellan ärenden som avgjorts av disciplinnämnd respektive prövningsavdelning.

I fyra av de undersökta ärendena hade anmälaren vid tidpunkten för prövningen återkallat sin anmälan. Disciplinnämnden eller prövningsavdelningen har trots återkallelsen prövat disciplinärendet.

	Familjemål ¹⁾	Tvistemål ²⁾	Brottmål ³⁾	Konkursärende	Övriga ⁴⁾	Summa
Klient	35	45	5	0	0	85
Motpart ⁵⁾	21	25	0	0	0	46
Konkursgäldenär	0	0	0	14	0	14
Annan	9	6	5	3	3	26
Samfundets styrelse	5	0	0	1	0	6 ⁶⁾
<i>Summa</i>	70	76	10	18	3	177

¹⁾ I gruppen familjemål återfinns förutom äktenskaps-, vårdnads-, umgänges- och underhållsbidragsmål även ärenden rörande boutredning, bodelning, arvskitte, godmanskap samt samägande.

²⁾ I gruppen tvistemål återfinns övriga tvistemål som inte är familjemål. Tvistemålet kan avse tvist i eller utom domstol.

³⁾ I gruppen brottmål återfinns även ärenden avseende brottsskadeersättning. Ett fall avser ansökan om nåd.

⁴⁾ Samtliga i gruppen övriga utgörs av utlänningsärenden.

⁵⁾ I gruppen motpart ingår ett par fall där motpartens ombud gjort anmälan.

⁶⁾ Samtliga de fall styrelsen självmant tog upp resulterade i påföljd av något slag.

3.5.3 Varför görs en anmälan?

Orsakerna/grunderna för en anmälan varierar kraftigt. I en del fall är anmälaren rent allmänt missnöjd med advokatens sätt att handlägga ärendet, i andra fall anger anmälaren mera konkret och detaljerat vad han är missnöjd med. Eftersom orsakerna till en anmälan varierar så kraftigt har något försök till kategorisering/systematisering inte gjorts. Nedan ges istället exempel på förekommande påståenden i en anmälan varav de tre första är de vanligaste förekommande:

- Advokaten har inte svarat på brev eller telefon, eller varit i dröjsmål med att svara.
- Advokaten har varit kraftigt försenad med att avge redovisning eller att slutföra ett ärende.
- Advokaten har inte lämnat klient information om hur ett ärende fortlöper.
- Advokaten har infordrat och uppburit ersättning utöver rättshjälpsavgift i rättshjälpsärende.
- Advokaten har gynnat motpart.
- Advokaten har uttalat sig kränkande, nedsättande eller hotfullt beträffande klient, motpart eller annan inför eller utom rätta.
- Advokaten är jävig i något avseende.
- Advokaten har inte lagt ned tillräcklig omsorg i form av tid och arbete på ett ärende.
- Advokaten har varit nonchalant och oengagerad.
- Advokaten har debiterat för arbete som inte beställts eller med belopp som är oskäligt i förhållande till det arbete som nedlagts.
- Advokaten har sökt träffa en förlikning i stället för att driva saken till ett avgörande i domstol.
- Advokaten har vidtagit rättsliga åtgärder utan att först undersöka möjligheten till en uppgörelse i godo.
- Advokaten har vägrat lämna ut handlingar som tillhandahållits honom.
- Advokaten har lämnat felaktiga uppgifter inför rätta.
- Advokaten har inte informerat klient om skyldigheten att betala motparts rättegångskostnad för det fall klienten förlorade tvisten.

3.5.4 Prövningsavdelningarnas ärenden – fyra "typfall"

Såsom framgått av det föregående handläggs flertalet disciplinärenden numera av disciplinnämndens prövningsavdelningar. Nedan ges ett exempel på ett ärende från vardera gruppen familjemål, tvistemål, brottmål och konkursärende, som handlagts av någon av prövningsavdelningarna och som inte föranlett någon åtgärd.

Familjemål – klienten anmälare – ingen åtgärd

Advokaten x biträdde under en period om sju månader mannen i en tvist mellan honom och hans förutvarande sambo. I anmälningsskriften som inkom till samfundet framställde mannen anmärkningar mot x i huvud-

sak enligt följande. Vid ett sammanträde den 8 oktober 1996 mellan å ena sidan mannen och x samt å andra sidan sambon och hennes ombud hade mannen velat protestera mot osanna uppgifter av sambon. Advokaten hade då sagt till honom att vara tyst, vilket han efterkom. Advokat x träffade därefter med motparten överenskommelser, som mannen inte velat biträda. När mannen därefter inte velat skriva under de skriftliga versioner av de överenskommelser som motpartens ombud översänt, hade x blivit mycket uppbragt. Mannen hade önskat hjälp av x endast i frågor, som omfattades av rättshjälpen, d.v.s. vårdnad om och umgänge med parternas båda barn samt underhållsbidrag. Vid sammanträdet den 8 oktober hade konstaterats att det skulle bli mycket kostsamt för parterna om de skulle få hjälp även med bodelningen. Det bestämdes därför att de skulle sköta detta själva. Strax innan x frånträdde uppdraget från mannen tillställde hon denne en faktura på 5 000 kr för bodelning. Det hade hon inte ägt rätt att göra.

Advokaten x tillbakavisade anmärkningarna mot henne och anförde i huvudsak följande. Då mannen vägrade underteckna de avtal som svarade mot vad överenskommit på sammanträdet den 8 oktober 1996, hade x inte ansett sig skyldig att fortsätta med att företräda honom. På hans begäran fortsatte hon dock med det. Advokaten x bestrider att mannen begärt hjälp enbart i ärendet angående barnen. X har för honom redogjort för kostnadsreglerna i samband med rättshjälp. Mannen första besök hos advokaten x hade varit föranlett av ett förslag från motparten angående bodelning av en gemensamt ägd fastighet. Vid sammanträdet den 8 oktober framhöll båda ombuden kostnadsaspekten, särskilt beträffande en tvist om diverse lösöre och det avtalades att parterna skulle försöka sämjedela detta på egen hand. Mannen har därefter tillställt x flera brev med frågor angående bodelning.

Tvistemål – klienten anmälare – ingen åtgärd

Anmälaren uppgav i ärendet att han varit berättigad till pension från och med november 1994, att han sedan dess sysslats med att försöka få ut pensionen, att han därvid utsatts för både byråkrati och brott, att han hösten 1996 i denna angelägenhet vände sig till advokat, samt att denne, då anmälaren förklarade sig inte ha råd att betala ett timarvode om 1 000 kr, hänvisade honom till allmän advokatbyrå, som skulle kunna bistå honom med "rättshjälp och fri process".

Anmälaren framställde anmärkningar mot advokaterna x och y på allmän advokatbyrå i huvudsak enligt följande. Anmälaren sände den 22 september 1996 till Allmänna advokatbyrån ett brev med begäran om hjälp i den aktuella angelägenheten. Den 20 december 1996 begärde han

av advokatbyrån besked om "hur det går med saken". Advokaten x svarade då att hon inte kunde hjälpa honom i hans ärende. Sedan anmälaren därefter begärt att återfå sina handlingar, tillställde x honom handlingar rörande en annan person med samma namn. Anmälaren återsände handlingarna med begäran om att få sina. X meddelade därefter att hon inte kunde hitta hans handlingar. Den 2 februari 1997 skrev anmälaren till advokaten y och framhöll att advokatbyrån hade fördröjt hans ärende tre till fyra månader. Y svarade i ett brev av den 12 februari att anmälaren, om han önskade rättsligt biträde, måste beställa tid och betala för hans konsultation. Anmälaren tycker att advokaterna x och y uppvisat en otrolig nonchalans mot honom genom att försena hans sak och blanda bort hans papper.

Advokaten x anförde i sitt svar till samfundet i huvudsak följande. Sedan hon fått del av anmälares brev av den 20 december 1996, svarade hon i ett brev av den 23 december att hon inte hade möjlighet att hjälpa honom med hans ärende. Då hon mottagit hans begäran om att få tillbaka sina papper, hade hon utgått från att det var fråga om samma person, som hon haft som klient 1993. Hon hade inte haft kännedom om advokaten y:s korrespondens med anmälaren under september 1996. På anmälares förnyade begäran om att återfå sina handlingar svarade s att hon inte hade några handlingar, som tillhörde honom.

Advokaten y tillbakavisade anmälares anmärkningar mot honom samt anförde i huvudsak följande. Sedan anmälares brev av den 22 september 1996 inkommit till advokatbyrån, svarade y honom i ett brev av den 25 september att den juridiska hjälp den allmänna advokatbyrån tillhandahåller sker på samma villkor som dem han kunde erhålla av privatpraktiserande advokat och att kostnaden för honom alltså skulle bli densamma samt att han lämpligen borde ta kontakt med den advokat han redan anlitat i saken. I anledning av anmälares brev av den 2 februari 1997 svarade y i ett brev av den 12 samma månad att anmälaren, om han önskade rättsligt biträde av y, måste beställa tid för detta, varjämte y erinrade om att konsultation är förenad med kostnader.

Brottmål – klienten anmälare – ingen åtgärd

Advokaten x hade biträtt anmälaren med en ansökan om nåd. För uppdraget hade han debiterat anmälaren 14 500 kr.

Anmälan avsåg att advokaten x överhuvudtaget debiterat något, eftersom han lovat anmälaren att hjälpa denne gratis, och därtill hotat med rättsliga åtgärder om betalning uteblev. Vidare anmärkte anmälaren på att x varit i det närmaste omöjlig att få tag i både för honom och för en journalist som intresserat sig för hans fall.

Advokaten x tillbakavisade anmälarens påståenden i deras helhet samt anförde bl.a. följande. Anmälaren har inte vid något tillfälle haft anledning att tro att x skulle göra arbetet utan kostnad. Advokaten hade tidvis täta telefonkontakter med såväl anmälaren som med journalisten ifråga. Båda hade tillgång till, förutom kontorets telefonnummer, hans bostadstelefonnummer och hans mobiltelefonnummer. Vid de tillfällen som de inte kunde nå honom per telefon ringde han alltid upp så snart han blivit ledig.

Anmälaren återkallade härefter sin anmälan, men prövningsavdelningen prövade ändå denna.

Konkursärende – konkursgäldenären anmälare – ingen åtgärd

Anmälaren försattes på ansökan av staten i konkurs vid en tingsrätt. Advokaten x förordnades till förvaltare. Edgångssammanträde hölls fem veckor efter konkursutbrottet.

Anmälningen avsåg i huvudsak, *att* anmälaren inte, såsom bort ske, erhållit någon kopia av bouppteckningen före edgångssammanträdet utan först två månader efter detta, *att* x innehållit anmälaren tillkommande brandförsäkringsersättning trots att denne varit i behov av dessa medel för sin försörjning *samt att* advokaten x "lagt beslag på" anmälaren tillkommande KAS-medel, vilket medfört att denne fått dem i sin hand först en och en halv månad efter det att han skulle ha haft pengarna.

Advokaten x tillbakavisade anmälarens anmärkningar samt anförde i huvudsak följande. Konkursförvaltningen hade till anmälaren översänt en kopia av bouppteckningen i samband med att den gavs in till tingsrätten. På anmälarens begäran tillställdes han sedermera ytterligare en kopia. Den första har inte kommit i retur. Brandförsäkringsersättningen avsåg ersättning för utlägg och egendom, som inte omfattades av beneficiereglerna. Anmälaren hade vid bouppteckningssammanträdet uppgivit att hans arbetsinkomster täckte de löpande levnadskostnaderna. Det hade därför inte ansetts ha förelegat något underhållsbehov. KAS-medlen hade tillställts konkursförvaltningen till följd av att anmälaren inte lämnat försäkringskassan anvisning om hur utbetalningen skulle ske. Så snart klarhet vunnit angående medlens beskaffenhet, hade de tillställts anmälaren.

Tingsrätten ogillade under sommaren 1997 ett av anmälaren där framställt yrkande om att advokaten x bl.a. på grund av sitt i disciplinärendet påtalade förfarande skulle entledigas från uppdraget som konkursförvaltare.

3.5.5 Disciplinnämndens ärenden – fyra "typfall"

Av de 40 ärenden som avgjorts av disciplinnämnden under tremånadersperioden har ett exempel på ärende, i vilket beslutats om påföljd av något slag, från vardera gruppen uteslutning, varning, erinran och särskilt uttalande valts ut för att åskådliggöra när och i vilka fall de olika påföljderna blir aktuella.

Uteslutning

Beträffande en advokat som omfattas av genomgången blev påföljden uteslutning.²⁰ I ärendet fanns fem anmälningar mot advokaten x, varav tre hade initierats av samfundets styrelse utan att anmälan förelåg.

Disciplinnämnden gjorde följande bedömning:

Av utredningen i ärendet framgår att advokaten x enligt avtal som han själv upprättat köpt ut samtliga tillgångar i sitt advokataktiebolag mot övertagande av endast vissa skulder, att däri kvarlämnats skulder till betydande belopp, att bolaget efter angivet avtal skulle handhas av tidigare ekonomiansvarige i advokatfirman och att bolaget kort tid efter avtalstidpunkten försattes i konkurs.

Nämnden finner härvid och med beaktande av den kännedom advokaten x visats äga om den tidigare ekonomiansvarige, att advokaten x genom påtalad transaktion förfarit oredligt mot bolagets fordringsägare.

Utrett är vidare, bl.a. genom vad advokaten x själv berättat, att han hösten 1996 utfärdat ett den 23 maj 1996 dagtecknat kvitto, vari oriktigt angivits att advokataktiebolaget skulle kontant ha emottagit 100.000 kronor utgörande klientmedel.

Nämnden finner att advokaten x även härigenom förfarit oredligt.

Av utredningen framgår dessutom, att advokaten x ifråga om bl.a. kontorsorganisation inbegripet tillsyn över anställda, bokföring och momsdeklarationer visat oförmåga att fullgöra sina åligganden som advokat. Denna nämndens uppfattning förstärks av hans ådagalagda brister när det gäller att inför Advokatsamfundet redogöra för sitt handlande i olika avseenden.

Nämnden finner sammantaget att advokaten x genom angivna oredliga förfaranden och genom synnerligen allvarliga åsidosättanden av sina plikter som advokat skall uteslutas ur Advokatsamfundet.

²⁰ Beträffande denna advokat föreligger sammanlagt fem anmälningar. Både anmälningar och advokatens bemötande av dessa är mycket omfattande. De har av utrymmesskäl därför inte medtagits i betänkandet.

På grund härav beslutar nämnden att jämlikt 8 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken utesluta advokaten x ur Advokatsamfundet.

Advokaten x har överklagat beslutet till Högsta domstolen, som ännu inte meddelat beslut i ärendet (januari 1999).

Varning

Advokatsamfundets styrelse tog utan anmälan upp disciplinärende mot advokaten x. Av handlingarna i ärendet framgår bl.a. följande. Advokaten x hade varit god man för en kvinna, född år 1911. Advokaten x hade under den period han var förordnad som god man biträtt kvinnan med upprättande av testamente i september 1994, i vilket kvinnan, som saknade arvingar, bl.a. förordnade att advokaten x skulle erhålla 30 procent av vad som återstod sedan det av behållningen avsatts medel till visst underhåll av gravvårdar. Vidare förordnade kvinnan att advokaten x:s hustru skulle erhålla 10 procent av återstoden.

Advokaten x yttrade sig i disciplinärendet och anförde i huvudsak följande. Han hade kommit i kontakt med kvinnan i början av 1980-talet i samband med en arrendetvist. Kvinnan hade år 1987 bett honom att vara boutredningsman i boet efter hennes avlidne make. Advokaten x och hans hustru bistod därefter kvinnan i allehanda göromål. – I början av september 1994 hade kvinnan bett x komma till hennes bostad för att biträda henne vid upprättande av testamente. Vid sitt besök hos henne fick han instruktioner avseende testamentets utformning. Han färdigställde därefter en handling av önskat innehåll, vilken han överlämnade till henne.

Disciplinnämnden gjorde följande bedömning:

Av utredningen i ärendet framgår att advokaten x, under tid som han varit förordnad som god man för kvinnan, biträtt henne med upprättande av testamente, i vilket bl.a. förordnades att x och hans hustru skulle erhålla del av kvarlåtenskapen. Med hänsyn till en advokats ställning som fri och obunden rådgivare och till det förtroendeförhållande som särskilt gör sig gällande vid upprättande av testamente är det enligt nämndens mening uppenbart att en advokat inte skall biträda vid testamentariska förordnanden till sig själv eller närstående. Genom vad som sålunda förekommit har x allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat.

På grund härav tilldelar nämnden x varning och förpliktar honom jämlikt 8 kap. 7§ andra och tredje styckena rättegångsbalken att till Advokatsamfundet utge straffavgift med femtontusen kronor.

Två av disciplinnämndens ledamöter var av skiljaktig mening och anförde:

Enligt vår mening är omständigheterna så försvårande att uteslutning av x ur samfundet kan komma i fråga. Vi anser därför att nämnden skall bordlägga ärendet och efter muntlig förhandling vid kommande sammanträde ta ställning till vilken påföljd som skall tilldelas.

Erinran

Biträdande juristen y var anställd hos advokaten x. Anmälaren framställde anmärkningar mot x i dennes egenskap av principal för y i huvudsak enligt följande. Anmälaren hade vänt sig till y i anledning av en arbetsrättslig tvist. Hon besökte y i februari 1996 och redogjorde för sina problem. Y förklarade för henne att hon nu tog över samt att hon skulle höra av sig senare. Under de nästföljande månaderna försökte anmälaren vid åtskilliga tillfällen få kontakt med y – både telefon- och brevledes. Anmälaren tillställde även y ett rekommenderat brev. Y hördes inte av och löste inte heller ut det rekommenderade brevet. Efter flera månader fick anmälaren kontakt med y, som då förklarade att hon inte ansåg sig kunna göra något åt saken samt att hon önskade betalning med 1 950 kronor.

Biträdande juristen y anförde i sitt yttrande till samfundet i huvudsak följande. I de fall hon erhöll material från anmälaren kontaktade hon denna för att bekräfta mottagandet. Anmälaren sökte henne per telefon vid åtskilliga tillfällen, men y var då upptagen av andra mål. Y ringde själv till anmälaren vid olika tillfällen men kanske inte vid de tidpunkter som anmälaren angett att hon skulle ringa. Hon löste inte ut det rekommenderade brevet eftersom hon fått veta att brevet endast innehöll en uppmaning att ta kontakt med anmälaren, vilket hon då redan gjort. När avin kom till byrån vistades hon endast sporadiskt på kontoret. Hon ansåg att även annan befattningshavare på byrån kunde lösa ut brevet och tog därför inte hand om avin. Advokaten x sade till henne att lösa ut brevet, men hon glömde bort detta på grund av stress.

Advokaten x anförde i huvudsak följande. Hans biträdande jurist hade under den aktuella perioden många mål utsatta till förhandling och var därför svår att nå vid oplanerade telefonsamtal till byrån. Y borde inte ha anvisat anmälaren att ringa upp vid ett tillfälle utan i stället åtagit sig att själv ringa upp anmälaren. När avin angående det rekommenderade brevet inkom till advokatbyrån var han på semester och när han återkom fanns inte avin där.

Disciplinnämnden gjorde följande bedömning:

Av utredningen i ärendet framgår att biträdande juristen försummat att besvara brev samt att hon underlåtit att lösa ut rekommenderat brev. Advokaten x har brutit i sin övervakningsplikt. Härigenom har han åsidosatt sina plikter som advokat.

På grund härav tilldelar nämnden advokaten x erinran jämlikt 8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken.

Det som i övrigt har förekommit föranleder ingen åtgärd.

Särskilt uttalande

Advokaten x var förordnad som biträde enligt rättshjälpslagen åt kvinnan/anmälaren i ett äktenskapsskillnadsmål. Inför tingsrättens dom i äktenskapsskillnadsfrågan ingav advokaten x en kostnadsräkning, som även inkluderade arbete med bodelningsfrågor. Tingsrätten fann att arbetet med bodelningen inte omfattades av rättshjälpen och bestämde ersättningen till x till hälften av det yrkade beloppet. Advokaten x tillställde härefter kvinnan förslag till bodelningsavtal samt faktura bl.a. på det av tingsrätten utdömda beloppet.

Anmälaren hemställde om granskning av advokaten x:s agerande, vilket hon fann mycket märkligt och godtyckligt. Hon anförde i sin anmälan bl.a. följande. Advokaten x har inte arbetat med eller upprättat bodelning mellan henne och förutvarande maken. De gjorde själva allt arbete med bodelningen. Då de frågat x vart de kunde vända sig för att få hjälp med bodelningen, hade denne svarat att det inte ingick i rättshjälpen men att han, om de gjorde allt arbete själva, kunde ge viss rådgivning inom rättshjälpen. De kom då överens om att x inte skulle göra något arbete utanför rättshjälpen. Anmälaren hade vid minst fyra tillfällen muntligt försäkrat sig om att detta var avtalat med x.

Advokaten x tillbakavisade anmärkningarna mot honom och anförde i sitt yttrande bl.a. följande. Han hade för anmälaren klargjort att kostnaden för arbete med bodelningsfrågor, vilken inte ersätts av rättshjälpen, skulle ersättas av anmälaren själv. De har inte träffat något avtal om att arbete med bodelningsfrågor inte skulle utföras. Bodelningsfrågor hade diskuterats vid flera av deras sammanträffanden. Det måste ha stått klart för anmälaren att det inte varit fråga om endast rådgivning. Han har utfört det arbete som angetts i kostnadsräkningen. Eftersom han informerat anmälaren om att rättshjälpen inte täckte alla kostnader för lämnat biträde kan han inte anses ha förfarit felaktigt då han krävde anmälaren på ersättning för arbete med bodelningsfrågor.

Disciplinnämnden gjorde följande bedömning.

Av utredningen i ärendet framgår att advokaten x borde tydligare än vad som skett ha klargjort vilket arbete som skulle komma att debiteras klienten. Nämnden låter vid detta uttalande bero.

3.6 Justitiekanslerns tillsynsverksamhet

3.6.1 Kort bakgrund

Justitiekanslerns tillsyn över advokater tillkom på förslag av Processlagberedningen (SOU 1938:44). Processkommissionen (SOU 1926:31), som föregick den, hade däremot ansett att advokatsamfundets styrelse utan någon kontroll från det allmännas sida skulle fullgöra de offentlighetsrättsliga plikter som låg på samfundet.

Processlagberedningen motiverade sitt förslag enligt följande (s. 20):

Tillsyn över advokatväsendet bör i första hand utövas av samfundets styrelse. Styrelsen har att vaka över att advokat i sin verksamhet redbart och nitiskt fullgör honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttar god advokat-sed. Åsidosätter advokat sina plikter bör det åligga styrelsen att ingripa mot den felande genom att tilldela honom erinran eller varning och i svårare fall genom att utesluta honom ur samfundet. De allmänna intressen, som äro förknippade med advokaternas verksamhet, äro av den vikt, att de böra äga en målsman utanför advokaternas egen krets. Denna uppgift synes lämpligen böra förenas med de åligganden, som redan nu tillkomma Justitiekanslern i fråga om tillsyn över domstolsväsendet. Beredningen föreslår därför, att Justitiekanslern skall äga hos styrelsen påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt, samt att styrelsens beslut må av Justitiekanslern överklagas hos högsta domstolen. Den, vars begäran om inträde avslagits eller som uteslutits ur samfundet, bör ock kunna i högsta domstolen föra talan mot beslutet.

I specialmotiveringen till 8 kap. 8 § RB uttalade sig Processlagberedningen beträffande klagorätten enligt följande (s. 134):

Beträffande sådana disciplinära åtgärder, som innefatta allenast varning eller erinran, torde däremot klagorätt icke böra medgivas den därav drabbade; i detta fall måste även hänsyn tagas till att högsta domstolens tid ej alltför mycket tages i anspråk. Även Justitiekanslern bör äga att som representant för det allmänna överklaga vissa styrelsens beslut. Tydligt är, att klagorätt bör tillkomma honom i de fall, då han hos styrelsen påkallat disciplinär åtgärd mot advokat. Även i fall, då styrelsen självmant eller på anmälan upptagit fråga därom, torde klagorätt böra stå honom öppen,

detta särskilt med hänsyn till att någon klagorätt enligt förslaget icke tillerkännes den som gjort anmälan.

3.6.2 Nuvarande ordning

Justitiekanslerns befattning med advokaterna är sedan RB:s tillkomst år 1948 reglerad i 8 kap. RB och i stadgarna för Sveriges advokatsamfund.

Tillsynen över advokatväsendet utövas av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd som utvecklats under avsnitt 3.3.

JK får begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter sin plikt och hos styrelsen mot den som inte längre är behörig att vara advokat (8 kap 6 § RB). Han får vidare hos Högsta domstolen överklaga ett beslut enligt 8 kap. 7 § RB av samfundets styrelse eller disciplinnämnd. JK överklagar inte till förmån för en enskild advokat. Har anmälan mot ledamot avskrivits eller har i upptaget ärende om disciplinärt ingripande beslut meddelats av innebörd att ärendet inte hänskjuts till disciplinnämnden, får JK, inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet, hos nämnden påkalla åtgärd mot ledamoten.

Enligt 8 kap. 4 § första stycket RB skall en advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttä god advokatsed. Om tystnadsplikt för advokat vid allmän advokatbyrå finns bestämmelser i 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Annan advokat är, enligt nämnda stadgande i RB, skyldig att, där god advokatsed så fordrar, förtiga vad han erfar i sin yrkesutövning. Enligt 8 kap. 7 § sjunde stycket RB får brott mot denna tystnadsplikt inte åtalas av annan än JK och åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Förfarandet i advokatärendena hos Justitiekanslern

JK erhåller fortlöpande samtliga beslut i disciplinärenden från advokatsamfundet. Ärendena handläggs av byråcheferna hos JK och föredras av dessa för honom. Samtliga beslut genomgås. Om man upptäcker någon oklarhet eller om ett ärende behöver granskas närmare begär man in hela akten från advokatsamfundet. Handläggarna redogör inte i detalj för vart och ett av ärendena inför JK utan man väljer ut de ärenden i vilka föreligger tveksamheter av något slag eller är principiellt intressanta i något avseende. Det blir vanligen ett par ärenden vid varje tillfälle. Efter föredragningen läser JK själv ärendena ytterligare en gång innan beslut fattas om eventuella åtgärder.

Justitiekanslerns övriga uppgifter

Förutom att utöva tillsyn är en av JK:s huvudsakliga uppgifter att bevara statens rätt.

JK handlägger varje år cirka 2 000 skadeståndsanspråk från enskild mot staten samt är statens ombud i olika rättegångar i omkring 150 mål per år. I skadeståndsärenden företräds den enskilde i ungefär hälften av fallen av advokat och i de rättegångar JK företräder staten anlitar han själv i vissa fall advokat. Skadeståndsärendena har under senare år blivit en betydande del av JK:s verksamhet. Genom att JK i icke obetydlig omfattning anlitar advokater samtidigt som han har tillsyn över dem har han kommit att få en dubbelroll i förhållande till advokaterna.

JK uppträder också i rollen som åklagare i yttrandefrihetsmål och har då advokat som motpart.

3.6.3 Statistik angående antal ärenden m.m.

Före år 1989

Den 1 januari 1948 trädde nya RB i kraft. Under åren 1948–1961 inkom till Justitiekanslern ett drygt hundratal ärenden per år för granskning (justitiekansler Olof Alsén i TSA 1962 s. 145). Av dessa överklagade JK styrelsens beslut endast i fyra fall; samtliga gällde advokats utslutning ur samfundet. Högsta domstolen biföll inte i något fall hans talan. Under samma period infordrade Justitiekanslern ungefär 15 procent av samtliga disciplinärenden från styrelsen för närmare granskning och överväganden – dels på eget initiativ, dels på begäran av anmälare.

Efter år 1961 och fram till år 1964, när disciplinnämnden inrättades, höll sig antalet beslut i disciplinärenden fortfarande kring 100 per år. Därefter skedde successivt en ökning och år 1970 uppgick antalet ärenden till 220. Under perioden 1961–1970 överklagade Justitiekanslern beslut av samfundets styrelse eller disciplinnämnd i ett mycket obetydligt antal fall (justitiekansler Bengt Lännergren i TSA 1971 s. 482).

Antalet advokatärenden hos Justitiekanslern låg efter år 1970 kring 200–300 per år och 1988 uppgick antalet till 354 (SOU 1993:37 s.313).

Efter år 1989

Sedan år 1989 har till JK inkommit advokatärenden enligt nedanstående tabell. Uppgifterna är hämtade från registerutdrag som tillhandahållits av ämbetets registrator.

	Från styrelsen	Från disciplinnämnden	Övriga ¹⁾	Totalt
1989	186	44	15	245
1990	230	98	29	357
1991	341	131	29	501
1992	334	100	40	474
1993	142 ²⁾	61 ²⁾	38	241
1994	8	9	47	64
1995	8	8	55	71
1996	9	9	44	62
1997 ³⁾	5	8	56	71

¹⁾ Avser samtliga de ärenden som inkommit från annan än advokatsamfundet.

²⁾ Från den 1 juli 1993 diarieförs advokatärenden på så sätt att besluten från varje sammanträde i advokatsamfundets styrelse eller disciplinnämnd registreras som ett enda ärende hos JK. Antalet diarieförda advokatärenden hos JK har av denna anledning minskat radikalt, utan att detta svarar mot någon minskning av arbetsuppgiften.

³⁾ År 1997 inkom även två ärenden från prövningsavdelningarna.

De ärenden som inte kommer från samfundet och som i tabellen ovan betecknats som övriga består av klagomål på advokater från enskilda. När JK får in ett sådant klagomål besvaras detta i de flesta fall skriftligen. Den klagande får en förklaring till varför – om nu så är fallet – JK inte har möjlighet att ingripa och uppgift lämnas om vart man kan vända sig. I vissa fall översänder JK en skrivelse från enskild till samfundet för eventuell åtgärd.

3.6.4 Hur ofta påkallar Justitiekanslern åtgärd mot advokat?

JK påkallade åtgärd hos advokatsamfundet respektive överklagade disciplinnämndens/styrelsens beslut under åren 1989–1997 enligt följande:

	Antal fall i vilka JK överklagat ett beslut hos Högsta domstolen	Antal fall i vilka JK påkallat åtgärd hos advokatsamfundet
År 1989	0	1
År 1990	1	1
År 1991	0	0
År 1992	1	2
År 1993	0	1
År 1994	2	2
År 1995	0	0
År 1996	0	2
År 1997	0	0

3.6.5 När påkallar Justitiekanslern åtgärd mot advokat?

När bestämmelserna om JK:s tillsyn över advokatväsendet trädde i kraft den 1 januari 1948 uppkom för JK frågan om i vilken utsträckning besluten skulle granskas. Samtliga beslut av styrelsen – disciplinnämnden fanns ju inte – skulle översändas till JK. Skulle han granska alla beslut närmare, dvs. genom att infordra handlingarna från samfundet? Det är nämligen bara besluten och inte själva ärendena som översänds till JK. Man ansåg att det inte gärna kunde komma i fråga att JK med hjälp av handlingarna skulle granska alla ärenden som på det sättet inkom från samfundets styrelse. Man valde ut ett visst antal ärenden, antingen därför att man kunde ha olika meningar om det befogade i besluten i fråga eller därför att man ansåg sig rutinmässigt böra närmare granska ett antal ärenden (justitiekansler Bengt Lännergren i TSA 1971 s. 479).

I framställningen av justitiekansler Olof Alsén i TSA 1962 s. 151 uppges att JK anlagt följande synpunkter på frågan om skäl fanns för ett överklagande:

För överklagande tycks ha fordrats att beslutet avsett en mera principiell fråga och att starka skäl förefallit tala för en annan bedömning av frågan än som kommit till uttryck i beslutet. Vad angår påföljden har skäl för fullföljd ansetts föreligga, om en strängare reaktion än den tillämpade

tämligen tydligt tett sig påkallad från allmän synpunkt. Att gå vidare med ett yrkande om att den bestämda lägsta påföljden, erinran, borde ändras till varning, har inte utan speciella skäl funnits befogat.

Justitiekanslern tillämpar ännu idag (år 1999) de principer som gavs uttryck för år 1962.

3.7 Genomgång av de s.k. påkallandefallen hos Justitiekanslern för åren 1989–1997

Kommitténs sekreterare har gått igenom samtliga s.k. påkallandefall hos Justitiekanslern för åren 1989–1997. Nedan följer en redovisning av dessa för vart och ett av de aktuella åren.

År 1989

Under år 1989 inkom till Justitiekanslern sammanlagt 245 advokatärenden. JK påkallade åtgärd mot advokat i ett fall. Ärendet hade anmälts av åklagare och gällde misstanke mot advokat för brott mot tystnadsplikt enligt 8 kap. 4 § RB (JK:s Dnr 4096-88-7). Omständigheterna i ärendet var följande. Advokaten B, var offentlig försvarare för A T, som av Nyköpings tingsrätt förklarats häktad i ett mål. T delgavs den 14 mars 1987 utredningen i målet enligt 23 kap 18 § RB och åtal mot bl.a. honom väcktes vid Nyköpings tingsrätt den 21 april 1987. Anmälände åklagare hade varit åklagare i ett mål vid Stockholms tingsrätt, i vilket mål tingsrätten meddelade dom den 21 oktober 1988 mot P V och T T. I samma mål var R F och B K häktade i sin frånvaro. I förundersökningen mot V och T fanns en bandutskrift från ett avlyssnat telefonsamtal den 3 april 1987 mellan F i Spanien och dennes hustru. Av samtalet framgick att hustrun då haft för F väsentlig information om vad som förekommit under förundersökningen i Nyköping samt att informationen sannolikt lämnats henne av advokaten B.

Justitiekanslern redogjorde i sitt beslut för gällande bestämmelser om advokaters tystnadsplikt samt anförde:

Av de nyss citerade förarbetsuttalandena framgår att den straffsanktionerade tystnadsplikten för advokater i enskild verksamhet inte avsetts sträcka sig utöver vad som gäller för offentliganställda advokater enligt sekretesslagen. De uppgifter som enligt vad som framgår av anmälände åklagares skrivelse jämte bilagor skall ha lämnats ut av advokaten B är uppenbarligen inte sådana att de skulle ha omfattats av tystnadsplikten för

advokater i allmän verksamhet enligt sekretesslagen. Med den tolkning av rättegångsbalkens bestämmelser som förarbetena gett uttryck för kan därför enligt min mening inte göras gällande att utlämnandet är straffbart.

Redan på grund av vad jag har sagt nu är åtal enligt min mening i detta fall uteslutet. Härtill kommer att omständigheterna inte heller i övrigt synes ha varit sådana som enligt förarbetena har förutsatts för att åtal skall väckas. Förundersökning skall därför inte inledas.

Något brott mot tystnadsplikt från advokaten B:s sida kan sålunda enligt min mening inte föreligga. De av åklagaren anmälda förhållandena är dock så allvarliga att ärendet bör underställas Advokatsamfundet för disciplinär prövning.

Advokaten B tillbakavisade anmärkningarna mot honom och förnekade att han lämnat ut information på det sätt som anmälade åklagare påstått. Samfundets styrelse beslutade den 15 december 1989 att det som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd.

År 1990

Under år 1990 inkom till Justitiekanslern sammanlagt 357 advokatärenden. I ett fall överklagade JK ett beslut av disciplinnämnden hos Högsta domstolen (JK:s Dnr 762-1990). Omständigheterna i ärendet var följande. Vid huvudförhandling i tingsrätt företrädde advokaten H svarandesidan. Svarandena åberopade vid huvudförhandlingen viss bevisning som ej tidigare åberopats i målet. Efter det att tingsrätten avvisat deras begäran att få åberopa ny bevisning lämnade advokaten H tillsammans med sina huvudmän rättegången. Tingsrätten anmälde H till samfundet och ifrågasatte om dennes åtgärd att tillsammans med sina huvudmän avbryta en rättegång var förenligt med god advokatsed. Advokaten H tillbakavisade anmärkningen mot honom och anförde, dels att beslutet att icke fortsättningsvis inställa sig till huvudförhandlingen fattats enbart för att på bästa sätt tillvarata klienternas intressen, dels att syftet med att lämna huvudförhandlingen varit att åstadkomma tredsdom för att i återvinningsmålet åberopa den avvisade bevisningen.

Disciplinnämnden gjorde följande bedömning:

Av handlingarna framgår att H:s åtgärd att tillsammans med klienterna avträda från huvudförhandlingen, sedan rätten beslutat att avvisa vissa av H åberopade skriftliga bevis, var processtaktiskt betingad. H spekulerade i att rätten skulle meddela tredsdom så att H:s klienter i ny rättegång genom återvinningsstalan skulle få tillfälle att åberopa den avvisade bevisningen.

Domstolen hade att avgöra om målet rätteligen borde avgöras genom prövning i sak eller genom tredsdom. Huvudförhandlingen genomfördes men domstolen beslöt slutligen att avgöra målet genom tredsdom. Det tillkommer inte nämnden att bedöma om domstolens ståndpunkt var processrättsligt korrekt.

Enligt vägledande regler om god advokatsed är det advokatens främsta plikt att inom ramen för vad lag och god advokatsed bjuder efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen. Samtidigt stadgas i de vägledande reglerna att advokat som ombud eller biträde i rättegång är skyldig att i allt iakttäva vad rättegångsbalken och andra författningar föreskriver. H:s agerande utspelar sig uppenbarligen i det svårbedömda konfliktområdet mellan tillvaratagande av klientens intressen och iakttagande av lag och god advokatsed. Holger Wiklund uttalar i God advokatsed att advokat bör avhålla sig från processuella oarter och missbruk, på vilka Wiklund anför åtskilliga exempel som varit föremål för disciplinär prövning, dock inte något fall som påminner om det nu aktuella.

Vid en samlad bedömning finner disciplinnämnden att H – även med beaktande av de motstridande plikter som åvilat honom – förfarit olämpligt genom att lämna domstolen under pågående rättegång. Nämnden låter emellertid vid detta uttalande bero.

Två ledamöter i disciplinnämnden var skiljaktiga och ville meddela advokaten H erinran.

JK yrkade att Högsta domstolen skulle meddela advokaten H varning eller erinran. Han gjorde gällande, att H genom sin åtgärd att tillsammans med sina huvudmän under pågående mål lämna huvudförhandlingen åsidosatt god advokatsed.

Högsta domstolen biföll JK:s talan och meddelade advokaten H erinran samt anförde följande:

Av utredningen får anses framgå att H tagit initiativet till och ställt sig bakom svarandenas beslut att lämna huvudförhandlingen.

Advokatens grundläggande skyldighet att på bästa sätt tillvarata klientens intressen begränsas inte bara av lag utan även av de krav som god advokatsed ställer. Såsom ombud i rättegång är advokaten skyldig att i allt iakttäva vad rättegångsbalken och andra författningar rörande processen föreskriver. Han skall medverka till en god processordning och till att av rätten meddelade föreskrifter och förelägganden efterkoms. Som Holger Wiklund uttalar i "God advokatsed" bör en advokat avhålla sig från processuella oarter och missbruk. Det finns alltså inte något utrymme för en advokat att åsidosätta god advokatsed i avsikt att tillvara ta klientens intressen.

H:s åtgärd var processtaktiskt betingad och kan inte anses förenlig med den processordning som är förutsatt i rättegångsbalken. Tingsrättens beslut att avvisa den av svarandena erbjudna bevisningen hade kunnat överklagas till hovrätten i samband med talan mot tingsrättens dom i målet. H:s agerande medförde väsentliga olägenheter både för domstolen och för motparten.

På grund av det anförda finner Högsta domstolen att H:s handlande strider mot god advokatsed. Han har härigenom åsidosatt sina plikter som advokat på sådant sätt att erinran bör meddelas honom.

Justitiekanslern gjorde under år 1990 inspektion av Östersunds tingsrätt. Vid granskningen av tvistemål uppmärksammades att advokaten N under lång tid hade underlåtit att inkomma med begärd komplettering till tingsrätten trots flera påminnelser härom från rättens sida. N hade vidare utan att anmäla förhinder underlåtit att inställa sig till utsatt muntlig förhandling i målet. Justitiekanslern gjorde den bedömningen att N genom sitt agerande allvarligt åsidosatt sina skyldigheter som advokat i förhållande till domstolen och överlämnade ärendet till samfundet för granskning och för den vidare åtgärd som kunde finnas påkallad (JK:s Dnr 1565-90). Advokatsamfundets styrelse hänsköt i sin tur ärendet till disciplinnämnden, som tilldelade advokaten N erinran med följande motivering:

Av utredningen i ärendet framgår att N varit i dröjsmål med att efterkomma det föreläggande som delgivits honom den 23 december 1987 samt att han vidare utan att anmäla förhinder underlåtit att inställa sig till muntlig förberedelse i målet den 31 januari 1989. Härigenom har N åsidosatt sina plikter som advokat.

Av JK:s arbetsredogörelse för år 1990 (s. 13) framgår att han i början av året uppmärksammade att handläggningstiderna för disciplinärenden hos samfundet ofta var mycket långa. Med anledning därav tog JK under hand kontakt med samfundet, varvid samfundets generalsekreterare informerade honom om hur man från samfundet avsåg att komma tillrätta med dessa problem. Efter det att JK tagit del av en skriftlig redogörelse från samfundet fann han inte anledning att ytterligare uppehålla sig vid denna fråga.

År 1991

Under år 1991 inkom till JK sammanlagt 501 advokatärenden. Han påkallade inte i något fall åtgärd mot advokat hos samfundet.

Av JK:s arbetsredogörelse för år 1991 framgår att han sammanträffat med samfundets ordförande och generalsekreterare och diskuterat samfundets arbete med disciplinnämnden.

År 1992

Under år 1992 inkom till JK sammanlagt 474 advokatärenden. Beträffande ett fall fann JK att ärendet borde underställas samfundets styrelse för disciplinär prövning. I ett annat fall begärde kanslern att disciplinnämnden skulle besluta om disciplinär åtgärd mot en advokat. Slutligen yrkade JK i ett fall att Högsta domstolen skulle förordna om uteslutning av en advokat ur samfundet.

Det första ärendet (JK:s Dnr 4401-91-7) gällde misstanke mot en advokat för brott mot tystnadsplikt. Omständigheterna var följande. Advokaten E var förordnad som offentlig försvarare för G. Häktningförhandling hölls inom stängda dörrar. Vid förhör som polispersonal därefter höll med N uppgav hon att advokaten för henne hade uppgett att G hade erkänt grovt narkotikabrott genom innehav av ett halvt kilo amfetamin. Vidare hade advokaten för henne uppgett att narkotikan inte var avsedd för G:s eget bruk, varför man kunde förstå vad den skulle användas till. Enligt polisens uppfattning omfattades de uppgifter som advokaten således lämnat till N av advokatens tystnadsplikt eftersom de lämnats vid förhandling inom stängda dörrar.

Justitiekanslern redogjorde för gällande bestämmelser om advokaters tystnadsplikt samt anförde:

Av de nyss citerade förarbetsuttalandena framgår att den straffsanktionerade tystnadsplikten för advokater i enskild verksamhet inte avsetts sträcka sig utöver vad som gäller för offentliganställda advokater enligt sekretesslagen. De uppgifter som enligt vad framgår av handlingarna i ärendet skall ha lämnats ut av E är uppenbarligen inte sådana att de skulle ha omfattats av tystnadsplikten för advokater i allmän verksamhet enligt sekretesslagen. Med den tolkning av rättegångsbalkens bestämmelse som förarbetena gett uttryck för kan därför enligt min mening inte göras gällande att utlämnandet är straffbart.

Redan på grund av vad jag har sagt nu är åtal enligt min mening i detta fall uteslutet. Härtill kommer att omständigheterna inte heller i övrigt synes ha varit sådana som enligt förarbetena har förutsatts för att åtal skall väckas. Förundersökning skall därför inte inledas.

Såvitt framgår av polisens uppgifter har emellertid E för annan person avslöjat vad han erfarit vid förhandling inom stängda dörrar. Detta förhållande är enligt Justitiekanslerns uppfattning så allvarligt att ärendet bör underställas Sveriges Advokatsamfund för disciplinär prövning.

Samfundets styrelse fann, att vad som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd.

Det andra ärendet gällde en begäran till disciplinnämnden från JK om åtgärd mot en advokat (JK:s Dnr 4003-92) där samfundets styrelse hade funnit att vad som förekommit i ett disciplinärende inte skulle föranleda någon åtgärd. Bakgrunden var att advokat B i egenskap av förvaltare i ett aktiebolags konkurs på konkursboets vägnar väckt talan i tvistemål mot S. Denne hade haft ett helt dominerande inflytande i bolaget. B yrkade skadestånd av S på grund av brott, alternativt på den grund att S som styrelseledamot tillfogat bolaget skada. Advokaten B hade därvid i stämningsansökan anfört att S en tid före konkursutbrottet sökt upp honom för att få rådgöra om i vad mån bolaget var på obestånd eller ej. Advokaten hade vidare anfört att S vid besöket ställt vissa frågor och fått vissa svar.

JK anförde följande i sitt beslut:

Enskilda bör med fullt förtroende kunna vända sig till advokater i förvissning om att uppgifter som de lämnar till advokaten inte kommer att användas mot dem. Det som har förekommit i det nu aktuella fallet är inte ägnat att inge enskilda en sådan tillit. Att S i detta fall inte hade lämnat något uppdrag till advokaten synes från den utgångspunkt som jag har anfört vara utan betydelse. Advokatens handlingssätt kan inte heller försvaras med att han var skyldig att iaktta konkursborgenärernas intresse. Det kan inte godtas att lösningen på advokatens dilemma blev att vad S hade sagt till honom som rådgivande advokat av advokaten vändes mot S själv.

Enligt min mening är det från allmän synpunkt påkallat att det görs klart att advokatens handlingssätt i detta fall inte är förenligt med god advokatsed. Jag begär därför att disciplinnämnden beslutar om disciplinär åtgärd mot advokaten.

Advokaten B tillbakavisade anmärkningen mot honom och anförde att hans tystnadsplikt som advokat torde gälla endast i förhållande till klienter och att han inte betraktat sig som rådgivande advokat till S eller bolaget. Han anförde också att han inte varit jävig som konkursförvaltare därför att han gjort en bedömning av obeståndsfrågan.

JK hemställde att advokaten B skulle tilldelas en varning eller erinran och anförde följande:

Enligt min mening anlägger B ett alltför snävt synsätt på frågan om vad god advokatsed kräver i fråga om skyldigheten att förtiga vad advokaten erfar i sin yrkesutövning. Möjligheten att i förtroliga former söka vägledning hos och rådgöra med advokater är allmänt sett en betydelsefull förutsättning för rättsvården i dess helhet. Det är från denna synpunkt ovid-

kommande om S lämnat B något uppdrag och om S skall betraktas som klient eller inte. Det är inte heller av avgörande betydelse huruvida S:s besök skulle ha lett till jäv för B att vara konkursförvaltare. Vad som är viktigt är att B:s handlingssätt innebär uppenbara påfrestningar på det förtroende hos allmänheten som är nödvändigt för att advokaterna skall kunna fylla sin roll i rättslivet i stort.

Enligt min mening är det som B har låtit komma sig till last inte någon småsak. Jag har å andra sidan inte grund för att göra gällande att B skulle ha gjort orätt eller förfarit oredligt.

Advokatsamfundets disciplinnämnd tilldelade advokaten B erinran och anförde följande:

En advokat har tystnadsplikt inte blott mot sina klienter utan även mot den som inför ett eventuellt klientuppdrag anförtrott sig åt advokaten.

Av utredningen i ärendet framgår att S någon tid före konkursutbrottet sökt upp B för att rådgöra med honom om i vad mån – (konkursbolaget) var på obestånd eller ej. S har vid besöket ställt vissa frågor och fått vissa svar. B har senare i stämningsansökning till Norrköpings tingsrätt hänvisat till vad som förekommit vid mötet.

Genom vad som sålunda förekommit i ärendet har B åsidosatt sina plikter som advokat.

I *det tredje ärendet* under år 1992 yrkade JK att Högsta domstolen skulle förordna om uteslutning av en advokat ur samfundet (JK:s Dnr 4108-1992). Omständigheterna i ärendet var följande. Advokaten O hade av hovrätten dömts för grovt bedrägeri. Påföljden hade bestämts till villkorlig dom jämte dagsböter. Brottet bestod i att advokaten genom vilseledande förmått länsstyrelsen att utfärda en kreditgaranti för ett aktiebolags förpliktelser och att lämna en bank medgivande att betala ut ett lån om 400 000 kr till bolaget. O ansökte om revision men beviljades inte prövningstillstånd i Högsta domstolen.

Advokatsamfundets disciplinnämnd konstaterade att advokaten hade gjort orätt. Nämnden konstaterade också att han genom att på ett otillåtet sätt engagera sig i en klients affärer och genom att åsidosätta föreskrifterna i samfundets bokföringsreglemente allvarligt hade åsidosatt sina plikter som advokat. Nämnden fann emellertid att den disciplinära påföljden kunde stanna vid en varning jämte dåvarande högsta straffavgift, 15 000 kr.

JK gjorde följande bedömning i sitt överklagande:

Jag delar disciplinnämndens mening att advokaten genom att engagera sig i en klients affärer och genom att inte iaktta bokföringsreglementet allvarligt har åsidosatt sina plikter som advokat. Sambandet med bedrägeri-

brottet gör enligt min mening omständigheterna synnerligen försvårande, i vart fall såvitt gäller det bristande iakttagandet av bokföringsreglementet.

Det bedrägeri för vilket advokaten har fällts till ansvar har begåtts i ett sådant samband med hans advokatverksamhet att det måste anses ha skett i verksamheten. Enligt min bedömning innebär advokatens handlingssätt att han uppsåtligen har gjort orätt i sin verksamhet som advokat. Jag delar alltså även i detta hänseende den uppfattning som Advokatsamfundets disciplinnämnd har uttalat.

Advokatens orätta handlande har visserligen inte riktat sig mot någon som anförtrott honom något i hans egenskap av advokat. Inte desto mindre innefattar det enligt min mening en allvarlig oredlighet. Vad som i hovrättens dom har lagts advokaten till last som brott är av sådan art att det från allmän synpunkt inte bör accepteras att advokaten förblir ledamot av Sveriges advokatsamfund. Till detta kommer att advokaten i enlighet med vad som framgår av det förut anförda allvarligt har åsidosatt sina plikter som advokat.

Advokaten O begärde under målets handläggning i Högsta domstolen utträde ur samfundet och denna begäran beviljades av samfundets styrelse. JK återkallade härefter sitt överklagande och Högsta domstolen avskrev ärendet.

År 1993

Under år 1993 inkom till JK sammanlagt 521 advokatärenden. I ett fall överlämnade JK till samfundet material för prövning av om någon disciplinär åtgärd borde vidtas. De förhållanden som JK anförde i sin framställning till samfundet hade uppmärksammats hos honom i ett ärende enligt lagen (1985:400) om behörighet för justitiekanslern att överklaga vissa beslut enligt rättegångsbalken. Omständigheterna var följande (JK:s Dnr 2106-93). Advokaten M var förordnad som offentlig försvarare för U. Under våren 1993 anmälde allmän åklagare till tingsrätten att det framkommit uppgifter som enligt hans åsikt utgjorde hinder för M att vara försvarare för U. Tingsrätten fann inte tillräckliga skäl att återkalla förordnandet för M att vara offentlig försvarare för U. JK beslutade att inte fullfölja talan mot beslutet, men fann däremot skäl att göra framställning till samfundet enligt 8 kap. 6 § tredje stycket RB. Han anförde sammanfattningsvis i sin framställning att advokaten M samtidigt som han hade någon uppgift att utföra för E:s (medmisstänkt i målet mot U) räkning lämnat ut ett lån till denne. Enligt JK talade detta för att advokaten M inlåtit sig i ekonomiska mellanhavanden med en person för vil-

ken han hade uppdrag som advokat på ett sätt som äventyrat den oberoende ställning M bort inta gentemot uppdragsgivaren.

Innan JK:s framställning om disciplinär åtgärd mot advokaten M inkom till samfundet hade styrelsen på eget initiativ redan tagit upp ärendet till behandling.

Ärendet behandlades av disciplinnämnden under våren 1994. Advokaten M tillbakavisade anmärkningarna mot honom och anförde att han inte behandlat sin medverkan i lånetransaktionen som något uppdrag och inte vid tiden för transaktionen hade något uppdrag vare sig från låntagaren eller långgivaren.

Det som framkom i ärendet föranledde ingen åtgärd från disciplinnämnden.

JK överklagade disciplinnämndens beslut och yrkade att Högsta domstolen skulle meddela advokaten M varning. Som grund för sitt yrkande angav han följande:

M har åsidosatt sina plikter som advokat genom att han, som på grund av den påtalade lånetransaktionen haft en ekonomisk relation till E, under lånets löptid åtagit sig ett advokatuppdrag för denne. Ett särskilt skäl att avböja uppdraget har varit vissa diskutabla villkor för lånet. Till stöd för yrkandet om varning åberopas 22 § i Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed.

Advokaten M förnekade att han genom lånetransaktionen blivit involverad i någon ekonomisk relation med E och bestred, att det förelegat något uppdrag från E i egentlig mening.

Högsta domstolen lämnade i beslut den 6 juli 1995 överklagandet utan bifall och anförde (HD:s mål Ö 3326/94):

Genom förhöret med M har ytterligare uppgifter framkommit rörande den påtalade lånetransaktionen ävensom kontakterna i övrigt mellan honom och E, dock utan att någon fullständig klarhet vunnits rörande förhållanden av betydelse för prövningen.

Av utredningen kan inte anses framgå att M har företagit någon sådan ekonomisk transaktion med en klient som avses i den åberopade bestämmelsen i de vägledande reglerna om god advokatsed.

En ledamot var skiljaktig och ville meddela advokaten M en erinran.

Två ärenden under år 1993 slutligen gällde frågor om brott mot tystnadsplikt och handlades med stöd av 8 kap. 7 § sista stycket RB (JK:s Dnr 2868-93-31 och 3149-93-31). JK inledde inte förundersökning i något av fallen. Det ena fallet togs upp efter anmälan av allmän åklagare och det andra på eget initiativ på grund av uppgifter som framkommit i massmedia.

År 1994

Under år 1994 inkom till JK sammanlagt 64 advokatärenden.

De kontakter som JK tog med samfundet år 1993 gällde formerna för samfundets handläggning av disciplinärenden och ledde till samtal mellan honom och företrädare för samfundet. Ärendet avslutades med att tjänsteanteckningar från samtalet lades till handlingarna hos JK.

Under år 1994 överklagade JK två beslut av disciplinnämnden hos Högsta domstolen. *Det ena fallet* har redogjorts för ovan (se JK:s Dnr 2106-93).

I *det andra fallet* förordnade Högsta domstolen på talan av JK om uteslutning av en advokat ur Sveriges advokatsamfund. Advokaten hade vid tingsrätt åtalats för osant intygande samt bokföringsbrott. Tingsrätten ogillade åtalet genom dom i mars 1994. Disciplinnämnden tilldelade advokaten varning med straffavgift 15 000 kr. Disciplinnämnden uttala- de följande i sitt beslut den 20 april 1994:

Nämnden finner att det mäklaruppdrag som S erhållit från bolaget C be- träffande fastigheten S liksom det efterföljande uppdraget att anskaffa hy- resgäster till fastigheten varit uppdrag i advokatverksamheten.

S har vidgått att han genom bolaget F åren 1988 och 1989 utställt fyra fakturor i vilka angivits fel objekt för den avtalade provisionen.

Genom att upprätta fakturor med oriktigt innehåll har S allvarligt åsi- dosatt sina plikter som advokat.

I ärendet har å andra sidan ej framkommit annat än vad S uppgivit, nämligen att fakturorna avfattats efter anvisning från C:s verkställande di- rektör eller ekonomichef och att C:s styrelse i dess helhet varit införstådd med innehållet i fakturorna och godkänt detta.

Nämnden finner att omständigheterna är sådana att påföljden kan stanna vid varning i förening med högsta straffavgift.

På grund av vad som förevarit tilldelar således nämnden S varning jämlikt 8 kap. 7 § andra och tredje styckena rättegångsbalken och förplik- tar honom att till Advokatsamfundet utge straffavgift med femtontusen (15 000) kronor.

Det som i övrigt förekommit i ärendet föranleder ingen åtgärd.

Tre av disciplinnämndens ledamöter var av skiljaktig mening och ville utesluta S. De anförde följande:

Enligt vår mening är S:s förehavande handlande att hänföra till advokat- verksamhet. Vi gör följande bedömning.

S har för sitt bolag F utställt fyra fakturor avseende mäklarprovision till bolaget C om tillhoppa 1.500.000 kronor för förmedling respektive för- säljning av ett antal fastigheter och ett fastighetsbolag.

S har vidgått att han inte medverkat vid dessa transaktioner och att fakturorna således är oriktiga. Han har härtill upplyst att han inte intresserat sig för syftet med faktureringen, som tillkommit på begäran av VD för bolaget C.

Vi finner att S genom utställandet av de oriktiga fakturorna förfarit oredligt. Omständigheterna därvidlag är försvårande då det rör sig om betydande belopp och S inte kunnat lämna någon nöjaktig förklaring till faktureringen.

S har utanför sin advokatverksamhet handlagt förevarande fastighetsförmedling. Detta har varit ägnat att undandraga honom samfundets disciplinära tillsyn och arvodesprövning. Vi finner även detta förhållande utgöra en försvårande omständighet.

På grund av det anförda skall S uteslutas ur Advokatsamfundet.

Högsta domstolen anförde följande i sitt beslut den 8 december 1994 (HD:s mål Ö 3143/94):

I 8 kap 7 § första stycket rättegångsbalken föreskrivs att en advokat, som i sin verksamhet gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur Advokatsamfundet. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom. Om en advokat annars åsidosätter sina plikter som advokat, får enligt andra stycket i samma paragraf varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han även i detta fall uteslutas ur samfundet.

Som grund för sitt yrkande att advokaten S skall uteslutas ur Advokatsamfundet har Justitiekanslern gjort gällande att S har förfarit oredligt i den mening som avses i 8 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken och att omständigheterna inte är mildrande.

Vad som avses med oredligt förfarande har kommenterats endast kortfattat i lagstiftningens förarbeten. Det framhålls där (NJA II 1943 s 86 f) att förfarandet i vissa fall kan vara sådant att straffrättsligt ansvar inträder men att ett ingripande i disciplinär väg kan vara påkallat även då straff inte kan ådömas. Oredlighet kan påtalas, sägs det vidare, även om den faller utanför advokatverksamheten, såsom då advokaten i egna angelägenheter gör sig skyldig till bedrägligt eller svikligt förfarande.

Viss ledning kan hämtas i förarbetenas uttalanden beträffande de fall som omfattas av 8 kap 7 § andra stycket, dvs. fall då en advokat "annars" åsidosätter sina plikter som advokat. Härunder faller enligt förarbetena varje förhållande från advokatens sida som inte kan anses överensstämma med god advokatsed, såsom vårdslöshet eller försummelse som ombud i rättegång eller debitering av oskäligt arvode. För att ett förfarande skall kunna bedömas som oredligt måste det alltså vara av mer graverande karaktär.

Av intresse är också de vägledande regler om god advokatsed som har utfärdats av Advokatsamfundets styrelse. Reglerna innehåller i 1 § en bestämmelse om att en advokat inte får fränja orätt. I en kommentar till bestämmelsen sägs bl.a. att en advokat inte får medverka till att skriftliga handlingar upprättas för skens skull eller ges osant innehåll. Ett uttalande med samma innebörd finns i Holger Wiklunds verk *God advokatsed* (s 172).

Det är utrett att advokaten S genom bolaget F har låtit upprätta fyra fakturor med felaktigt innehåll. – Fakturorna är felaktiga dels genom att det anges att de avser anvisningsprovision, dels genom att de upptar namn på fastigheter som bolaget F inte har haft någon befattning med.

Av S:s uppgifter, som får godtas, framgår att fakturorna upprättades efter anvisningar från bolaget C:s verkställande direktör O. S hade emellertid vid samtliga tillfällen klart för sig att fakturorna var oriktiga.

S:s uppgifter ger vidare vid handen att han medvetet underlät att ta reda på skälen till att fakturorna skulle utformas på det sätt som skedde. Det viktiga var, enligt hans utsaga, att få garantier för att bolaget F skulle erhålla de belopp som angavs i fakturorna från bolaget C.

Att en advokat som upprättar handlingar med felaktigt innehåll gör sig skyldig till ett klart brott mot god advokatsed framgår av vad som tidigare anförts. Det bör också beaktas att fakturorna skulle utgöra verifikationer såväl i bolaget F:s som i C:s och de båda kommanditbolagens rörelser. Genom att låta upprätta verifikationer med felaktigt innehåll har S åsidosatt bestämmelserna i 5 § bokföringslagen.

Sammantagna är omständigheterna sådana att S får anses ha handlat oredligt. Vid denna bedömning saknas anledning att pröva huruvida handlandet har varit hänförligt till S:s advokatverksamhet eller ej.

Med hänsyn bl.a. till att fakturorna har avsett ej obetydliga belopp och till att de upprättats vid skilda tillfällen kan omständigheterna inte anses mildrande. S skall således uteslutas ur Advokatsamfundet.

I två fall under år 1994 hemställde JK om att advokatsamfundets disciplinnämnd skulle pröva disciplinärenden som handlagts av samfundets styrelse.

Omständigheterna i *det första fallet* var följande (JK:s Dnr 2124-94). En bank hade inkommit med klagomål beträffande advokaten L till samfundets styrelse. Anmärkningen gällde att L vägrat att för ett bolags räkning bekräfta mottagandet av en betalningsanmaning enligt konkurslagen och även i övrigt på olika sätt försvårat delgivning med bolaget. Samfundets styrelse beslutade att det som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd. JK påkallade disciplinär åtgärd mot L och anförde:

Efter att ha tagit del av handlingarna i samfundets akt finner Justitiekanslern att omständigheterna kring bankens delgivningsförsök med advokaten som företrädare för bolaget synes vara sådana att en prövning av ärendet i disciplinnämnden är påkallad.

Disciplinnämnden lät det stanna vid ett uttalande och anförde att advokaten L inte borde ha vägrat att i skrift bekräfta mottagandet av betalningsanmaningen.

I *det andra fallet* lämnade advokaten hos disciplinnämnden en förklaring till sitt handlingssätt som JK ansåg godtagbar (JK:s Dnr 1913-94). Disciplinnämnden beslutade att vad som förekommit inte skulle föranleda någon åtgärd.

Under år 1994 slutligen överlämnade JK handlingarna i ett ärende rörande misstanke om brott mot tystnadsplikt till styrelsen för samfundet för den åtgärd vartill handlingarna kunde föranleda enligt samfundets bedömning.

År 1995

Under år 1995 inkom till JK sammanlagt 71 advokatärenden. Granskningen gav inte anledning för honom att påkalla vidare åtgärder mot någon advokat.

Ett ärende, i vilket JK år 1994 hos Högsta domstolen påkallat disciplinärt ingripande, avgjordes under år 1995 efter muntligt förhör i Högsta domstolen. En redogörelse för ärendet finns intaget ovan (se JK:s Dnr 2106-93).

JK uttalade med anledning av ovanstående ärende i sin arbetsredogörelse för år 1995 följande (JK-beslut 1995 s 202):

I det nu nämnda fallet vanns enligt Justitiekanslerns bedömning aldrig tillräcklig klarhet om vad som hade ägt rum under det händelseförlopp som föranlett Justitiekanslerns talan. Fallet ger enligt min mening särskild anledning för Justitiekanslern att inom ramen för sina uppgifter på advokatväsendets område vara uppmärksam på hur formerna för den disciplinära verksamheten hos Advokatsamfundet utvecklas.

År 1996

Under år 1996 inkom till Justitiekanslern sammanlagt 62 ärenden. Justitiekanslern överklagade inte något beslut av disciplinnämnden.

I två fall hemställde JK att disciplinnämnden skulle pröva disciplinärenden som handlagts av samfundets styrelse. I det ena fallet fann dis-

ciplinnämnden att vederbörande åsidosatt sina plikter som advokat och tilldelade honom en erinran, i det andra fann disciplinnämnden att det som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd från nämndens sida.

I *det första fallet* (JK:s Dnr 1864-95-7) var omständigheterna följande. Advokatsamfundets styrelse meddelade den 22 mars 1996 beslut i ett disciplinärende mot advokaten A anhängiggjort av advokaten S i egenskap av likvidator i ett aktiebolag. Styrelsen fann att det som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd. JK påkallade disciplinnämndens prövning av ärendet i skrivelse som inkom till nämnden den 26 juni 1996. Han anförde följande.

Av styrelsens beslut framgår att A i ett brev av den 30 maj 1994 till advokaten S, Stockholm, medvetet lämnat osann uppgift om anledningen till att han frånträtt ett uppdrag. S var vid denna tid likvidator i det bolag för vars räkning A hade haft uppdraget. A har under prövningen av disciplinärendet inte kunnat lämna någon egentlig förklaring till sitt handlings-sätt.

Det material som står till buds i disciplinärendet lämnar inte underlag för att göra gällande att den osanna uppgiften varit ägnad att leda till skada i något visst hänseende. Det finns inte heller grund för antagande att A haft några onda avsikter med att lämna uppgiften. Den oriktighet som han gjort sig skyldig till kan därför ha bedömts som harmlös. Enligt Justitiekanslerns mening bör det emellertid inte förbises att en osann uppgift alltid innebär en risk för skador av något slag. Det bör därför inte godtas att en advokat lämnar osanna uppgifter på det sätt som det här varit fråga om. Av en advokat får alltid förväntas att han i utövningen av sitt yrke uppträder på ett hederligt och rättskaffens sätt för egen del. Justitiekanslern påkallar att en disciplinär åtgärd vidtas mot A för att han lämnat ifrån sig den osanna uppgiften.

Vid sitt sammanträde den 20 november 1996 tilldelade disciplinnämnden A erinran och anförde följande:

Av utredningen i ärendet framgår att A lämnat en osann uppgift om anledningen till att han frånträtt sitt uppdrag som ombud för aktiebolaget. Härigenom har han åsidosatt sina plikter som advokat.

I *det andra fallet* (JK:s Dnr 3219-96-7) var omständigheterna följande. Advokatsamfundets styrelse meddelade den 6 september 1996 beslut i ett disciplinärende mot advokaten L anhängiggjort av advokaterna B och T. Styrelsen fann att vad som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd. Justitiekanslern påkallade nämndens prövning av disciplinärendet och anförde följande:

På begäran av L har försäkringsbolaget Ansvar till S:s advokatbyrå betalat ut 39 970 kr, varav 22 288 kr angavs avse försäkringstagarens advokatarvode, dvs. ersättning till L för utfört arbete i målet, och 17 682 kr ersättning för motpartens rättegångskostnad.

L har emellertid tillgodogjort sig hela det utbetalda beloppet för att täcka inte bara uppkomna kostnader i det tvistemål som omfattades av rättsskyddsförsäkringen, utan också som ersättning för annat arbete åt huvudmannen.

Ett sådant förfarande må möjligen vara oantastligt utifrån ett rent civilrättsligt betraktelsesätt. Från advokatetisk utgångspunkt bör emellertid ett sådant handlande med fog kunna ifrågasättas. Enligt Justitiekanslerns uppfattning borde således L inte ha tillgodogjort sig medel avsedda att täcka motpartens rättegångskostnader förrän han hade fått bevis om att huvudmannen själv hade ersatt dessa kostnader.

Justitiekanslern har noterat att L anser sig ha haft visst stöd för sin åtgärd i ett vägledande uttalande från Advokatsamfundets styrelse år 1992. Enligt Justitiekanslerns mening synes dock förhållandena i det fallet inte vara helt jämförbara med de som föreligger i nu aktuellt fall. I fallet som avsågs i 1992 års uttalande synes advokaten endast ha tillgodogjort sig ersättning för ombudskostnader i just det målet som omfattades av rättsskyddet. Vidare menar Justitiekanslern att disciplinnämnden skall pröva frågan utan beaktande av ett sådant utlåtande från styrelsen (jfr 11 kap. 7 § regeringsformen som torde få tillämpas analogt då disciplinnämndens verksamhet innefattar myndighetsutövning).

Advokaten L tillbakavisade under åberopande av styrelsens vägledande uttalande från 1992 anmärkningarna mot honom och klargjorde att han inte gjort avräkning för andra kostnader än sådana som varit direkt hänförliga till ärendet samt att han i nu aktuellt fall tillgodogjort sig medel först efter det att han försäkrat sig om att hans klient verkligen skulle betala motparten själv.

JK anförde vidare hos disciplinnämnden:

Med anledning av vad L anført skall endast för klarhets skull poängteras att Justitiekanslern inte har påstått att L tillgodogjort sig ersättning för andra kostnader än sådana som varit hänförliga till ärendet i fråga. Där emot har Justitiekanslern påstått att L tillgodogjort sig ersättning för andra kostnader än sådana som uppkommit i det tvistemål som omfattades av rättsskyddsförsäkringen. Detta påstående vidhålles.

Advokaten L anförde avslutningsvis att rättsskyddsförsäkringen omfattat hela tvisten mellan hans klient och dennes motpart och inte enbart själva tvistemålet i tingsrätten. Han anförde vidare *att* det varit på instruktion från klienten som han tillgodogjort sig försäkringsersättningen, *att* initi-

ativet kommit från klienten, *att* han inte utövat någon påtryckning för att så skulle ske *samt att* han inte haft anledning att betvivla att klienten skulle fullfölja betalningen till motparten.

Vid disciplinnämndens sammanträde den 21 maj 1997 fann nämnden att det som förekommit i ärendet inte skulle föranleda någon åtgärd.

År 1997

Under år 1997 inkom till JK sammanlagt 71 ärenden. Han påkallade inte i något fall åtgärd mot advokat och överklagade inte heller något beslut av disciplinnämnden till Högsta domstolen.

JK anförde i sin verksamhetsberättelse för detta år bl.a. följande.

Under året har en viss omorganisation skett beträffande advokatsamfundets disciplinverksamhet. I samband därmed synes också utformningen av besluten i disciplinärendena ha ändrats. Framförallt är besluten nu betydligt mer kortfattade än tidigare. Justitiekanslern kan konstatera att besluten i dess nuvarande utformning knappast kan läggas till grund för en effektiv granskning av vad som förekommit. I princip skulle numera alla akter i disciplinärenden behöva fordras in från advokatsamfundet för granskning. Med de begränsade resurser som Justitiekanslern förfogar är det emellertid inte möjligt att genomföra granskningen på detta sätt utan att andra arbetsuppgifter måste stå tillbaka, detta särskilt som granskningen måste utföras inom fyra veckor från det att protokollen från sammanträdena kommit in till Justitiekanslern.

3.8 Disciplinförfarandet inom andra yrkesområden

3.8.1 Revisorsnämnden

Revisorsnämnden är en självständig myndighet. Den inrättades den 1 juli 1995 och tog då över de arbetsuppgifter som tidigare låg på Kommerskollegium. Ursprungligen – från 1912 – auktoriserades revisorer av handelskamrarna. År 1973 beslöt riksdagen att ett system med statlig auktorisation skulle införas. Kommerskollegium skulle besluta om godkännande och auktorisation av revisorer samt återkallande av sådan behörighet. Kollegiet kunde också utdela disciplinpåföljd i form av en varning. I viktiga ärenden konsulterades en rådgivande nämnd bestående av representanter för Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) och Svenska Revisorssamfundet (SRS) samt företrädare för olika myndig-

heter och organisationer. Branschorganisationerna hade också egna disciplinnämnder som kunde meddela varning eller erinran samt besluta om uteslutning ur organisationen. Revisorsnämndens tillkomst hade föregåtts av en utredning. Att man valde denna form – inrättande av en särskild myndighet – motiverades med att tillsynen innebar myndighetsutövning samt att verksamhetens betydelse för samhället och revisionens framträdande roll i kampen mot ekonomisk brottslighet och skattefusk borde ytterligare markeras. Nämndformen ansågs lämplig då olika kompetenser under ledning av en oberoende ordförande skulle knytas till nämnden. Av lag (1995:528) om revisorer och förordning (1995:666) med instruktion för Revisorsnämnden framgår att nämnden bl.a. har till uppgift att handlägga frågor om godkännande och auktorisation av revisorer samt registrering av revisionsbolag i syfte att tillgodose samhällets behov av kvalificerade och oberoende externa revisorer, att utöva tillsyn i syfte att säkerställa att godkända och auktoriserade revisorer samt registrerade revisionsbolag driver revisionsverksamhet som är av hög kvalitet och uppfyller höga etiska krav samt att pröva frågor om disciplinära åtgärder. – Det finns för närvarande (år 1997) drygt 2 000 av vardera godkända och auktoriserade revisorer i landet.

Revisorsnämndens sammansättning

Revisorsnämnden består av en ordförande och åtta andra ledamöter. För ordföranden och ledamöterna skall det finnas ersättare. Ordföranden skall vara jurist och ha domarerfarenhet. Av övriga ledamöter skall två vara revisorer, varav en skall vara godkänd revisor och en auktoriserad. Övriga ledamöter skall ha erfarenhet från verksamhet som berörs av revision. Regeringen utser ordförande, ledamöter och ersättare för en bestämd tid.

Godkännande och auktorisation av revisorer

För att bli *godkänd* revisor skall sökanden

1. yrkesmässigt utöva revisionsverksamhet,
2. vara bosatt i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
3. varken vara i konkurs, vara underkastad näringsförbud, ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, vara förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. eller vara underkastad någon motsvarande rådgivningsinskränkning i en annan stat,

4. hos Revisorsnämnden ha avlagt revisorsexamen, och
5. vara redbar och i övrigt lämplig att utöva revisionsverksamhet.

Yttrande inhämtas från polismyndighet och länsstyrelse. Sökande skall också ge in lämplighetsintyg.

För att bli *auktoriserad* revisor skall sökanden förutom kraven för att bli godkänd revisor ha avlagt högre revisorsexamen. Beträffande kraven på utbildning gäller dock långtgående övergångsbestämmelser.

Godkännande och auktorisation gäller normalt i fem år. Därefter måste ansökan om fortsatt godkännande eller auktorisation inlämnas till nämnden.

Revisorsnämndens tillsynsverksamhet

Om en skattemyndighet uppmärksammar någon anmärkningsvärd omständighet i fråga om en revisors eller ett revisionsbolags verksamhet, skall myndigheten underrätta Revisorsnämnden. Förutom genom dessa underrättelser samt anmälningar av olika slag tar nämnden även upp ärenden på eget initiativ. Så kan t.ex. ske när det framkommit anmärkningsvärda uppgifter om någon revisor i massmedia. Nämnden bedriver även systematiskt uppsökande tillsynsverksamhet. Vid denna väljer man slumpmässigt ut revisorer och begär in uppgifter från dessa. Vid handläggningen av ett ärende gör nämnden en egen utredning och är inte bunden av vad t.ex. en anmälare angett i en anmälan. Har en revisor tidigare varnats för t.ex. bristfällig dokumentation vägs detta in i bedömningen i ett nytt ärende som avser samma sak.

Nämnden handlägger cirka 150 tillsynsärenden per år. Handläggningstiden för varje ärende varierar med ärendets omfattning men ligger i många fall kring ett års tid.

Sanktioner

Om en revisor uppsåtligen gör orätt i sin verksamhet eller på annat sätt förfar oredligt eller om en revisor inte betalar föreskriven avgift enligt 29 § lagen (1995:528) om revisorer, skall godkännandet eller auktorisationen *upphävas*. Om det föreligger förmildrande omständigheter, får i stället *varning* meddelas.

Om en revisor på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter som revisor, får *varning* meddelas. Om det är tillräckligt, får Revisorsnämnden i stället meddela en *erinran*. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får godkännandet eller auktorisationen upphävas (22 § andra stycket revisorslagen).

En revisor som tilldelas varning får, om det finns särskilda skäl, även åläggas att betala en *straffavgift* till staten med lägst ettusen och högst tjugofemtusen kronor (22 § tredje stycket revisorslagen).

Revisorsnämnden meddelade under år 1996 24 varningar och sju erinringar för olika försummelser. Upphävande av auktorisation drabbade under samma tidsperiod åtta godkända eller auktoriserade revisorer.

Processuella regler

Revisorsnämndens beslut om upphävande av godkännande eller auktorisation, varning, erinran och straffavgift får av revisor som drabbats av påföljd överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Handlingarna hos Revisorsnämnden är i princip offentliga. Enligt 9 kap. 12 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess i ärende om godkännande eller auktorisation av revisor eller registrering av revisionsbolag, om disciplinärt ingripande mot godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag eller om upphävande av godkännande, auktorisation eller registrering för uppgift om hans ekonomiska ställning eller om annans personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider skada eller men om uppgiften röjs.

3.8.2 Hälsa- och sjukvårdens ansvarsnämnd

Hälsa- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) är en central förvaltningsmyndighet, som i sin nuvarande form tillkom 1980 då den bröts ut ur Socialstyrelsen. Nämnden har till uppgift att utreda och besluta i ärenden rörande disciplinåtgärder och vissa behörighetsfrågor rörande hälso- och sjukvårdspersonal. Bestämmelser härom finns i lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Ärendena anhängiggörs genom anmälan av patient eller vissa myndigheter, främst Socialstyrelsen (betr. behörighetsärenden endast av myndighet). Nämnden har inga tillsynsuppgifter. Dessa ankommer på Socialstyrelsen. Det övergripande målet för nämndens verksamhet är att nämnden genom sina beslut skall bidra till patientsäkerheten.

HSAN:s sammansättning

Nämnden består av en ordförande som skall vara eller ha varit ordinarie domare och ytterligare åtta ledamöter, var och en med tre personliga ersättare. Av ledamöterna utses en efter gemensamt förslag av Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet, tre efter förslag av respektive LO, TCO och SACO och de fyra övriga bland personer som kan anses särskilt företräda allmänhetens intressen; de flesta av dessa är riksdagsmän eller f.d. riksdagsmän. Samtliga ledamöter utses av regeringen.

Sanktioner

Disciplinpåföljd – *varning* eller *erinran* – kan åläggas den som uppsåtligt eller av oaktsamhet inte fullgör sina skyldigheter enligt vissa närmare angivna lagrum eller andra bestämmelser av direkt betydelse för säkerheten i vården. *Återkallelse av legitimationen* kan ske främst av två skäl, antingen att vederbörande varit grovt oskicklig eller på annat sätt visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket eller – vilket är den vanligaste orsaken – på grund av sjukdom eller liknande omständighet inte kan göra detta tillfredsställande. Återkallelse kan också ske efter egen begäran. Vid missbruk av behörighet att förskriva narkotiska och alkoholhaltiga läkemedel eller teknisk sprit kan denna behörighet dras in eller begränsas. Slutligen kan nämnden på ansökan av Socialstyrelsen som en mellanform mellan återkallelse av legitimation och varning förskriva en *prövotid* om tre år. Vid misskötsamhet under denna tid skall följden i regel bli återkallelse av legitimationen.

Antalet anmälningar uppgick år 1997 till 2 860. Ungefär lika många avgjordes, varav drygt hälften genom ordförandebeslut. Den genomsnittliga handläggningstiden är 6–7 månader, men med stora variationer. Anmälningarna har stadigt ökat sedan 1980, då de uppgick till omkring 700. Knappt tio procent av anmälningarna kommer från Socialstyrelsen, resten är patientanmälningar. Cirka 75 procent avser läkare, 8 procent tandläkare, 10 procent sjuksköterskor och barnmorskor samt resterande övrig personal. Av ärenden som prövas i sak leder regelmässigt knappt 20 procent till påföljd, i något mer än hälften av fallen varning. Antalet återkallade legitimationer brukar uppgå till omkring 20 årligen för samtliga personalkategorier. Omkring 30 procent av besluten överklagas. Av dessa ändras omkring 10 procent, oftast i mildrande riktning.

Processuella regler

Handläggningen i HSAN är skriftlig, men muntlig förhandling kan äga rum om det är till gagn för utredningen. Det har hittills förekommit utslutande i legitimationsärenden och beviljas alltid i sådana ärenden om den anmälde önskar det. I enklare fall, sådana som av olika skäl inte tas upp till prövning eller där det efter utredning står klart att anmälan inte kan leda till påföljd, får ordföranden ensam fatta beslut.

Överklagandeinstans är från den 1 januari 1998 länsrätten. Båda parter kan överklaga, således även patienten om beslutet gått honom emot. Socialstyrelsen kan i sin egenskap av tillsynsmyndighet alltid överklaga nämndens beslut om det krävs för att tillvarata allmänna intressen. Styrelsen betraktas också i överinstans som motpart till den yrkesutövare som överklagat nämndens eller domstols beslut. Överinstansen inhämtar således alltid styrelsens yttrande när någon har klagat över ålagd påföljd. Preskriptionstiden i disciplinärenden – men inte behörighetsärenden – är två år, dvs. den anmälde skall delges anmälan inom två år från den påstådda förseelsen. Härutöver gäller en yttersta preskriptionstid om tio år, som innebär att ingen får åläggas påföljd senare än tio år från förseelsen.

Handlingarna i nämndens ärenden är underkastade reglerna för sjukhussekretess, med det undantaget att anmälan i princip och besluten alltid är offentliga.

3.8.3 Fastighetsmäklarnämnden

Fastighetsmäklarnämnden, som tillkom den 1 oktober 1995, är central förvaltningsmyndighet för registrering av och tillsyn över fastighetsmäklare som är registrerade enligt fastighetsmäklarlagen (1995:400). Nämnden skall se till att fastighetsmäklarna i sin verksamhet iakttar sina skyldigheter enligt fastighetsmäklarlagen. Nämnden handlade under år 1996 cirka 250 ärenden.

Fastighetsmäklarnämndens sammansättning

Fastighetsmäklarnämnden består av en ordförande, en vice ordförande samt högst sex andra ledamöter. En av ledamöterna är ordförande och en är vice ordförande. Ordföranden och vice ordföranden skall vara jurister och ha domarerfarenhet. Samtliga ledamöter utses av regeringen för en bestämd tid.

Registrering av fastighetsmäklare

Varje fastighetsmäklare skall vara registrerad hos Fastighetsmäklarnämnden. För att en fastighetsmäklare skall bli registrerad krävs att han

1. inte är underårig, försatt i konkurs eller underkastad näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap 7 § föräldrabalken,
2. har försäkring för skadeståndsskyldighet som kan drabba honom, om han åsidosätter sina skyldigheter enligt fastighetsmäklarlagen (1995:400),
3. har tillfredsställande utbildning,
4. har för avsikt att vara yrkesverksam som fastighetsmäklare, samt
5. är redbar och i övrigt lämplig som fastighetsmäklare.

I oktober 1997 fanns 4 841 fastighetsmäklare registrerade hos Fastighetsmäklarnämnden.

Den som uppsåtligen yrkesmässigt förmedlar fastigheter i strid med vad som i fastighetsmäklarlagen föreskrivs om registrering kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Fastighetsmäklarnämndens tillsynsverksamhet

Fastighetsmäklarnämnden tar upp ärenden *dels* efter anmälan, *dels* på eget initiativ. Nämnden får kunskap om det som skrivs i dagspressen om fastighetsmäklare via s.k. pressklipp som kontinuerligt bevakas av nämnden. Nämnden har vidare möjlighet att göra kontroller hos kronofogdemyndigheterna. Om en myndighet anser att det finns anledning att varna en mäklare eller återkalla mäklarens registrering, skall myndigheten anmäla det till Fastighetsmäklarnämnden. Om nämnden har anledning att anta att någon yrkesmässigt förmedlar fastigheter i strid med vad som föreskrivs om registrering i 5 § fastighetsmäklarlagen (1995:400), skall nämnden anmäla det till allmän åklagare. Det övervägande antalet ärenden är sådana som tillkommit efter anmälan.

Nämnden tar inte upp anonyma anmälningar såvida det inte föreligger särskilda skäl. Nämnden tar inte heller upp ärenden som gäller förhållanden som ligger mer än fem år tillbaka i tiden.

Sanktioner

Nämnden skall *återkalla* registreringen för den fastighetsmäklare som inte längre uppfyller kraven för registrering, inte betalar föreskriven registreringsavgift, eller handlar i strid med sina skyldigheter enligt fastighetsmäklarlagen.

Om det kan anses vara tillräckligt, får nämnden i stället för att återkalla registreringen meddela *varning*. Är förseelsen ringa, får påföljd underlåtas.

Under år 1996 återkallade nämnden vid sin tillsynsverksamhet registreringen i 11 fall. Under samma år meddelade nämnden varning i 15 fall.

Processuella regler

Fastighetsmäklarnämndens beslut enligt fastighetsmäklarlagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Anmälare anses inte vara part och kan inte överklaga nämndens beslut.

Handlingarna hos Fastighetsmäklarnämnden är i princip offentliga. Enligt 8 kap. 6 § sekretesslagen (1980:100) och 2 § 1 och 2 sekretessförordningen (1980:657) gäller hos nämnden sekretess för bl.a. uppgifter om enskilda affärs- eller driftförhållanden om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs samt för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet.

3.8.4 Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen²¹

Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen inrättades den 1 juli 1987. Nämnden övertog då från länsstyrelserna uppgiften att pröva frågor om tjänsteansvar såvitt avser anställda inom polisväsendet.

Personalansvarsnämndens sammansättning

²¹ Uppgifterna i detta kapitel har i stora delar hämtats från Personalansvarsnämndens vid Rikspolisstyrelsen verksamhetsrapport med referat av ärenden för 1996.

Nämnden består av rikspolischefen, personalföreträdarna, chefsjuristen, en tjänsteman vid Rikspolisstyrelsen som rikspolischefen bestämmer och tre särskilt utsedda ledamöter [26 § förordning (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen]. Rikspolischefen är nämndens ordförande.

Regeringen utser de särskilda ledamöterna. Dessa består för närvarande av två riksdagsledamöter och en länspolismästare. Denna ordning har bestått sedan Personalansvarsnämnden tillkom år 1987.

Sanktioner

Nämndens ansvarsområde omfattar alla anställda vid Rikspolisstyrelsen, den lokala polisorganisationen och Statens kriminaltekniska laboratorium. Undantagna är de arbetstagare vilka har att svara inför Statens ansvarsnämnd.

För de grupper av arbetstagare som omfattas av Personalansvarsnämndens behörighet kan nämnden pröva frågor om skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden, disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och läkarundersökning. Disciplinpåföljderna är *varning* och *löneavdrag*. En arbetstagare får inte samtidigt meddelas flera disciplinpåföljder. Löneavdrag får göras för högst trettio dagar. Löneavdraget per dag får uppgå till högst 25 procent av daglönen (15 § LOA).

Under år 1996 inkom sammanlagt 70 ärenden och avgjordes 80. I fyra av 42 avgjorda ärenden som gällde skiljande från anställning beslutade nämnden om *avskedande*. Samtliga fall avsåg polismän. Övriga 38 ärenden avskrevs, antingen därför att aktuella åtal ogillats eller därför att grund för ett skiljande från anställningen inte bedömts föreligga. Nämnden prövade vidare fråga om *avstängning* i fem fall. Fyra av dessa ledde till avstängning. Samtliga avsåg polismän. Av de 36 avgjorda ärendena om *tjänsteförseelse* avskrevs fyra. *Disciplinansvar* ålades i 32 fall. I två av dessa ålades disciplinansvar i form av *löneavdrag* och i de återstående 30 fallen tillämpades *varning*.

Processuella regler

Uppkommer fråga som Personalansvarsnämnden har att pröva, åligger det den myndighet som arbetstagaren lyder under att anmäla detta till nämnden. Utredningen i ärendet ombesörjs av den myndighet som arbetstagaren lyder under. I utredningsmaterialet som överlämnas till Personalansvarsnämnden bör även ingå ett yttrande om hur myndigheten ser på det påtalade förhållandet.

Anmälan till nämnden kan också göras av Justitieombudsmannen eller Justitiekanslern. Klagomål från enskilda mot arbetstagare tas inte upp till prövning av nämnden.

När ett ärende anhängiggjorts vid nämnden beslutar ordföranden om förfarande inför nämnden skall inledas eller ej. Har anmälan gjorts av Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern skall beslut om att inte gå vidare med ärendet fattas av nämnden. Beslutar ordföranden eller nämnden att förfarande skall inledas, utfärdas en skriftlig underrättelse till arbetstagaren att yttra sig i ärendet. När det gäller ett ärende om avskedande eller uppsägning utfärdas även varsel till den lokala arbetstagarorganisationen.

Ärendena avgörs efter föredragning. Den berörde arbetstagaren har emellertid alltid möjlighet att inställa sig personligen inför nämnden, om han så önskar.

Den berörde arbetstagaren har rätt att begära domstols prövning av Personalansvarsnämndens beslut. Arbetstagaren har då att väcka talan enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Detta innebär i princip att en fackligt ansluten arbetstagare får väcka talan direkt i Arbetsdomstolen och att en oorganiserad arbetstagare får väcka talan vid tingsrätt med möjlighet att överklaga tingsrättens avgörande hos Arbetsdomstolen.

3.8.5 Statens ansvarsnämnd²²

Statens ansvarsnämnd inrättades år 1976 i samband med den s.k. ämbetsansvarsreformen och införandet av tidigare lagen om offentlig anställning (LOA). Syftet med nämnden vid dess tillkomst var att åtgärder i tjänsten av arbetstagare med högre befattningar inte lämpligen borde prövas disciplinärt av kolleger, med vilka arbetstagaren samarbetade och med vilka han inte sällan hade att i kollegial sammansättning fatta beslut (prop. 1975:78 s. 168 ff.). – Ansvarsnämnden är en självständig myndighet och tar endast upp ett ärende efter anmälan. Förvaltningslagens bestämmelser är tillämpliga på verksamheten hos nämnden. Handläggningen är skriftlig och nämnden handlägger för närvarande (år 1997) tio till femton ärenden per år. Flertalet av dessa resulterar i reprimand av något slag. Handläggningstiden för ett ärende från det att anmälan inkommer till dess nämnden fattat ett beslut utgör i de flesta fall några månader.

²² Uppgifterna i detta kapitel har i stora delar hämtats från JK:s rapport "Förstärkt skydd mot oegentligheter i offentlig förvaltning", 1997.

Statens ansvarsnämnds sammansättning

Statens ansvarsnämnd kan sägas vara avsedd att fungera som ett domstolsliknande organ som prövar de angivna frågorna för den statliga arbetsgivarens räkning. Av förordningen (1988:1102) med instruktion för Statens ansvarsnämnd framgår bl.a. följande. Nämnden består av en ordförande, en vice ordförande och tre andra ledamöter, var och en med en personlig ersättare. Ordföranden och vice ordföranden skall vara jurister och ha erfarenhet som domare. Samtliga ledamöter förordnas av regeringen för en bestämd tid. För närvarande är två av ledamöterna riksdagsledamöter och en företrädare för SACO. Nämnden är beslutsför när ordföranden och minst tre andra ledamöter är närvarande. Den myndighet där arbetstagaren är eller senast har varit anställd skall i ärendet anses som hans motpart, om inte särskilda skäl talar för något annat. Det sagda gäller dock inte ärenden som har tagits upp på anmälan av JO eller JK. I dessa senare fall är JO respektive JK motpart.

Arbetstagare som omfattas av behörigheten för Statens ansvarsnämnd m.m.

Statens ansvarsnämnd prövar frågor om disciplinansvar när det gäller arbetstagare som anställs av regeringen och andra arbetstagare beträffande vilka regeringen så har föreskrivit (34 § LOA). För anställda med fullmakt (utom JK, justitieråd eller regeringsråd) prövar nämnden sådana frågor beträffande ordinarie domare och andra arbetstagare som regeringen bestämt. Frågor om avskedande eller avstängning av justitieråd eller regeringsråd prövas inte av ansvarsnämnden utan av Högsta domstolen på talan av JO eller JK (12 kap. 8 § RF).

Den personkrets som omfattas av behörigheten för Statens ansvarsnämnd utgörs bl.a. av samtliga domare förutom justitie- och regeringsråd, åklagare, polischefer, högre befattningshavare inom försvaret samt professorer. Personkretsen har minskat i förhållande till vad som gällde enligt LOA i dess äldre lydelse. Bakgrunden är den delegering av utnämningmakten som skett under en längre tid och som medfört att verksledningspersonal – utom högste chefen – vanligen inte längre utnämns av regeringen. Härtill kommer att myndighetsammanslagningar, t.ex. på försvarsområdet, under senare år har minskat antalet myndighetschefer.

Sanktioner

För de grupper av arbetstagare som omfattas av Statens ansvarsnämnds behörighet kan nämnden besluta om *disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning, läkarundersökning eller avskedande*. Disciplinpåföljderna är *varning* och *löneavdrag*. En arbetstagare får inte samtidigt meddelas flera disciplinpåföljder. Löneavdrag får göras för högst trettio dagar. Löneavdraget per dag får uppgå till högst 25 procent av daglönen (15 § LOA).

Processuella regler

Anmälan om prövning skall göras till nämnden [15 § anställningsförrordningen (1994:373)] av den myndighet där arbetstagaren är anställd eller, om det är fråga om myndighetschefen, av regeringen eller av överordnad myndighet (3 § samma förrordning). Anmälningsskyldigheten omfattar dock inte den som är chef för en domstol, en arrendenämnd eller en hyresnämnd (15 § tredje stycket samma förrordning). Även JO och JK kan göra anmälan till nämnden.

Den berörde arbetstagaren har rätt att begära domstols prövning av ansvarsnämndens beslut. Arbetstagaren har då att väcka talan enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Detta innebär i princip att en fackligt ansluten arbetstagare får väcka talan direkt i Arbetsdomstolen och att en oorganiserad arbetstagare får väcka talan vid tingsrätt med möjlighet att överklaga tingsrättens avgörande hos Arbetsdomstolen.

Nämndens beslut är offentliga. När det gäller övriga handlingar gäller i vissa fall s.k. överföringssekretess enligt 13 kap. 2 § sekretesslagen (1980:100).

3.8.6 Pressens opinionsnämnd²³

Pressens opinionsnämnd (PON) är ett organ för pressens självsanerande verksamhet. Den inrättades redan år 1916. År 1923 utarbetade och antog Publicistklubben etiska regler för pressen. Dessa har sedan omarbetats flera gånger. De nuvarande reglerna – Etiska regler för press, radio och TV – är antagna och utgivna av pressens huvudorganisationer; Publicistklubben, Svenska Journalistförbundet och Svenska Tidningsutgivareföreningen.

²³ Uppgifterna i detta avsnitt är hämtade ur betänkandet Skyddet för enskilda personers privatliv (Ds 1994:51), skriften Spelregler för press, radio och tv utgiven av Pressens samarbetsnämnd samt årsredovisningen för PO/PON 1996.

Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Utbildningsradion AB har beslutat att reglerna skall gälla i den utsträckning som de kan tillämpas med hänsyn till radiolagen och programföretagens avtal med staten. Radioutgivareföreningen har i tillämpliga delar anslutit sig till reglerna. Dessa media granskas emellertid av en statlig myndighet, Granskningsnämnden för radio och TV.

De etiska reglerna inleds med ett portalstadgande av innebörd att massmedia skall ha största möjliga frihet inom ramen för lagstiftningen för att tjäna som nyhetsförmedlare och samhällsgranskare, men att man därvid skall skydda enskilda mot oförskyllt lidande. Det sägs också att etiken inte i första hand tar sikte på formell regeltillämpning, utan att de etiska reglerna skall vara till stöd för ”en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften”. Därefter följer detaljerade regler för god publicistisk sed med avseende på bl.a. korrekt nyhetsförmedling, hänsyn till den personliga integriteten vid val av nyhetsmaterial, publicering av namn, bild och övriga uppgifter som kan tjäna till identifiering samt rätt till bemötande.

År 1963 inrättades befattningen Allmänhetens Ombudsman (PO). Denne har till uppgift att övervaka pressetiken och biträda allmänheten i pressetiska frågor.

PON:s sammansättning

Nämnden är uppdelad i två avdelningar, vardera bestående av ordförande eller vice ordförande samt ytterligare fem ledamöter. Av dessa utser pressens organisationer var för sig två ledamöter och två suppleanter för dessa. Chefsjustitieombudsmannen och ordföranden i Sveriges Advokatsamfund utser gemensamt fyra ledamöter och två suppleanter för dem. Dessa ledamöter skall representera allmänheten och får inte stå i beroendeförhållande till tidningsföretag eller pressens organisationer. Ordförande och vice ordförande bör vara jurister med erfarenhet som ordinarie domare och utses av Pressens Samarbetsnämnd. Av de nuvarande ordförandena och vice ordförandena är två justitieråd och två regeringsråd.

Handläggningen hos PO och PON

PO fungerar som ett sorteringsinstrument i förhållande till PON. PO skall på eget initiativ eller efter anmälan undersöka avvikelser från god publicistisk sed och vid behov hänskjuta ärendet till PON. Anmälan till PO skall vara skriftlig och i regel ske inom tre månader från den aktuella publiceringen. PO skall i första hand försöka lösa tvister mellan enskilda och tidningar på egen hand. För att han skall hänskjuta ett ärende till PON krävs medgivande från den som är förfördelad.

Anmälningar till PON kan således göras av PO på dennes eget initiativ eller efter anmälan av enskild till honom. Om PO beslutar att inte ta upp ett ärende kan den enskilde begära att det skall tas upp av PON. Nämnden avgör om ärendet skall tas upp till prövning eller inte.

Sanktioner

Bedömningen av ett ärende redovisas i ett opinionsuttalande. Till grund för detta ligger i regel, förutom anmälan, yttrande från berörd tidning och PO:s bedömning. Om nämnden finner anledning till klander mot tidningen skall denna publicera nämndens hela uttalande på väl synlig plats. En klandrad tidning skall också erlägga expeditionsavgift som bidrag till nämndens kostnader (år 1998 22 500 kr eller 8 300 kr beroende på tidningens upplaga). PON:s uttalanden redovisas i särskilda häften och i årsberättelsen.

Enligt årsredovisningen för år 1996 avgjordes 147 ärenden av PON. Ungefär lika många hade anmälts. Av de avgjorda ärendena hade 88 ingetts av PO. Av dessa klandrades tidningen i 73 fall. 59 ärenden hade förts vidare av anmälare efter avskrivningsbeslut av PO. Endast i fem av dessa fälldes tidningen. Anmälningarna till PO uppgick till 443.

4 Advokatsamfundets prövning av debiterat arvode

Enligt 33 § i advokatsamfundets stadgar är ledamot skyldig att ingå skiljeavtal i tvist med huvudman om arvode och kostnad för utfört uppdrag, om huvudmannen eller – om denne anlitat rättsskyddsförsäkring – vederbörande försäkringsbolag inom ett år från sluträknings avgivande hos styrelsen skriftligen begär det. Huvudmannen eller försäkringsbolaget har alltid möjlighet att i stället för ett skiljeförfarande vända sig till domstol och få ett domstolsutslag.

Skiljedom meddelas antingen av styrelsen eller av en särskild skiljenämnd, bestående av tre eller fem av styrelsen för varje särskilt fall, inom eller utom styrelsen, utsedda samfundsledamöter. Skiljedom skall meddelas senast sex månader efter det skiljenämnden utsetts. Styrelsen har rätt att på framställning av part eller skiljenämnden förlänga denna tid när det finns skäl därtill. I tvist om arvode och kostnad är styrelsen beslutsför då minst sju ledamöter eller suppleanter för dessa är närvarande. Omröstningen inom styrelsen sker öppet. Beslut inom styrelsen fattas med enkel röstövertikt och vid lika röstetal gäller den mening som ordföranden biträder. Styrelsens och den särskilda skiljenämndens ledamöter får inte av part ta emot eller betinga sig ersättning.

Föreligger avtal om arvode eller ersättning i övrigt för uppdrags utförande, är styrelsen och den särskilda skiljenämnden vid sin prövning inte bundna härav, om avtalet visas vara oförenligt med huvudmannens eller försäkringsbolagets berättigade intresse. Har verkställd debitering av arvode eller kostnad godkänts får styrelsen och den särskilda skiljenämnden, där debiteringen är uppenbart obillig samt omständigheterna i övrigt därtill föranleder, lämna godkännandet utan avseende (33 § sista stycket stadgarna).

I några av de ärenden om arvodesprövning som samfundet handlägger varje år tar styrelsen självmant upp disciplinärende. I de fall detta blir aktuellt avgör man först arvodesärendet innan någon prövning i disciplinärendet sker.

4.1 Statistik för åren 1992–1997

Av nedanstående tabell framgår antalet slutbehandlade arvodestvister m.fl. uppgifter under åren 1992–1997. Uppgifterna är hämtade från samfundets verksamhetsberättelser för samma år.

	År 1992	År 1993	År 1994 ¹⁾	År 1995	År 1996	År 1997
Slutbehandlade arvodestvister	173	184	202	182	143	155
Avskrivna ärenden ²⁾	32	30	40	31	21	18
Fordrat belopp har fastställts	89	94	95	72	75	79
Fordrat belopp har nedsatts	52	60	67	79	47	57

¹⁾ Under år 1994 skedde nedsättning i 41 procent av de genom skiljedom avgjorda ärendena. I 21 fall har det fordrade beloppet satts ned med 50 procent eller mer. Cirka 40 procent av de behandlade ärendena avsåg familjerätt. I fyra fall upptog styrelsen disciplinärende med anledning av vad som förekommit i arvodesärendet. I två fall föranledde advokats underlåtenhet att ingå skiljeavtal och inkomma med svaromål disciplinär prövning..

²⁾ Avskrivning på grund av återkallelse eller på grund av att formella förutläggningar för skiljeförfarande saknats.

4.2 Förfarandet i arvodesärenden hos samfundet

Arvodestvist mellan en advokat och hans klient faller som tidigare framgått under domstols kompetens. Den som är missnöjd med en arvodesräkning vänder sig i de allra flesta fall till samfundet och begär att arvodet prövas där. Det är endast klienten som kan påkalla skiljedom, inte advokaten. Klienten kan således välja mellan att påkalla skiljeförfarande eller föra talan vid domstol. En begäran om arvodesprövning hos samfundet måste ha kommit in till samfundet inom ett år från det sluträkningen avgavs. För att advokatsamfundet skall ta upp ärendet till prövning måste den klagande erlägga en expeditionsavgift om 450 kr (samma

belopp som tas ut av allmän domstol vid ansökan om stämning i tvistemål). När detta belopp erlagts erhåller klaganden information om förfarandet hos samfundet samt ett skiljeavtalsformulär, dessa finns fogade som *bilagorna 7 och 8* till betänkandet. Klaganden anmodas underteckna samt återsända skiljeavtalet tillsammans med arvodesräkningen. Han har en månad på sig att skicka tillbaka skiljeavtalet. Kommer något avtal inte in till samfundet inom denna tid utgår man från att han inte önskar någon prövning och handlingarna i ärendet återsänds.

När samfundet erhållit det undertecknade avtalet samt den tvistiga räkningen underrättas den berörde advokaten om klagoskriften. Förutom att inkomma med svaromål föreläggs advokaten att underteckna skiljeavtalet. Klaganden underrättas samtidigt om att hans klagoskrift översänts till advokaten samt att ärendet kommer att handläggas i den ordning som är stadgad för arvodesärenden.

När svaromålet inkommer översänds det till klaganden för eventuellt yttrande.

Härefter beslutar man på ett styrelsesammanträde att skiljedom skall meddelas av en särskild skiljenämnd och man utser de tre skiljemännen. Dessa är samtliga samfundsledamöter. Det finns f.n. (år 1998) 14 fasta skiljenämnder inom samfundet och dessa handlägger samtliga arvodesärenden. Skiljemännen underrättas per brev om att de är utsedda samt anmodas anmäla eventuellt jäv. Samtidigt underrättas parterna om att skiljenämnden utsetts och de anmodas framställa eventuella jävsinvändningar samt ange huruvida de önskar muntlig förhandling. Innan skiljedom meddelas ges slutföreläggande för bägge parter. Efter det att skiljedom meddelats och parterna underrättas om denna anmäls domen på ett styrelsesammanträde och det är vid detta som man i förekommande fall initierar ett disciplinärende.

4.3 Genomgång av ett antal arvodesärenden

Kommitténs sekreterare har hos advokatsamfundet gått igenom samtliga arvodesärenden som anmäldes på styrelsemöten under en tremånadersperiod under år 1997, sammanlagt 37 ärenden. Av de klagande var 33 *klienter* och 4 *försäkringsbolag*. Av klienterna var 22 *fysiska* och 11 *juridiska* personer (kan vara bolag eller dödsbo). I endast ett ärende hölls muntlig förhandling.

Av de 37 ärenden som omfattades av genomgången utgjorde knappt hälften eller 17 *familjemål*. I denna grupp återfinns förutom äktenskaps-, vårdnads-, umgänges- och underhållsbidragsmål även ärenden rörande bodelning, arvskifte och godmanskap. I gruppen *tvistemål* återfinns övriga tvistemål som inte är familjemål. Tvistemålet kan avse tvist i eller

utom domstol. Denna grupp utgjorde andra hälften eller 16 av ärendena. Endast ett *brottmål* fanns bland de undersökta ärendena.

Vid genomgången har särskilt klagandens anmälningsskrift studerats. I de fall klaganden haft andra klagomål än beträffande skäligheten av yrkat arvode har detta noterats och framgår av uppställningen nedan.

Vem/vilka klagar i ett arvodesärende?

Av nedanstående uppställning framgår vilka som klagat och utgången i de ärenden som omfattas av genomgången. Av tabellen framgår vidare i hur många fall klagoskriften innehållit andra klagomål förutom beträffande arvodet samt i hur många fall som styrelsen självmant tagit upp ett disciplinärende.

	Antal ärenden som avskrivits ¹⁾	Antal ärenden i vilka fordrat belopp fastställts	Antal fall i vilka fordrat belopp ned-satts	Antal fall i vilka det förelegat andra klagomål	Antal fall i vilka styrelsen självmant tagit upp ett disciplinärende
Försäkringsbolag	2	1	1	-	-
Klient – juridisk person	-	8	3	3 ²⁾	-
Klient – fysisk person	3	14	5	15 ³⁾	1
<i>Summa</i>	5	23	9	18	1

¹⁾ Anledningarna till att ett arvodesärende skrivs av är flera. I ett fall utträdde advokaten ur samfundet under ärendets gång. I ett annat fall vägrade advokaten underteckna skiljeavtalet eftersom ettårsfristen hade överskridits. I ett tredje fall återkallade klaganden sin begäran om prövning. I kolumnen avskrivna ärenden återfinns även ett ärende som avvisats. Anledningen härtill var att ett arvodesärende mellan samma parter samtidigt pågick i domstol.

²⁾ I samtliga dessa tre ärenden lades samtidigt upp ett disciplinärende eftersom klagoskriften även innehöll en anmälan i ett disciplinärende.

³⁾ I 11 fall av dessa 15 ärenden lades samtidigt upp ett disciplinärende eftersom klagoskriften även innehöll en anmälan i ett disciplinärende. I tre av de återstående fyra fallen föranledde de anförda omständigheterna ingen åtgärd från styrelsens sida och i ett fall vidtogs disciplinär åtgärd. Det sistnämnda ärendet skrevs emellertid så småningom av eftersom ledamoten under ärendets behandling begärde sitt utträde ur samfundet.

De fyra ärenden som även innehöll andra klagomål men utan att innehålla en formell anmälan i ett disciplinärende kom samtliga från klienter/fysiska personer. Kritiken gick ut på *att* advokaten utfört ett dåligt arbete, *att* advokaten varit partisk i ett bodelningsärende, *samt att* advokaten åsidosatt sina skyldigheter. Samtliga ärenden var tviste- eller familjemål. I det enda brottmålet som ingick i undersökningen riktades kraftig kritik mot advokatens sätt att förhålla sig som försvarare i ett sexualbrottmål. Kritiken ledde inte i något av de fyra fallen till disciplinär åtgärd från styrelsens sida.

Nedsättning av arvodet

I nio av de undersökta ärendena har arvodet satts ned av skiljenämnden. Storleken på nedsättningen varierar kraftigt. Nedan anges med vilka belopp nedsättning skett (det första beloppet utgör yrkat arvodesbelopp och det andra det belopp skiljenämnden efter prövning fastställt):

<i>Yrkat arvodesbelopp</i>	<i>Fastställt arvodesbelopp</i>
58 800	50 000
9 400	6 200
14 000	10 000
60 000	40 000
75 000	60 000
700 000	250 000
93 000	35 000
10 000	5 000
3 000	0

Handläggningstider

Handläggningstiderna varierar. I många fall tar ett arvodesärende upp emot ett och ett halvt år innan det är avgjort. I de fall där handläggningstiden varit ett år eller mer har ärendet i de flesta fall varit mycket omfångsrikt. I något fall gick klaganden i konkurs under handläggningen och i ett annat förelåg jäv hos en av skiljemännen.

Flertalet arvodesärenden är relativt omfångsrika. Anledningen härtill torde vara att en bedömning av ett arvodes skälighet förutsätter att man har möjlighet att sätta sig in i den bakomliggande tvisten i sak.

Skiljedomen

Skiljenämndernas domar innehåller i de flesta fall en utförlig recit, dvs. en redogörelse för parternas yrkanden och grunderna för dessa. Domskälen är ofta ganska kortfattade, speciellt i de fall arvodet fastställts. I de fall arvodet nedsatts föreligger oftast en mer eller mindre utförlig motivering. Vid bedömningen av vad som utgör skäligt arvode synes skiljenämnderna beakta omständigheter som bl.a. uppdragets art och svårighetsgrad, den skicklighet med vilken det utförts, objektets värde samt arbetets resultat och omfattning.

5 Advokats ansvar i aktiebolag som driver advokatverksamhet

Före år 1977 gällde förbud att driva advokatrörelse i aktiebolagsform. Advokatsamfundets styrelse kunde emellertid meddela dispens från detta. 1959 års stadgekommitté inom advokatsamfundet föreslog i sitt betänkande år 1961 att advokat inte skulle få driva sin verksamhet i form av aktiebolag. Kommittén föreslog vidare att dispensmöjligheten skulle tas bort. Som skäl angavs dels att advokatens personliga ansvar gentemot klienterna ovillkorligen måste upprätthållas, dels att det för samfundets styrelse skulle bli mycket svårt att kontrollera att inte rörelse i realiteten bedrevs av annan än advokat eller i bolag med annan än advokat.

Efter framställning av advokatsamfundet togs möjligheten till dispens från förbudet att driva advokatverksamhet i aktiebolagsform bort genom lagändringar, som trädde i kraft den 1 juli 1963.

Under åren 1963–1977 rådde således ett absolut förbud mot att driva advokatrörelse i aktiebolagsform. År 1977 öppnades en möjlighet för advokatsamfundet att dispensera från förbudet (1994 hävdades förbudet). Föredragande departementschefen i 1977 års lagstiftningsärende förklarade (prop. 1977/78:2 s. 14) att när man tidigare diskuterat frågan om att tillåta advokatverksamhet i aktiebolagsform det framför allt var advokatens personliga ansvar mot klienten som ansågs hindra en sådan ordning. Detta problem löstes genom att man i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385) tog in en regel om att delägare i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet solidariskt med bolaget svarar för sådana förpliktelser mot klienter som bolaget ådrar sig medan han är delägare.

Regeln i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen som alltjämt gäller är ett undantag från huvudregeln om frihet från personligt ansvar för delägarna i ett aktiebolag. Den är tvingande och innebär att en klient kan – utan att först vända sig mot bolaget – vända sig mot en delägare och kräva betalning för en fordran. Att en delägare har samma förpliktelser som bolaget innebär också en skyldighet att presterat tjänster.

Med hänsyn till det personliga ansvar som en advokat ansetts bära har det i 8 kap. 4 § andra stycket RB också uppställts ett förbud för advokat att driva advokatverksamhet i bolag med annan än advokat. Advo-

katsamfundets styrelse kan dock medge undantag från detta förbud. Motsvarande regel återfinns i 38 § samfundets stadgar.

5.1 Förarbetena till regeln i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385)

I 1977 års lagstiftningsärende ansåg departementschefen, att det från principiell synpunkt var naturligt att en advokat liksom andra företagare ges möjlighet att fritt välja den form för verksamheten som han anser lämplig, om inte väsentliga skäl finns mot detta (prop. 1977/78:2 s. 14 f.). Departementschefen hänvisade härvid till revisors möjlighet att driva verksamhet i form av aktiebolag. När det gällde frågor om ett advokataktiebolags förpliktelser mot klienter ansågs det inte innebära några olägenheter att det som gäller för advokatrörelse i handelsbolagsform (i vilken personligt ansvar gäller) principiellt blev tillämpligt för sådan rörelse som bedrivs i aktiebolagsform.

Beträffande frågan i vad mån ett advokataktiebolag som sådant i praktiken kunde tänkas få förpliktelser mot klienter anförde departementschefen bl.a. följande (prop. 1977/78 s. 15 f.):

Varken samfundet eller remissinstanserna har närmare berört frågan i vad mån ett advokataktiebolag som sådant i praktiken kan tänkas få förpliktelser mot klienter. Det förhållandet att advokatrörelse drivs i bolagsform innebär nämligen inte utan vidare att alla uppdrag som advokat åtar sig inom bolagets verksamhet också skall anses mottagna på bolagets vägnar och därmed medföra ekonomiskt ansvar för bolaget.

Vissa uppdrag har emellertid en så utpräglat personlig karaktär att något ansvar inte kan anses åvila bolaget för den händelse advokaten inte skulle ta till vara sin klients intressen. Det gäller framför allt situationer då advokat har mottagit uppdrag på grund av myndighets förordnande, t.ex. som konkursförvaltare eller offentlig försvarare. Advokaten får i sådana fall inte utan myndighetens medgivande överlämna åt annan att på eget ansvar sköta uppdraget. Bolaget får å sin sida inte heller ingripa vid uppdragets fullgörande. I sådana fall torde huvudregeln vara att advokaten ensam bär det ekonomiska ansvar som följer med uppdraget (se NJA 1973 s. 42).

Vad som nu har sagts beträffande advokatrörelse i handelsbolagsform torde principiellt bli tillämpligt också om sådan rörelse drivs i form av aktiebolag. På motsvarande sätt som i handelsbolagsfallet kan sålunda aktiebolaget komma att bära det ekonomiska ansvaret för förpliktelser som följer av uppdrag som advokat har mottagit på bolagets vägnar. Rör det sig emellertid om uppdrag av rent personlig karaktär, åvilar de ekonomiska

förpliktelserna till följd av uppdraget uteslutande advokaten. Vad som skall räknas till denna kategori kan inte besvaras generellt. Eftersom en del uppdrag torde vara av sådan art, får emellertid frågan om advokats ansvar för bolagets förpliktelser inte allmän räckvidd.

Departementschefen framhöll att ansvaret, liksom i fråga om handelsbolag, träffar samtliga delägare och inte bara de advokater i bolaget som är aktivt verksamma. En ny aktieägare svarar dock inte för sådana förpliktelser som har uppkommit innan han förvärvade aktier i bolaget. Inte heller svarar aktieägare som säljer sina aktier för förpliktelser som uppstår därefter.

5.2 Regleringen i andra länder m.m.²⁴

I Danmark, Finland och Norge kan advokater driva verksamhet i aktiebolag med verkan att skadestånd kan utkrävas endast av bolaget och den advokat/delägare som är ansvarig för handläggningen av ett ärende men inte av de övriga. Frågan övervägs på Island.

I exempelvis USA, Storbritannien och Holland är det möjligt för advokater att undvika personligt skadeståndsansvar genom bolagsbildning. Detta övervägs i Österrike.

CCBE (Conseil de la Communauté Européenne), som är de europeiska advokatsamfundens samarbetsorganisation, behandlar för närvarande frågan om delägars personliga ansvar. I vissa länder hör det till "kulturen" att advokaten skall vara obegränsat personligen ansvarig. Flertalet delegater i CCBE anser dock den uppfattningen vara förlegad, i synnerhet som det i CCBE:s regler för gränsöverskridande advokatverksamhet – liksom de regler som gäller för svenska advokater – föreskrivs att advokaten skall vara ansvarsförsäkrad.

²⁴ Uppgifterna är hämtade från advokatsamfundets skrivelse av den 6 maj 1996 till regeringen.

5.3 Advokatsamfundets skrivelse till regeringen

Advokatsamfundet har i en skrivelse av den 9 maj 1996 till regeringen begärt att bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385) om ansvaret för delägars förpliktelser i ett aktiebolag som bedriver advokatverksamhet *i första hand* upphävs utan att ersättas av någon ny regel i aktiebolagslagen och *i andra hand* ändras. Enligt samfundets förslag skall advokatens personliga ekonomiska ansvar i stället bestämmas av allmänna regler om sådant ansvar vid personliga uppdrag.

Samfundets skäl till varför man anser att regeln skall upphävas eller ändras kan sammanfattas enligt följande. Den nuvarande regeln innebär att inte bara den delägare i advokataktiebolaget som handlagt – eller på annat sätt är ansvarig för – ärendet är personligen ekonomiskt ansvarig. Regeln innebär även att alla andra aktieägare i advokataktiebolaget har det personliga ekonomiska ansvaret. Dessa övriga aktieägare behöver inte ha haft med ärendet att göra. Bestämmelsen täcker således mer än den behöver täcka, eller ens är avsedd att täcka. Vidare föreligger det från klientsynpunkt inte nödvändigtvis något befogat krav på att alla advokater på en byrå, till vilken klienten vänder sig, skall vara personligen ekonomiskt ansvariga för byråns förpliktelser mot en klient. Det krav som allmänt sett ställts upp är att minst en advokat skall ha detta ansvar och att det också är tillräckligt att en advokat har detta ansvar. Det torde inte finnas något sakligt skäl till varför alla advokater, som är delägare i ett aktiebolag skall svara solidariskt för bolagets förpliktelser, när detta inte är nödvändigt för advokater som är delägare i ett handelsbolag. Advokatuppdraget skiljer sig inte så från andra ”personliga” uppdrag, att det är motiverat att ha en särskild regel för advokater om det personliga ekonomiska ansvaret.

Advokatsamfundet anför i sin skrivelse följande beträffande konsekvenser av den föreslagna ändringen:

Enligt samfundets bedömning är det knappast förekommande att en klient väljer byrå efter hur många – eller vilka – advokater som är personligen ekonomiskt ansvariga för byråns förpliktelser mot klienten.

För den stora grupp av klienter som kan hänföras under rubriken ”konsumenter” torde samfundets ansvarsförsäkring – med försäkringsbelopp upp till 3 miljoner kronor per jurist och år – täcka de krav som kan bli aktuella.

De fall där undantagsregeln i ABL kan bli aktuell att tillämpa är typiskt sett ärenden där företag är klienter. Det finns skäl att utgå från att de byråer som sysslar med affärsjuridik och ärenden där krav mot byrån överstigande 3 miljoner kronor kan bli aktuella, har tilläggsförsäkringar av

betydande belopp. Detta om inte annat så av självbevaringsdrift och omtanke om byråns anseende om något allvarligt misstag skulle begås.

Inte i något annat sammanhang förekommer det att alla aktieägare svarar solidariskt med bolaget för dess förpliktelser. Ett upphävande av den nuvarande undantagsregeln skulle således inte resultera i något ovanligt förhållande i affärssammanhang – tvärtom skulle det innebära en normal ordning. Inte heller undantagsregeln – i den mån den är känd av företagen som köper advokattjänster – torde vara någon vägvisare vid val av byrå. Företag som köper advokattjänster i ärenden som involverar stora ekonomiska värden, är vana att hantera sina risker, vid upphandling av tjänster, på annat sätt än att förlita sig till ett personligt ekonomiskt ansvar för alla delägare i tjänsteföretaget.

Ett bibehållande av den nuvarande undantagsregeln kan innebära att byråer med många delägare ser sig tvungna att, för att undvika att alla bär ett personligt ekonomiskt ansvar i varje ärende, välja en annan verksamhetsform: exempelvis kommanditbolag med endast en komplementär eller aktiebolag med endast en aktieägare. Från klientsynpunkt är inget vunnet med detta. Inte heller skulle en sådan utveckling tjäna något annat allmänt intresse.

5.4 Advokatsamfundets förslag till lösningar

Samfundet lämnar i sin skrivelse två förslag till utformning av en regel som anger att minst en advokat, men inte nödvändigtvis fler, skall svara ekonomiskt fullt ut för ett aktiebolags förpliktelser mot klient. Enligt *det ena förslaget* skall frågan specialregleras i aktiebolagslagen. *Det andra förslaget* går ut på att upphäva den nuvarande regeln i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen och antingen avstå från att ersätta den med någon annan skriven regel eller lagfästa de allmänna rättsgrundsatser som gäller det ekonomiska ansvaret vid personliga uppdrag. Enligt samfundet torde av allmänna rättsgrundsatser följa att vissa uppdrag anses så ”personliga” att uppdragstagaren svarar personligen ekonomiskt även om verksamheten bedrivits i aktiebolagsform.

En specialreglering i aktiebolagslagen skulle enligt samfundet utformas så att det vid varje uppdrag för klienten anges en delägare som ansvarig och att det i så fall är denne delägare – och ingen annan – som svarar solidariskt med aktiebolaget. I det fall ingen sådan ansvarig angivits, svarar en i aktiebolagsregistret angiven ”permanent” ansvarig

(liksom en komplementär i ett kommanditbolag). Finns inte någon sådan "permanent" ansvarig anmäld till aktiebolagsregistret, svarar alla aktieägarna.

6 Kommitténs överväganden och förslag

6.1 Utgångspunkter

Sveriges advokatsamfund är en organisation för fria yrkesutövare men med offentligrättsliga inslag. Samfundet garanterar att advokatkåren håller en hög kvalitet och därigenom tillgodoser allmänhetens behov av kvalificerade ombud och rättegångsbiträden. Staten tillerkänner å andra sidan advokatkåren vissa privilegier. Regler om advokater finns i rättegångsbalken och samfundets stadgar fastställs av regeringen.

Endast den som är ledamot av advokatsamfundet får kalla sig advokat. För medlemskap uppställs vissa kompetenskrav. Tillsyn över ledamöternas verksamhet utövas i princip av medlemmarna själva genom styrelsen och disciplinnämnden. Även Justitiekanslern har viss tillsyn över advokatverksamheten och får ingripa om han anser att en advokat har brutit i sina skyldigheter som advokat.

Att advokatkåren uppfyller högt ställda krav på omdöme och kunnskap är en viktig del av vår rättssäkerhet. De krav som ställs för inträde i advokatsamfundet skall säkerställa att endast den som besitter tillräckliga kunskaper och i övrigt är lämplig för advokatycket får bli advokat. Villkoren får emellertid inte utformas på sådant sätt att någon som i och för sig är lämpad att vara advokat onödigtvis utestängs från yrket.

Antagning av advokater har redan från början tillkommit advokaternas egen organisation till skillnad från vad som gäller t.ex. för revisorer, där staten av tradition haft hand om såväl auktorisation som tillsyn. Även i flertalet av de europeiska länder som kommittén studerat ankommer det på advokaternas egna organisationer att besluta om antagningen. Undantag är Danmark och Österrike där advokater utnämns av justitieministern.

Dagens komplicerade samhälle har för den enskilde medborgaren medfört ett ökat behov av råd och annat rättsligt bistånd av yrkesmässigt och etiskt väl kvalificerade advokater. Det är ett samhällsintresse att dessa yrkesutövare står under särskild tillsyn och är underkastade disciplinärt ansvar. I likhet med vad som gäller i andra europeiska länder är advokat en yrkestitel som förutom akademisk examen kräver praktik och skall utgöra en garanti för juridisk kompetens samt hederlighet och redlighet. För att denna garanti skall kunna upprätthållas måste såväl till-

synen över som insynen i systemet vara effektiv. Detta får emellertid inte, som tidigare framhållits, gå ut över advokatens självständighet.

Den kritik som riktats mot advokat kåren i riksdagsmotioner och massmedia består huvudsakligen av påståenden om att advokater i icke obetydlig omfattning skulle ägna sig åt brottslig verksamhet, främst då ekonomisk sådan. Kommittén har inte funnit fog för dessa beskyllningar. I några få fall har advokat dömts för medverkan vid brott och i ytterligare några fall har advokat beslagits med att ha bistått en klient på ett sätt som visserligen inte är brottsligt, men klart oetiskt. Vad gäller rent kriminella handlingar är det givetvis en fråga för polis och åklagare att utreda. I den mån en advokat blivit dömd för brott eller det under utredningen har kommit fram så starka misstankar mot honom att han inte längre åtnjuter förtroende har såvitt vi kunnat se samfundet regelmässigt på eget initiativ ingripit och beslutat om disciplinär åtgärd.

Kritik har också framställts mot att advokat ibland inte har tillräcklig kompetens i förhållande till det uppdrag han åtagit sig eller inte utfört detta med tillräcklig omsorg. Samfundets – liksom förmodligen även varje tänkbar annan instans – möjlighet att utöva tillsyn i sådana fall på annat sätt än genom prövning av anmälningar är uppenbarligen begränsad. Det vore därför – oavsett vilken lösning man väljer – av värde om de rättsliga instanserna liksom andra myndigheter i större utsträckning underrättade samfundet, om man funnit att en advokat inte har fullgjort sitt uppdrag på ett godtagbart sätt, t.ex. i fall där man funnit skäl att pruta på arvudet av denna orsak. Att direkt i författning ålägga domstolar och myndigheter en sådan underrättelseskyldighet finner vi emellertid skulle föra för långt.

Kommittén anser inte att det finns anledning att föreslå några förändringar av de grundläggande principer som i dag gäller vare sig när det gäller antagning eller tillsyn av advokater. JK har emellertid nu framfört så starka skäl för att han skall befrias från advokattillsynen att man måste acceptera dem. Allmänhetens och samhällets krav på tillsyn och insyn måste då tillgodoses på annat sätt. En nyordning skall liksom hittills gällande ordning ta hänsyn till att allmänhetens förtroende för advokat kåren upprätthålls utan att advokaternas självständighet och oberoende ställning i förhållande till statsmakterna urholkas.

6.2 Intagningsproceduren m.m.

Vårt förslag: Den nuvarande ordningen när det gäller inträdesprövningen skall vara kvar i oförändrat skick. Ett beslut av samfundets styrelse att inte bevilja en sökande inträde skall kunna överklagas till Svea hovrätt i stället för som nu Högsta domstolen.

6.2.1 Kommitténs genomgång av inträdesärenden hos advokatsamfundet

Som framgår av avsnitt 2.7 har kommitténs sekreterare gått igenom och granskat samtliga inträdesärenden hos samfundet under en tremånadersperiod år 1997, sammanlagt 60 ärenden. Genomgången visar att man inom samfundet har väl fungerande rutiner och att man gör en ingående och samvetsgrann prövning. Vi fann vid vår genomgång att det i beviljade ärenden förelåg ett mycket litet antal negativa yttranden (se tabell i avsnitt 2.7). Vår undersökning visar att innehållet i de yttranden som av samfundet bedömts vara negativt i så gott som samtliga fall inte innehåller kritik av allvarligare slag. Våra slutsatser av genomgången är att samfundet som huvudregel endast beviljar den inträde som har mycket goda vitsord och att i de fall det föreligger negativ kritik av någon omfattning den sökande får avslag på sin ansökan.

Vem/vilka bör yttranden inhämtas från?

Den främsta garantin för att advokatkåren håller en god standard är en omsorgsfull prövning vid intagningen. I avsnitt 2.6.2 har redogjorts för det praktiska förfarandet hos samfundet vid handläggningen av inträdesärendena. Av den redogörelsen framgår bl.a. att domstolen på sökandens verksamhetsort alltid tillfrågas samt att sökanden i sin ansökan skall lämna uppgift om de advokater, domstolar eller andra myndigheter som han haft kontakt med i sin yrkesverksamhet. Det är således sökanden själv som anger vilka referenser han vill åberopa. Från kommitténs sida har rests vissa betänkligheter mot att det är sökanden som har detta avgörande i sin hand. Samfundet har emellertid förklarat att denna ordning fungerar tillfredsställande samt att det ändå på något sätt kommer till samfundets kännedom om det finns omständigheter som talar mot en sökande, bl.a. genom att samtliga ledamöter i samfundet alltid underrättas när en ansökan kommer in. Vi anser att det med denna ordning finns en viss garanti för att samfundet erhåller erforderliga uppgifter för sin

prövning. Mot bakgrund av att det är sökanden som har att visa att han är lämplig som ledamot förefaller det också rimligt att det är han som lämnar uppgift om vilka referenser han önskar åberopa. Systemet med att låta den sökande själv ange vilka referenser han önskar åberopa anser vi således bör bibehållas.

Antalet yttranden och innehållet i dessa

Vid vår genomgång fann vi att antalet yttranden i ett inträdesärende varierar kraftigt från ärende till ärende. Kommittén har övervägt om man skulle erhålla bättre garantier när det gäller prövningen om man införde en regel eller rekommendation om ett minimiantal av infordrade yttranden. Vi anser emellertid det vara tveksamt om man skulle vinna någonting i kvalitetshänseende med en sådan ordning. Det ligger i sakens natur att en del sökande har ett mindre stort kontaktnät och därmed inte har möjlighet att åberopa mer än ett mindre antal referenspersoner. Vår genomgång visar att samfundet tillämpar en praxis där det i vart fall krävs ett tiotal yttranden för att en prövning skall kunna äga rum. Vi anser att denna praxis är godtagbar. Samfundets utredningsansvar borgar ytterligare för att antalet yttranden blir tillräckligt stort.

Ett annat sätt att tillgodose kravet på kompetens och etik hos blivande advokater som kommittén diskuterat är om man på något sätt kunde förmå referenspersonerna att avge mera utförliga yttranden och särskilt i de fall det finns anledning till negativ kritik av något slag. Både kommitténs genomgång av inträdesärenden och de uppgifter som inhämtats beträffande hur domstolarna hanterar denna fråga tyder på en viss försiktighet när det handlar om att framföra negativ kritik. Vi har dock stannat för att endast lämna domstolar och andra som avger yttranden en rekommendation att försöka vinnlägga sig om att vara så utförliga som möjligt i sina yttranden samt att inte avstå från att framföra kritik i de fall det är befogat. Det är uppenbart att ju mer utförliga de infordrade yttrandena är desto bättre blir underlaget vid bedömningen när samfundet har att besluta i ett inträdesärende.

6.2.2 Fordras andra åtgärder för att skapa bättre garantier för kompetens hos advokatkåren?

I föregående avsnitt har kommittén mot bakgrund av bl.a. genomgången av inträdesärenden redovisat sin bedömning av det nuvarande antagningssystemet inom samfundet. Kommittén har därvid konstaterat att gällande ordning fungerar tillfredsställande. Trots detta har vi – mot bakgrund av direktiven – diskuterat huruvida man skulle kunna uppnå ytterligare förbättringar i syfte att öka kompetensen hos advokatkåren samt allmänhetens förtroende för den.

Krav på ytterligare teoretisk utbildning alternativt avläggande av inträdesprov

Enligt nu gällande regler skall en sökande ha genomgått en av samfundet anordnad kurs i advokatytkets etik och teknik för att kunna bli antagen som ledamot i samfundet. Kravet tillkom på samfundets initiativ år 1988. Tidigare fanns inte något sådant krav på den sökande. Kursen omfattar tre dagar. Något prov avläggs inte efter genomgången kurs.

Vi har övervägt möjligheten att införa krav på ytterligare teoretisk utbildning eller avläggande av något slags prov för erhållande av titeln advokat såsom är fallet i flera andra europeiska länder. Vi anser att en sådan ordning kunde bidra till höjd kompetens och ökad kvalitet på advokatkåren. Advokatsamfundet har förklarat sig positivt till att pröva förutsättningarna för ett advokatprov.

Inom ramen för 8 kap. 2 § första stycket 4 punkten RB samt 3 § samfundets stadgar åligger det advokatsamfundet att närmare utarbeta vilken utbildning och eventuellt prov som skall föreskrivas för antagning som ledamot. I syfte att öka kompetensen hos advokatkåren och därmed förtroendet för denna rekommenderar vi därför samfundet att *dels* ta under övervägande om den nuvarande tredagarskursen är tillräcklig, om den behöver kompletteras i något avseende eller utökas på något annat sätt, t.ex. i form av vidareutbildning eller specialkurser efter det att man blivit antagen som ledamot, *dels* undersöka möjligheterna och konsekvenserna av ett införande av ett s.k. advokatprov, vilket för närvarande finns i t.ex. Danmark.

Överflyttande av inträdesprövningen till en särskild nämnd

Som tidigare redogjorts för föranleder kommitténs genomgång av inträdesärenden inte någon kritik vare sig i formellt eller materiellt avseende. Trots detta har kommittén mot bakgrund av direktiven övervägt om man skulle erhålla bättre garantier för prövningen om denna gjordes av en instans utanför samfundet. Som framgår av avsnitt 6.3.3 anser kommittén att den disciplinära prövningen – om än i modifierad form – skall ligga kvar hos samfundet. Eftersom det är en klar fördel att intagningen och tillsynen ligger samlat hos ett organ och då inträdesprövningen hittills har fungerat tillfredsställande bör den även i fortsättningen handhas av samfundet. Ett ytterligare skäl för detta är att advokatens självständiga ställning inte skall urholkas.

Överklagande av beslut i inträdesärende m.m.

Den som fått avslag på sin ansökan om inträde i samfundet bör liksom hittills kunna föra talan mot detta.

Normalt skall överklagningsärenden av aktuell typ börja i första instans i domstol. Den grundläggande tanken bakom denna princip är att tyngdpunkten i rättskipningen skall ligga på första instans (se mera om detta i avsnitt 6.3.3.3 längre fram).

Enligt vår uppfattning finns egentligen inte skäl att gå ifrån principen om prövning i första instans beträffande inträdesärenden. Såsom framgår av avsnitt 6.3.3.3 föreslår vi emellertid att talan mot beslut i disciplinärenden skall föras i hovrätt, lämpligen Svea hovrätt, eftersom samfundets styrelse har sitt säte i Stockholm. Det är önskvärt att en och samma domstolsinstans har hand om samtliga advokatärenden, dvs. både inträdes- och disciplinärenden. Vi har därför stannat för att föreslå att även beslut i inträdesärenden skall kunna överklagas till Svea hovrätt.

Vid prövningen i hovrätten bör advokatsamfundet såsom hitintills varit fallet vara förklarande (se 56 kap. 12 § 3 p. RB) och beslutet kunna överklagas till Högsta domstolen. För överklagande av hovrättens beslut till Högsta domstolen skall prövningstillstånd krävas.

6.3 Tillsynen över advokatverksamheten

6.3.1 Kommitténs genomgång av disciplinärenden hos advokatsamfundet och JK

Som framgår av avsnitten 3.5 och 3.7 har kommitténs sekreterare gått igenom *dels* samtliga disciplinärenden hos advokatsamfundet under en tre-månadersperiod år 1997, *dels* samtliga s.k. påkallandefall hos JK för åren 1989–1997.

Samfundets disciplinärenden

Genomgången hos samfundet omfattade sammanlagt 177 disciplinärenden. Av vår granskning framgår att samfundets styrelse endast i sex fall på eget initiativ och utan föregående anmälan tagit upp ett disciplinärende. I samtliga dessa beslutades om påföljd av något slag. I 142 av de undersökta ärendena vidtog samfundet ingen åtgärd. Vår genomgång visar att anmälningarna i dessa ärenden så gott som uteslutande är grundlösa eller av bagatellartad karaktär (se exempel på denna typ av ärende i avsnitt 3.5.4). Det är således endast i ett mindre antal fall som advokat tilldelats påföljd av något slag (20 fall). Av dessa är det endast ett fåtal som avser allvarligare överträdelser. De ledde samtliga till en strängare påföljd såsom varning eller uteslutning. Vår genomgång visar således att man inom samfundet har väl fungerande rutiner och att man gör en ingående och samvetsgrann prövning. Genomgången visar vidare att man i disciplinärendena tillämpar en fast och relativt sträng praxis. Handläggningstiden på tre till sex månader är acceptabel. I de fall handläggningstiden var mer än sex månader berodde dröjsmålet i regel på någon av parterna i ärendet. Den klagande eller advokaten hade t.ex. begärt anstånd med att inkomma med kompletteringar i olika omgångar.

Disciplinnämnden kan sedan den år 1997 tillkomna lagstiftningen uttala sig om lämpligheten av ett visst förfarande även om detta inte leder till disciplinpåföljd. Ett sådant särskilt uttalande från nämndens sida är betydelsefullt, särskilt från normbildningssynpunkt. Denna möjlighet utnyttjades av nämnden i två fall under den undersökta tremånadersperioden.

I de fall samfundet genom massmedia eller på annat sätt har uppmärksammat något anmärkningsvärt förhållande beträffande en advokat har man initierat ett disciplinärende då det ansetts befogat.

Disciplinärendena hos JK

Under den tidsperiod som omfattas av vår undersökning (1989–1997) har JK begärt åtgärd mot advokat eller överklagat disciplinnämndens beslut endast i något eller några fall per år och något år inte alls (se avsnitt 3.6.3). Ett skäl till att JK inte ingripit oftare är, enligt vad han uppgett, att han inte har reell möjlighet att bedriva någon mera ingående granskning och därmed tillfredsställande tillsyn med enbart besluten som underlag. Ett annat skäl är att JK har begränsade resurser både tids- och personalmässigt att ägna sig åt advokatärendena.

Liksom JK själv gjort i flera olika sammanhang under senare år konstaterar kommittén att den nuvarande granskningen av advokat-ärenden är för summarisk för att framstå som ändamålsenlig. Redan den omständigheten att JK normalt endast tar del av besluten i ärendena medför att tillsynen inte kan bli annat än relativt ytlig. Till detta kommer att JK har begränsad tid – fyra veckor – till sitt förfogande.

6.3.2 Justitiekanslerns roll i advokattillsynsverksamheten

Vårt förslag: Justitiekanslerns befattning med advokattillsynen bör upphöra.

JK:s befattning med advokatärenden infördes genom bestämmelser i RB och advokatsamfundets stadgar år 1948. Dessförinnan hade samfundets styrelse ensam haft hand om tillsynen över advokaterna.

Konstruktionen med en utomstående tillsynsmyndighet som utövar tillsyn genom att granska avgjorda ärenden finns för närvarande – såvitt kommittén känner till – endast i Finland.

JK har vid en hearing till kommittén framfört, att han anser jävsfrågan nu vara så besvärande att myndigheten redan av detta skäl inte bör ha tillsyn, eller någon funktion över huvud taget gentemot advokater. Härtill kommer de bristfälliga resurserna.

JK har också tidigare i olika sammanhang förklarat att han inte längre önskar ha kvar uppgiften att utöva tillsyn över advokatväsendet. Denna uppfattning framfördes uttryckligen till regeringen i hans anslagsframställning för budgetåret 1997. I framställningen sades bl.a. att en renodlig av JK:s arbetsuppgifter vore önskvärd samt att enskilda som är missnöjda med advokatsamfundets behandling av ett disciplin-ärende har svårt att förstå och förlika sig med de förutsättningar som gäller för JK:s

granskning av disciplinärenden. Även i verksamhetsberättelsen för samma år har JK framfört synpunkter på detta (se avsnitt 3.7).

De skäl som från JK:s sida har anförts för att han skall befrias från sin nuvarande tillsynsfunktion beträffande advokater är alltså sammanfattningsvis:

- Myndigheten anlitar advokater som ombud i allt större utsträckning samtidigt som advokater uppträder som motparter till JK.
- Myndigheten har inte möjlighet att göra någon grundlig granskning och därmed tillfredsställande tillsyn med enbart besluten som underlag. Skälen härtill är dels att besluten är alltför kortfattade i många ärenden, dels att utredningen ibland är ofullständig och JK har inte befogenhet att begära komplettering av utredningen.
- Myndigheten har begränsade resurser och en stor arbetsbörda. Dessa omständigheter medger inte en meningsfull och effektiv advokattillsyn i den omfattning som vore önskvärd.

Kommittén anser att de skäl som JK har anført för att tillsynsfunktionen skall lyftas bort från hans kompetensområde väger tungt. Förutom de skäl som JK själv anført vill vi framhålla att nuvarande ordning synes otidsenlig och opraktisk. Statens inflytande i fråga om den disciplinära verksamheten bör utövas direkt där den sker och inte indirekt i efterhand på grundval av handlingarna i ärendet. Vi har sålunda kommit fram till att JK:s befattning med advokattillsynen bör upphöra.

6.3.3 Förslag till förbättrad tillsyn över advokater

Vårt förslag: Disciplinnämnden skall bestå av en ordförande som skall vara eller ha varit ordinarie domare, tre offentliga representanter och sju advokater. För ordförande och advokater skall finnas ersättare. För beslutsförhet skall krävas att ordförande och ytterligare fem ledamöter är närvarande.

Disciplinnämndens verksamhet och styrelsens befattning med disciplinärenden bör jämföras med myndighetsverksamhet med avseende på rätten att ta del av handlingar enligt tryckfrihetsförordningen.

Beslut av prövningsavdelning som gått den enskilde emot skall på begäran kunna hänskjutas till disciplinnämnden. Nämndens beslut skall alltid – både av saklegitimerad anmälare och den berörde advokaten – kunna överklagas hos Svea hovrätt.

Som framgår av avsnitt 6.3.2 anser vi att JK inte längre skall ha kvar sin tillsyn över advokaterna. Man måste då överväga att ersätta denna med

en annan ordning som garanterar tillfredsställande tillsyn över och insyn i samfundets disciplinverksamhet. Detta kan ske på flera olika sätt. En lösning som kommittén diskuterat är att överföra tillsynen till JO. En annan är tillskapande av en ny nämndmyndighet efter mönster av t.ex. Revisorsnämnden. Dessa lösningar har kommittén av skäl som redogörs för i det följande dock valt bort. Vi har i stället valt en lösning med förstärkning av det allmännas representation genom tillsättande av en domare som ordförande i nämnden. De tre offentliga representanterna anser vi skall vara kvar. Antalet advokater skall vara sju. Med denna konstruktion blir det totala antalet ledamöter 11, dvs. samma som hittills. Vidare föreslår vi att offentlighetsprincipen görs tillämplig på den disciplinära verksamheten hos samfundet. Härigenom blir handlingarna där allmänna och en sekretessprövning får ske från fall till fall. Slutligen föreslår vi att möjligheterna till överklagande förbättras väsentligt. Samtliga våra förslag redovisas i detalj i det följande.

Kan JO ta över JK:s tillsynsuppgifter?

JO:s verksamhet utgör en del av den parlamentariska granskningen av rikets styrelse och förvaltning (jfr. 1 kap. 4 § andra stycket RF). Den grundläggande tanken är att JO skall vara ett fristående extraordinärt organ med oberoende ställning som står utanför den ordinarie förvaltningsorganisationen (KU 1986/87:2 s. 35 f. samt SOU 1985:26 s. 233 ff.).

Av 2 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän framgår att under ombudsmännens tillsyn står bl.a. tjänstemän och andra befattningshavare vid statliga och kommunala myndigheter samt annan som innehar tjänst eller uppdrag, varmed följer myndighetsutövning.

Ombudsmännen skall särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter ej träds för när i den offentliga verksamheten (3 § JO-instruktionen).

Bestämmelsen i 12 kap. 6 § RF hindrar inte att granskningsområdet vidgas så att det omfattar rättstillämpningen inom all offentlig verksamhet. Grundlagen överlämnar utformningen av granskningsområdet till instruktionen för JO, som riksdagen beslutar genom lag. Offentlig verksamhet genom annan än myndighet (se 11 kap. 6 § tredje stycket RF) ligger under JO:s tillsyn i vad den omfattar myndighetsutövning.

För advokatväsendets del innebär det nu sagda att JO har tillsyn över de allmänna advokatbyråerna (i budgetpropositionen för år 1998 föreslås att dessa skall avvecklas) och de där anställda befattningshavarna samt

över advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd när dessa organ ägnar sig åt myndighetsutövning med stöd av reglerna i 8 kap. RB. Privatpraktiserande advokater omfattas inte av tillsynen annat än när de beslutar i rättshjälpsfrågor och när de i egenskap av konkursförvaltare beslutar i frågor om lönegaranti (SOU 1985:26 s. 165). Enligt 18 § andra stycket i JO:s instruktion kan JO till advokatsamfundet överlämna ett klagomål mot en befattningshavare som är advokat för handläggning om den fråga som väckts genom klagomålet är sådant att det kan prövas av något organ inom samfundet.²⁵ Stadgandet tar endast sikte på advokater vid de allmänna advokatbyråerna.

I betänkandet ”JO-ämbetet – en översyn” (SOU 1985:26) som ligger till grund för den nu gällande instruktionen föreslogs inte några förändringar beträffande JO:s tillsynsområde. Däremot föreslogs vissa förändringar inom denna ram, bl.a. den nyss nämnda bestämmelsen. Det var aldrig tal om att ge JO befogenhet att i likhet med JK, kunna påkalla åtgärd mot advokat eller att överklaga disciplinnämndens beslut till Högsta domstolen.

Uppgiften att utöva tillsyn över advokatväsendet i enlighet med vad som i dag gäller för JK ligger uppenbarligen utanför det område som åsyftas i 1 kap. 4 § och 12 kap. 6 § RF. Eftersom sistnämnda lagrum får anses på ett uttömmande sätt ange ramarna för JO:s verksamhet kan en sådan tillsynsuppgift inte läggas på JO annat än genom en grundlagsändring.

Det har hittills aldrig föreslagits att JO skulle ges uppgifter utanför området för den konstitutionella kontrollmakten. Det har däremot vid skilda tillfällen förts fram tankar på att JO skulle få vissa särskilda uppgifter inom ramen för den konstitutionella tillsynen. Som exempel kan nämnas rätt att besluta om skadestånd, att i extraordinär väg överklaga felaktiga myndighetsbeslut och att besluta om inhibition av myndighetsbeslut. Riksdagen har emellertid avvisat alla sådana förslag med motiveringen att befogenheter av det angivna slaget skulle innebära avsteg från den grundläggande tanken att JO skall vara ett extraordinärt organ som står utanför den ordinarie förvaltningsorganisationen. Det har i sammanhanget särskilt framhållits att JO inte bör tillföras uppgifter eller ärenden som skulle omvandla JO till en vanlig myndighet (KU 1986/87:2 s. 35 f. samt SOU 1985:26 s. 233 ff.).

Den närmare innebörden av JO:s ställning som extraordinärt organ har diskuterats också i samband med frågan om absolut förundersök-

²⁵ 18 § andra stycket i JO:s instruktion hänvisar till 8 kap. 7 § fjärde stycket rättegångsbalken. Denna hänvisning torde vara felaktig. Innehållet i tidigare lydelse av denna bestämmelse återfinns numera i 8 kap. 6 § första stycket samma balk efter ändringar som trädde i kraft den 1 juli 1997 (SFS 1997:273).

nings- och åtalsplikt för JO. Det har därvid uttalats att regler av sådan innebörd kan anses vara förenliga med JO:s ställning som extraordinärt organ så länge JO har kvar möjligheten att fritt välja vilka ärenden han önskar ta upp till utredning. Reglerna om förundersöknings- och åtalsplikt blir således tillämpliga först om JO efter en diskretionär prövning har beslutat att utreda ett visst ärende (KU 1986/87:2 s. 27 f.).

Sammanfattningsvis konstaterar kommittén, att uppgiften att utöva tillsyn över advokatväsendet – utöver vad som gäller nu – får anses vara oförenlig med JO:s ställning som extraordinärt organ för konstitutionell kontroll så som denna ställning hittills har uppfattats av riksdagen. Enligt vår mening skulle en överflyttning av tillsynsuppgiften till JO inte heller innebära några så påtagliga fördelar att en dylik lösning vore ändamålsenlig. Härtill kommer att JO till kommittén förklarat, att man från ämbetets sida – av principiella skäl – skulle avstyrka ett förslag som innebar att advokattillsynsuppgiften läggs över på JO.

En helt ny statlig nämndmyndighet?

En annan möjlighet som kommittén övervägt är inrättandet av en helt ny statlig nämndmyndighet. En sådan myndighet för advokater kan utformas antingen efter mönster av t.ex. Revisorsnämnden, dvs. som en myndighet som utövar all tillsyn inklusive disciplinverksamhet eller som en myndighet som uteslutande utövar den sistnämnda (jfr. t.ex. HSAN), och där tillsynen i övrigt ligger kvar hos samfundet.

Vi ser inga egentliga fördelar med att inrätta en ny nämndmyndighet. Däremot skulle det enligt vår mening innebära flera nackdelar. En av advokatkårens uppgifter är att företräda den enskilde mot det allmänna. Den enskilde måste då ha garantier för att en genom statsmakterna anordnad tillsyn inte inverkar på hans möjlighet att få sin rätt tillvaratagen. Genom överflyttande av tillsynsverksamheten till en ny myndighet skulle advokatens oberoende ställning riskera att komma i fara. Vid en överflyttning från samfundet till denna nya myndighet skulle också stora effektivitetsvinster gå förlorade. Den organisation som finns inom samfundet har byggts upp under lång tid och de som sysslar med tillsynsverksamheten inom samfundet besitter stor kompetens. En ny myndighet skulle också medföra icke obetydliga kostnader. I statskontorets utredning *Statens nämndmyndigheter* (1997:7A och B) förs fram ett antal negativa aspekter på statliga nämndmyndigheter. I utredningen sägs t.ex. att det stora antalet nämnd- och småmyndigheter bidrar till att göra statsförvaltningen svåröverskådlig och svårstyrd samt att bristande administrativ och ekonomisk kompetens medför att små myndigheter kan ha svårt att möta de krav som regeringen har anledning att ställa på en

statlig myndighets förmåga att tillämpa de för statsförvaltningen gemensamma regelverken.

Vår uppfattning är således att det inte finns skäl att inrätta en ny nämnd.

6.3.3.1 Disciplinnämndens sammansättning

Som framgått av avsnitt 6.3.2 föreslår kommittén att JK inte längre skall ha kvar någon advokatillsynsuppgift. Vi har vidare funnit att inte heller JO bör ta över tillsynen och slutligen har vi konstaterat att det saknas vägande skäl för tillskapande av en ny nämndmyndighet.

Den lösning som har rekommenderats i motioner, JK-framställning m.m. är att förstärka allmänhetens inflytande i själva disciplinnämnden, främst genom att till ordförande förordnas en erfaren jurist som inte är advokat; närmast då en ordinarie domare eller före detta sådan. Detta är den lösning som vi slutligen vill föreslå. Härigenom erhåller man bättre garantier för opartiskhet och minskar eventuella misstankar om otillbörliga kollegiala hänsyn. Konstruktionen borde bidra till att öka allmänhetens förtroende för det disciplinära förfarandet. Kommittén anser således att det i flera olika avseenden ligger en styrka i att ordföranden i nämnden inte är advokat utan i stället en från samfundet fristående domare. Vi anser inte heller att det skulle uppstå några mera svårlösta jävsproblem i förhållandet domare/advokat i just dessa fall. Man får förutsätta att man vid utseende av ordföranden beaktar jävsproblemet.

JK har i olika sammanhang haft synpunkter på avfattandet av besluten i disciplinärendena. Han har främst kritiserat att skälen ibland är för knapphändiga och att besluten i vissa fall helt saknar motiveringar. Kommittén har vid sin genomgång av disciplinbeslut funnit att den s.k. reciten i många fall är ganska utförlig och väl beskriver parternas inställning i disciplinärendet. Den brist som JK påtalat när det gäller bristen på motiveringar i besluten har kommittén också noterat. I flera av de beslut som vi studerat saknas motivering helt. Detta gäller främst beslut där påföljd inte har ålagts. Motiveringarna skulle kunna formuleras bättre och vara mera utförliga än de är idag. Genom att få in domarkompetens i nämnden kan man förvänta sig en förbättring av beslutens utformning och en något grundligare utredning.

Erfarenheterna i Danmark av konstruktionen med en domare som ordförande är enbart positiva. Man anser där att det för den enskilde advokaten ligger en styrka i att kunna hänvisa en missnöjd klient eller motpart till ett oavhängigt organ.

Vad gäller nämndens och prövningsavdelningarnas sammansättning i övrigt har vi gjort följande överväganden.

Den nuvarande ordningen med elva ledamöter i disciplinnämnden och tre på prövningsavdelningarna samt krav på närvaro av sex respektive två ledamöter för beslutsförhet bör behållas. En beslutande nämnd av större omfattning skulle vara ohanterlig. Den nuvarande ordningen är också praktisk på så sätt att prövningsavdelningar och nämnd kan sammanträda på samma dag, inte minst eftersom ledamöterna kommer från olika delar av landet.

Beträffande sammansättningen anser vi att, till skillnad från vad som gäller i t.ex. Danmark, advokaterna alltjämt skall vara i majoritet, detta för att advokatkårens självständighet inte skall urholkas. Vi föreslår därför att nämnden skall bestå av ordförande, som skall vara eller ha varit ordinarie domare, tre offentliga representanter och sju advokater. För ordföranden skall finnas en ersättare som också skall vara eller ha varit ordinarie domare.

För beslutsförhet skall krävas att ordföranden och ytterligare fem ledamöter är närvarande. För att säkerställa att majoriteten av ledamöterna vid nämndens sammanträden kommer att bestå av advokater föreslår vi att samfundet skall utse ett erforderligt antal advokater som vid behov kan ersätta de ordinarie ledamöterna.

Prövningsavdelningarna bör liksom hittills bestå av två advokater och en offentlig representant. De kommer då inte att få någon domare som ordförande. Inte heller vill vi föreslå några ändrade regler för beslutsförhet. Med hänsyn till att vi föreslår en ovillkorlig rätt för en enskild som berörs av prövningsavdelnings beslut att få sin sak prövad av nämnden synes inte några nackdelar vara förenade med denna ordning.

I nuläget saknas anvisningar för utseende av de offentliga representanterna. Tidigare, när det endast fanns två sådana i nämnden, utsåg de två största riksdagspartierna varsin kandidat. För närvarande sitter en hög tjänsteman från Konsumentverket, en f.d. kammarrättspresident samt en f.d. riksdagsledamot i nämnden. Kommittén har diskuterat om representanterna borde utses efter speciella kriterier, t.ex. efter förslag av de större arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. Vi har dock stannat för att inte föreslå detta utan anser att regeringen även i fortsättningen skall utse de offentliga representanterna utan att vara bunden av närmare anvisningar. Det ligger i sakens natur att de bör utses bland personer som i hög grad anses åtnjuta allmänhetens förtroende.

Kommittén föreslår att bestämmelser om antalet ledamöter och sammansättningen av disciplinnämnd och prövningsavdelning tas in i rättegångsbalken, liksom regel om beslutsförhet i disciplinnämnden, medan närmare bestämmelser om sättet för utseende av ledamöter, beslutsförhet på prövningsavdelning och organisation liksom hittills tas in i samfundets stadgar.

6.3.3.2 Insyn och offentlighet

För den nuvarande regleringen redogörs i avsnitt 2.5.

Återkommande klagomål mot advokatsamfundet, som de framförts i bl.a. enskilda riksdagsmotioner och massmedia, är bristen på insyn i verksamheten samt avsaknaden av information från samfundets sida om vilka advokater som tilldelats disciplinär påföljd. En större öppenhet skulle enligt vår mening öka förtroendet för både advokatkåren och den disciplinära verksamheten. Skälen till samfundets ovillighet att lämna ut uppgifter om anmälda och fällda ledamöter har delvis sin förklaring i att samfundet i grunden är en privaträttslig organisation och att den disciplinära verksamheten länge betraktats som en intern angelägenhet. Ett annat skäl är att utlämnande av uppgifter inte heller alltid skulle vara i klientens intresse. Vidare har ju insynskravet i viss mån tillgodosetts genom offentligheten hos JK.

I takt med samhällsutvecklingen har kravet på bättre information kommit att framstå som ett berättigat allmänt samhälls- och konsumentintresse.

Frågan är hur man på bästa sätt åstadkommer en ökad öppenhet och en utökad informationsverksamhet. Det kan i detta sammanhang noteras att det disciplinära förfarandet i de flesta europeiska länder inte är offentligt (undantag är Belgien, Bulgarien, Estland och Polen).²⁶ Det måste emellertid här beaktas att den svenska offentlighetsprincipen sträcker sig längre än vad som är fallet i de flesta europeiska länder. Samfundet har förklarat att man ställer sig positivt till en ökad öppenhet och viss uppluckring av samfundets praxis har skett efter ändringarna i RB och stadgarna 1997. För närvarande gäller enligt 51 § samfundets stadgar, att disciplinnämnden får bestämma att beslut av nämnden i disciplinärende helt eller delvis skall offentliggöras. Generalsekreteraren kan med stöd av en s.k. allmän fullmakt från disciplinnämnden informera om olika beslut. Det är generalsekreteraren som i realiteten bestämmer i vilka ärenden och när information skall lämnas ut. Främst blir detta fallet när journalister hör av sig till samfundet. Allmänheten får däremot inte information från samfundet vid förfrågningar om viss advokat. Detta motiveras från samfundets sida med att man av praktiska och principiella skäl inte kan låta allmänheten få tillgång till handlingar hos samfundet.

²⁶ Denna och följande uppgifter i detta avsnitt om jämförelser med situationen i andra europeiska länder har hämtats från ett protokoll från en europeisk konferens i Berlin den 20-22 mars 1997 på temat "Freiheit und Unabhängigkeit der Anwaltschaft - Berufsaufsicht unter Berufgerichtsbarkeit in Europa". Vid konferensen deltog ett 25-tal länder.

Det starkaste skälet har uppgetts vara den enskilde klientens behov av skydd – inte advokatens.

Enligt vårt förslag skall en domare vara ordförande i disciplinnämnden. Detta medför ett större offentligt inflytande över tillsynen men garanterar inte i och för sig att allmänhetens insyn blir bättre tillgodosedd. Om, som vi föreslår, JK inte längre skall ha kvar sin tillsynsuppgift försvinner en viktig del av den offentlighet som tidigare rått i advokatärenden genom att samtliga handlingar som kommer in till JK därigenom blir allmänna. Att i dagens samhälle begränsa den möjlighet till information som redan finns vore helt orealistiskt. Den insyn som sålunda bortfaller genom att JK:s befattning med advokattillsynen upphör måste ersättas på annat sätt.

Ett alternativ skulle vara att samfundet på frivillig väg åtar sig att bli mera öppet än vad som är fallet för närvarande. Den möjlighet som då står till buds är att kommittén rekommenderar samfundet att besluta om ändringar i 51 § samfundets stadgar och där slå fast att besluten i disciplinärenden helt eller delvis skall offentliggöras. Kommittén har stannat för att inte föreslå detta alternativ då vi finner att det – om JK:s tillsyn upphör – är av vikt att frågan om vilken offentlighet och insyn som skall råda i disciplinärenden regleras i lag.

Ett annat alternativ som framförts från flera håll, bl.a. JK, är att det vore av värde om man lät den offentlighetslagstiftning som gäller för myndigheter bli tillämplig även på disciplinverksamheten hos samfundet.

När man tidigare utvidgat offentlighetsprincipen till att gälla utanför myndighetsområde har man inriktat sig på de organ som framstår som mest angeläget att reglera från offentlighetssynpunkt, dvs. sådana som handhar myndighetsutövning. Den verksamhet samfundet bedriver i disciplinärenden utgör myndighetsutövning. Vi anser att det mot den ovan angivna bakgrunden är lämpligt att jämställa samfundets verksamhet i disciplinärenden med myndighetsverksamhet med avseende på rätten att ta del av handlingar enligt TF. Härigenom blir reglerna om allmänna handlingars offentlighet i TF tillämpliga på verksamheten. En sekretessprövning får då ske från fall till fall när den enskilde begär att få ta del av en handling i ett disciplinärende. Detta förutsätter ett tillägg till bilagan i 1 kap. 8 § andra stycket sekretesslagen (1980:100). (Vårt förslag överensstämmer i stora delar med Kommunalföretagskommitténs förslag – se avsnitt 2.5.1 samt SOU 1983:61.) Det bör i detta sammanhang noteras att regeringen under våren 1998 beslutat tillsätta en kommitté med uppgift att bl.a. ange vilka kriterier som bör gälla för insyn i de organ som avses i 1 kap. 8 § sekretesslagen (dir. 1998:32 – Offentlighetsprincipen och IT samt översyn av sekretesslagen m.m.).

Det är således kommitténs uppfattning att man skall jämställa samfundets disciplinnämnds verksamhet och styrelsens befattning med dis-

ciplinären med myndighetsverksamhet med avseende på rätten att ta del av handlingar enligt tryckfrihetsförordningen. Behovet av *sekretess* för uppgifter i disciplinärendena tillgodoses genom sekretessbestämmelserna i 9 kap. 12 § sekretesslagen (1980:100).

Vårt förslag förutsätter således att man tar särskilda hänsyn till dels uppgifter för vilka det råder tystnadsplikt för advokater, dels uppgifter beträffande advokaterna själva. Enligt 8 kap. 12 § första stycket sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess för uppgift om advokats ekonomiska ställning eller om annans personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider skada eller men om uppgiften röjs. I ärenden enligt nämnda stadgande gäller sekretess till en början för uppgifter om den ekonomiska ställningen hos den som söker inträde i samfundet eller som är advokat.²⁷ Någon sekretess för uppgifter om personliga omständigheter i övrigt gäller alltså inte. Skälet härtill är att det har ansetts att uppgifter om en advokats sätt att sköta sina klienters uppdrag bör vara offentliga, även om uppgifternas röjande skulle vara menligt för advokaten. Vidare gäller sekretess för uppgifter om annans personliga eller ekonomiska förhållanden. Sådana uppgifter kan t.ex. röra en advokats klienter. Även uppgifter om förhållanden hos myndigheter och andra allmänna organ är sekretesskyddade. Sekretessen begränsas genom ett s.k. rakt skaderekvisit, vilket innebär att sekretess föreligger endast, om det kan antas att en viss skada uppkommer om uppgiften röjs. Rekviset innebär att den som ska tillämpa bestämmelsen kan göra sin bedömning inom ganska vida ramar. Avsikten är att skadebedömningen i dessa fall i huvudsak skall kunna göras med utgångspunkt i själva uppgiften. Det innebär att frågan om sekretess gäller eller inte i första hand inte behöver knytas till en skadebedömning i det enskilda fallet. Avgörande är i stället om uppgiften som sådan är av den arten att ett utlämnande typiskt sett kan vara ägnat att medföra skada för det intresse som skall skyddas genom bestämmelsen. Sekretessen gäller för närvarande i de ärenden som handläggs av JK och Högsta domstolen. Stadgandet gäller således inte de ärenden som samfundet handlägger eftersom detta enligt nuvarande bestämmelser inte anses vara en myndighet.

Vi har inte funnit några bärande skäl för att samfundets verksamhet i övrigt, t.ex. beträffande inträdesärenden, skulle vara underkastad offentlighetsprincipen. Detta skulle kunna motverka behovet av ärlig information från enskilda personer och förorsaka den sökande obehag. Denne får ju ändå del av yttrandena och kan, om han så vill, offentliggöra dem. Yttrandena från myndigheter är offentliga hos dessa.

²⁷ Regner m.fl., Sekretesslagen - en kommentar, 1998, s. 9:40.

6.3.3.3 Överklagande

För närvarande gäller att den som vägrats inträde i eller uteslutits ur samfundet får överklaga beslutet hos Högsta domstolen. Vidare kan JK hos Högsta domstolen överklaga ett beslut i ett disciplinärt ärende av samfundets styrelse eller disciplinnämnd. Beslut om varning, erinran och straffavgift kan således inte överklagas av den advokat som drabbats av beslutet. En enskild som gjort anmälan mot en advokat har inte rätt att själv överklaga styrelsens eller disciplinnämndens beslut. Han kan dock vända sig till JK och begära att denne överklagar beslutet till Högsta domstolen.

Från rättssäkerhetssynpunkt ter det sig rimligt att den enskilde advokaten får rätt till prövning av sin sak i mer än en instans även i det fall han ådömts annan påföljd än uteslutning. Detta krav gör sig dessutom mer gällande ju större offentlighet som ges åt besluten.

Europakonventionen av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna anger i artikel 6 att envar skall, när det gäller att pröva bl.a. hans civila rättigheter, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Konventionen är sedan den 1 januari 1995 en del av svensk rätt. Europakonventionen skall därför tillämpas av svenska domstolar och myndigheter precis som annan svensk lag.

Rätt att överklaga disciplinär påföljd finns redan i de flesta europeiska länder och möjligheten framhålls särskilt under punkten 28 i Basic Principles on the Role of Lawyers antagna av FN:s åttonde kongress om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare år 1990. En sådan rätt bör också nu införas i Sverige.

Den särskilda möjlighet som disciplinnämnden erhållit genom 1997 års ändringar i RB och stadgarna att göra ett särskilt uttalande kommer däremot inte att kunna överklagas. Av allmänna principer följer nämligen att endast domslut och inte domskäl kan överklagas.

Mera tveksamt är om även anmälare bör ha rätt att överklaga disciplinnämndens beslut i sak.

Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer gäller att ett beslut får överklagas av den som berörs av ett beslut om detta har gått honom emot och beslutet går att överklaga. Som regel anses att anmälare inte har rätt att överklaga ett beslut i disciplinärende. Ett undantag från denna princip utgör patientens rätt att överklaga beslut av Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (se prop. 1978/79:220 s. 26 f.), där patienten tillerkänns partsställning i disciplinärenden (men inte behörighets-ärenden). Anmälare har däremot inte rätt att överklaga ett beslut av t.ex. Fastighetsmäklarnämnden eller Revisorsnämnden. I dessa ärenden anses anmälare

inte vara part. Det kan vidare noteras att anmälare i de flesta europeiska länder inte har överklaganderätt i advokatärenden.

Ett disciplinärt avgörande, enligt vilket den anmälde advokaten tilldelas påföljd av något slag, kan emellertid få konsekvenser även för klient eller motpart som anmält den händelse som legat till grund för påföljden. I många fall kan en bedömning av advokatens agerande vara av betydelse för t.ex. skadeståndsanspråk. Med hänsyn härtill ter det sig rimligt att den som drabbats av en advokats handlande får en starkare ställning i det disciplinära prövningsförfarandet än han för närvarande har. Detta ter sig än mer angeläget när vi nu föreslår att Justitiekanslerns befattning med advokatärenden skall upphöra. Visserligen anser sig JK endast företräda allmänna intressen. Processlagberedningen uttalade emellertid (SOU 1938:44 – se avsnitt 3.6.1) att JK borde ha klagorätt även i fall då disciplinåtgärd påkallats av styrelsen självmant eller efter anmälan särskilt med hänsyn till att någon klagorätt enligt förslaget icke tillerkänts den som gjort anmälan.

Det finns emellertid också skäl som talar emot att låta anmälare få rätt att överklaga. Sålunda finns det en uppenbar risk att domstolen skulle belastas med ett avsevärt antal kverulansärenden. Vidare kommer advokaten att åsamkas kostnader och olägenheter av annat slag som ett svaromål inför domstol innebär. Vill man åstadkomma en ökad rättssäkerhet för anmälaren måste man dock acceptera vissa negativa konsekvenser. Vid en sammanvägning av de skäl som talar för och emot finner vi att det finns skäl att ändra nuvarande ordning. En självklar förutsättning för att en anmälare skall få klagorätt är att han är saklegitimerad, dvs. är direkt berörd av saken. Främst torde det röra sig om ekonomiska intressen. I ärenden som hänskjuts av styrelsen, t.ex. efter anmälan av en myndighet eller en journalist, kommer det inte att finnas klagorätt för enskild.

Fråga uppkommer då om såväl prövningsavdelnings som disciplinnämndens beslut skall kunna överklagas direkt till domstol. Genom att endast tillåta att beslut av disciplinnämnden överklagas skulle man sortera bort rena kverulansärenden och andra ärenden där det från början står klart att någon påföljd inte kan ifrågakomma. Detta ter sig dock mindre tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt då det skulle innebära att den som får sin sak grundligt prövad kan klaga, medan den som bedöms av en mindre och därigenom mindre kvalificerad församling, i vilken inte heller någon domare är ordförande, inte har denna möjlighet. I det nuvarande systemet, där anmälaren över huvud taget inte kan klaga till domstol, förekommer det ju faktiskt att JK begär att ett ärende som avgjorts av prövningsavdelning skall tas upp i disciplinnämnden, vilket tyder på att det inte alla gånger är "självklara" ärenden som stannat där.

Problemet kan lösas genom att en anmälare som berörs av saken och vars ärende avgjorts i sak av prövningsavdelning på begäran inom viss tid, lämpligen inom tre veckor, kan få ärendet hänskjutet till disciplinnämnden och få saken prövad där. Visserligen skulle detta medföra ytterligare belastning på disciplinnämnden. Det kan emellertid antas att antalet överklaganden till domstol med denna lösning blir förhållandevis måttligt och den är av denna anledning att föredra. Vi föreslår därför att beslut av prövningsavdelning alltid skall kunna hänskjutas till disciplinnämnden och att endast beslut av nämnden skall kunna överklagas till domstol. Bestämmelser om rätten för enskild att få ett ärende hänskjutet bör tas in i samfundets stadgar. Något hinder för ledamöter av prövningsavdelning att delta i nämndens beslut kan inte anses föreligga.

Kommittén har diskuterat huruvida JK i egenskap av företrädare för staten även framöver skall ha rätt att överklaga samtliga disciplinnämndens beslut. Den möjligheten diskuterades vid revisorslagens tillkomst men infördes aldrig. Regeringen uttalade då att förslaget hade sin bakgrund i huvudsakligen diskussionerna om en privaträttslig tillsyn (prop. 1994/95:152 s. 65) och att det vid inrättandet av en självständig myndighet inte fanns skäl att ge JK rätt att överklaga.

En förutsättning för att JK skall kunna ta ställning till om han skall överklaga ett beslut är att han även i fortsättningen tillställs samtliga beslut i disciplinärenden. Man är då i princip tillbaka till den ordning som råder för närvarande och som vi av skäl som vi tidigare redogjort för (se avsnitt 6.3.2) inte anser skall vara kvar. Med den av oss föreslagna ordningen, att den disciplinära verksamheten skall jämföras med en självständig myndighet och att anmälare nu ges rätt att överklaga, finns det enligt vår mening inte skäl att ge staten, genom JK, rätt att överklaga. Detta överensstämmer också med JK:s uppfattning.

När man nu föreslår en utökad rätt att överklaga i ett disciplinärende är det enligt vår mening orimligt att ha kvar Högsta domstolen som överklagandeinstans. Den första fråga som inställer sig är om överklagandet skall ske till allmän domstol eller förvaltningsdomstol. I de flesta europeiska länder synes allmän domstol vara överklagandeinstans i denna typ av ärenden. I Sverige gäller sedan lång tid tillbaka att advokatärenden överklagas i allmän domstol (HD), medan ärenden som rör t.ex. revisorer, fastighetsmäklare och sjukvårdspersonal prövas av förvaltningsdomstol med länsrätt som första instans. Vi anser att advokatärendena även i fortsättningen skall handläggas av allmän domstol som överinstans då sådan torde ha bättre kännedom om advokatkåren än förvaltningsdomstol där processen huvudsakligen är skriftlig. Parterna är där inte heller företrädade av advokatombud i samma omfattning som i allmän domstol.

Ärenden som överklagas skall normalt börja i första instans i domstol. Den grundläggande tanken bakom denna princip är att tyngdpunkten i rättsskipningen skall ligga på första instans (se prop. 1992/93:100 bil. 3 och 1992/93:JuU24). Justitieutskottet har dock konstaterat att denna princip inte behöver gälla för alla typer av mål. När prövningen av en central myndighet eller liknande kan beräknas bli av kvalificerad art och det finns ett intresse av att undvika en längre instanskedja än nödvändigt kan detta tala för hovrätt eller kammarrätt som första instans. Det är tveksamt om det finns tillräckliga skäl att frångå huvudprincipen vid prövning av advokatärenden. Allt fler målgrupper har under senare år flyttats ned från andra till första instans och riksdagen har varit mycket konsekvent i detta hänseende (se t.ex. prop. 1994/95:152 s. 65–66 beträffande revisorer).

Kommittén anser att prövningen hos disciplinnämnden med den sammansättning som vi föreslagit kan beräknas bli av kvalificerad art. Vi anser vidare att det finns ett intresse av att undvika en längre instanskedja i domstol än nödvändigt. Dessa skäl liksom den omständigheten att inträdes- och uteslutningsärenden hittills prövats av Högsta domstolen talar för hovrätt som första instans på advokatområdet. Vår uppfattning är att dessa skäl är tillräckliga för att frångå principen om prövning i tingsrätt som första instans. Talan mot beslut i ett disciplin-ärende skall därför föras i hovrätt. För överklagande av hovrättens beslut till Högsta domstolen skall prövningstillstånd erfordras.

Det förefaller lämpligt att samtliga advokatärenden som överklagas går till en och samma domstol, lämpligen Svea hovrätt eftersom samfundet är beläget i Stockholm. Det kan i detta sammanhang nämnas att Fastighetsmäklarnämndens och Revisorsnämndens beslut överklagas hos länsrätten i Stockholms län [jfr. 1 § förordning (1977:937) om allmänna förvaltningsdomstolars behörighet m.m. och 14 § förvaltningsprocesslagen (1971:291)].

6.4 Advokatsamfundets prövning av debiterat arvode

Vårt förslag: Den nuvarande ordningen bör bibehållas i oförändrat skick.

6.4.1 Kommitténs genomgång av arvodesärenden hos advokatsamfundet

Som framgår av avsnitt 4.3 har kommittén gått igenom och granskat samtliga arvodesärenden hos samfundet under en tremånadersperiod år 1997, sammanlagt 37 ärenden. Vid vår genomgång noterade vi att det i fyra ärenden förutom invändningar mot arvodets storlek även förelåg mer eller mindre omfattande kritik mot advokatens sätt att sköta ärendet. I samtliga dessa fall valde styrelsen att inte inleda ett disciplinärt förfarande, en bedömning som med hänsyn till att den kritik som framfördes inte var särskilt substansiell, förefaller rimlig.

Handläggningstiderna varierar och i många fall tar ett arvodesärende upp emot ett och ett halvt år innan det blir avgjort. Detta är i och för sig en relativt lång tid, men det beror inte sällan på att ärendena är omfattande. Vidare är själva arvodesförfarandet sådant att det tar en viss tid innan den egentliga prövningen kan äga rum. Enbart den inledande skriftväxlingen med bl.a. utseende av ledamöter i skiljenämnden kan ta upp emot ett halvt år och det är svårt att se hur man skulle kunna påskynda denna utan att förlora någonting i rättssäkerhetskänslan. Sammantaget anser vi att handläggningstiderna är acceptabla.

Skiljedomarna innehåller i de flesta fall en utförlig recit, dvs. en redogörelse för parternas yrkanden och grunderna för dessa. I de fall arvodet fastställs är domskälen oftast ganska kortfattade, medan man i de fall arvodet nedsatts finner en mera utförlig motivering. Ett sätt att höja tilltron till arvodesförfarandet vore kanske att rekommendera skiljenämnderna att försöka vinnlägga sig om att i även de fall arvodet fastställs skriva något mera utförliga motiveringar. Vi är emellertid medvetna om svårigheterna med att i alla sammanhang åstadkomma en meningsfull motivering.

Kommitténs genomgång visar således att man inom samfundet har väl fungerande rutiner och att man gör en ingående och samvetsgrann prövning.

6.4.2 Kommitténs överväganden

Under 1990-talet har advokatsamfundets skiljenämnder avgjort drygt 150 arvodesärenden per år. I ungefär 40 procent av dessa har arvodet satts ned. I kommitténs genomgång av arvodesärenden nedsattes arvodet i nio av sammanlagt 32 slutbehandlade ärenden, knappt 30 procent.

Även om arvodesförfarandet såsom vi konstaterat ovan fungerar väl, kan det inge vissa betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt. Skiljenämnden i ett arvodesärende är ju så sammansatt att den endast representerar ena partens, advokatens, intressen i motsats till en "vanlig" skiljenämnd, där bägge parternas intressen tillvaratas. I det nuvarande systemet finns således en viss risk för att avgörandena inte uppfattas som opartiska. Klienten, som kan vara fysisk eller juridisk person, har emellertid genom de bestämmelser som gäller för skiljeförfarande i arvodesvister ett starkt processuellt rättsskydd. Han har till en början en ensidig rätt att påkalla skiljedom. Denna rätt har ansetts innebära att klienten kan tvinga en domstol att avvisa en fullgörelsetalan som väcks av advokat, t.ex. när denne vidtagit fullt berättigade indrivningsåtgärder (Heuman, Lars, Advokatsamfundets skiljedomsprövning av arvodesvister mellan advokater och klienter, år 1986, s. 50). Skiljeförfarandet kostar 450 kronor i ansökningsavgift för klienten. Han kan välja mellan att påkalla ett skiljeförfarande eller väcka talan vid domstol. Denna valmöjlighet ger klienten betydande fördelar.

Klienten har sålunda genom dagens konstruktion av arvodesförfarandet en förhållandevis stark ställning. Till detta kommer att vi i vår – visserligen begränsade – genomgång av arvodesärenden hos samfundet inte funnit anledning till någon form av kritik. Vår uppfattning i denna del stöds bl.a. av den omständigheten att samfundet inte endast sätter ned ett arvode i de fall detta är mycket högt beloppsmässigt utan även i ett fall då det yrkade beloppet utgör ett relativt litet belopp (se tabell i avsnitt 4.3). En annan omständighet som vi noterade vid vår genomgång är att en nedsättning kan utgöra mer än 50 procent av yrkat arvode. Detta styrker ytterligare vår uppfattning att samfundets skiljenämnder fullgör sina uppdrag på ett effektivt och fullt tillfredsställande sätt.

Normalt torde man inte kunna godta en ordning som bygger på att en part inte kan få en tvist prövad av domstol eller skiljenämnd. Part kan inte på förhand helt avsäga sig rätten till ett verkställbart avgörande. Skiljedomsföreskriften torde likväl kunna godtas från advokatsynpunkt, eftersom klientens rätt till skiljedomsprövning är begränsad tidsmässigt. Han måste begära prövning senast inom ett år från det sluträkningen avgavs. Denna tidsperiod är så kort att man bör kunna acceptera att advokaten saknar möjlighet att inleda ett förfarande som kan utmynna i ett bindande avgörande (a.a.s. 5).

Eftersom klienten för prövning av arvoden har en privilegierad ställning och vi inte funnit skäl att kritisera samfundets handläggning, samt då klienten genom att underteckna skiljeavtalet ger sitt godkännande till att det endast är advokater som skall avgöra arvodesärendet, finner vi inte skäl att föreslå någon ändring av den nuvarande ordningen. Den information som klienten får om förfarandet framgår av bilaga 7. Informationen är tydlig, klar och lätt att förstå. Klienten har i denna situation en valmöjlighet. Han kan i stället vända sig till domstol och få arvodet prövat där. Dessutom har han i praktiken en tredje möjlighet. Han kan göra gällande att arvodet är så högt i förhållande till det arbete advokaten utfört att han anser att en prövning i disciplinär väg skall ske. Ärendet kommer då att handläggas av disciplinnämnden.

En brist ur ett bredare konsumentperspektiv är att skiljedomsprövningar av enskilda advokaters arvodesdebiteringar inte blir kända för mer än de inblandade parterna i ärendet. Detta ligger emellertid i skiljemannaförfarandets natur och det finns inte några bärande skäl för att göra undantag för denna typ av ärenden.

6.5 Advokats ansvar i aktiebolag som driver advokatrörelse

Vårt förslag: Endast delägare i advokataktiebolag som är ansvarig för ett advokatuppdrag skall – tillsammans med aktiebolaget – svara för sådana förpliktelser mot klienten, som bolaget ådrager sig medan han är delägare.

Som framgår av kapitel 5.3 har advokatsamfundet i en skrivelse till regeringen begärt att bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen om ansvaret för delägars förpliktelser i ett aktiebolag upphävs eller ändras.

Den nu nämnda regeln tillkom i samband med att man tillät advokatverksamhet i aktiebolagsform och var avsedd att utgöra ett skydd i ekonomiskt avseende för den enskilde klienten. Bestämmelsen innebär att inte bara den delägare som är ansvarig för ett ärende är personligen ansvarig utan också alla andra aktieägare i aktiebolaget har ett sådant ansvar. De övriga aktieägarna behöver över huvud taget inte ha haft med ärendet att göra.

Bestämmelsen i sin nuvarande utformning täcker mer än den behöver täcka. Från klientsynpunkt anser vi det vara tillräckligt att den eller de delägare som är ansvariga för uppdraget har ett personligt ansvar. För

den stora grupp av klienter som kan hänföras under gruppen konsumenter torde dessutom samfundets ansvarsförsäkring – med försäkringsbelopp upp till tre miljoner kronor per jurist och år – täcka de krav som kan bli aktuella.

Att helt avstå från att reglera frågan om personligt ansvar finner vi skulle vara att föra för långt. Vi har istället stannat för att föreslå att regeln i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen ändras.

Den klient som har ett anspråk t.ex. på grund av felaktig rådgivning, kan med vårt förslag vända sig med sitt ersättningskrav såväl mot advokataktiebolaget som mot den eller de advokater, som varit ansvariga för ärendet. De övriga delägarna kommer däremot inte att vara personligen ansvariga i förhållande till klienten.

Advokatsamfundet har i sin skrivelse till regeringen föreslagit att man i de fall det inte finns någon ansvarig delägare skall ha en s.k. permanent ansvarig delägare och att denna skall finnas antecknad i aktiebolagsregistret. Det har emellertid från advokatsamfundet upplysts att det i varje ärende som kommer in till en advokatbyrå antecknas vem eller vilka som är ansvariga för ärendet. Med denna ordning finner vi att det är obehövt att belasta aktiebolagsregistret med ytterligare uppgifter.

Företrädare för Aktiebolagskommittén har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget och har inte haft något att invända mot den av oss föreslagna ordningen.

7 Generella direktiv

För utredningsarbetet har gällt regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående redovisning av regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) samt att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49). Dessa direktiv har från och med den 1 januari 1999 ersatts av 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

Enligt detta stadgande gäller följande. Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, skall konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för systerställning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Kommitténs förslag innebär att samtliga advokatärenden skall handläggas vid domstol i Stockholm. Vi anser inte att det berör den offentliga servicen i någon nämnvärd utsträckning eftersom handläggningen i de flesta fall är skriftlig och således lika lättåtkomlig för alla oberoende av bostadsort. Antalet ärenden kan inte heller bli så stort att det finns skäl att överväga en decentralisering eller lokalisering utanför Stockholmsregionen.

I betänkandet behandlas främst frågor som avser det disciplinära förfarandet för advokater. Det rör sig i huvudsak om en översyn av gällande regler. Tillämpningen av dessa och de nya regler vi föreslår är och skall alltså vara en verksamhet med statligt inflytande.

De frågor kommittén har haft att behandla och de förslag vi lämnat är inte i övrigt av sådan karaktär att de föranleder några överväganden enligt 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

8 Genomförande och kostnader

8.1 Kostnader

Vår bedömning: Våra förslag ger upphov till en viss ökning av kostnaderna för såväl staten som advokatsamfundet.

Inträdesärenden

Under 1990-talet har i genomsnitt ett 20-tal sökande per år vägrats inträde i advokatsamfundet. Av dessa är det ungefär hälften som fått avslag på sin ansökan på grund av att de inte uppfyllt de formella kriterierna för inträde i samfundet. I denna kategori torde man inte kunna räkna med några överklaganden. Härfter återstår tio sökande per år som fått avslag på sina ansökningar på grund av att de ej styrkt sin lämplighet att utöva advokatycket. Det är sökande i denna grupp som eventuellt kommer att överklaga. En ökning av antalet ärenden i Svea hovrätt med tio per år är försumbart med tanke på den mängd ärenden hovrätten handlägger varje år. För övrigt uppstår besparingar genom att färre ärenden kan förväntas bli handlagda i Högsta domstolen.

Kommitténs förslag till ändringar såvitt gäller överklagande av advokatsamfundets styrelses beslut i inträdesärenden kommer således endast att medföra försumbara merkostnader för staten.

Disciplinärenden

Kommitténs förslag beträffande disciplinärendena innebär *dels* att disciplinnämndens sammansättning skall ändras, *dels* att rätten att överklaga disciplinnämndens beslut skall utvidgas, *dels* att offentlighetsprincipen görs tillämplig på advokatsamfundets verksamhet i disciplinärenden.

Våra förslag kommer att innebära en viss ökning av kostnaderna för *dels* staten, *dels* advokatsamfundet. Dessa kostnadsökningar är emellertid mycket måttliga.

Förslaget till ändring av disciplinnämndens sammansättning innebär en ny kostnad för staten, nämligen ersättning till ordföranden och hans

ersättare. Denna kostnad kan beräknas till 350 000 kr per år.²⁸ Redan idag utgår ersättning till de tre offentliga representanterna i disciplinnämnden med vardera 40 000 kr per år.

En utökad rätt till överklagande kommer att direkt öka arbetsbelastningen vid i första hand Svea hovrätt. Mot bakgrund härav bör en uppskattning göras av hur kommitténs förslag kommer att påverka antalet fall av överklaganden. Till grund för våra uppskattningar ligger dels statistik avseende samfundets nuvarande hantering av disciplinärenden, dels Domstolsverkets årsredovisning för år 1997. Antalet disciplinärenden hos advokatsamfundet har under 1990-talet uppgått till drygt 500 per år. Vi beräknar att 150 av dessa kommer att överklagas till Svea hovrätt. Självkostnaden för ett domstolsärende är enligt Domstolsverkets årsredovisning 1 700 kr. En ökning av antalet domstolsärenden med 150 innebär således en merkostnad för hovrätten eller staten med 255 000 kr. Den ytterligare kostnad som kan uppkomma i Högsta domstolen med anledning av vårt förslag anser vi vara ytterst marginell och har därför inte framräknats här. De merkostnader det här är fråga om bör kunna inrymmas i gällande budgetramar.

Från advokatsamfundet har uppgetts att våra förslag kommer att medföra kostnader för samfundet. Förslaget att göra offentlighetsprincipen tillämplig på samfundets verksamhet i disciplinärenden innebär i första hand kostnader för advokatsamfundet. Vidare skulle kostnad för lokal och annan service åt ordföranden uppkomma. Den sammanlagda kostnaden har av samfundet beräknats uppgå till omkring en miljon kronor.

Vårt förslag till ändring av 1 kap. 1 § aktiebolagslagen medför inga statsfinansiella konsekvenser.

De merkostnader som kommittéförslagen medför är delvis en konsekvens av direktiven.

²⁸ Detta belopp har framräknats med hjälp av en jämförelse med den ersättning som ordföranden och vice ordföranden i Revisorsnämnden för närvarande erhåller. I denna nämnd erhåller ordföranden 22 500 kr per månad och vice ordföranden 30 000 kr per år jämte ett särskilt tillägg om 2 000 kr per sammanträde.

8.2 Ikraftträdande

Vår bedömning: Förslagen bör kunna träda i kraft den 1 januari 2001.

De av kommittén föreslagna lagändringarna kräver inte några mera omfattande förberedande åtgärder innan de kan träda i kraft. Vissa förberedelser kan dock fordras från samfundets sida när det gäller ändring av stadgarna. Dessa skall behandlas i fullmäktige innan de kan fastställas av regeringen. De nu aktuella förslagen torde inte kunna tas upp av fullmäktige förrän i maj månad år 2000. Med hänsyn härtill och till den tid som kan beräknas åtgå för remissförfarandet samt för beredningsarbetet inom regeringskansliet och riksdagsbehandlingen bedömer vi att lagändringarna skall kunna träda i kraft först den 1 januari år 2001.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)

3 kap.

2 §

Denna paragraf upphävs som en konsekvens av kommitténs förslag att talan mot beslut av advokatsamfundets organ skall föras i Svea hovrätt.

8 kap.

6 §

Tredje stycket upphävs som en följd av att Justitiekanslerns tillsyn över advokatväsendet upphör.

6 a §

Denna paragraf är ny. Nuvarande bestämmelser om disciplinnämndens sammansättning, arbetsformer och beslutsförhet finns i 12, 14 och 16 §§ i samfundets stadgar. Med hänsyn till de ändrade reglerna om nämndens sammansättning och den ökade betydelse som nämndens avgöranden kommer att få genom att Justitiekanslerns tillsyn upphör är det lämpligt att bestämmelserna tas in i lag. I förhållande till vad som nu gäller innebär förslaget den förändringen att ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare. Det skall också finnas en ersättare för ordföranden som är eller har varit ordinarie domare. Eftersom det totala antalet ledamöter liksom antalet offentliga representanter föreslås vara oförändrat kommer antalet advokater att minskas till sju. De kommer dock alltså att utgöra majoritet i nämnden. För att säkerställa att det blir en majoritet av advokater vid nämndens sammanträden skall det också finnas ett erforderligt antal ersättare.

För beslutsförhet i disciplinnämnden skall gälla att ordföranden och minst fem av de andra ledamöterna är närvarande.

Närmare bestämmelser om sättet för utseende av ledamöter, beslutsförhet på prövningsavdelning och organisation bör liksom hittills tas in i samfundets stadgar.

8 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om överklagande av vissa beslut som fattats av samfundets styrelse eller disciplinnämnd. Av skäl som utvecklats i avsnitt 6.3.3.3 har klagorätten för advokat utvidgats till att avse alla påföljder, således inte som nu endast uteslutning. Även den enskilde har tillerkänts klagorätt. Se härom avsnitt 6.3.3.3.

Enligt förslaget skall överklagande ske till Svea hovrätt. För att ärendet skall kunna tas upp i Högsta domstolen bör krävas prövningstillstånd. Detta framgår av sista stycket. Regeln i 54 kap. 9 § denna balk om prövningstillstånd avser ärenden som väckts i tingsrätt. Det krävs därför en särskild regel för överklagande av beslut som inte handlagts av tingsrätt som första instans. Motsvarande gäller enligt 35 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) om prövningstillstånd till Regeringsrätten för ärenden som väckts hos kammarrätten genom överklagande, underställning eller ansökan.

52 kap.

11 a §

Som en följd av att talan mot beslut som fattats av advokatsamfundets organ skall föras hos Svea hovrätt har bestämmelsen i 56 kap. 12 § med vederbörliga ändringar överflyttats till 52 kap., och då blivit en ny paragraf.

56 kap.

12 §

Denna paragraf upphävs och föreslås överflyttad till 52 kap. 11 a § med vederbörliga ändringar, se kommentaren till denna bestämmelse.

9.2 Förslag till förordning om ändring i förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern

14 §

Den i 14 § föreslagna ändringen är en följd av att Justitiekanslerns tillsyn över advokatväsendet upphör.

9.3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Bilaga

Rätten att ta del av allmänna handlingar regleras i tryckfrihetsförordningen. Om begränsningar i denna rätt finns bestämmelser i sekretesslagen. I 1 kap. 8 § denna lag sägs att vad som gäller rätten att ta del av allmänna handlingar hos myndigheter skall gälla även vissa andra organ. Dessa räknas upp i en bilaga. I enlighet med de överväganden som redovisas i avsnitt 6.3.3.2 föreslås nu att samfundet vad gäller allmänhetens rätt att ta del av handlingar skall jämföras med myndighet beträffande den verksamhet som utövas av samfundets organ i disciplinärenden. Detta innebär att även sekretesslagens bestämmelser blir tillämpliga på verksamheten.

Prövning av huruvida handling skall utlämnas skall då ske enligt reglerna i 15 kap. 6 § sekretesslagen, dvs. frågan skall i första hand avgöras av den tjänsteman som handhar handlingen. Vid tveksamhet eller på begäran av den som vägrats få en handling utlämnad till sig skall frågan hänskjutas till myndigheten. I detta fall bör beslutanderätten tillkomma generalsekreteraren. Ett beslut om att inte utlämna en handling kan överklagas i vanligt ordning, dvs. till kammarrätten.

9.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

18 §

Den nuvarande hänvisningen till 8 kap. 7 § fjärde stycket RB är felaktig. Denna paragraf hade före den 1 juli 1997 samma lydelse som den nuvarande 8 kap. 6 § första stycket. Den felaktiga hänvisningen bör nu rättas till.

9.5 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

1 kap.

1 §

Ändringen innebär att endast den eller de advokater som åtagit sig och är ansvariga för ett visst uppdrag svarar för uppkommen förpliktelse solidariskt med aktiebolaget.

Reservation och särskilda yttranden

Reservation till Advokatkommitténs betänkande av ledamoten Erik Wassén (fp)

Advokatkommitténs uppgift har huvudsakligen varit att göra en översyn av Sveriges advokatsamfundets disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt. Bakgrunden till utredningen är främst den att JK har väckt frågan om renodling av sina uppgifter och den intressekonflikt som kan uppstå bl.a. när JK uppträder som motpart till en advokat vilken det också åligger JK att granska.

Jag är helt ense med kommittén om att de skäl som JK har fört fram är så starka att han bör befrias från advokattillsynen. Likaså är jag ense om huvuddelen av de förslag till förändringar som kommittén föreslår med anledning av detta och har tidigt och tveklöst i kommitténs arbete tagit ställning för ökad offentlighet och möjlighet för saklegitimerad anmälare att överklaga disciplinnämndens beslut till domstol.

På en punkt reserverar jag mig mot utredningens förslag, nämligen att det allmännas representation utökas genom att regeringen tillsätter ordförande och ersättare för denne med motsvarande minskning av advokaternas representation.

Kommittén har på angivet sätt gått igenom ett stort antal disciplinärenden. Genomgången visar att samfundet har väl fungerande rutiner och att man gör en ingående och samvetsgrann prövning. En fast och relativt sträng praxis tillämpas. Kommittén har inte hittat något som givit anledning till kritik mot samfundets sätt att utöva den disciplinära verksamheten. Det finns alltså ingen anledning av det skälet till utökad allmän kontroll av verksamheten eller att utöka antalet offentliga representanter. Det synes mig som om den kritik, som har förekommit mot advokatkåren i enskilda socialdemokratiska riksdagsmotioner och vilken kritik kommittén vid sin granskning alltså har funnit vara utan fog, ändå har fått spela roll. Således har förslaget att staten skall utse ordförande och ersättare för denne sitt ursprung i dessa socialdemokratiska riksdagsmotioner.

Det finns enligt min uppfattning två tungt vägande skäl emot utredningens förslag till utökning av det allmännas representation.

För det första äventyras advokatsamfundets och den enskilde advokatens självständiga ställning i förhållande till riksdag och regering. Det är viktigt att framhålla att principen om en från statsmakterna oberoende advokatkår inte främst är till för advokatsamfundet och advokaterna

utan fastmer för medborgarna. I en rättsstat – inte minst den svenska med en betydande offentlig sektor där beslut av stat och kommun för den enskilde har stor betydelse – är det viktigt att medborgarna vid behov kan anlita också från det allmänna helt oberoende advokater. Vid varje tillfälle som frågan om det allmännas representation varit föremål för beslut i riksdagen har framhållits från dess sida att varje förändring som övervägs inte får gå längre än att Sveriges advokatsamfund självständiga ställning i förhållandet till statsmakterna bevaras. Att kommittén inte får lägga fram förslag som inte bevarar samfundets och advokaternas självständiga ställning framhåller också regeringen i våra direktiv.

Att majoriteten själv är bekymrad över att förslaget – även om det slutligen kom att erhålla en mindre långtgående utformning – urholkar advokat kårens självständighet framgår tydligt av det krav på samfundet att utse suppleanter som föreslås. Med instämmande i invändningarna mot förslaget härvidlag hänvisar jag till experterna Lars Bentelius och Gunnar Ljungmans särskilda yttrande.

För det andra är det min uppfattning att vad som är god advokatsed bör utformas av praktiserande advokater och inte av f d statsråd, f d riksdagsledamöter och f d domare. En utökning av det allmännas representation (och en motsvarande försvagning av advokaternas) i disciplinnämnden riskerar också advokaternas känsla för att ansvaret för ”renhållningen” i kåren är en angelägenhet för kåren själv.

Det är min uppfattning att det är tillräckligt att JK:s tillsyn (som enligt JK själv de senare åren varit för summarisk för att vara ändamålsenlig) över advokatväsendet ersätts av den domstolskontroll det innebär att den klagande klienten ges möjlighet att överklaga disciplinnämndens beslut och att offentlighetsprincipen görs tillämplig på advokatsamfundets disciplinverksamhet. Genom dessa två åtgärder uppstår dels handlingsoffentlighet, dels förhandlingsoffentlighet i samband med en eventuell domstolsförhandling. Den möjlighet till granskning från medborgarnas egen sida – främst genom mediernas försorg – som då möjliggörs bör inte underskattas. Det är också rimligt att anta att möjligheten för en anmälare att överklaga beslut kommer att leda till att disciplinnämndens beslut fortsättningsvis kommer att motiveras utförligare för att minimera antalet överklaganden. Att det skulle ha någon betydelse härvidlag om disciplinnämndens beslut avfattas av en f.d. domare i enlighet med majoritetens uppfattning synes grundas på en, enligt min erfarenhet som domare, felaktig föreställning/uppfattning om att svenska domstolarnas domslut generellt sett är utförligt motiverade.

Särskilt yttrande av experten Sven Andersson

Kommittén/kommittémajoriteten har tre förslag till förändringar beträffande den disciplinära verksamheten avseende advokater, nämligen att handlingarna i disciplinärenden hos advokatsamfundet skall vara allmänna, att disciplinnämnden ges en ändrad sammansättning och att en generell möjlighet för berörda advokater och anmälare att överklaga disciplinnämndens beslut till domstol införs.

Dessa tre förslag kommenteras först var för sig, varefter mina sammanfattande ståndpunkter redovisas.

Offentlighet

Jag delar kommitténs uppfattning att man inte bör begränsa den möjlighet till information som nu finns. I praktiken är det besluten i disciplinärenden som blir offentliga hos JK, inte handlingarna i ärendena, eftersom akterna endast undantagsvis finns hos JK. Kommitténs förslag om att göra handlingarna i disciplinärenden till allmänna handlingar överensstämmer i denna del med Kommunalföretagskommitténs förslag (SOU 1983:61), som avvisades av regering och riksdag (prop.1986/87:155 s. 155 f.) med hänvisning till den risk för minskad effektivitet i tillsynen som befarades bli följden. Detta skäl är fortfarande giltigt. Utredningen i disciplinärendena är helt beroende av advokaternas beredvillighet att lämna uppgifter till samfundets organ. Den öppenhet som i dag är den normala attityden från advokaternas sida kan förväntas minska – inte minst av hänsyn till klienterna – om kommitténs förslag i denna del genomförs.

Disciplinnämndens sammansättning

Det finns enligt min mening en rad invändningar mot kommittémajoritetens förslag att regeringen skall utse domare som ordförande respektive vice ordförande i disciplinnämnden.

Först vill jag erinra om att god advokatsed har ansetts innefatta den helhet av etiska normer för advokaters verksamhet som arbetats fram av erfarna och ansvarskännande utövare av yrket och som omfattas av advokatkåren i dess helhet. Det är viktigt för hela rättsväsendet att denna begreppsbestämning kan bestå men det förutsätter att advokater har det helt dominerande inflytandet i disciplinnämnden. Dessa frågor diskuteras ingående i samband med att offentliga representanter föreslogs ingå i nämnden. Tanken att domare, åklagare eller poliser skulle ha ett väsent-

ligt inflytande på utformningen av god advokatsed framstår som helt främmande, inte minst med hänsyn till de olika yrkeskulturer som råder. För advokaternas del är det klienten och klientens intressen som står i centrum och präglar normbildningen. I samband med att systemet med offentliga representanter infördes föreskrevs också i advokatsamfundets stadgar att de skulle hämtas utanför den personkrets som enligt 4 kap. 6 § rättegångsbalken är undantagen i fråga om val till nämndeman, dvs bl a domare. När det gäller disciplinnämnden finns det inte heller skäl att utse domare med hänsyn till behovet av att tillföra juridisk sakkunskap och domarkompetens, något som varit fallet i andra yrkesområdens disciplinverksamhet och som skulle kunna motivera ett avsteg från det redovisade principiella synsättet.

Kommittémajoriteten åsyftar inte något ändrat ansvar för verksamhetens bedrivande, vilket innebär att advokatsamfundet även i fortsättningen skall ha detta ansvar. Det framstår som närmast självklart att den organisation som har ansvaret för verksamheten också utser ordföranden, som ju leder arbetet inom nämnden och därmed bär det organisatoriska och administrativa ansvaret.

Den helt avgörande förutsättningen för att upprätthålla en effektiv tillsyn över advokaterna och därmed den etiska standarden är att samfundet och dess ledamöter känner ett ansvar för den disciplinära verksamheten. Med kommittémajoritetens förslag till sammansättning av disciplinnämnden är risken stor att ansvarstagandet efter hand urholkas. De reaktioner som under kommitténs arbete kommit från samfundets företrädare indikerar att så kan bli fallet.

Överklagande till domstol

Kommitténs förslag i fråga om anmälares möjlighet att överklaga disciplinnämndens beslut till domstol är en innovation av stort konsumentpolitiskt intresse. Utöver de problem och risker med förslaget som diskuteras av kommittén vill jag framhålla risken för att domstolarna får för stort inflytande över utformningen av god advokatsed. Det finns dock skäl att anta att domstolarna i princip accepterar att normbildningen sker i disciplinnämnden och begränsar sin prövning till tillämpningen av normen i det enskilda fallet. Om förslaget genomförs, bör emellertid tillämpningen följas upp relativt snart efter ikraftträdandet. Detta kan säkert vara önskvärt även av andra skäl.

Ställningstaganden

Den enda anledningen till förändring av verksamheten som framkommit under kommittéarbetet är att kommittén funnit skäl att i enlighet med JK:s egna önskemål befria denne från uppgiften att utöva tillsyn över advokatväsendet. Mot denna bakgrund är kommittémajoritetens samlade förslag alltför långtgående.

Som framgått av min tidigare redovisning är förslaget till ändring av disciplinnämndens sammansättning det som föranleder de starkaste invändningarna både av principiella och praktiska skäl. Om möjlighet till domstolsprövning av disciplinnämndens avgöranden införs på sätt kommittén föreslagit, finns inte heller anledning att överväga kommittémajoritetens förslag i denna del. Möjligheten till domstolsprövning tillgodoser i väsentliga hänseenden behovet av kontroll och dessutom på ett bättre sätt än JK:s granskning gör, bl a eftersom klient/anmälare själv får möjlighet att påverka denna kontroll. Vidare innebär det en ansvarsfördelning som bättre ansluter till den ordning som hittills gällt och fungerat bra, dvs att advokatsamfundet – med beslut som är offentliga och under insyn av offentliga representanter i disciplinnämnden – själv svarar för den etikskapande verksamheten, medan kontrollen läggs utanför samfundet och utförs av därtill kompetenta organ.

Förslaget om offentlighet beträffande handlingar i disciplinärenden hos advokatsamfundet bör begränsas till besluten i sådana ärenden.

Särskilt yttrande av experterna Lars Bentelius och Gunnar Ljungman

Advokatsamfundet har alltifrån sitt grundande sett som en av sina huvuduppgifter att verka för en hög etisk standard i advokatkåren. Inom samfundet är det idag disciplinnämnden som väsentligen svarar för att denna uppgift upprätthålls. Detta sker genom att nämnden i enskilda fall gör uttalanden eller utdelar disciplinära påföljder och på så sätt fastlägger vad som i olika avseenden skall betraktas som god advokatsed. – Återkommande granskningar av verksamheten har aldrig föranlett anmärkningar mot den normbildning som således ägt rum.

Inte heller Advokatkommittén har, vid sin granskning funnit annat än att samfundet sköter den disciplinära funktionen på ett invändningsfritt sätt.

För allmänhetens tilltro till verksamheten har det emellertid ansetts erforderligt med insyn från utomstående. Detta åstadkoms för ett 20-tal år sedan genom att två (numera tre) allmänt betrodda, offentliga representanter utsedda av regeringen tillfördes disciplinnämnden.

I fråga om den tillsyn som härutöver betraktats som nödvändig, har denna hittills åvilat JK. Från JK:s sida har emellertid framförts vägande skäl för att bli befriad från denna uppgift. Kommittén har därvid stannat vid att föreslå Svea hovrätt som besvärsinstans, inte bara för advokater som ådömts disciplinär påföljd, utan även för saklegitimerade anmälare som i en första omgång inte fått bifall till framförda klagomål.

En sådan ordning innebärande likställdhet mellan advokat och klagande – i likhet med vad som gäller inom hälso- och sjukvårdens område beträffande sjukvårdspersonal och patienter – skulle svara mot rimliga tillsynskrav och samtidigt befrämja tilltron till och insynen i disciplinförfarandet.

Av inte helt begripliga skäl har emellertid kommitténs majoritet, utöver en domstolsgranskning genom hovrätten, föreslagit domarmedverkan redan i disciplinnämnden, genom att i denna skulle insättas domare jämsides med de förefintliga tre offentliga representanterna. Samtliga offentliga representanter skulle utses av regeringen. Antalet advokater i nämnden skulle samtidigt reduceras från nuvarande åtta till sju ledamöter.

Betänkandet innebär en omotiverad och oroande försvagning av advokatsamfundet och dess auktoritet utåt och inåt. På samma gång signaleras därigenom en önskan om att regeringen skall ges ett starkt inflytande över advokatkårens förhållanden. – Härtill får fästas särskild uppmärksamhet vid att staten eller statliga organ i stor utsträckning är motparter till de klienter som advokaterna företräder. Detta gäller inte bara i brottmål utan även i exempelvis skattemål och utlänningsärenden

samt i en ökande mängd förvaltningsärenden. Om tankarna i betänkandet förverkligas kan de tvivelsutan utgöra grogrund för misstro inte bara mot advokaterna utan även mot rättsväsendet som sådant.

Förslaget medför att advokatsamfundets och advokaternas fria och oberoende ställning är i fara, särskilt som advokaterna i nämnden ofta skulle komma att befinna sig i minoritet: advokatledamöterna, som alla fullgör nämnduppdraget ideellt, utses efter principen att olika rättsområden skall vara företrädde i nämnden; speciellt brottmålsadvokater har en arbetssituation som innebär att prioritet många gånger måste ges åt ordinarie uppgifter; för nämndens ledamöter finns inga suppleanter – vikten av kontinuitet i normgivningen av vad som är god advokatsed innebär att ett system med suppleanter inte är lämpligt.

En grundläggande förutsättning för ett fungerande disciplinförfarande är att advokatkåren känner lojalitet med och förtroende för verksamheten. Det är ingalunda givet att så skulle bli fallet under den av kommittén föreslagna ordningen.

Särskilt yttrande av experterna Göran Persson och Barbro Thorblad

Sveriges advokatsamfund har av statsmakterna tillagts vissa privilegier. Endast den som är medlem i Sveriges advokatsamfund får således kalla sig advokat. Sveriges advokatsamfunds styrelse beslutar om vilka som skall beviljas inträde i advokatsamfundet. Samfundet har också tillagts befogenhet att utesluta en medlem från samfundet. Till följd av den nu beskrivna ordningen har statsmakterna också ett befogat intresse av att se till att verksamheten i advokatsamfundets organ bedrivs på ett tillfredsställande sätt.

Tillsynen över advokatväsendet utövas i första hand av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd. Därutöver har JK tillagts vissa tillsynsuppgifter genom sin befogenhet att påkalla åtgärd mot advokat som åsidosätter sin plikt och mot den som inte längre är behörig att vara verksam som advokat. JK får också överklaga samfundets beslut i disciplinärenden. JK:s uppgift härvidlag har varit ägnad att bevaka de allmänna intressen som gör sig gällande i förhållande till advokatväsendet. Det har däremot inte ansetts vara en uppgift för JK att bevaka enskildas rätt i förhållande till advokaterna eller advokatväsendet.

Kommittén föreslår nu på angivna skäl att JK:s tillsyn över advokatväsendet skall upphöra. I stället skall statens och därmed medborgarnas inflytande över advokatverksamheten utövas direkt där tillsynen över denna verksamhet sker genom att disciplinnämndens sammansättning förändras. Vi finner en sådan ordning vara både legitim och ändamålsenlig och den kan heller inte, av skäl som har angivits ovan, anses innefatta något opåkallat ingrepp i advokatsamfundets inre angelägenheter. Härtill kommer att JK:s erfarenheter från granskningen av disciplinnämndens verksamhet har visat att det finns ett visst behov av att både förändra arbetsmetoderna och, framför allt, sättet att redovisa besluten på. Den föreslagna ordningen kan antas bidra till att kvalitén på verksamheten höjs.

Med en sådan förändring av disciplinnämndens sammansättning som har föreslagits kan vi inte se att det finns något behov av att ge en enskild anmälare rätt att överklaga disciplinnämndens beslut till allmän domstol.

En sådan talerätt kan heller inte ersätta den tillsyn som JK nu utövar. Den är heller inte något alternativ till en ordning där samhällets intressen är representerade direkt i det organ som utövar den disciplinära verksamheten. Att ge enskilda rätt att överklaga disciplinnämndens beslut skulle också på ett avgörande sätt bryta mot den ordning som i allmänhet tillämpas när det gäller enskildas talerätt i ärenden om disciplinansvar.

Det kan överhuvudtaget ifrågasättas om den enskilde har något befo- gat intresse av att kunna överklaga. Disciplinförfarandet har ju inte som syfte att avgöra en tvist mellan advokaten och anmälaren utan skall be- döma om advokatens handlande är förenligt med de krav som ställs på en medlem i advokatsamfundet. Det saknar också i princip betydelse om en anmälare återtar sin anmälan eller om han förklarar sig nöjd med den förklaring advokaten lämnar. Disciplinnämnden torde även i sådana fall behöva göra en självständig prövning av de ärenden som kommit till dess kännedom. I de fall där den enskilde vill rikta ekonomiska krav mot ad- vokaten för de ifrågavarande feLEN måste han ändå föra en särskild pro- cess om detta, låt vara att den omständigheten att advokatens förfarande ansetts oetiskt av disciplinnämnden kan medföra att det blir väsentligt lättare att få gehör för sådana anspråk hos advokaten eller dennes för- säkringsbolag utan att behöva väcka talan i domstol och att disciplin- nämndens bedömning kan antas väga tungt i en process. Detta kan emellertid också medföra att en enskild anser sig tvingad att överklaga disciplinnämndens beslut för att få ett bättre utgångsläge i den tviste- målsprocess som han ändå blir tvungen att föra.

Vid avgörande av om enskild klagorätt skall medges bör vidare hän- syn tas till att detta skulle medföra uppenbara problem beträffande in- stansordningen. Som framgår av betänkandet (s 175) kan det endast i undantagsfall accepteras att hovrätten är den första domstolsinstansen. De skäl som anförts för att överklagande av disciplinnämndens beslut ändå skall göras direkt till hovrätt är enligt vår uppfattning tillräckliga om klagorätten begränsas till den som verkligen är berörd av beslutet, dvs advokaten. Om överklaganderätten utökas även till enskilda parter medför emellertid redan den potentiella mängden överklaganden och ris- ken för obefogade sådana att det knappast kan komma ifråga att låta hovrätten vara första instans.

Kommittédirektiv

Tillsynen över advokatväsendet m.m.

Dir.
1997:39

Beslut vid regeringssammanträde den 20 februari 1997

Sammanfattning av uppdraget

En parlamentariskt sammansatt kommitté tillkallas för att göra en översyn av Sveriges advokatsamfundets disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt samt lämna förslag till förändringar som kan vara befogade. Kommittén skall också undersöka om regleringen av ansvaret för delägars förpliktelser i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet bör ändras.

Gällande ordning

Regleringen av advokatväsendet

Advokatväsendet har reglerats i lag sedan rättegångsbalken (RB) infördes. Bestämmelserna återfinns i 8 kap. RB och rör bl.a. frågor om vem som får antas som ledamot av samfundet, tystnadsplikt, former för bedrivande av advokatverksamhet och tillsyn över advokater. Huvudsyftet med regleringen är att i möjligaste mån säkerställa allmänhetens intresse av att kunna få rättsligt biträde av personer som har de nödvändiga kvalifikationerna. Advokatsamfundet har mot den bakgrunden getts en i viss mån offentligrättslig ställning och underkastats en viss kontroll. De stadgar samfundet beslutar för sin verksamhet skall t.ex. för att bli gällande fastställas av regeringen (8 kap. 1 § RB).

Vidare gäller att samfundets beslut att vägra någon inträde i samfundet eller att utesluta en advokat kan överklagas till Högsta domstolen och att Justitiekanslern (JK) kan föra en sådan talan (8 kap. 8 § RB). JK granskar också samtliga disciplinärenden som handlagts av samfundet och kan på eget initiativ hos samfundet påkalla åtgärder mot en advokat som åsidosätter sina plikter samt överklaga beslut i disciplinärenden till Högsta domstolen.

Kraven på den som vill bli medlem i samfundet finns intagna i 8 kap. 2 § RB och innebär att vederbörande skall vara medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, ha hemvist i en sådan stat och ha en juristexamen. Vidare gäller att han eller hon skall ha genomgått för advokatverksamhet nödvändig praktisk och teoretisk utbildning, ha gjort sig känd för redbarhet samt i övrigt bedömas lämplig.

Enligt 8 kap. 4 § RB och 34 § första stycket i samfundets stadgar skall en advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och i allt iakttä god advokatsed. Vad som ligger i begreppet god advokatsed preciseras inte närmare i rättegångsbalken eller stadgarna. Samfundets styrelse har utfärdat vägledande regler för god advokatsed som utgör en kodifiering av de yrkesetiska principer som utbildats under årens lopp. De etiska reglerna innehåller bl.a. en mera allmän etisk regel av innebörd att en advokat inte får främja orätt (1 § andra stycket).

Den disciplinära verksamheten

Tillsynen över advokatväsendet utövas närmast av advokatsamfundets styrelse och består i väsentlig omfattning av den disciplinära verksamheten. Om styrelsen anser att det inte är påkallat med en disciplinär åtgärd, avgör styrelsen själv ärendet. I annat fall hänskjuts ärendet till samfundets disciplinnämnd.

Bestämmelserna om disciplinära åtgärder mot en advokat finns i 8 kap. 7 § RB. En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt skall uteslutas ur samfundet. Om omständigheterna är mildrande får advokaten i stället tilldelas varning. Vidare gäller att varning eller erinran får meddelas den som annars åsidosätter sina plikter som advokat. Om omständigheterna är synnerligen försvårande får advokaten uteslutas. Om det finns särskilda skäl kan en advokat som tilldelas en varning också åläggas en straffavgift med lägst ettusen och högst femtontusen kronor.

I de fall styrelsen funnit att en väckt fråga om ingripande mot en advokat inte skall föranleda någon åtgärd, kan JK inom fyra veckor från det han fått del av styrelsens beslut, påkalla åtgärd mot advokaten.

Samfundets styrelse består av en ordförande, en vice ordförande och nio andra ledamöter samt nio suppleanter. Samtliga är advokater, och väljs av fullmäktige. Vid styrelsens sammanträden deltar även suppleanterna, liksom samfundets generalsekreterare. Disciplinnämnden består av en ordförande, en vice ordförande och sju andra ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och fem övriga ledamöter är advokater och väljs för fyra år vid samfundets ordinarie fullmäktigemöte.

Nämndens återstående två ledamöter - offentliga representanter - utses av regeringen. När ordningen med två offentliga representanter i disciplinnämnden infördes framhölls särskilt vikten av att advokatkåren har allmänhetens förtroende och att allmänheten har insyn i den disciplinära verksamheten (prop. 1981/82:57, bet. 1981/82:JuU34, rskr. 1981/82:181).

Innan disciplinnämnden fattar beslut skall den advokat mot vilken anmärkning har framställts ges tillfälle att yttra sig, om han eller hon inte fått tillfälle till det av styrelsen. Förfarandet inför nämnden är som huvudregel skriftligt, men kan vara muntligt. Den berörde advokaten är skyldig att lämna skriftligt svaromål, infinna sig inför nämnden och förete handlingar i den utsträckning som nämnden begär. Disciplinnämnden kan förordna försvarare för advokaten vid ärendets behandling i nämnden.

Disciplinnämndens beslut skickas till den berörde advokaten, JK samt samfundets styrelse. Har ett ärende tagits upp efter anmälan får också anmälaren del av beslutet. Meddelande om att en advokat har tilldelats varning eller erinran får av samfundet inte lämnas till andra än de som nyss nämnts. Beslut att en advokat har uteslutits ur samfundet skall delges samfundets ledamöter och de allmänna domstolarna när beslutet går i verkställighet.

I 8 kap. 6 § sista stycket RB anges att den som har deltagit i handläggningen av ett tillsynsärende hos advokatsamfundet inte obehörigen får röja vad han fått veta om någons personliga eller ekonomiska förhållanden. I 47 § i stadgarna finns en bestämmelse om tystnadsplikt för ledamot och suppleant i styrelsen, ledamot av disciplinnämnden samt generalsekreteraren. Dessa får inte avslöja vad de på grund av en advokats skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar fått veta om advokaten och hans verksamhet.

Då samfundets handlingar kommer in till JK eller Högsta domstolen blir de allmänna handlingar. Viss sekretess gäller enligt 9 kap. 12 § jämförd med 12 kap 1 § sekretesslagen (1980:100).

Advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform

Det finns särskilda bestämmelser om advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform. I 8 kap. 4 § RB anges att endast advokat får vara delägare eller bolagsman i ett sådant bolag, om inte samfundets styrelse medger undantag. Före 1978 gällde ett ovillkorligt förbud mot att bedriva advokatverksamhet i aktiebolag. När förbudet avskaffades förenades rätten att bedriva advokatverksamhet i aktiebolag med ett tillståndskrav (prop. 1977/78:2). Villkoren för sådana tillstånd fastställdes av samfundets styrelse. År 1994 avskaffades ordningen med dispensgivning

(prop. 1993/94:190, bet. 1993/94:JuU30, rskr. 1993/94:377, SFS 1994:1034). Samtidigt kompletterades de vägledande reglerna för god advokatsed med en bestämmelse som innebär att advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform inte får ha annat verksamhetsändamål eller driva annan verksamhet än advokatverksamhet. Endast den som är advokat får direkt eller indirekt inneha aktier i bolaget, vara bolagsman eller inneha en ledande ställning i bolaget.

Vid 1978 års lagändring infördes också en särskild ansvarsbestämmelse för delägare i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet, se 1 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385). Bestämmelsen innebär att en delägare i ett aktiebolag som bedriver advokatverksamhet svarar solidariskt med bolaget för sådana förpliktelser mot klienten som bolaget ådrar sig medan han är delägare. En aktieägare i ett advokataktiebolag har därmed samma ansvar gentemot aktiebolagets klienter som en bolagsman i ett handelsbolag.

Behovet av en utredning

Justitiekanslern

Justitiekanslerns uppgifter när det gäller tillsynen över advokatväsendet behandlades av 1991 års JK-utredning (SOU 1993:37). Utredningen behandlade särskilt den intressekonflikt som kan uppstå då JK uppträder som motpart till en advokat vilken det också åligger JK att granska. Utredningen föreslog inga förändringar av den gällande ordningen.

JK har i anslagsframställningen för budgetåret 1997 (dnr Ju96/881) tagit upp frågan om JK:s ställning och uppgifter, bl.a. när det gäller advokattillsynen. Han har anfört att en renodling av JK:s uppgifter talar för att advokattillsynen inte längre skall utövas av JK. Ett alternativ till den nuvarande tillsynen kan enligt JK vara att förstärka samhällsinslaget direkt i disciplinnämnden. Det ter sig enligt JK mer naturligt än att statens inflytande utövas i efterhand, på grundval av handlingarna i ärendet. Erfarenheterna hos JK visar också att enskilda personer som är missnöjda med advokatsamfundets behandling av ett disciplinärende har svårt att förstå och förlika sig med de förutsättningar som gäller för JK:s granskning av ärendena.

Riksdagen

Justitieutskottet har vid ett flertal tillfällen (se bet. 1993/94:JuU20) behandlat motioner om disciplinnämndens sammansättning, och har då hänvisat till de uttalanden utskottet gjorde vid riksdagsbehandlingen när den nuvarande ordningen med två offentliga representanter i disciplin-

nämnden infördes. Utskottet betonade då att det inte framkommit omständigheter som gett anledning till kritik mot samfundets sätt att utöva den disciplinära verksamheten och att den ändring som utskottet anslöt sig till inte motiverades av något behov av skärpt kontroll, utan av behovet av insyn. Härtill kom, menade utskottet, att det är angeläget att upprätthålla principen att advokatverksamheten utgör en fri yrkesutövning; ett tillgodoseende av motionskravet skulle kunna rubba denna princip.

Justitieutskottet behandlade i betänkandet Vissa processrättsliga frågor (bet. 1995/96:JuU15) en motion (Ju701) med en begäran att disciplinnämndens sammansättning ändras på så sätt att majoriteten av ledamöterna skall vara offentliga representanter och att till ordförande utses en högt kvalificerad domare.

Justitieutskottet uttalade följande (bet. s. 5) med anledning av motionen:

Utskottet börjar med att konstatera att den disciplinära verksamheten inom Advokatsamfundet - med hänsyn till den offentligrättsliga regleringen - anses utgöra myndighetsutövning. Detta får bl.a. till följd att ledamöterna i samfundets disciplinära organ omfattas av lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn. Ledamöterna torde också vara underkastade reglerna i 20 kap. brottsbalken om tjänstefel m.m. Som nyss framgått utövar JK också en aktiv tillsyn över disciplinverksamheten. Enligt utskottets mening är det önskvärt att en samlad granskning av verksamheten kommer till stånd. Detta ter sig lämpligt mot bakgrund av JK:s ovan redovisade synpunkter vilka knappast kan leda till en nyordning innan en utvärdering av disciplinverksamheten skett. Därefter kan ställning tas till om, och i så fall hur, verksamheten skall förändras. I den delen vill utskottet endast anmärka att varje förändring måste ta hänsyn till de krav rättssäkerheten ställer; såväl den enskilde advokatens som Advokatsamfundets självständiga ställning i förhållande till statsmakterna måste alltså bevaras. Likaså måste allmänhetens förtroende för advokatkåren upprätthållas. Utskottet förordar alltså en förutsättningslös granskning av Advokatsamfundets disciplinverksamhet. Resultatet av granskningen och regeringens överväganden i anledning av JK:s skrivelse bör redovisas för riksdagen i ett sammanhang. Vad utskottet nu med anledning av motion Ju701 anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen biföll den 27 mars 1996 utskottets hemställan (rskr. 1995/96:182).

Advokatsamfundets översyn av disciplinverksamheten

Advokatsamfundets fullmäktige beslutade den 31 maj 1996 om ändringar i samfundets stadgar, bl.a. när det gäller disciplinförfarandet, och om förslag till ändringar i 8 kap. rättegångsbalken. Samfundet har hemställt om vissa ändringar av 8 kap. 6-8 §§ RB, samt att regeringen fastställer de ändringar av stadgarna som fullmäktige har beslutat.

Den disciplinära verksamheten skall enligt förslaget i fortsättningen till helt övervägande del handhas av disciplinnämnden. Styrelsen skall enbart pröva ärenden som tas upp på styrelsens eget initiativ eller efter anmälan av en person som inte själv berörs av saken. Finner styrelsen att det finns skäl för ingripande skall ärendet hänskjutas till disciplinnämnden. Disciplinnämnden skall utökas med två ledamöter och kunna arbeta på avdelningar. En sådan s.k. prövningsavdelning skall bestå av tre ledamöter, varav en offentlig representant, och skall kunna avgöra ärenden där avdelningen är enig om att disciplinär påföljd inte är påkallad och ledamöterna är ense om beslutets innehåll.

Samfundets förslag innebär vidare att inslaget av muntlighet i förfarandet inför disciplinnämnden ökas. Muntlig förhandling skall äga rum när uteslutning ur samfundet kan komma i fråga, om inte särskilda skäl föranleder annat. I övrigt bestämmer nämnden när muntlig förhandling skall hållas. När en muntlig förhandling hålls skall en av samfundets styrelse utsedd advokat utföra den talan som föranleds av en anmälan eller på annat sätt framkommen anmärkning. Enbart anmälare som berörs av saken får ställning av part i förfarandet inför nämnden. Disciplinnämnden får avgöra om dess avgöranden skall offentliggöras. Inskränkningen till offentliggörande av beslut som har principiell betydelse eller annars är av allmänt intresse tas bort.

Vidare skall disciplinnämnden, i stället för att tilldela erinran, kunna göra ett uttalande att advokatens åtgärd är felaktig eller olämplig, om det bedöms tillräckligt. Maximigränsen för straffavgiften föreslås höjd till femtiotusen kronor. Disciplinnämnden skall inte vara skyldig att ta upp anmälningar som avser omständigheter som ligger mer än tre år tillbaka i tiden.

Delägares ansvar i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet

Advokatsamfundet har i en skrivelse till regeringen begärt att bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen om ansvaret för delägares förpliktelser i ett aktiebolag som bedriver advokatverksamhet upphävs eller ändras. Bestämmelsen täcker, enligt samfundet, mer än den behöver täcka, eller ens är avsedd att täcka. Samfundet påpekar att det i flera företagsformer som advokatverksamhet

kan bedrivas i finns fullt tänkbara situationer där endast en av många advokater på en byrå är personligen fullt ut ansvarig för byråns förpliktelser mot en klient och att det från klientsynpunkt inte nödvändigtvis finns något befogat krav på att alla advokater på en byrå skall vara personligen ekonomiskt ansvariga för byråns förpliktelser. Det krav som allmänt sett har ställts upp är enligt samfundet att minst en advokat har detta ansvar.

Samfundet förordar i första hand en lösning som innebär att bestämmelsen i 1 kap. 1 § aktiebolagslagen upphävs utan att ersättas av någon ny bestämmelse. I andra hand förordar samfundet att undantagsregeln i aktiebolagslagen skrivs om.

Utredningsuppdraget

En förutsättningslös översyn av advokatsamfundets disciplinverksamhet och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt bör göras av en parlamentariskt sammansatt kommitté. I det sammanhanget bör frågan om ansvaret för en delägars förpliktelser i ett advokataktiebolag behandlas.

I avvaktan på resultatet av översynen bör de förändringar av disciplinverksamheten som samfundet beslutat kunna genomföras. Regeringen beslutar i dag en proposition (prop. 1996/97:134) med förslag till ändringar i 8 kap. RB.

Tillsynen över advokatverksamheten

Advokaterna intar sedan länge en central ställning på det rättsliga området. De har också en särställning genom att medlemskapet i advokatsamfundet ger dem vissa privilegier. Endast den som är advokat kan som huvudregel förordnas som offentlig försvarare. Advokater har också tillagts vissa uppgifter som innefattar myndighetsutövning, t.ex. när det gäller konkursförvaltningen. Många advokaters verksamhet betalas också till en stor del av av allmänna medel. Det gäller ersättning till biträden enligt rättshjälpslagen, målsägandebiträden och offentliga försvarare, samt i viss mån till konkursförvaltare.

Att kvaliteten på de tjänster advokaterna tillhandahåller är hög är mot den beskrivna bakgrunden ett allmänt intresse. Det är viktigt att det finns tillräckliga garantier för att den som vänder sig till en advokat för att få rättslig hjälp får hjälp av någon som har de nödvändiga kvalifikationerna och som uppfyller de krav i etiskt hänseende som måste ställas på advokater. Att allmänheten har förtroende för advokatkårens kompetens och integritet är också av allra största betydelse.

Av dessa skäl är det nödvändigt med en väl fungerande tillsyn över advokatkåren och att allmänheten har förtroende för den tillsyn advokatsamfundet - och det allmänna - utövar.

För att upprätthålla de nödvändiga kompetenskraven och de etiska kraven är det viktigt att ingripanden sker mot advokater som inte uppfyller dessa, och att de ingripanden som sker står i proportion till det förfarande som föranlett ingripandet. En fungerande tillsyn fyller också funktionen att verka normbildande genom att utveckla innehållet i de advokatetiska reglerna.

Vid sidan av de frågor som hänger samman med om och hur ingripanden mot advokater görs finns också ytterligare faktorer som påverkar kvaliteten på och förtroendet för disciplinverksamheten. Det gäller bl.a. de beslutande organens sammansättning, insynen i förfarandet och vilka som får del av besluten.

Av intresse för frågorna om kompetenskraven m.m. på advokatkåren är också de regler som gäller för att vinna inträde i advokatsamfundet och innehållet i de etiska reglerna för kåren.

Kommittén skall göra en samlad granskning av disciplinverksamheten och tillsynen över advokatverksamheten i övrigt. Kommittén skall särskilt analysera hur den ordning som nu gäller tillgodoser kraven på kompetens och etik hos advokater och förtroendet för advokaterna, och hur den tillgodoser de krav som bör ställas på den disciplinära verksamheten. Såväl samfundets egen roll som JK:s roll vid tillsynen över advokatväsendet skall förutsättningslöst granskas och analyseras. Översynen skall omfatta frågor som rör kraven på en advokat och advokatetiken i den utsträckning som bedöms nödvändig. Översynen får även omfatta andra frågor som har samband med detta, såsom den ordning som gäller för samfundets prövning av debiterat arvode.

Kommittén skall - mot bakgrund av sin granskning - föreslå lagändringar eller andra förändringar som kan vara befogade. Varje förändring måste ta hänsyn till de krav rättssäkerheten ställer. Den enskilde advokatens och advokatsamfundets självständiga ställning i förhållande till regering och riksdag måste bevaras.

Ansvar i aktiebolag som driver advokatverksamhet

Synen på bedrivande av advokatverksamhet i aktiebolag har förändrats under senare år. Bland annat har det principiella förbudet mot att driva sådan verksamhet i aktiebolagsform tagits bort. Det finns därför skäl - utöver de som advokatsamfundet anförde i sin skrivelse - att undersöka om regeln i 1 kap. 1 § aktiebolagslagen om delägares ansvar i ett advokataktiebolag kan ändras. En förändring måste givetvis tillgodose en

klients intresse av att den advokat de vänt sig till har ett ekonomiskt ansvar för skador advokaten kan vålla.

Övrigt

För utredningsarbetet gäller regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående redovisning av regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) samt om att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49).

Kommittén skall avsluta sitt arbete före utgången av december månad 1998.

Stadgar för Sveriges advokatsamfund

Ändamål och organisation

1 § Sveriges advokatsamfund utgör det allmänna advokatsamfund, varom förmäles i 8 kap. 1 § rättegångsbalken.

Samfundet har till ändamål

att till främjande av god rättsvård upprätthålla en rättrådig och yrkes-skicklig advokatkår,

att följa rättsutvecklingen och verka för att samfundets erfarenhet kommer denna till godo,

att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen samt

att verka för sammanhållning och samförstånd mellan advokaterna.

Advokat är den som är ledamot av samfundet.

2 § Ledamöternas rätt att delta i handhavandet av samfundets gemensamma angelägenheter utövas genom fullmäktige, valda av ledamöterna och kallade *Sveriges advokatsamfunds fullmäktige*.

Årligen hålles ett ordinarie *fullmäktigemöte*.

Fullmäktige väljer styrelse för samfundet, kallad *Sveriges advokatsamfunds styrelse*, ävensom ledamöter av en nämnd, kallad *Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd*.

Samfundet är indelat i *avdelningar*, var och en med sin *styrelse*.

Ledamöternas rätt att delta i handhavandet av avdelnings särskilda angelägenheter utövas *å avdelningsmöte*.

Om *allmänt advokatmöte* är stadgat i 25 §.

Om antagande av ledamot

3 § Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som:

1. är svensk medborgare eller medborgare i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
2. har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete
4. under minst fem år efter ovannämnda kunskapsprov på tillfredsställande sätt utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid han under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter antingen som anställd hos advokat eller på allmän advokatbyrå eller för egen räkning och som vid tiden för ansökningens prövning tillhandagår allmänheten på sådant sätt samt

genomgått av samfundet anordnade preparandkurser i advokatyrets etik och teknik

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Samfundets styrelse får med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter medge undantag såvitt gäller första stycket 1, 2 och 4. Detsamma gäller första stycket 3 beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser.

Den som har genomgått en utbildning, som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3-6.

Den som är försatt i konkurs eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot.

Den som är anställd i stats eller kommuns tjänst i annan befattning än som sägs i föregående stycke eller hos annan enskild än advokat får inte antas till ledamot såvida inte styrelsen medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte befattningshavare vid allmän advokatbyrå eller den som är anställd hos ledamot av advokatororganisation inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

4 § Ansökan om inträde i samfundet prövas av samfundets styrelse. Vid ansökningen skola fogas de handlingar, vilka sökanden med hänsyn till bestämmelserna i 3 § önskar åberopa.

Styrelsen inhämtar utlåtande över ansökningen från styrelsen för den avdelning och beträffande utländsk sökande från den utländska advokatororganisation inom vars områden sökanden utövat eller utövar verksamhet, samt de ytterligare upplysningar som den anser erforderliga.

Avslås ansökan om inträde, skall beslutet ange de skäl, varå beslutet grundas.

Om styrelse

5 § Samfundets styrelse består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter.

Ordförande, vice ordförande, övriga ledamöter och suppleanter väljas i nu nämnd ordning vid ordinarie fullmäktigemöte för två år, räknat från och med närmast följande 1 juli. Vartannat år utses ordförande, vice ordförande och fyra andra ledamöter jämte fyra suppleanter, vartannat år fem ledamöter jämte fem suppleanter. Vid val av andra ledamöter än ordförande och vice ordförande ävensom vid val av suppleanter skall hänsyn tagas till önskvärldheten av att landets olika delar bliva företrädna.

Den som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att hava varit ledamot eller suppleant i styrelsen under sex år i följd utan att därunder hava varit ordförande eller vice ordförande, må ej för tidigare period än den, som börjar två år därefter, utses till annan befattning inom styrelsen än som ordförande eller vice ordförande.

Väljes ledamot eller suppleant i styrelsen till ledamot av disciplinnämnden och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i styrelsen.

6 § Avgår ledamot eller suppleant i styrelsen innan den valperiod för vilken han valts gått till ända, skall erforderligt val av ersättare för återstoden av perioden företagas. Sådant ersättningsval må förrättas å extra fullmäktigemöte men må anstå till närmast efter avgången inträffande ordinarie fullmäktigemöte. Den valde inträder omedelbart i tjänst.

7 § Styrelsens säte är Stockholm.

8 § Styrelsen och disciplinnämnden utövar tillsyn över advokatväsendet och har att tillse, att ledamot såväl vid av utförande av talan inför domstol som i sin övriga verksamhet fyller de plikter, som åvilar honom.

Uppkommer fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot på annat sätt än genom anmälan enligt 40 §, prövar styrelsen om ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden.

Om styrelsens befattning med ärende, som avses i 8 kap. 7 § femte stycket rättegångsbalken, är stadgat i 45 §.

9 § Styrelsen företräder samfundet, bevakar dess intressen och handhar dess angelägenheter samt beslutar å samfundets vägnar i alla ärenden, angående vilka ej annorlunda bestämmes i dessa stadgar.

På grund härav tillkommer det styrelsen bl. a.:

1. att verkställa av fullmäktige fattade beslut,
2. att förvalta samfundets och dess särskilda fonders tillgångar,
3. att till ordinarie fullmäktigemöte avgiva förvaltningsberättelse för senast tilländalupna kalenderår,
4. att i fråga om ledamots anspråk på arvode och kostnader för utfört uppdrag på ledamotens, domstols eller skiljenämnds begäran själv eller genom utsedda sakkunniga avgiva utlåtande,
5. att på förfrågan eller eljest till ledamot avgiva vägledande uttalande angående advokatverksamhetens utövning,
6. att avgiva yttrande i av myndighet remitterat ärende och på eget initiativ å samfundets vägnar göra uttalande i lagstiftningsfråga eller annat ärende av betydelse för rättsutvecklingen eller advokatverksamheten,
7. att utse samfundets generalsekreterare och övriga tjänstemän, samt
8. att företräda samfundet i dess egenskap av aktieägare i Sveriges advokaters serviceaktiebolag.

10 § Styrelsen sammanträder, när ordföranden så finner erforderligt eller minst fyra styrelseledamöter det begära, å ort, som styrelsen eller ordföranden bestämmer.

Kallelse med föredragningslista skall i god tid före sammanträde tillställas styrelsens ledamöter och suppleanter.

Vid förfall för styrelseledamot inträder i första hand suppleant från samma avdelning och i andra hand den suppleant, som längst tillhört styrelsen, eller, om två eller flera suppleanter lika lång tid tillhört styrelsen, den av dem som längst tillhört samfundet. Suppleant, som ej tjänstgör för ledamot, äger deltaga i förhandlingarna men ej i besluten.

Styrelsens ledamöter och suppleanter äro icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

11 § Styrelsen är beslutför, då minst sju ledamöter eller suppleanter för dem äro närvarande.

Omröstning inom styrelsen sker öppet.

Beslut inom styrelsen fattas med enkel röstövertikt. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder; dock sker vid val avgörandet genom lottning.

Styrelsens protokoll justeras av ordföranden och en ledamot.

Om disciplinnämnd

12 § Samfundets disciplinnämnd består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter.

Ordförande, vice ordförande och sex övriga ledamöter väljes i nu nämnd ordning vid ordinarie fullmäktigemöte för fyra år, räknat från och med närmast följande 1 juli. Val förrättas vartannat år och avser, varannan gång ordförande och tre andra ledamöter, varannan gång vice ordförande och tre andra ledamöter.

Nämndens återstående tre ledamöter (offentliga representanter) utses av regeringen. De förordnas en i sänder varje år för högst tre år i taget, räknat från den 1 juli. De offentliga representanterna hämtas utanför den personkrets, som enligt 4 kap. 6 § rättegångsbalken är undantagen i fråga om val till nämndeman.

Samfundsledamot som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att ha varit ledamot av disciplinnämnden under åtta år i följd utan att därunder ha varit ordförande eller vice ordförande, får inte för tidigare period än den, som börjar två år därefter, på nytt utses till annan befattning inom nämnden än som ordförande eller vice ordförande.

Väljes ledamot av disciplinnämnden till ledamot eller suppleant i styrelsen och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i nämnden.

13 § Avgår av fullmäktige utsedd ledamot av disciplinnämnden innan den valperiod för vilken han valts gått till ända, skall om val av ersättare för återstoden av perioden gälla vad i 6 § är för där avsett fall stadgat.

14 § Disciplinnämnden har att handlägga frågor om disciplinärt ingripande mot ledamot i enlighet med stadgandena i 40-43 §§. Nämnden tillkommer att besluta om uteslutning ur samfundet, varning, erinran, straffavgift och uttalande enligt 8 kap. 7 § första-fjärde styckena rättegångsbalken.

I den omfattning som närmare anges i 40 § kan disciplinnämnden för prövning om disciplinärt ingripande mot ledamot är påkallat arbeta på avdelningar, bestående av tre ledamöter varav en skall vara offentlig representant. Sådan avdelning kallas prövningsavdelning.

15 § Disciplinnämnden och prövningsavdelningar sammanträder på kallelse av nämndens ordförande å ort som denne bestämmer.

Kallelse med föredragningslista skall i god tid före sammanträde tillställas disciplinnämndens ledamöter.

De av fullmäktige utsedda ledamöterna i disciplinnämnden är icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

16 § Disciplinnämnden är beslutför, då minst sex ledamöter är närvarande. Prövningsavdelning är beslutför med två ledamöter.

Vid omröstning inom disciplinnämnden gäller rättegångsbalkens regler om omröstning i brottmål i tillämpliga delar. Uppkommer fråga om uteslutning ur samfundet, röstas härom särskilt. För beslut om uteslutning fordras att minst sex ledamöter är ense om denna påföljd.

Disciplinnämndens protokoll justeras av ordföranden och en ledamot. Prövningsavdelning skall föra särskilt protokoll, som justeras av avdelningens ordförande och en ledamot.

16 a § Disciplinnämnden beslutar om organisationen av prövningsavdelningarna.

Om kansli

17 § Samfundet skall hava kansli i Stockholm under ledning av en i samfundets tjänst anställd generalsekreterare.

Till generalsekreterare må utses allenast den, som är advokat.

Generalsekreteraren är icke valbar till ledamot eller suppleant i styrelsen eller fullmäktige och ej heller till ledamot av disciplin-nämnden.

Om räkenskaper och revision

18 § Samfundets räkenskaper skola varje år avslutas per den 31 december.

Räkenskaperna och styrelsens förvaltning skola granskas av två årligen på ordinarie fullmäktigemöte utsedda revisorer. För envar av revisorerna utses en suppleant.

Om fullmäktige

19 § Fullmäktige väljas av samfundets avdelningar på sätt i 29 § närmare stadgas.

Styrelsens ordförande och vice ordförande äro självskrivna ledamöter av fullmäktige.

20 § Ordinarie fullmäktigemöte skall hållas under tiden den 15 maj- den 15 juni å dag, som styrelsen bestämmer.

För behandling av visst ärende skall extra fullmäktigemöte hållas, när styrelsen finner erforderligt eller då det skriftligen med angivande av anledningen begäres av minst tio fullmäktigeledamöter. I ärende, som skall behandlas å sådant möte, har styrelsen att avgiva utlåtande.

21 § Skriftlig kallelse till fullmäktigemöte skall avsändas, till ordinarie fullmäktigemöte senast tre veckor och till extra fullmäktigemöte senast två veckor före mötet. Vid kallelsen skall fogas föredragningslista, upptagande de ärenden som vid mötet skola förekomma till behandling.

Ledamot av fullmäktige, som har förfall, är skyldig att omedelbart anmäla detta. Vid förfall för ledamot, som utsetts av avdelning, skall kallas den suppleant från avdelningen, som längst tillhört samfundet, därest avdelningen icke bestämt annan ordning för suppleanternas inkallande.

När kallelse till fullmäktigemöte utgått, skall till samfundets ledamöter ofördröjligen utsändas underrättelse därom med uppgift på de ärenden, som vid mötet skola förekomma till behandling.

22 § Ordinarie fullmäktigemöte tillkommer:

1. att behandla styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse samt besluta om ansvarsfrihet för styrelsen och, därest ansvarsfrihet vägrats, besluta om åtgärd med anledning därav,
2. att behandla styrelsens för Sveriges advokatsamfunds under-stödsfond förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse samt besluta om ansvarsfrihet för understödsfondens styrelse och, därest ansvarsfrihet vägrats, besluta om åtgärd med anledning därav,
3. att välja samfundets styrelse och samfundets disciplinnämnd,
4. att välja revisorer och revisorssuppleanter,
5. att besluta om avgifter till samfundet och till understödsfonden,
6. att efter förslag av Sveriges advokaters serviceaktiebolag, besluta om serviceersättning till bolaget, samt
7. att behandla ärende, som styrelsen hänskjutit till mötet eller som ledamot av samfundet före den 15 april skriftligen hos styrelsen föreslagit till behandling.

23 § Å fullmäktigemöte må till avgörande företagas allenast ärende, som varit upptaget på föredragningslistan eller som står i omedelbart samband med sådant ärende, mötet dock obetaget att förrätta ersättningsval enligt vad i 6 och 13 §§ därom är stadgat.

24 § Fullmäktigemöte hålles å ort, som styrelsen bestämmer.

Vid behandling å fullmäktigemöte av andra ärenden än val äger envar ledamot av samfundet närvara och deltaga i förhandlingarna men ej i besluten.

Förhandlingarna vid fullmäktigemöte öppnas av styrelsens ordförande eller vid förfall för honom av vice ordföranden, varefter fullmäktige välja ordförande vid mötet. Styrelsens ordförande och vice ordförande äro icke valbara till ordförande.

För beslutförhet fordras att minst fyrtio ledamöter av fullmäktige eller suppleanter för dem äro närvarande vid mötet.

Omröstning å fullmäktigemöte sker öppet utom vid val, där sluten omröstning skall äga rum, om flera namn föreslås än valet avser. Vid sådan sluten omröstning äger varje röstande å röstsedel uppföra det antal namn omröstningen avser. Röst får avgivas allenast på namn, som föreslagits före omröstningen. Röstsedel, som upptager flera namn än valet avser, är ogiltig. Upptager röstsedel namn, som icke föreslagits före omröstningen, skall sådant namn anses såsom obefintligt. Avser omröstningen val av ordförande eller vice ordförande i styrelsen eller disciplinnämnden, är den vald, som erhåller mer än hälften av avgivna röster. Erhåller ej någon sådan majoritet, sker ny omröstning. Får ej heller därvid någon mer än hälften av avgivna röster, anställs en tredje omröstning mellan de två, som vid andra omröstningen erhållit de flesta rösterna. Den som därvid erhåller de flesta rösterna är vald. I händelse av lika röstetal vid andra eller tredje omröstningen skiljer lotten. Vid andra val än val av ordförande eller vice ordförande i styrelsen eller disciplinnämnden äro de som vid omröstningen erhålla högsta röstetalen valda. Erhålla två eller flera lika röstetal, sker ny omröstning mellan dem. I händelse av lika röstetal vid denna omröstning skiljer lotten.

Beslut fattas, där dessa stadgar ej annorlunda bestämma, med enkel röstövertikt. Vid lika röstetal gäller i andra ärenden än vid val den mening, som ordförande vid mötet biträder.

Fullmäktig äger icke deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltning, för vilken han är ansvarig, och ej heller i val av revisor för granskning av sådan förvaltning.

Fullmäktiges protokoll justeras av ordföranden vid mötet och två fullmäktige.

Fullmäktiges ledamöter äro icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

Av fullmäktige fattade beslut skola delgivas samfundets ledamöter.

Om allmänt advokatmöte

25 § Allmänt advokatmöte skall hållas minst vart tredje år å tid och ort, som styrelsen bestämmer. Vid sådant möte bör förekomma föredrag eller diskussion angående spörsmål av betydelse för advokaternas organisation eller yrkesutövning eller av allmänt juridiskt intresse.

Kallelse till allmänt advokatmöte skall utsändas senast sex veckor före mötet.

Förhandlingarna å allmänt advokatmöte ledas av styrelsens ordförande eller vid förfall för honom av vice ordföranden.

Om avdelningar

26 § Samfundets avdelningar är:

Norra avdelningen, omfattande Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands samt Gävleborgs län.

Mellersta avdelningen, omfattande Dalarnas, Värmlands, Örebro, Västmanlands samt Uppsala län.

Stockholmsavdelningen, omfattande Stockholms län.

Östra avdelningen, omfattande Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar samt Gotlands län.

Västra avdelningen, omfattande Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Älvsborgs samt Hallands län.

Södra avdelningen, omfattande Skåne och Blekinge län.

Utlandsavdelningen, för ledamöter som har sin verksamhet förlagd utomlands.

27 § Ledamot tillhör den avdelning, inom vars område han har sin huvudsakliga verksamhet.

Twist om vilken avdelning ledamot skall tillhöra avgöres av samfundets styrelse.

28 § Avdelning skall antaga stadgar, vilka för att bliva gällande skola godkännas av samfundets styrelse.

I avdelnings stadgar skall intagas bestämmelse,

att avdelningsmöte årligen skall hållas före mars månads utgång för val av ledamöter och suppleanter i fullmäktige,

att avdelningsmöte därjämte skall hållas, när samfundets styrelse eller fullmäktige för behandling av uppgivet ärende så påfordra, samt

att vid avdelningsmöte och sammanträde med avdelningsstyrelsen skall föras protokoll, varav avskrift skall inom fjorton dagar översändas till samfundets kansli.

Avdelning äger att av sina ledamöter upptaga en för alla lika årsavgift.

29 § Varje avdelning utser efter antalet av sina ledamöter vid närmast föregående årsskifte en ledamot av samfundets fullmäktige för varje påbörjad femtiondedel av hela antalet samfundsledamöter vid samma tid, dock att Utlandsavdelningen utser minst två, och annan avdelning minst sex ledamöter.

Avdelning väljer lika många suppleanter som ledamöter.

Ledamöter och suppleanter i fullmäktige väljes för ett år i sänder, räknat från och med närmast följande 1 maj.

Den som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att hava varit ledamot av fullmäktige under sex år i följd, må ej för tidigare period än den, som börjar två år därefter, utses till ledamot eller suppleant i fullmäktige.

Ledamot eller suppleant i samfundets styrelse är icke valbar till ledamot eller suppleant i fullmäktige. Väljes ledamot eller suppleant i fullmäktige, vilken utsetts av avdelning, till ledamot eller suppleant i styrelsen och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i fullmäktige.

30 § Samfundets styrelse äger att med omedelbar verkan upphäva beslut av avdelning eller avdelningsstyrelse, som strider mot samfundets eller avdelningens stadgar eller ej anses förenligt med samfundets intresse.

Om avgifter

31 §

1 mom.

Ledamot skall erlägga årlig avgift till samfundet. Avgiften utgår med lika belopp för varje ledamot.

Den som antagits till ledamot under andra halvåret erlägger för det året halv årsavgift till samfundet.

2 mom.

Serviceersättning till Sveriges advokaters service AB påföres advokatrörelse avseende alla däri verksamma jurister och utgår med belopp eller enligt de grunder för belopps bestämning som fullmäktige fastställer för ett kalenderår i sänder. Helt belopp utgår för jurist som är verksam i rörelsen den 1 juli under det kalenderår ersättningen avser medan halvt belopp utgår för den som påbörjar verksamhet i rörelsen efter den 1 juli under det kalenderår ersättningen avser.

Ledamot som är rörelseidkare, chef för allmän advokatbyrå eller företagsledare i advokataktiebolag skall ansvara för att serviceersättning erlägges för den advokatrörelse han bedriver eller förestår.

3 mom.

Styrelsen äger, om skäl därtill är, helt eller delvis medgiva ledamot befrielse från skyldighet att erlägga årsavgift till samfundet.

Styrelsen äger vidare efter servicebolagets hörande, om särskilda skäl därtill är, helt eller delvis medge ledamot befrielse från skyldighet att erlägga serviceersättning till servicebolaget.

32 § Där fullmäktige så beslutar, skall ledamot till Sveriges advokatsamfunds understödsfond erlägga årsavgift, som skall utgå med lika belopp för varje ledamot.

Vad som är stadgat i 31 § 1 mom. andra stycket och 3 mom. första stycket, skall äga motsvarande tillämpning beträffande avgifter till understödsfonden.

Om skiljemannaförfarande i tvist om arvode och kostnad

33 § Ledamot är skyldig att ingå skiljeavtal i tvist med huvudman om arvode och kostnad för utfört uppdrag, om huvudmannen eller - om denne anlitat rättsskyddsförsäkring - vederbörande försäkringsbolag inom ett år från sluträknings avgivande hos styrelsen skriftligen begär det.

Lagen om skiljemän skall tillämpas med de tillägg och ändringar som anges nedan.

Skiljedom meddelas, enligt beslut av styrelsen, antingen av styrelsen eller av en särskild skiljenämnd, bestående av tre eller fem av styrelsen för varje särskilt fall, inom eller utom styrelsen, utsedda samfundsledamöter.

Skiljedom skall meddelas senast sex månader efter det skiljenämnden utsetts. Styrelsen äger dock på framställning av part eller skiljenämnden förlänga denna tid då skäl är därtill.

Där styrelsen prövar tvisten skall bestämmelserna i 11 § första och andra styckena av dessa stadgar gälla. Styrelsen och den särskilda skiljenämndens ledamöter får inte av part ta emot eller betinga sig ersättning.

Den särskilda skiljenämndens ledamöter är berättigade till ersättning av samfundet för sina reseutgifter enligt samma grunder, som gäller för ledamöter av styrelsen.

Ledamot som är part i tvisten skall svara för sina egna kostnader för förfarandet.

Föreligger avtal om arvode eller ersättning i övrigt för uppdrags utförande, är styrelsen och den särskilda skiljenämnden vid sin prövning inte bundna härav, om avtalet visas vara oförenligt med huvudmannens eller försäkringsbolagets berättigade intresse. Har verkställd debitering av arvode eller kostnad godkänts får styrelsen och den särskilda skiljenämnden, där debiteringen är uppenbart obillig samt omständigheterna i övrigt därtill föranleder, lämna godkännandet utan avseende.

Om yrkesplikter

34 § Vid utövande av sin verksamhet skall ledamot redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttaga god advokatsed.

Ledamot är skyldig att, där god advokatsed så fordrar, förtiga vad han erfar i sin yrkesutövning.

35 § Det åligger ledamot att hålla penningmedel och andra tillgångar, som tillhöra hans huvudmän, skilda från vad honom tillhör.

Efter fullmäktiges hörande äger styrelsen utfärda närmare föreskrifter angående ledamöternas förvaltning av medel och andra tillgångar, som avses i första stycket, samt angående ledamöternas bokföring.

Innan fullmäktige höras i ärende, som i andra stycket avses, skall styrelsen bereda avdelningarna tillfälle att å avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

36 § (Upphört att gälla.)

37 § Ledamot må icke, där detta strider mot god advokatsed, frånträda mottaget uppdrag.

38 § I advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform får endast advokat vara delägare eller bolagsman, om inte styrelsen medger undantag.

39 § Ledamot äger icke vid sidan av sin advokatrörelse utöva annan verksamhet av den art eller omfattning, att den kan menligt inverka på hans självständighet eller eljest är oförenlig med hans ställning som advokat.

Om disciplinärenden

40 § Göres hos samfundet anmälan mot ledamot av klient eller annan som berörs av saken eller väcker styrelsen fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot, upptages ärendet av disciplinnämnden, vanligen först av prövningsavdelning. Är prövningsavdelning enig om att

disciplinär påföljd inte är påkallad och är ledamöterna ense om beslutets innehåll, får prövningsavdelningen avgöra ärendet. I annat fall skall ärendet hänskjutas till disciplinnämnden.

Disciplinnämndens ordförande får besluta att ärende skall hänskjutas till nämnden för avgörande utan att det först behandlas på prövningsavdelning.

41 § Om anmälan mot ledamot avser omständigheter, som ligger mer än tre år tillbaka i tiden, är disciplinnämnden ej skyldig att upptaga anmälan till prövning.

42 § Disciplinnämndens beslut, liksom beslut av prövningsavdelning av innebörd att ärende inte hänskjutes till nämnden, skall tillställas den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, Justitiekanslern och styrelsen. Prövningsavdelnings beslut tillställs dock styrelsen endast om den begär det. Har ärendet upptagits på grund av anmälan enligt 40 §, skall även anmälaren få del av beslutet, såvida han ej återkallat anmälan.

Styrelsens beslut om avskrivning av anmälan mot ledamot skall tillställas anmälaren, ledamoten och Justitiekanslern.

Har anmälan mot ledamot avskrivits eller har i upptaget ärende om disciplinärt ingripande beslut meddelats av innebörd att ärendet ej hänskjutes till disciplinnämnden, får Justitiekanslern, inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet, hos nämnden påkalla åtgärd mot ledamoten.

43 § I disciplinärende skall den ledamot ärendet rör beredas tillfälle att yttra sig över framställd anmärkning, om ej särskild omständighet föranleder annat.

Ledamot, mot vilken anmärkning framställts, är pliktig att efter anmaning avgiva skriftligt yttrande, att förete de handlingar som disciplinnämnden eller generalsekreteraren ålägger honom att tillhandahålla samt att på kallelse personligen infinna sig inför nämnden.

Disciplinnämnden får bestämma att muntlig förhandling skall hållas vid behandling av ärende i nämnden. Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall sådan förhandling äga rum när uteslutning ur samfundet kan komma i fråga som påföljd. Därvid skall en av styrelsen utsedd advokat utföra den talan som föranledes av anmälaren eller på annat sätt framkommen anmärkning. Styrelsens förordnande sker efter anmälan av nämnden eller generalsekreteraren. Uppdraget får inte ges till den som är ledamot av disciplinnämnden.

Om den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, bedömes vara i behov av biträde för sitt försvar men inte själv anlitar sådant, får disciplinnämnden förordna försvarare för honom vid ärendets behandling

i nämnden. Ersättning till försvarare som utsetts av nämnden skall utges av samfundet med belopp som bestäms av disciplinnämnden. Detsamma gäller ersättning till försvarare som den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, själv utsett, om nämnden bedömt sakens beskaffenhet vara sådan att ledamoten behöver biträde för sitt försvar. Nämnden kan förplikta den ledamot, mot vilken anmärkning riktats, att helt eller delvis till samfundet återgälda dess kostnad för försvaret.

Beslut om uteslutning, varning eller erinran skall ange de skäl varå beslutet grundas.

44 § Beslut, varigenom ledamot uteslutits ur samfundet, skall, så snart beslutet går i verkställighet, delgivas samfundets ledamöter och rikets allmänna domstolar. Har beslut om uteslutning upphävts, skall meddelande därom lämnas samfundets ledamöter och nämnda domstolar, om beslutet tidigare delgivits dem.

44 a § Av 8 kap. 9 § rättegångsbalken framgår att advokatsamfundets disciplinära verksamhet i vissa delar omfattar även advokat i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Om uteslutning av ledamot, som ej längre är behörig att vara advokat

45 § Uppkommer i styrelsen fråga om uteslutning av ledamot enligt 8 kap. 7 § femte stycket rättegångsbalken, skall styrelsen, innan beslut fattas i ärendet, bereda ledamoten tillfälle att yttra sig.

Beslut om uteslutning skall ange de skäl, varå beslutet grundas.

Styrelsens beslut skall tillställas den ledamot ärendet rör och Justitiekanslern. Vad i 44 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Om ledamots skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla räkenskaper m. m.

46 § En ledamot är skyldig att lämna styrelsen de uppgifter som behövs för dess tillsyn över advokatväsendet. Styrelsen får efter fullmäktiges hörande meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten. Innan fullmäktige hörs, skall styrelsen ge avdelningarna tillfälle att behandla förslaget på avdelningsmöte och lämna yttrande över förslaget.

Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall advokat som bedriver egen verksamhet till samfundets kansli sända över revisionsberättelse med intyg om att bokföringen skett enligt lag och samfundets bokföringsreglemente. Kommer en sådan revisions-berättelse

inte in inom angiven tid har styrelsen rätt att utse auktoriserad eller godkänd revisor att på advokatens bekostnad utföra revision och avge sådant intyg till styrelsen.

Styrelsen får förordna att granskning av en ledamots bokföring och medelsförvaltning skall utföras av en auktoriserad revisor, som styrelsen utser. Ledamoten är i sådant fall skyldig att tillhandahålla sina diariumer och räkenskaper med tillhörande handlingar.

Vad en revisor får kännedom om vid revision enligt andra stycket andra meningen eller granskning enligt tredje stycket får röjas endast i den mån revisionen eller granskningen ger anledning till anmärkning.

När det finns särskilda skäl, får styrelsen besluta att en ledamots diariumer och räkenskaper med tillhörande handlingar skall granskas av generalsekreteraren eller företes för styrelsen.

Vid en granskning enligt tredje och femte styckena är ledamoten, om det begärs av den som utför granskningen, skyldig att från bank, klient eller annan hämta in och för den granskande förete de kontokuranter, besked eller andra uppgifter som behövs för kontroll av ledamotens förvaltning och räkenskaper. Tillhandahåller ledamoten inte dessa uppgifter inom rimlig tid, får den som utför granskningen själv hämta in uppgifterna.

Om tystnadsplikt för styrelseledamot m. fl.

47 § Ledamot och suppleant i styrelsen, ledamot av disciplinnämnden, generalsekreteraren samt annan advokat som har deltagit i handläggningen av disciplinärende eller annat tillsynsärende hos samfundet får ej obehörigen för annan yppa vad de på grund av samfundsledamots skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar erfarit om denne och hans verksamhet.

Om skadeupprättande åtgärder

48 § Fullmäktige äga besluta om kollektiv försäkring eller fond för upprättande av skada till följd av brottsligt förfarande från ledamots eller hos ledamot anställds sida. Innan sådant beslut fattas, skall tillfälle beredas avdelningarna att å avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

Har fullmäktige fattat beslut varom i första stycket är stadgat, är ledamot skyldig att erlagga härav föranledd avgift, vilken skall för år räknat utgå enligt de grunder som fullmäktige beslutar. Beträffande avgift som nu sagts skall vad i 31 § 3 mom är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Om ledamots utträde

49 § Om skyldighet i vissa fall för ledamot att genast utträda ur samfundet är stadgat i rättegångsbalken.

Vill ledamot eljest utträda ur samfundet, skall han hos styrelsen göra skriftlig ansökan därom. Ansökningen skall föredragas vid närmast följande sammanträde med styrelsen. Föreligger mot ledamoten anmärkning av allvarlig beskaffenhet, äger styrelsen förordna, att med ansökningens behandling skall anstå i avbidan på prövning av den mot ledamoten framställda anmärkningen. Eljest skall ansökningen bifallas.

50 § Försummar ledamot att betala stadgeenlig avgift till samfundet, serviceersättning till Sveriges advokaters serviceaktiebolag eller stadgeenlig avgift till den avdelning han tillhör eller straffavgift och fullgör han icke efter anmaning sina skyldigheter härutinnan inom tid, som styrelsen bestämmer, skall styrelsen förklara, att han utträtt ur samfundet.

Styrelsen får helt eller delvis eftergiva straffavgift, om särskilda skäl föreligger.

Om offentliggörande av vissa beslut

51 § Meddelande om att någon antagits till ledamot av samfundet eller avgått därur skall genom styrelsens försorg bringas till allmän kännedom.

Disciplinnämnden får bestämma att beslut av nämnden i disciplinärende skall helt eller delvis offentliggöras.

Om ändring av stadgarna

52 § Föreslås ändring av dessa stadgar, tillkommer det fullmäktige att besluta därom.

Innan sådant beslut fattas, skall tillfälle beredas avdelningarna att å avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

Beslut om stadgeändring är ej giltigt, med mindre antingen beslutet fattats å ett ordinarie fullmäktigemöte och därvid biträts av minst tre fjärdedelar av hela antalet fullmäktige eller ock beslutet fattats å två på varandra följande ordinarie fullmäktigemöten och å det möte, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de närvarande fullmäktige.

Beslutad stadgeändring skall för att bli gällande fastställas av Konungen.

Övergångsbestämmelser

Dessa stadgar träda i kraft den I januari 1964. Samma dag upphöra samfundets den 3 juni 1944 antagna, den 31 oktober 1947 av Konungen fastställda stadgar att gälla; med iakttagande dock av vad nedan bestämmes.

1. Den som vid dessa stadgars ikraftträdande innehar befattning som styrelseledamot, styrelsesuppleant, revisor eller revisorssuppleant kvarstår i sin befattning under tid, som vid valet blivit bestämd.
2. Val av ordförande, vice ordförande och övriga ledamöter av disciplinnämnden skall första gången förrättas vid ordinarie fullmäktigemöte 1964. Därvid skall iakttagas att ordförande och fyra andra ledamöter väljas för fyra år, vice ordförande och tre andra ledamöter för två år.
3. Då val av ledamöter och suppleanter i fullmäktige första gången förrättas, skall, i den mån ej annat blivit bestämt i nya avdelningsstadgar, som godkänts av samfundets styrelse, vad i de äldre avdelningsstadgarna om val av ledamöter och suppleanter i samfundets nämnd är föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.
4. Disciplinnämnden träder i verksamhet den I juli 1964. Intill den dagen skall vad i de äldre stadgarna är föreskrivet om styrelsens befattning med disciplinärenden alltjämt gälla, styrelsen dock obetaget att redan före den I juli 1964 fatta beslut om ärendes hänskjutande till disciplinnämnden.

Vägledande regler om god advokatsed

utfärdade av Sveriges advokatsamfundets styrelse den 9 november 1984

Inledning

Enligt 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken är advokat skyldig att vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iaktta god advokatsed. Vad god advokatsed kräver är inte närmare angivet vare sig i rättegångsbalken eller i stadgarna för Sveriges advokatsamfund. Normer därom har utbildats inom advokatkåren och kommit till uttryck i avgöranden av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd.

Advokatsamfundets fullmäktige har vid sitt ordinarie möte 1967 hemställt till styrelsen att utarbeta skrivna regler om god advokatsed. I anledning härav har styrelsen, sedan förslag till sådana regler behandlats vid allmänt advokatmöte och underställts samfundets avdelningar och disciplinnämnd för yttrande, den 18 juni 1971 beslutat anta regler vilka efter viss omarbetning och komplettering med kommentarer erhållit den lydelse som anges nedan.

Dessa regler utgör i allt väsentligt endast en kodifiering av de normer som hittills tillämpats och upprätthållits i styrelsens och disciplinnämndens praxis. Såsom framgår av rubriken har reglerna till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter. Det är omöjligt att i skrift reglera alla de skiftande förhållanden och frågor som kan uppkomma i en advokats verksamhet. *Reglerna är inte på långt när uttömmande och får inte uppfattas så att allt som inte uttryckligen är förbjudet skulle vara tillåtet.* Å andra sidan innebär reglerna inte heller att varje avsteg från desamma nödvändigtvis måste föranleda disciplinär påföljd. Detta är en fråga som får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Allmänna bestämmelser angående advokatverksamheten

1 § Advokats främsta plikt är att, inom ramen för vad lag och god advokatsed bjuder, efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen. Han är skyldig att främja dessa utan att låta sitt handlande påverkas av tanke på egna fördelar eller obehag eller av hänsyn till samhällsställning, nationalitet, hudfärg, politisk eller religiös uppfattning eller andra ovidkommande omständigheter.

Advokat får inte främja orätt.

2 § Advokats uppträdande skall vara sakligt och korrekt samt sådant att förtroendet för advokatkåren upprätthålls.

Advokatrörelsens organisation

Firma, kontorsorganisation, bokföring och förvaltning av klienters egendom

3 § Advokats firma skall, såvida inte styrelsen medger annat, innehålla ordet "advokat".

Advokat är skyldig att tillse att hans kontorsorganisation är i god ordning samt att hans bokföring och förvaltning av klienters penningmedel och värdehandlingar sker med iakttagande av vad som därom är föreskrivet i lag och advokatsamfundets bokföringsreglemente.

Bedriver advokat verksamhet i bolag skall följande gälla.

Bolaget får inte ha annat verksamhetsändamål och får inte driva annan verksamhet än advokatverksamhet. Endast advokat får direkt eller genom bolag, som driver advokatverksamhet, inneha aktier i bolaget eller vara bolagsman i detta. Endast advokat får vara styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, firmatecknare eller prokurist i bolaget. Bestämmelser med denna innebörd skall - där så lagligen är möjligt - intas och innehållas i bolagsordning och bolagsavtal.

Skyldighet att besvara skrivelser

4 § Advokat är skyldig att utan dröjsmål besvara i hans verksamhet ankommande skrivelser.

Kan en skrivelse inte utan dröjsmål besvaras i sak, bör skrivelsens mottagande erkännas och advokaten återkomma med svar så snart ske kan.

Reklam och ackvisition

5 § Advokats reklam skall vara korrekt.

6 § Advokat får inte söka skaffa sig uppdrag genom att vända sig direkt till annan och erbjuda sina tjänster i ett pågående ärende eller i en förväntad rättslig angelägenhet.

Har en advokat mottagit uppdrag i en rättslig angelägenhet som berör flera sakägare med överensstämmande eller likartade intressen och kan det anses vara i klientens eller rättskipningens intresse att flera sakägare förenar sig om gemensamt ombud, får dock advokaten med huvud-

mannens samtycke erbjuda sitt biträde till andra sakägare som kan antas sakna eget ombud.

7 § Advokat får inte medverka till eller godta att annan för honom bedriver reklam eller ackvisitionsverksamhet, som han inte själv får utöva.

Ersättning för anskaffande av uppdrag

8 § Advokat får inte till annan avstå viss del av arvodet eller lämna honom gottgörelse i annan form för att han tillfört eller tillför advokaten uppdrag eller utfäster sig att vara verksam i sådant syfte. Sådan gottgörelse får inte heller mottagas.

Vad som sagts i första stycket utgör inte hinder för fördelning av arvode mellan advokaten och hans kompanjon eller biträdande jurist.

Anlitande av sakkunnig

9 § Anlitar advokat på klientens vägnar sakkunnig för verkställande av utredning eller avgivande av utlåtande och vill han inte personligen ansvara för den sakkunniges arvode och kostnader, bör han vid uppdragets överlämnande fästa dennes uppmärksamhet härpå.

Kompanjoner och biträden

10 § Det är inte tillåtet för advokat:

1. att anställa biträdande jurist eller annan på villkor att denne lämnar försträckning, ingår borgen eller åtar sig därmed jämförlig prestation;
2. att vid ingående av bolagsavtal med annan advokat eller vid anställande av biträdande jurist eller annan personal avtala om konkurrensklausul, som kan anses otillbörligt betungande för medkontrahenten;
3. att lämna biträdande jurist medgivande att utöva advokatverksamhet även för egen räkning, eller
4. att för inställelse vid domstol anlita icke rättsbildad personal, där inte särskilda omständigheter undantagsvis nödvändiggör detta.

Advokat är skyldig att, i den utsträckning som rimligen kan begäras, övervaka att hos honom anställd biträdande jurist och annan personal fullgör sina skyldigheter.

Tillhandahållande av brevpapper m. m. åt annan

11 § Advokat får inte tillåta annan att begagna brevpapper, blanketter, kuvert el. dyl., som är försedda med advokatens namn eller firma.

Avböjande och frånträdande av uppdrag

12 § Advokat är inte skyldig att ta emot uppdrag som erbjuds honom.

Vill advokat inte åtaga sig erbjudet uppdrag, är han skyldig att ofördröjligen meddela uppdragsgivaren detta. Han är inte skyldig att ange skäl för avböjandet.

13 § Föreligger särskild omständighet, som kan föranleda tvivel på advokatens förmåga att obundet tillvarata uppdragsgivarens intressen, är advokaten, om han överväger att trots denna omständighet åta sig erbjudet uppdrag, skyldig att utan dröjsmål upplysa uppdragsgivaren om förhållandet.

14 § Advokat är skyldig att avböja erbjudet uppdrag, om han själv, hos honom anställd biträdande jurist eller advokat, som är hans arbetsgivare eller kompanjon eller med vilken han har gemensam kontorsorganisation:

1. i saken eller i annan sak, som kan vara av betydelse vid det erbjudna uppdragets utförande, företräder eller själv har ett personligt eller ekonomiskt intresse, som strider mot uppdragsgivarens, eller
2. tidigare konsulterats av eller eljest biträtt motparten i samma sak eller i annan angelägenhet av sådan art, att de uppgifter vederbörande till följd därav erhållit kan tänkas få betydelse vid det erbjudna uppdragets utförande.

Likaså är advokat skyldig att avböja erbjudet uppdrag, om eljest någon omständighet föreligger, som uppenbarligen utgör hinder för advokaten att obundet hävda uppdragsgivarens intressen.

Utan hinder av vad ovan sagts äger advokat biträda i frågor rörande avtal mellan två eller flera personer, som i samförstånd med varandra begär hans biträde. I sådant fall är advokaten skyldig att beakta samtliga uppdragsgivarens intressen. Uppstår mellan klienterna tvist i saken, äger advokaten inte i tvisten biträda någon av dem.

15 § Om advokat efter mottagande av uppdrag finner sådan omständighet föreligga, att han med kännedom därom skulle ha varit skyldig att avböja uppdraget, är han skyldig att frånträda detta.

Advokat är jämväl skyldig att frånträda mottaget uppdrag:

1. om advokaten på grund av laga förfall eller därmed jämförliga omständigheter blir förhindrad att fullfölja uppdraget;

2. om klienten begär att advokaten skall handla brottsligt eller i strid mot god advokatsed och trots påpekande vidhåller sin begäran, eller
3. om klienten undertrycker eller förvanskar bevis eller handlar svikligt.

Har omständighet som avses i 13 § första stycket inträffat eller blivit känd först efter uppdragets mottagande, skall vad som i nämnda stycke stadgats om upplysningsplikt äga motsvarande tillämpning.

16 § Advokat är inte berättigad att mot klientens önskan frånträda av denne lämnat uppdrag, med mindre advokaten jämlikt 15 § är skyldig att frånträda uppdraget eller eljest giltigt skäl därtill kan åberopas. Sådant skäl kan föreligga, bland annat:

1. om klienten i orimlig grad betungar eller besvärar advokaten och inte kan förmås till rättelse;
2. om klienten lämnar advokaten instruktioner att vid uppdragets utförande förfara på ett sätt, som uppenbarligen är gagnlöst eller stridande mot klientens intressen, och trots påpekande vidhåller dessa instruktioner;
3. om klienten i väsentliga avseenden handlar i strid mot advokatens råd eller eljest klart ger till känna att han förlorat förtroendet för advokaten, eller
4. om klienten trots påminnelse underlåter att inbetala förskott eller ersättning, som advokaten i anledning av uppdraget har rätt att fordra.

Om entledigande från förordnande, som meddelats av domstol eller annan myndighet, gäller vad för varje fall är stadgat i lag.

17 § Vill advokat frånträda mottaget uppdrag, är han skyldig att för klienten uppge skälen till frånträdan samt att på klientens begäran lämna skriftligt besked därom. Han skall vidare såvitt möjligt bereda klienten skälig tid att anlita annan advokat. Om uppdrag som rättegångsombud gäller vad som är stadgat i 12 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken.

Förhållandet till klienten

Trohet och lojalitet

18 § Advokat är skyldig att gentemot klienten iaktta trohet och lojalitet.

19 § Advokat skall iaktta diskretion om sina klienters angelägenheter och får inte, med mindre laglig skyldighet att lämna upplysning föreligger, utan vederbörligt samtycke yppa något, som i hans verksamhet förtrotts

honom eller som han i samband med sådant förtroende erfarit. Advokat är skyldig att ålägga sin personal samma diskretions- och tystnadsplikt.

20 § Advokat får inte utan klientens samtycke av annan än klienten betinga sig, låta åt sig utlova eller ta emot gottgörelse utöver det arvode som klienten eller annan på dennes vägnar har att erlægga.

21 § Advokat får inte utan klientens samtycke träffa förlikning med motparten. Kräver ställningstagandet till förlikningsförslag sådan skyndsamhet, att klientens samtycke inte kan inhämtas, får advokaten dock, om han är behörig därtill, godta förlikning, som han finner bäst förenlig med klientens intressen.

22 § Mellan advokat och klient bör, bortsett från normala transaktioner inom ramen för en av klienten bedriven rörelse, inte förekomma andra ekonomiska transaktioner än vad som följer av uppdragsförhållandet. Advokaten bör sålunda regelmässigt inte inlåta sig i affärsförbindelser med klienten och inte personligen ekonomiskt engagera sig i dennes affärer, inte lämna klienten lån och inte ikläda sig borgen för klientens skulder.

Inte heller bör han själv ta emot lån av klienten eller utverka dennes borgen för gäld.

Finns sig advokaten i visst fall böra lämna klienten lån, får han inte betinga sig eller ta emot annat vederlag än skälig ränta. För borgen får vederlag inte begäras eller mottagas.

Uppdrags utförande

23 § Juridiska råd skall vara grundade på erforderlig undersökning av gällande rätt.

Uppdrag skall utföras med omsorg, noggrannhet och tillbörlig skyndsamhet samt med beaktande av att klienten eller - för det fall att allmän rättshjälp eller rättsskydd föreligger - det allmänna eller försäkringsbolaget inte åsamkas onödiga kostnader.

24 § Klienten skall på lämpligt sätt hållas underrättad om vad som förekommer vid utförandet av hans uppdrag.

Förfrågningar härom från klientens sida skall besvaras skyndsamt.

Arvodesdebitering m.m.

25 § Debiterat arvode skall vara skäligt.

Gör klienten invändning mot skäligheten, bör advokaten upplysa honom om förefintlig möjlighet att få arvodet prövat genom skiljedom enligt vad som därom är föreskrivet i advokatsamfundets stadgar.

26 § Innan advokaten kan överblicka arbetets omfattning, bör avtal om arvodets storlek inte träffas annat än på klientens uttryckliga begäran.

27 § Rättegångsarvode, som påförs klienten, får inte, med mindre särskilda skäl därtill föreligger, överstiga vad advokaten i rättegången yrkat att motpart skall förpliktas att utge till klienten.

28 § Advokat är skyldig att upplysa klienten om föreliggande möjligheter att erhålla offentlig försvarare eller rättshjälp eller att utnyttja eventuellt förefintlig rättsskyddsförsäkring. Han skall dessutom vid behov medverka till att klientens möjligheter att erhålla dessa förmåner tillvaratas.

29 § Advokat får inte för arbete, som omfattas av uppdrag såsom offentlig försvarare eller biträde enligt rättshjälpslagen, av klienten eller annan förbehålla sig eller ta emot arvode eller annan ersättning utöver den ersättning som fastställs av vederbörande myndighet.

30 § Advokat får av klienten begära erforderliga förskott till bestridande av utlägg för klientens räkning.

Har advokaten vid uppdragets mottagande gjort förbehåll därom, eller är det eljest med hänsyn till omständigheterna rimligt, äger advokaten av klienten begära även skäligt förskott på sitt arvode.

31 § Då uppdrag slutförts eller eljest upphört, skall sluträkning utan dröjsmål tillställas klienten.

Debiterat arvode behöver, såvitt det avser ett och samma uppdrag, inte specificeras, men advokaten är skyldig att på begäran lämna klienten skriftlig redogörelse för det med uppdraget förenade arbetet.

Redovisning

32 § Då uppdrag, i vilket advokat uppburit medel, slutförts eller eljest upphört, skall slutredovisning utan dröjsmål avges till klienten.

Om skyldighet i vissa fall att avge årsredovisning är stadgat i bokföringsreglementet.

Redovisning sker genom att redovisningsräkning tillställs klienten.

33 § Redovisningsräkning skall vara klart och redigt uppställd. Den skall upptaga allt vad advokaten i anledning av uppdraget uppburit samt ange de utlägg som advokaten haft och det arvode han påfört klienten. Dag för mottagande och utgivande av varje särskilt belopp bör anges, där inte med hänsyn till uppdragets omfattning eller andra omständigheter ett sammanförande av flera poster till en måste anses lämpligare. Redovisningsräkningen skall vara daterad.

Vad som är stadgat i 31 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning på arvode, som upptagits i redovisningsräkning.

34 § Utvisar slutredovisning ett saldo klienten till godo, skall saldobeloppet utan dröjsmål utbetalas till klienten.

Advokat får inte som villkor för utbetalning av saldobeloppet eller del därav uppställa krav på att redovisningen skall godkännas av klienten.

35 § Advokat får inte genom avtal eller förbehåll frita sig från redovisningsskyldighet.

Utlämnande av handlingar

36 § Sedan uppdrag slutförts eller eljest upphört, skall klienten tillhöriga handlingar utan dröjsmål utlämnas till honom. Advokat får inte som villkor för utlämnande av handlingarna uppställa krav på att av advokaten debiterat arvode eller av honom avgiven redovisning skall godkännas av klienten.

Förhållandet till motparten

37 § Advokat får inte genom otillbörlig påtryckning på motparten söka främja klientens sak.

Förbjudna åtgärder är i enlighet härmed bland annat:

1. otillbörlig anmälan till polis- eller åklagarmyndighet eller annan myndighet, så ock hot om sådan otillbörlig anmälan;
2. hot om skandalisering av motparten i press, radio eller television, samt
3. opåkallad hänvändelse till utomstående, såsom motpartens anhöriga eller eljest närstående, arbetsgivare, överordnade och arbetskamrater eller organisation, som motparten tillhör, så ock hot om sådan opåkallad åtgärd.

38 § Advokat bör inte vidta rättsliga åtgärder mot motparten utan att först ha tillskrivit denne och berett honom skälig tid att ta ställning till klientens anspråk och träffa uppgörelse i godo.

Är omständigheterna sådana, att ett dröjsmål med vidtagande av rättsliga åtgärder kan vålla klienten rättsförlust eller annan skada, eller föreligger eljest särskilda skäl för att skyndsamt vidta rättsliga åtgärder, står det dock advokaten fritt att utan föregående meddelande till motparten vidta de åtgärder som klientens intresse i varje särskilt fall kräver.

39 § Advokat får inte som villkor för att bevilja av motparten begärt anstånd med betalning eller annan prestation uppställa krav på att motparten skall ersätta kostnader, som han inte lagligen är skyldig att gälda och som inte heller rimligen bör åläggas honom.

40 § Advokat får inte inför domstol eller annan myndighet förebringa bevisning om förhållande, som är nedsättande för motparten, eller göra för motparten kränkande eller förklenande uttalanden, där bevisningen eller uttalandena inte är påkallade för talans utförande eller eljest för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen.

Även i övrigt skall advokat avhålla sig från åtgärder eller uttalanden, som är ägnade att i onödan kränka eller såra motparten.

41 § Advokat får inte vilsledda motparten genom att om faktiska förhållanden eller innehållet i rättsregler lämna uppgifter, som han vet är oriktiga.

42 § Företräder eller biträder advokat klient vid förhandlingar med motpart som inte anlitar ombud eller biträde, bör han, efter vad förhållandena i varje särskilt fall kräver, fästa motpartens uppmärksamhet på att det i hans uppdrag inte ingår att tillvarata dennes intressen samt tillråda honom att anlita eller rådfråga annan advokat.

43 § Advokat får inte utan motpartens samtycke i rättegång åberopa av denne framfört förlikningserbjudande.

Förhållandet till domstol

44 § Såsom ombud eller biträde i rättegång är advokat skyldig att i allt iaktta vad rättegångsbalken och andra författningar rörande processen föreskriver. Han är skyldig att ordentligt sätta sig in i saken och att bedriva denna med den omsorg och skyndsamhet som god rättskipning kräver.

Av rätten meddelade förelägganden skall efterkommas och förfrågningar från rättsens sida utan dröjsmål besvaras. Uppstår hinder för inställelse el. dyl., skall rätten skyndsamt underrättas därom.

Upphör advokatens uppdrag som rättegångsombud eller rättegångsbiträde, är han skyldig tillse att meddelande därom utan dröjsmål lämnas till rätten.

45 § Advokat är inte, med mindre särskild anledning därtill föreligger, skyldig att kontrollera riktigheten av de uppgifter som hans klient lämnar honom men får inte vid talans utförande lämna uppgift, som han vet är osann, eller bestrida uppgift, som han vet är sann.

Advokat får inte medverka till att bevis undertrycks eller förvanskas men är inte skyldig - och mot klientens önskan inte heller berättigad - att i rättegången förete eller åberopa bevis eller lämna uppgift, som talar till klientens nackdel, med mindre skyldighet därtill åläggs honom jämlikt stadgandena om vittnes- och editionsplikt.

46 § Advokat får inte utöva otillbörlig påverkan på vittne.

Advokat är, utan hinder av att vittne åberopats av motparten, oförhindrad att sätta sig i förbindelse med vittnet för att göra sig underrättad om vad vittnet kan uppge.

Advokat får inte lämna för vittne nedsättande uppgifter eller om vittnet göra kränkande eller förklenande uttalanden, där uppgifterna eller uttalandena inte är påkallade för talans utförande eller eljest för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen. Vad nu sagts gäller även uppgifter eller uttalanden om annan.

Förhållandet till andra myndigheter

47 § Vad som här ovan är sagt om förhållandet till domstol skall i tillämpliga delar iaktas jämväl i förhållande till annan myndighet.

Förhållandet till kollegerna

48 § Advokat skall gentemot kolleger visa den hänsyn och det tillmötesgående som god kollegialitet kräver. Kollegiala hänsyn får dock inte föranleda till handling eller underlåtenhet, som kan skada den egna klientens intressen.

49 § Anlitar motparten advokat, skall förhandlingar i saken föras med advokaten och meddelanden i ärendet riktas till honom. Det är inte tillåtet att, med förbigående av motpartens advokat, söka kontakt med motparten personligen. där inte fråga är om åtgärd, som lagligen måste företas gentemot motparten själv, eller ock motpartens advokat genom bortovaro, underlåtenhet att besvara brev el.dyl. gör en hänvändelse

direkt till motparten nödvändig. I sådant fall bör motpartens advokat underrättas.

Betalning till motparten skall erläggas till dennes advokat, förutsatt att denne styrker sin behörighet att ta emot betalningen.

50 § Anlitar advokat på klientens vägnar kollega, t.ex. såsom platsombud, är han, där han inte gjort förbehåll om annat, skyldig att ansvara för kollegans arvode och kostnader, oavsett om klienten tillhandahåller erforderligt belopp.

51 § Kritik mot kollega skall vara saklig och måttfull.

Advokat får inte genom otillbörligt hot om anmälan eller rättslig åtgärd mot motpartens advokat söka förmå denne att vidta eller underlåta åtgärd.

Förhållandet till advokatsamfundet

52 § Advokat är skyldig att inom förelagd tid inkomma med yttrande eller svaromål, som begärs av samfundets styrelse eller disciplinnämnd eller av generalsekreteraren eller dennes medhjälpare. Han är därvid, utan hinder av den tystnadsplikt som åvilar honom, skyldig att fullständigt och sanningsenligt besvara framställda frågor och lämna begärda uppgifter.

Kommentar

till 1 § andra stycket

Kravet på iakttagande av god advokatsed leder till begränsningar i handlingsfriheten vid tillvaratagandet av klientens intressen. Sålunda medför hänsynen till rättsordningen samt till motparten och tredje man att en advokat inte får i sin yrkesutövning begagna alla till buds stående medel.

Att en advokat inte får medverka till brott är självklart, men han får enligt god advokatsed inte heller jämna vägen för annans brottsliga verksamhet¹ eller främja klientens intressen på ett otillbörligt sätt. Han skall exempelvis inte medverka till en rättshandling, som är ogiltig enligt avtalslagens regler, och han skall avböja varje uppdrag, som går ut på att någon skall vilseledas eller eljest otillbörligen förmås att företa en rättshandling. Han skall också avstå från uppdrag som måste leda till att

¹ TSA 1978 sid. 375, fall 12.

annans rätt kränks.² Inte heller får han medverka till att skriftliga handlingar upprättas för skens skull eller ges osant innehåll.³ Han skall inte låna sig till att upprätta avtal eller andra skriftliga handlingar av sådant innehåll att det kan befaras att de kommer att brukas i otillbörligt syfte. För att kravet på iakttagande av god advokatsed skall uppfyllas är det sålunda inte tillräckligt att advokaten förvissar sig om att det förfaringssätt som han rekommenderar eller eljest medverkar till inte är lagstridigt. Av en advokat måste fordras att han handlar på ett sätt som främjar hederlighet och redbarhet inom rättslivet, inte på ett sätt som verkar i motsatt riktning.

till 8 §

Av bestämmelsen följer att advokat inte får erbjuda sig att avstå från klientens rättshjälpsavgift och inte heller utan skäl får underlåta att tillföra sig sådan avgift. Motsvarande gäller beträffande självriskebelopp i rättsskyddsärende.

till 13 §

Advokat, som driver verksamhet som försäkringsagent eller auktionsförrättare, är skyldig att vid rådgivning eller annat biträde rörande angelägenhet, i vilken advokaten till följd av sådan verksamhet har ett ekonomiskt intresse, upplysa uppdragsgivaren därom.

till 14 §

Med gemensam kontorsorganisation jämföras i detta sammanhang varje organiserat samarbete, som är ägnat att framkalla risk för att advokatens tystnads- och diskretionsplikt åsidosätts.

Beträffande uppdrag som styrelseledamot, se bl.a. TSA 1962 s. 17, fall 8. Se beträffande försvararens relationer till den misstänkte RB 21:3 andra stycket.

Beträffande biträde av två eller flera personer (parter) i samma ärende, se bl.a. TSA 1975 s. 98, fall 5, samt 1976 s. 115, fall 4. Se även artikel TSA 1984 s. 239 f.

² TSA 1968 sid. 64, fall 24, samt 1967 sid. 21, fall 6.

³ TSA 1979 sid. 77, fall 5.

till 18 §

Se TSA 1977 s. 174, fall 3 (angående advokats förhållande till rättshjälpsnämnden när fråga är om byte av biträde enligt rättshjälpslagen)

till 20 §

Vad som sagts i 20 § utgör inte hinder för advokat, som driver verksamhet som försäkringsagent eller auktionsförrättare, att med klientens vetskap ta emot provision, som tillkommer honom i denna verksamhet.

till 27 §

Har den tilltalade i fall som avses i RB 31:2 biträts av advokat, som inte är offentlig försvarare, utgör advokatens yrkande i rättegången övre gränsen för vad han får påföra klienten i rättegångsarvode.

Code of Conduct for Lawyers in the European Community

1 PREAMBLE

1.1 The Function of the Lawyer in Society

In a society founded on respect for the rule of law the lawyer fulfils a special role. His duties do not begin and end with the faithful performance of what he is instructed to do so far as the law permits. A lawyer must serve the interests of justice as well as those whose rights and liberties he is trusted to assert and defend and it is his duty not only to plead his client's cause but to be his adviser.

A lawyer's function therefore lays on him a variety of legal and moral obligations (sometimes appearing to be in conflict with each other) towards:

- the client;
  - the courts and other authorities before whom the lawyer pleads his client's cause or acts on his behalf,
  - the legal profession in general and each fellow member of it in particular; and
- the public for whom the existence of a free and independent profession, bound together by respect for rules made by the profession itself, is an essential means of safeguarding human rights in face of the power of the state and other interests in society.

1.2 The Nature of Rules of Professional Conduct

1.2.1 Rules of professional conduct are designed through their willing acceptance by those to whom they apply to ensure the proper performance by the lawyer of a function which is recognised as essential in all civilised societies. The failure of the lawyer to observe these rules must in the last resort result in a disciplinary sanction.

1.2.2 The particular rules of each Bar or Law Society arise from its own traditions. They are adapted to the organisation and sphere of activity of the profession in the Member State concerned and to its judicial and administrative procedures and to its national legislation. It is neither possible nor desirable that they should be taken out of their context nor that an attempt should be made to give general application to rules which are inherently incapable of such application .

The particular rules of each Bar and Law Society nevertheless are based on the same values and in most cases demonstrate a common foundation.

1.3 The Purpose of the Code

1.3.1 The continued integration of the European Community and the increasing frequency of the cross-border activities of lawyers within the Community have made necessary in the public interest the statement of common rules which apply to all lawyers from the Community whatever Bar or Law Society they belong to in relation to their cross-border practice. A particular purpose of the statement of those rules is to mitigate the difficulties which result from the application of "double deontology" as set out in Article 4 of the E.C. Directive 77/249 of 22nd March 1977.

1.3.2 The organisations representing the legal profession through the CCBE propose that the rules codified in the following articles:

- be recognised at the present time as the expression of a consensus of all the Bars and Law Societies of the European Community;
- be adopted as enforceable rules as soon as possible in accordance with national or Community procedures in relation to the cross-border activities of the lawyer in the European Community;
- be taken into account in all revisions of national rules of deontology or professional practice with a view to their progressive harmonisation.

They further express the wish that the national rules of deontology or professional practice be interpreted and applied whenever possible in a way consistent with the rules in this Code.

After the rules in this Code have been adopted as enforceable rules in relation to his cross-border activities the lawyer will remain bound to observe the rules of the Bar or Law Society to which he belongs to the extent that they are consistent with the rules in this Code.

1.4 Field of application Ratione Personae

The following rules shall apply to lawyers of the European Community as they are defined by the Directive 77/249 of 22nd March 1977.

1.5 Field of application Ratione Materiae

Without prejudice to the pursuit of a progressive harmonisation of rules of deontology or professional practice which apply only internally within a Member State, the following rules shall apply to the cross-border

activities of the lawyer within the European Community. Cross-border activities shall mean:

- (a) all professional contact with lawyers of Member States other than his own; and
- (b) the professional activities of the lawyer in a Member State other than his own, whether or not the lawyer is physically present in that Member State.

1.6 Definitions

In these rules:

"Home Member State" means the Member State of the Bar or Law Society to which the lawyer belongs.

"Host Member State" means any other Member State where the lawyer carries on cross-border activities.

"Competent authority" means the professional organisation (s) or authority (ies) of the Member State concerned responsible for the laying down of rules of professional conduct and the administration of discipline of lawyers.

2 GENERAL PRINCIPLES

2.1 Independence

2.1.1 The many duties to which a lawyer is subject require his absolute independence, free from all other influence, especially such as may arise from his personal interests or external pressure. Such independence is as necessary to trust in the process of justice as the impartiality of the judge. A lawyer must therefore avoid any impairment of his independence and be careful not to compromise his professional standards in order to please his client, the court or third parties.

2.1.2 This independence is necessary in non-contentious matters as well as in litigation. Advice given by a lawyer to his client has no value if it is given only to ingratiate himself, to serve his personal interests or in response to outside pressure.

2.2 Trust and Personal Integrity

Relationships of trust can only exist if a lawyer's personal honour, honesty and integrity are beyond doubt. For the lawyer these traditional virtues are professional obligations.

2.3 Confidentiality

2.3.1 It is of the essence of a lawyer's function that he should be told by his client things which the client would not tell to others, and that he should be the recipient of other information on a basis of confidence. Without the certainty of confidentiality there cannot be trust. Confidentiality is therefore a primary and fundamental right and duty of the lawyer.

2.3.2 A lawyer shall accordingly respect the confidentiality of all information given to him by his client, or received by him about his client or others in the course of rendering services to his client.

2.3.3 The obligation of confidentiality is not limited in time.

2.3.4 A lawyer shall require his associates and staff and anyone engaged by him in the course of providing professional services to observe the same obligation of confidentiality.

2.4 Respect for the Rules of Other Bars and Law Societies

Under Community Law (in particular under the Directive 77/249 of 22nd March 1977) a lawyer from another Member State may be bound to comply with the rules of the Bar or Law Society of the host Member State. Lawyers have a duty to inform themselves as to the rules which will affect them in the performance of any particular activity.

2.5 Incompatible Occupations

2.5.1 In order to perform his functions with due independence and in a manner which is consistent with his duty to participate in the administration of justice a lawyer is excluded from some occupations.

2.5.2 A lawyer who acts in the representation or the defence of a client in legal proceedings or before any public authorities in a host Member State shall there observe the rules regarding incompatible occupations as they are applied to lawyers of the host Member State.

2.5.3 A lawyer established in a host Member State in which he wishes to participate directly in commercial or other activities not connected with the practice of the law shall respect the rules regarding forbidden or incompatible occupations as they are applied to lawyers of that Member State.

2.6 Personal Publicity

2.6.1 A lawyer should not advertise or seek personal publicity where this is not permitted.

In other cases a lawyer should only advertise or seek personal publicity to the extent and in the manner permitted by the rules to which he is subject.

2.6.2 Advertising and personal publicity shall be regarded as taking place where it is permitted, if the lawyer concerned shows that it was placed for the purpose of reaching clients or potential clients located where such advertising or personal publicity is permitted and its communication elsewhere is incidental.

2.7 The Clients Interests

Subject to due observance of all rules of law and professional conduct, a lawyer must always act in the best interests of his client and must put those interests before his own interests or those of fellow members of the legal profession.

3 RELATIONS WITH CLIENTS

3.1 Acceptance and Termination of Instructions

3.1.1 A lawyer shall not handle a case for a party except on his instructions. He may, however, act in a case in which he has been instructed by another lawyer who himself acts for the party or where the case has been assigned to him by a competent body.

3.1.2 A lawyer shall advise and represent his client promptly conscientiously and diligently. He shall undertake personal responsibility for the discharge of the instructions given to him. He shall keep his client informed as to the progress of the matter entrusted to him.

3.1.3 A lawyer shall not handle a matter which he knows or ought to know he is not competent to handle, without co-operating with a lawyer who is competent to handle it.

A lawyer shall not accept instructions unless he can discharge those instructions promptly having regard to the pressure of other work.

3.1.4 A lawyer shall not be entitled to exercise his right to withdraw from a case in such a way or in such circumstances that the client may be unable to find other legal assistance in time to prevent prejudice being suffered by the client.

3.2 Conflict of Interest

3.2.1 A lawyer may not advise, represent or act on behalf of two or more clients in the same matter if there is a conflict, or a significant risk of a conflict, between the interests of those clients.

3.2.2 A lawyer must cease to act for both clients when a conflict of interests arises between those clients and also whenever there is a risk of a breach of confidence or where his independence may be impaired.

3.2.3 A lawyer must also refrain from acting for a new client if there is a risk of a breach of confidences entrusted to the lawyer by a former client or if the knowledge which the lawyer possesses of the affairs of the former client would give an undue advantage to the new client.

3.2.4 Where lawyers are practising in association, paragraphs 3.2.1 to 3.2.3 above shall apply to the association and all its members.

3.3 Pactum de Quota Litis

3.3.1 A lawyer shall not be entitled to make a pactum de quota litis.

3.3.2 By "pactum de quota litis" is meant an agreement between a lawyer and his client entered into prior to the final conclusion of a matter to which the client is a party, by virtue of which the client undertakes to pay the lawyer a share of the result regardless of whether this is represented by a sum of money or by any other benefit achieved by the client upon the conclusion of the matter.

3.3.3 The pactum de quota litis does not include an agreement that fees be charged in proportion to the value of a matter handled by the lawyer if this is in accordance with an officially approved fee scale or under the control of competent authority having jurisdiction over the lawyer.

3.4 Regulation of Fees

3.4.1 A fee charged by a lawyer shall be fully disclosed to his client and shall be fair and reasonable.

3.4.2 Subject to any proper agreement to the contrary between a lawyer and his client fees charged by a lawyer shall be subject to regulation in accordance with the rules applied to members of the Bar or Law Society to which he belongs. If he belongs to more than one Bar or Law Society the rules applied shall be those with the closest connection to the contract between the lawyer and his client.

3.5 *Payment on Account*

If a lawyer requires a payment on account of his fees and/or disbursements such payment should not exceed a reasonable estimate of the fees and probable disbursements involved.

Failing such payment, a lawyer may withdraw from the case or refuse to handle it, but subject always to paragraph 3.1.4 above.

3.6 *Fee Sharing with Non-Lawyers*

3.6.1 Subject as after-mentioned a lawyer may not share his fees with a person who is not a lawyer.

3.6.2 The provisions of 6.1 above shall not preclude a lawyer from paying a fee, commission or other compensation to a deceased lawyer's heirs or to a retired lawyer in respect of taking over the deceased or retired lawyer's practice.

3.7 *Legal Aid*

A lawyer shall inform his client of the availability of legal aid where applicable.

3.8 *Clients Funds*

3.8.1 When lawyers at any time in the course of their practice come into possession of funds on behalf of their clients or third parties (hereinafter called "clients funds") it shall be obligatory:

3.8.1.1 That clients funds shall always be held in an account in a bank or similar institution subject to supervision of Public Authority and that all client's funds received by a lawyer should be paid into such an account unless the client explicitly or by implication agrees that the funds should be dealt with otherwise.

3.8.1.2 That any account in which the client's funds are held in the name of the lawyer should indicate in the title or designation that the funds are held on behalf of the client or client's of the lawyer.

3.8.1.3 That any account or accounts in which client's funds are held in the name of the lawyer should at all times contain a sum which is not less than the total of the client's funds are held by the lawyer.

3.8.1.4 That all client's funds should be available for payment to clients on demand or upon such conditions as the client may authorise.

3.8.1.5 That payments made from client's funds on behalf of a client to any other person including

a) payments made to or for one client from funds held for another client and

b) payment of the lawyer's fees,

be prohibited except to the extent that they are permitted by law or have the express or implied authority of the client for whom the payment is being made.

3.8.1.6 That the lawyer shall maintain full and accurate records, available to each client on request, showing all his dealings with his client's funds and distinguishing client's funds from other funds held by him.

3.8.1.7 That the competent authorities in all Member States should have powers to allow them to examine and investigate on a confidential basis the financial records of lawyer's client's funds to ascertain whether or not the rules which they make are being complied with and to impose sanctions upon lawyers who fail to comply with those rules.

3.8.2 Subject as aftermentioned, and without prejudice to the rules set out in 3.8.1 above, a lawyer who holds client's funds in the course of carrying on practice in any Member State must comply with the rules relating to holding and accounting for client's funds which are applied by the competent authorities of the Home Member State.

3.8.3 A lawyer who carries on practice or provides services in a Host Member States may with the agreement of the competent authorities of the Home and Host Member State concerned comply with the requirements of the Host Member State to the exclusion of the requirements of the Home Member State. In that event he shall take reasonable steps to inform his clients that he complies with the requirements in force in the Host Member State.

3.9 *Professional Indemnity insurance*

3.9.1 Lawyers shall be insured at all times against claims based on professional negligence to an extent which is reasonable having regard to the nature and extent of the risks which lawyers incur in practice.

3.9.2.1 Subject as aftermentioned, a lawyer who provides services or carries on practice in a Member State must comply with any Rules relating to his obligation to insure against his professional liability as a lawyer which are in force in his Home Member State.

3.9.2.2 A lawyer who is obliged so to insure in his Home Member State and who provides services or carries on practice in any Host Member State shall use his best endeavours to obtain insurance cover on the basis

required in his home Member State extended to services which he provides or practice which he carries on in a Host Member State.

3.9.2.3 A lawyer who fails to obtain the extended insurance cover referred to in paragraph 3.9.2.2 above or who is not obliged so to insure in his Home Member State and who provides services or carries on practice in a Host Member State shall in so far as possible obtain insurance cover against his professional liability as a lawyer whilst acting for clients in that Host Member State on at least an equivalent basis to that required of lawyers in the Host Member State.

3.9.2.4 To the extent that a lawyer is unable to obtain the insurance cover required by the foregoing rules, he shall take reasonable steps to draw that fact to the attention of such of his clients as might be affected in the event of a claim against him.

3.9.2.5 A lawyer who carries on practice or provides services in a Host Member State may with the agreement of the competent authorities of the Home and Host Member States concerned comply with such insurance requirements as are in force in the Host Member State to the exclusion of the insurance requirements of the Home Member State. In this event he shall take reasonable steps to inform his clients that he is insured according to the requirements in force in the Host Member State.

4 RELATIONS WITH THE COURTS

4.1 Applicable Rules of Conduct in Court

A lawyer who appears, or takes part in a case, before a court or tribunal in a Member State must comply with the rules of conduct applied before that court or tribunal.

4.2 Fair Conduct of Proceedings

A lawyer must always have due regard for the fair conduct of proceedings. He must not, for example, make contact with the judge without first informing the lawyer acting for the opposing party or submit exhibits, notes or documents to the judge without communicating them in good time to the lawyer on the other side unless such steps are permitted under the relevant rules of procedure.

4.3 Demeanour in Court

A lawyer shall while maintaining due respect and courtesy towards the court defend the interests of his client honourably and in a way which he

considers will be to the clients best advantage within the limits of the law.

4.4 False or Misleading Information

A lawyer shall never knowingly give false or misleading information to the court.

4.5 Extension to Arbitrators Etc.

The rules governing a lawyer's relations with the courts apply also to his relations with arbitrators and any other persons exercising judicial or quasi-judicial functions, even on an occasional basis.

5 RELATIONS BETWEEN LAWYERS

5.1 Corporate Spirit of the Profession

5.1.1 The corporate spirit of the profession requires a relationship of trust and co-operation between lawyers for the benefit of their clients and in order to avoid unnecessary litigation. It can never justify setting the interests of the profession against those of justice or of those who seek it.

5.1.2 A lawyer should recognise all other lawyers of member States as professional colleagues and act fairly and courteously towards them.

5.2 Co-operation Among Lawyers of Different Member States

5.2.1 It is the duty of a lawyer who is approached by a colleague from another Member State not to accept instructions in a matter which he is not competent to undertake. He should be prepared to help his colleague to obtain the information necessary to enable him to instruct a lawyer who is capable of providing the service asked for.

5.2.2 Where a lawyer of a Member State co-operates with a lawyer from another Member State, both have a general duty to take into account the differences which may exist between their respective legal systems and the professional organisations competences and obligations of lawyers in the Member States concerned.

5.3 *Correspondence Between Lawyers*

5.3.1 If a lawyer sending a communication to a lawyer in another Member State wishes it remain confidential or without prejudice he should clearly express this intention when communicating the document.

5.3.2 If the recipient of the communication is unable to ensure its status as confidential or without prejudice he should return it to the sender without revealing the contents to others.

5.4 *Referral Fees*

5.4.1 A lawyer may not demand or accept from another lawyer or any other person a fee, commission or any other compensation for referring or recommending a client.

5.4.2 A lawyer may not pay anyone a fee, commission or any other compensation as a consideration for referring a client to himself.

5.5 *Communication with Opposing Parties*

A lawyer shall not communicate about a particular case or matter directly with any person whom he knows to be represented or advised in the case or matter by another lawyer, without the consent of that other lawyer (and shall keep the other lawyer informed of any such communications).

5.6 *Change of Lawyer*

5.6.1 A lawyer who is instructed to represent a client in substitution for another lawyer in relation to a particular matter should inform that other lawyer and, subject to 5.6.2 below, should not begin to act until he has ascertained that arrangements have been made for the settlement of the other lawyer's fees and disbursements. This duty does not, however, make the new lawyer personally responsible for the former lawyer's fees and disbursements.

5.6.2 If urgent steps have to be taken in the interests of the client before the conditions in 5.6.1 above can be complied with, the lawyer may take such steps provided he informs the other lawyer immediately.

5.7 *Responsibility for Fees*

In professional relations between members of Bars of different Member States, where a lawyer does not confine himself to recommending another lawyer or introducing him to the client but himself entrusts a

correspondent with a particular matter or seeks his advice, he is personally bound, even if the client is insolvent, to pay the fees, costs and outlays which are due to the foreign correspondent. The lawyers concerned may, however, at the outset of the relationship between them make special arrangements on this matter. Further, the instructing lawyer may at any time limit his personal responsibility to the amount of the fees, costs and outlays incurred before intimation to the foreign lawyer of his disclaimer of responsibility for the future.

5.8 Training Young Lawyers

In order to improve trust and co-operation amongst lawyers of different Member States for the clients' benefit there is a need to encourage a better knowledge of the laws and procedures in different Member States. Therefore, when considering the need for the profession to give good training to young lawyers, lawyers should take into account the need to give training to young lawyers from other Member States.

5.9 Disputes Amongst Lawyers in Different Member States

5.9.1 If a lawyer considers that a colleague in another Member State has acted in breach of a rule of professional conduct he shall draw the matter to the attention of his colleague.

5.9.2 If any personal dispute of a professional nature arises amongst lawyers in different Member States they should if possible first try to settle it in a friendly way.

5.9.3 A lawyer shall not commence any form of proceedings against a colleague in another Member State on matters referred to in 5.9.1 or 5.9.2 above without first informing the Bars or Law Societies to which they both belong for the purpose of allowing both Bars or Law Societies concerned an opportunity to assist in reaching a settlement.

§ Ansökan om inträde i Sveriges advokatsamfund

Namn personnummer _____

Arbetsplats och tel _____

Datum jur kand examen _____

Samtliga anställningar efter jur kand examen (kronologisk ordning)	Tidsperiod

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Egen verksamhet (firmanamn)

_____

Kvalifikationstid totalt

_____

Varav som bitr jurist/i egen verksamhet

_____

Datum för genomgången grundkurs i
Advokatyrkets etik och teknik

_____

OBLIGATORISKA BILAGOR

ÖVRIGA BILAGOR

1. Mantalsskrivningsbevis eller motsvarande
2. Betyg från juristexamen
3. Personbevis med konkursfrihetsbevis och förvaltarbevis
4. Intyg från kronofogdemyndigheten
5. Tjänstgöringsintyg från arbetsgivare

_____

_____

_____

_____

§ Domstolar och myndigheter

DOMSTOLENS NAMN		
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
ADRESS		

DOMSTOLENS NAMN		
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
ADRESS		

DOMSTOLENS NAMN		
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
ADRESS		

DOMSTOLENS NAMN		
AVD	DOMARE	MÅL/ÄRENDE NR
ADRESS		

§ Advokater

ADVOKAT	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

ADVOKAT	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

ADVOKAT	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

ADVOKAT	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

ADVOKAT	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

§ Övriga yrkeskontakter

	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

	FIRMA	
ADRESS		
TELEFON	MÅL/ÄRENDE	UNDER TIDEN

§ Ekonomiska förhållanden m.m.

Inkomst av tjänst/rörelse – de tre senaste åren

År	Kronor	År	Kronor	År	Kronor

TILLGÅNGAR

ART	BELOPP/VÄRDE	ART	BELOPP
SUMMA		SUMMA	

BORGENSÅTAGANDEN OCH GARANTIER

BORGENFÖRBINDELSE FÖR	BELOPP
SUMMA	

ÖVRIGA EKONOMISKA ENGAGEMANG

	BELOPP
SUMMA	

DISPENS

Uppgift av sökande, som begär dispens jämlikt 3 § andra stycket, i advokatsamfundets stadgar om de särskilda skäl som härvid åberopas:

	DISPENSGRUNDANDE PERIOD		
TOTAL DISPENSGRUNDANDE TID	År	Mån	Dagar

ÖVRIGT

HEMADRESS	TELEFON

Att samtliga uppgifter lämnade i denna ansökan och tillhörande bilagor är riktiga och fullständiga intygas på heder och samvete	ORT, DATUM
	UNDERSKRIFT

Anvisningar för ansökan om inträde i Sveriges advokatsamfund

Allmänt

Regler om antagande av ledamot finns i 3 § samfundets stadgar.
Bestämmelsen lyder:

”3 §

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
2. har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete
4. under minst fem år efter ovannämnda kunskapsprov på tillfredsställande sätt utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid han under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter antingen som anställd hos advokat eller på allmän advokatbyrå eller för egen räkning och som vid tiden för ansökningens prövning tillhandagår allmänheten på sådant sätt samt genomgått av samfundet anordnade preparandkurser i advokatyrkets etik och teknik,
5. har gjort sig känd för redbarhet, och
6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Samfundets styrelse får med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter medge undantag såvitt gäller första stycket 1, 2 och 4. Detsamma gäller första stycket 3 beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser.

Den som har genomgått en utbildning, som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper

om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3-6.

Den som är försatt i konkurs eller har förvaltare enligt 11 kap 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot.

Den som är anställd i stats eller kommuns tjänst i annan befattning än som sägs i föregående stycke eller hos annan enskild än advokat får inte antas till ledamot såvida inte styrelsen medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte befattningshavare vid allmän advokatbyrå eller den som är anställd hos ledamot av advokatororganisation inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.”

Handläggningsrutiner

Ansökan inges till Sveriges advokatsamfund, Box 27321, 102 54 Stockholm. Med hänsyn till erforderlig handläggningstid bör Din ansökan ges in 3 à 4 månader före avsedd tid för samfundsstyrelsens prövning. Samfundets kansli lämnar uppgift om tidpunkter för styrelsens sammanträden. Vid ansökan om återinträde i samfundet eller vid förnyad ansökan bör Du fylla i ny ansökningsblankett och bifoga aktuella bevis etc. Om utrymmet på blanketten inte är tillräckligt kan uppgifter lämnas i särskild bilaga.

Efter granskning på samfundskansliet av Dina ansökningshandlingar översändes dessa till den avdelning som Du är verksam inom. Avdelningen företar därefter en lämplighetsutredning som bl a innebär att yttranden inhämtas från de advokater och domstolar till vilka Du hänvisat. Hovrätt och tingsrätt inom verksamhetsområdet samt Rättshjälpsmyndigheten tillfrågas alltid. Avges yttrande med anmärkning som kan tänkas utgöra hinder för bifall till Din ansökan får Du tillfälle att bemöta anmärkningen innan Din ansökan slutbehandlas av avdelningsstyrelsen. Om Du bedriver egen verksamhet avlägger vanligtvis avdelningssekreteraren eller ledamot av avdelningsstyrelsen besök på Ditt kontor och upprättar en promemoria om besöket. Om det

anses behövt att Du lämnar muntlig information, kan avdelningsstyrelsen ge Dig tillfälle att komma till det sammanträde då Din inträdesansökan skall behandlas.

Sedan avdelningsstyrelsen behandlat ansökningshandlingarna jämte protokoll och avdelningen underrättar Dig om sitt beslut. Om avdelningsstyrelsen avstyrkt bifall till Din ansökan och/eller utredningen innehåller anmärkningar av betydelse, underrättas Du om detta och bereds tillfälle att avge yttrande före huvudstyrelsens avgörande.

Observera

Ansökan skall vara komplett vid ingivandet.

Skriv ansökan på maskin.

Personuppgifter

Ange namn, nuvarande arbetsadress och telefonnummer till Din arbetsplats. Bedriver Du egen verksamhet (se även sid 5) skall Du ange den firma under vilken Du bedriver Din verksamhet samt den tid som Du bedrivit egen verksamhet.

Intyg enligt föräldrabalken, konkursfrihetsbevis

Enligt lag kan Du inte antas till ledamot av advokatsamfundet om förvaltare är utsedd för Dig jämlikt 11 kap 7 § föräldrabalken eller om Du är försatt i konkurs. På grund härav måste Du inge ett personbevis med ett påtecknat bevis från tingsrätten om att förvaltare inte utsetts och med ett s k konkursfrihetsbevis. Av personbeviset bör framgå om Du är svensk medborgare.

Praktisk juridisk verksamhet

Tjänstgöringsintyg eller motsvarande avseende samtliga anställningar inom kvalifikationstiden - 5 år - skall företes.

Vid beräkning av tid anses månad innefatta 30 dagar och år 360 dagar. Räkna ej med dagen för styrelsesammanträde i kvalifikationstiden.

Under de fem år som Du utövat praktisk juridisk verksamhet måste Du under minst tre år ha ägnat Dig åt att yrkesmässigt tillhandagå

allmänheten antingen som biträdande jurist på advokatbyrå eller för egen räkning.

Biträdande jurist

Om Du tjänstgjort som biträdande jurist hos advokat skall Du ange arbetsgivarens namn och den tid tjänstgöringen avser. Du skall be Din arbetsgivare (även tidigare sådan) om ett intyg med innehåll enligt följande.

- a) uppgift om anställningstid (eventuellt avbrott för militärtjänst, havandeskap eller längre tids sjukdom skall anges till tiden);
- b) uppgift om anställningen avsett hel- eller deltid; deltid skall specificeras;
- c) uppgift om i vad mån Du haft full sysselsättning under anställningstiden;
- d) redogörelse för typ av ärenden som Du arbetat med under anställningstiden;
- e) försäkran om att verksamheten utövats under vederbörlig tillsyn (namnuppgift på den som utövat tillsynen);
- f) försäkran om att Du besitter tillfredsställande kunskaper i advokatetik och yrkesteknik, samt
- g) uttalande om Din redbarhet och lämplighet i övrigt.

ANM. Frånvaro under anställningstiden på grund av annat än sjukdom och föräldraledighet skall alltid anges. Frånvaro på grund av sjukdom eller föräldraledighet skall anges om den varat sammanlagt en månad eller mer.

Egen verksamhet

Handlingar rörande egen rörelse

Följande handlingar skall inges:

- Registreringsbevis för egen rörelse
- Revisorsintyg som visar att bokföringen uppfyller advokatsamfundets bokföringsreglemente

- Kopior av bokslutshandlingar för varje kvalifikationsår.

Beräkning av kvalifikationstid

Enligt stadgarna skall Du under minst fem år på tillfredsställande sätt ha utövat praktisk juridisk verksamhet.

Under denna tid skall Du under minst tre år ha ägnat Dig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten. Verksamheten skall därvid ha bedrivits på heltid. Vid deltid skall denna sammanlagt motsvara tre fulla år. Verksamheten skall ha yrkesmässig karaktär även vid tidpunkten för inträdet.

Till ledning för bedömningen av omfattningen av verksamheten ligger i första hand den omsättning som Du haft i verksamheten. För att verksamheten skall anses ha bedrivits yrkesmässigt och på heltid bör Du kunna visa årsinkomster under kvalifikationstiden som svarar mot minst 1.000 debiteringsbara timmar å 2/3 av den för rättshjälpen gällande timkostnadsnormen.

Om omsättningen ett visst år inte uppgår till belopp enligt denna formel tillgodoses Du tid motsvarande faktisk omsättning i relation till omsättning enligt formel, omräknat i månader och dagar.

Etikkurs

Sedan den 1 juli 1988 är advokatsamfundets kurs i advokatyrets etik och teknik obligatorisk för inträde. Datum för genomgången kurs skall anges. Advokatsamfundets styrelse kan medge undantag från kravet på genomgången kurs om det föreligger särskilda omständigheter. Om sådana omständigheter åberopas kan de anges på bilaga under rubriken "Övrigt".

Domstolar och advokater

För bedömning av lämplighet är det nödvändigt att Du lämnar uppgift om de advokater, domstolar eller andra myndigheter som Du haft kontakt med i Din yrkesverksamhet. Du skall om Du hänvisar till domstol där Du uppträtt endast tillfälligt ange namnet på vederbörande domare och även målnummer. Om Du inte alls eller endast i begränsad omfattning uppträtt i domstol bör lämpligheten styrkas på annat sätt, exempelvis genom åberopande av myndighetskontakter.

Om Du haft kontakt endast med ett fåtal advokater kan Du också referera till kontakter med personer från andra yrkeskategorier exempelvis bolagsjurister, bankjurister eller auktoriserade revisorer.

Ekonomiska förhållanden m.m.

Det är från flera synpunkter viktigt att den som avser att utöva advokatyrket har en ordnad ekonomi. För att styrelsen skall kunna bedöma Din lämplighet i detta avseende erfordras fullständiga och rättvisande uppgifter om Din ekonomiska situation.

Inkomst av tjänst/rörelse de tre senaste åren

Uppgift om deklarerad inkomst skall anges för de tre år som närmast föregår ansökningsåret.

Tillgångar/skulder

Utöver inkomstuppgifter skall Du specificera Dina tillgångar och skulder. Om Du innehar fastighet eller tomträtt skall Du ange taxeringsvärdet och beräknat marknadsvärde.

Observera att uppgift alltid skall lämnas huruvida borgen eller garantiförpliktelser föreligger. Borgen eller garanti skall specificeras med uppgift om huvudgäldenär samt borgens- eller garantisummans storlek.

Intyg från kronofogdemyndigheten

Av intyget skall framgå om Du förekommer i kronofogde-myndighetens utsökningsregister.

Närmare om dispens

Från första stycket punkterna 1, 2 och 4 i stadgarna kan styrelsen med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter medge undantag (dispens). Detsamma gäller första stycket punkten 3 beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser. Om dispens sökes skall skälen anges i bilaga som medföljer ansökningshandlingarna. Av störst intresse torde vara möjligheten att erhålla dispens från vad som stadgas i fjärde punkten, dvs dispens från det s k treårskravet. Som skäl för dispens avseende

treårskravet kan det räcka att hänvisa till tjänstgöringsintyg. I praxis har utbildats följande riktlinjer.

1. Från kravet att under minst fem år efter jur kand. examen på tillfredsställande sätt ha utövat praktisk juridisk verksamhet medges inte dispens.
2. Från kravet att under minst tre år yrkesmässigt ha tillhandagått allmänheten i rättsliga angelägenheter antingen som biträdande jurist på advokatbyrå eller för egen räkning kan dispens medges.
  - 2.1 Dispens medges som regel aldrig för längre tid än ett år.
  - 2.2 Dispens förutsätter att sökanden har erfarenheter från annat arbete av uteslutande juridisk natur vilket kan anses vara till nytta i advokatycket.
  - 2.3 Under i 2.2 angivna förutsättningar kan tid tillgodoräknas sökanden med en tredjedel av den faktiskt arbetade tiden.

Den som har genomgått en utbildning, som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3-4.

§

Sveriges advokatsamfund

Information om prövning av advokats sluträkning

(gällande fr o m den 1 november 1995)

Om Ni har fått en sluträkning av en advokat och tycker att räkningen är för hög, bör Ni i första hand kontakta advokaten och diskutera saken med honom. Om Ni inte är överens med advokaten om hur mycket Ni skall betala, kan saken avgöras på rättslig väg antingen genom rättegång vid allmän domstol eller genom skiljeförfarande ordnat av advokatsamfundet.

Rättegång vid domstol

Om Ni inte betalar räkningen kan advokaten inleda rättegång mot Er vid allmän domstol. I första hand blir det då tingsrätten som avgör hur mycket Ni skall betala. Den som förlorar målet kan dömas att betala den andres rättegångskostnader.

Skiljeförfarande ordnat av advokatsamfundet

Oavsett om Ni har betalat räkningen eller inte har Ni möjlighet att få en prövning av räkningen om Ni begär skiljeförfarande hos advokatsamfundet. En förutsättning är att allmän domstol inte redan dömt i saken. Advokaten är skyldig att gå med på skiljeförfarande, om Ni begär skiljeförfarande **inom ett år** från det att räkningen skickades till Er. Skiljeförfarandet kan inte användas i fråga om förskottsräkningar eller a conto-räkningar.

Skiljeförfarandet regleras av 33 § i samfundets stadgar. Detta innebär bl.a. följande.

Hur mycket Ni skall betala avgörs av en skiljenämnd, som består av skiljemän som utses av samfundets styrelse. Till skiljemän utses advokater. Ni behöver inte betala någonting till skiljemännen för skiljeförfarandet och Ni kan heller inte dömas att betala advokatens/advokatbyråns kostnader i skiljeförfarandet. Däremot utgår en expeditonsavgift (se nedan).

Skiljenämndens dom är bindande för både Er och advokaten. Den kan inte överklagas.

Om ett skiljeförfarande pågår eller om skiljedom meddelats, kan Ni inte få saken behandlad vid allmän domstol.

Om Ni önskar en sluträkning prövad genom advokatsamfundets skiljeförfarande skall Ni underteckna advokatsamfundets formulär till skiljeavtal och skicka in det till Sveriges advokatsamfund, Box 27321, 102 54 Stockholm. Till skiljeavtalet skall Ni **bifoga advokatens räkning** och skriftligen ange varför Ni tycker att den är för hög.

En **expeditionsavgift om 450 kr** utgår. Avgiften skall utan dröjsmål sättas in på advokatsamfundets postgirokonto 59018-2. Ange att betalningen avser expeditionsavgift i arvodesärendet. Handläggningen påbörjas först när avgiften kommit in till samfundet.

SKILJEAVTAL

Klient:.....

Advokat/advokatbyrå:.....

Undertecknade parter är överens om att den mellan oss uppkomna tvisten rörande det arvode och/eller de kostnader som advokaten/advokatbyrån påfört klienten i den räkning/de räkningar, **som bifogas detta avtal**, skall hänskjutas till avgörande av en skiljenämnd.

Bestämmelserna i 33 § stadgarna för Sveriges advokatsamfund skall tillämpas. Vi har tagit del av dessa bestämmelser samt av advokatsamfundets skrivelse "Information om prövning av advokats sluträkning".

.....
Ort och datum

.....
Ort och datum

.....
Namnteckning av klienten (eller behörig ställföreträdare för försäkringsbolag när begäran om skiljeförfarande görs av försäkringsbolag vid rättsskydd). För dödsbo skall bifogas bevis om att den som undertecknat är delägare i dödsboet, t.ex. kopia av bouppteckningen. För annan juridisk person bifogas registreringsbevis.

.....
Namnteckning av behörig ställföreträdare för advokatbyrån

.....
Namnförtydligande

.....
Namnförtydligande

.....
Adress

.....
Adress

.....
Telefonnummer

.....
Telefonnummer

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Stadgar för Sveriges advokatsamfund

33 §

Ledamot är skyldig att ingå skiljeavtal i tvist med huvudman om arvode och kostnad för utfört uppdrag, om huvudmannen eller - om denne anlitat rättsskyddsförsäkring - vederbörande försäkringsbolag inom ett år från sluträknings avgivande hos styrelsen skriftligen begär det.

Lagen om skiljemän skall tillämpas med de tillägg och ändringar som anges nedan.

Skiljedom meddelas, enligt beslut av styrelsen, antingen av styrelsen eller av en särskild skiljenämnd, bestående av tre eller fem av styrelsen för varje särskilt fall, inom eller utom styrelsen, utsedda samfundsledamöter.

Skiljedom skall meddelas senast sex månader efter det skiljenämnden utsetts. Styrelsen äger dock på framställning av part eller skiljenämnden förlänga denna tid då skäl är därtill.

Där styrelsen prövar tvisten skall bestämmelserna i 11 § första och andra styckena av dessa stadgar gälla. Styrelsens och den särskilda skiljenämndens ledamöter får inte av part ta emot eller betinga sig ersättning.

Den särskilda skiljenämndens ledamöter är berättigade till ersättning av samfundet för sina reseutgifter enligt samma grunder, som gäller för ledamöter av styrelsen.

Ledamot som är part i tvisten skall svara för sina egna kostnader för förfarandet.

Föreligger avtal om arvode eller, ersättning i övrigt för uppdrags utförande, är styrelsen och den särskilda skiljenämnden vid sin prövning inte bundna härav, om avtalet visas vara oförenligt med huvudmannens eller försäkringsbolagets berättigade intresse. Har verkställd debitering av arvode och kostnad godkänts får styrelsen och den särskilda skiljenämnden, där debiteringen är uppenbart obillig samt omständigheterna i övrigt därtill föranleder, lämna godkännandet utan avseende.